

SVMMA CORONA
CONFESSORVM.

MAGNIFICI AC REVERENDI
D. MAVRI ANTONII BERARDVCII

Vigiliensis, Sacræ Theologiæ Doctoris & Magistri.

TERTIA PARS.

*Nunc primum Latine impressa, & in multis reformata, ac multis
additionibus ab ipsomet Autore locupletata.*

CVM PRIVILEGIIS.



V E N E T I I S,

Apud Franciscum de Francis Senensem. M D XCIII.

2 400 40
Statu
MA-00

SVMMA CORONA
CONFESSORVM.

MAGNIFICI AC REVERENDI
D. MAVRI ANTONII BERARDVCII
Vigiliensis, Sacræ Theologiæ Doctoris & Magistri.

TERTIA PARS.

*Nunc primum Latine impressa, & in multis reformata, ac multis
additionibus ab ipsomet Autore locupletata.*

CVM PRIVILEGIIS.



V E N E T I I S.

Apud Franciscum de Franciscis Senensem. M D XCIII.

INDEX FIDELISSIMVS
HVI VS TERTIAE PARTIS
SVMMAE CORONAE CONFESSORVM.

In quo littera a. denotat primam paginam, b. secundam.

A

A BSOLVERE ab excommunicatione qui possunt. 32.a.b	Adiuratio quid sit, et eius definitio. 65.b
Absolvere ab omni excommunicatione quilibet simplex sacerdos etiam innodatus, potest in mortis articulo; & quae ipse sacerdos in hoc casu servare debet. 32.b.33.a	Adiurandi modus duplex, & quando liceat, & quomodo. ibid.
Absolutio ab excommunicatione potest impetrari post mortem, et in quo casu. 33.a	Adiurare angelos & sanctos. 66.a
Absolui nemo potest ab aliqua censura, nisi satisfacta parte, quando & quomodo intelligatur. 33.b	Adiurationes sine invocatione. 69.a
Absolui non potest ab excommunicatione, qui non desistit a peccato, propter quod fuit excommunicatus. ibid.	Adiurare an liceat creaturas irracionales. ibid.
Absolutio iuramenti quando non est petenda. 62.b	pro Administratione sacramentorum an liceat aliquid exgere. 74.b
Absolutio a iuramento a quo liberet, quae fit multis modis. 64.a	pro Administratione actuum spiritualium an liceat pacisci a principio. 75.b
Absolutio solennis ab excommunicatione. 85.b	Apostasia quid sit, quae est triplex. 44.a
Absolutio ordinaria & communiter observanda in sacramento penitentiae. 86.b	Assassini qui proprie dicantur. 17.a
Absolutio in casu repentinae mortis. ibid.	Avaritia confessoriorum. 74.a
Absolutio accommodata in omnibus casibus. ibi.	
Abusus sacrorum verborum. 63.b	

B

B aptizatum rebaptizans si ienter, fit irregularis. 44.a
Bigamia est triplex, & quomodo contrahitur. 41.a
Bulla Pij. V. contra male promotos. 35.b
Bulla Pii. V. super confidentia conditionalis simoniaca. 82.b

C

C ausae dispensandi nota quae sint. 10.b.11.a
Censura quid sint. 13.b
Communio fidelium triplex. 14.a
Commutare iuramentum quid sit, & quis possit. 65.a

I N D E X

Confidentia simoniaci quot modis fiat. 81.b.82.a
 Confidentia beneficialis, quid sit, & quomodo sit & non licita. 81.a.b
 Cōsanguinitas nō inducit simoniam 72.b.
 pro Consilio spirituali non debet recipi aliquid. 73.a
 Cupiditas est radix omnium malorū. 70.a

D

Dæmones adiurare quando liceat. 66.a
 Demones quādo subdūt nobis. ibi.
 Demonum expressa invocatio.
 Demones quomodo futura prænuntiant. 66.b
 Demones quomodo coeunt cum feminis. 67.a
 Dæmones an realiter asportent homines ad ludē & cæt. 67.a
 Deliberatio in uoto quanta esse debeat. 2.a
 Detractio formalis & materialis. 68.a
 Deus quomodo flectitur ad nostras petitiones. 66.a
 Dispensare a iuramento quid sit, & quis possit. 64.b
 Doctrina & scientia uendi possunt. 73.a
 Dominica dies, & an in ea liceat ieiunare. 9.a
 Dubia quædam circa dispensationes notorum. 11.a.b.12.a

Ecclēsia quando polluitur. 38.a
 Ecclēsiæ fractores a quo possint absolui. 32.b
 Excommunicatio est duplex, ab homine, et a iure, inter quas magnum est discrimen. 14.a
 Excommunicationis diffinitio. ibid.
 Excommunicatio est malū pena, et nō fert nisi p peccato mortali. 15.a
 Excommunicatio est medicina. ibid.

Excommunicationis minoris diffinitio. 15.b
 Excommunicatio minor in quo casu incurritur. ibi.
 Excommunicatio minor quō nō incurritur, & an participando cū excom. excomm. maiori. 16.a
 Excommunicatio a iure semper est iusta, ab homine non semper. 17.a
 Excommunicatio iniusta quā requirit. ibi.
 Excommunicatio iniusta quando ligat. 17.b
 Excommunicatio iniusta, quot modis sit nulla. ibid.
 Excommunicatio quomodo sit lata sententiæ, et quō cominatoria. 18.b
 Excommunicatio per quas actiones incurritur. ibid.
 Excommunicationes reseruatæ pauperi. 18.b. & seq.
 Excommunicationes reseruatæ Episcopi scopo. 22.b. & seq.
 Excommunicationes contentæ in extraneo. rem. pōt. quæ nō dū sunt registratæ in corpore iuris. 25.a. & seq.
 Excommunicationes quæ aliquādo Papales, aliquādo sunt episcopales. 29.b
 Excommunicationes cōtētæ in privilegiis eremitarū 5. Augusti. 30.a
 Excommunicationes cōtētæ in privilegiis Prædicatorum et ordinis Minorum. 31.a.b
 Excommunicari quis possit. 32.a
 ab Excommunicatione quis possit absolui. ibid.
 Excommunicatus semel potest iterum excommunicari. 33.b

F

Factura uenefica mulierū. 67.b
 Forma absoluēdi excommunicatum, uirtute privilegii, illi concessi. 33.b
 Furiosus non est dandum iuramentum.

I N D E X

Homicidium est duplex, & quando sit licitum. 41.a
 de Homicidio plura. 41.b.42.a.b
 Homicidium casuale quod sit & est triplex. 42.b
 Homicidii uolūtarii diffinitio. 44.b
 Homines an realiter a demonibus asportentur. 67.a
 Hominum magna pars propter auaritiam damnetur. 70.a

I

Ieiunium duplex, exultationis, et afflictionis. 9.a
 Ignorare ius quibus permittitur. 51.a
 Impotentia excusat a periurio. 52.b
 Intentio iurandi falsum facit hominem periurum. 51.b
 Inuocatio demonum, grauissimum peccatum. 67.b
 Inuocatio demonum duplex, formalis, & materialis. 68.a
 Inuocatio demonum tacita quod sit. ibi.
 Ius præsentandi & eligendi uendi non potest. 80.b
 Incendiarii a quo possint absolui. 33.a
 Indulgentiæ quomodo lucrētur. 86.b
 Interdictum secundum ius canonicū est una de censuris, & est duplex, locale, & personale. 37.a
 Interdictum locale & personale sub diuiduntur, et quæ sint eorum sub diuisiones. ibid. & b
 Interdicti ecclesiastici diffinitio, & diffinitionis uel declaratio. 38.a.b
 Interdictū dupliciter potest poni. 38.a
 Iracundia quanta esse debet, ut iuramentum annuller. 63.b
 Iracundiæ aut ebrietatis calore factum, pro infecto est. 2.a
 Irregularitas quid sit, & unde dicitur, & eius diffinitio, ac diffinitio

nis examinatio. 40.a.b
 Irregularitas proueniens ex facto, est duplex. 41.a
 Irregularitas ex delicto, contingit tripliciter. 43.b
 Irregularitas contrahitur in ordinatione. 44.a
 Irritare uotum quis possit. 9.b
 Irritare iuramentum, quid sit, & quæ possit. 64.a
 Iuramentum dupliciter consideratur. 46.b
 Iuramentum propter quod introducitur. ibid.
 Iuramenti diffinitio. ibi.
 Iurare per creaturas an sit iuramentum. 47.a.b
 Iuramenti species quot sint. 47.b
 Iuramentum sit ne omnis præstatio fidei. ibid.
 Iuramentum execratorium, assertorium, uoluntarium, necessarium, iudiciale. 38.a.b
 Iurare an liceat. 48.b.49.a
 Iuramenta frequentare nō licet. 49.a
 Iuramento dupliciter male utimur. ibid.
 Iurare quis potest. ibid.
 Iuramentum non datur uiris grauibus. 49.b
 Iurandū i cuius manibus et quod 50.a
 Iuramentum ut sit licitum debet habere tres comites. ibid.
 Iuramento tripliciter male uti possumus. ibid.
 Iurare falsum, aut dubium p certo, est peccatum mortale. 50.b
 Iuramentum quando liceat subterfugere, aut aliter intelligere. 51.a
 Iurare uerum pro falso, aut falsum pro uero. 51.b
 Iuramentum promissorium est duplex, & plura de eo. 52.b.53.a
 Iurans facere quod non potest, peccat

I N D E X

cat mortaliter. 53.b
de Iuramento plura. 54.a.b
in Iuramento requiritur iustitia. 54.b
*Iuramentum quando est per se ma-
 lum, & damnosum.* 55.a.b
*Iuramentum quomodo est inutile,
 uanum, & stultum.* 56.a
*Iuramentum promissorium conditio
 natum.* 56.b
*Iuramentum super re simulata an
 ualeat.* 57.a
*Iuramentum cum animo non se obli-
 gandi, an teneat.* 57.b
*Iuramento promissum, in melius co-
 mutari potest.* 58.a
de Iuramento quadam quaesita. ibi.
Iurare per quas res debeamus. 58.b
*Iuramentum ad quem finem dirigē-
 dum.* 59.a
*Iuramentum assertorium octo finibus
 uitari potest. ibi. & b.*
*Iuramentum an inualidetur propter
 quemcunq. finem malum.* 60.a
Iuramentū cur non sit faciendū. 60.q
*Iuramentum quomodo illicitum esse
 potest.* 60.q.61.a.b
*Iurare uerbis duplicibus & ambi-
 guis, quando liceat.* 62.b.63.a
de Iuramento ex iracundia. 62.b.63.a
*Iuramento quo tempore uti debe-
 mus.* 63.b

L

*Lici possunt absolueri ab ex-
 communicatione.* 85.a
Latria Deo debetur. 46.a
Laudabilis consuetudo qua sit. 75.a
Ligatura in actu uerrere. 67.b
Ludus quadrupliciter est illicitus.
 43.a

M

*Marius & uxor non possunt
 uouere continentiam sine al-
 terius licentia.* 5.a
Mendacium de re minima iuramento

firmatū, est peccatū mortale. 52.a
*Metus etsi non excusat a toto, excu-
 sat a tanto.* 62.a
*Moniales, qui se intromittunt, ut
 habitum inuitē suscipiant, excom-
 municantur.* 3.a
*Monialium error in recipiendis pucl-
 lis.* 76.a
*in Mortis articulo quilibet simplex
 sacerdos absolueri potest ab om-
 ni excommunicatione, & qua in
 hoc a simplici sacerdote seruan-
 da sint.* 32.b.33.a
Mortis articulus quis sit. 33.a
*Munus datum pro re spiritali po-
 test esse triplex.* 72.a

N

*Nota quadam de Indulgen-
 tiis.* 86.b.87.a
*Notarius pro scribendo ordinandos,
 & litteras ordinū an & quando
 possit aliquid accipere.* 77.b

O

*Officia diuina quid intelli-
 gatur.* 38.a

P

*Pacisci p mercede an liceat mi-
 nistris ecclesiae.* 74.b
Pactum cum demone quid sit. 67.b
*Participando cum excommunicato,
 quomodo est peccatum ueniale,
 quomodo mortale, et quando etiā
 incurritur excommunicatio ma-
 ior.* 16.a.b.17.a
*Pater potest reuocare iuramentum
 filii.* 49.b
*Parochus si non uult ministrare sa-
 cramenta, nisi ante soluat pecu-
 nia, quid agendum.* 73.b
*Poenitens se habitum religionis su-
 scepsisse, an peccet.* 3.b
Pena unde dicantur. 13.b
Pena uiolatium Interdictum. 39.a
Pena periurii. 52.a

Pensio

I N D E X

Pensio quanta esse debet. 81.a
Pensiones an possint redimi. 83.b
 84.a
Periuri repelluntur a iuramento. 49.
*Periurus est, qui inducit aliquem ad
 periurandum.* 52.a
*Permutationes beneficiorum nō pos-
 sunt fieri auctoritate propria.* 80.
 b.81.a
*pro Praedicatione non licet pacisci
 de pretio.* 75.b
*Prelatis in quibus actibus non sit
 licitum aliquid exigere.* 76.a. &
 seq.
*Privilegiati qui absolui possunt ab
 excomm. canonis, si quis suadente
 diabolo.* 20.b.21.a
*Privilegium concessum alicui tem-
 pore Interdicti extenditur etiam
 ad suos familiares.* 39.b
*Promissio sine deliberatione in uoto
 non ualeat.* 2.a
*Promissiones omnes illicitae, q̄ sunt
 pro clerico ordinando, condemnā-
 tur tanquam simoniacae.* 78.a
*Propositum quod in uoto requira-
 tur.* 4.a.b
*Propositum & promissio in uoto dif-
 ferunt.* ibid.
*Pueri nō possunt uouere ante usum
 rationis.* 5.b
*Pueri puberes que possint uouere, et
 quid de filiis familias.* 6.a
*Pueri & Puellae non tenentur iura-
 re.* 49.a

R

Redemptio uexationis qd sit. 80.a
*Religiosi qua nota facere pos-
 sint.* 6.b
per Res sacras qd intelligatur. 47.a
*Relaxare iuramentum quando acci-
 dat, & quis possit.* 65.a

S

Sacramenta qua possint confer-

vi tempore interdicti. 38.b
*pro Sacramētis an aliquid exigere pos-
 sit, & pro eorum ministerio.* 73.b
*Sancti mediatres quomodo impe-
 trant pro nobis.* 66.a
*pro Sepultura an liceat aliquid exi-
 gere.* 75.a
*Sernus non potest uouere aliquid qd
 uertitur in p̄dictum domini.* 5.b
Simonia est uitium p̄nitiosum. 70.b
*Simonia dupliciter consideratur; &
 cur dicitur a Simone.* ibid.
*Simonia est duplex, & utrunq. est
 triplex.* 71.a.b
*Simonia Mentalis, Conventionalis,
 Realis.* 71.a.b
*Simonia quadrupliciter committi
 potest.* 72.a
*Simoniae diffinitio, & diffinitionis
 declaratio.* 72.a & seq.
*de Simonia dubia quadā, ac eorum
 resolutiones.* 72.a & seq.
*Simonia in ordine est magna abomi-
 nationis in ecclesia.* 77.b
*Simonia pro munere a lingua uel ab
 obsequio.* 78.b
*in Simonia penam quot personae in-
 currant.* ibid. & 79.a
Simoniae conditionalis quando sit.
 79.b.80.a
*Simonia non est redimere uexatio-
 nem.* ibid.
*Simonia quia prohibita, & eius dif-
 finitio.* 80.b
Simoniacorum uariae penae. 84.a.b
Simonia mentalis ad qd obliget. 85.a
*Spirituale multipliciter dicitur, &
 unde dictum.* 70.b
Spirituale supranaturale duplex.
 71.a
*pro Spirituali triplici ratione potest
 exigere temporale.* 74.a
*Spiritualibus annexa an possint uen-
 di.* 78.a

Super

I N D E X

Superstitiones gentilium quæ apud quasdam mulierculas remanserunt.	68	differunt.	2.a
Superstitiones nariæ.	68.a.b	Voti diffinitio, et eius declaratio.	ib.
Superstitio an sit ferre uerba diuina super personam.	66.b	in Voto uero tria requiruntur, & quæ.	ibid.
Suspensio & eius diffinitio.	34.a	Votum per iracundiam quædo obliget, & quando non.	2.b
Suspensio omnis est censura ecclesiastica, & ob quod feratur, & contra quos.	ibid. & b	Votum per uim factum quando obliget.	2.b
Suspensio potest quis tripliciter.	34.b	Vota de quo fieri debeant.	4.b. 5.a
Suspensio quædam ad tempus, quædam perpetua.	36.a	Vota qui emittere possint.	5.a
		Vouere non potest, qui est subditus alteri.	ibid.
		Vouere continentiam non possunt uxor & maritus sine alterius licentia.	ibid.
T empus professionis faciendæ, quod sit.	6.a	de Voti ratificatione.	6.a
Tempus adimplendi uotum, dupliciter potest intelligi.	8.b	Votum factum ob aliquem malum finem, non obligat.	6.b
Timor omnis an sufficiat a uoto liberare.	3.a	Votum illicitum non semper est malum.	ibid. & 7.a
Timor cadens in constantem uirum quid sit.	ibid.	Votum consideratur quo ad effectum.	7.b
		de Voti transgressione.	7.b. 8.a
V erba diuina ferre super personam an sit superstitio.	68.b	Votum religionis aufert omnia alia uota.	8.a
Veritas requiritur in iuramento.	50.b	Votum religionis quod non potest adimpleri, an sit ab eo absolutus.	ibid.
Veritas debet esse in iuramento promissorio.	52.a	& b	
Vigilia Pentecostes an sit ieiunandum.	9.a	Vouens non nubere an teneatur continere.	8.b
Vim ui repellere licet, quomodo intelligendum.	42.a	Votum conditionale.	ibid.
Violentia est duplex.	2.b	Vota incompatibilia.	9.b
Voluntas coacta, uoluntas non est.	61.a	Votum potest omitri sex de causis.	ibid.
Votum unde deriuatur, & quid significet.	1.b	Voti irritatio, dispensatio, redemptio, cessatio, interpretatio & commutatio quid sint, & eorum differentia.	9.b. 10.a
Votum est duplex, solemnne & simplex.	ibi.	Voti dispensandi quis habeat potestatem.	10.b
Votum solemnne & simplex in quo			

S V M M A C O R O N A
C O N F E S S O R V M

M A G N I F I C I , E T R E V E R E N D I

Domini Mauri Antonij, Berardutii Vigiliensis Sacræ Theologiæ Doctoris, & Magistri.

S V M M A R I V M M A T E R I E R V M,
quæ continentur in hoc nono capitulo.

- 1 **D**eclaratur, hoc nomen uotum unde deriuatur, & quid significat.
- 2 Votorum aliquod dicitur simplex, & aliquod solemnne, & quæ sunt illa uota, quæ solemnizari possunt.
- 3 Exponitur differentia inter uotum simplex & solemnne circa matrimonium.
- 4 Definitur uotum, eiusque partes definitionis per ordinem declarantur, & primo causa formalis, in qua consistit ratio uoti; quod nil aliud est, nisi promissio.
- 5 Declaratur, quo ad causam materialem, de quibus rebus possit, & debeat fieri uotum.
- 6 Declaratur quo ad causam finalem; quo fine uotum fieri debet; & si fit malo fine, non obligat; ubi declaratur quædam difficultas, scilicet uotum factum de quacunque re mala, quando erit inualidum.
- 7 Declaratur quo ad causam efficientem, quis potest facere uotum, & quis non.
- 8 Consideratur uotum quo ad uirtutem obligatiuam, scilicet uotum sequi naturam præceptorum communium circa obligationem; unde sequitur quod transgressio circa paruam quantitatem, est ueniale.
- 9 Docetur, triplici de causa posse, sine peccato mortali uotum non adimpleri.
- 10 Uotum factum relinqui potest respectu rei promissæ, uel quando est impeditiuum maioris boni, uel quando efficitur illicitum uel quando efficitur in differens, & inutile, uel quædo efficitur impossibile; quæ omnia uera sunt in toto, uel in parte, pro ut erit impedimentum; & tanto tempore excusabitur uouens ab obseruantia uoti, quanto durabit impedimentum: ubi pulchrum dubium declaratur.
- 11 Uotum factum relinqui potest respectu intentionis appositæ in uouendo malum.

tripliciter primo dum fit cōditionaliter. Secundo dum fit cum temporis ele-
ctione, hoc dupliciter.

- 12 Declaratur si ieiunari debet tempore paschali, & diebus dominicis; ubi
condemnatur opinio dicentis in vigilia pentecoste sic iunare non tenemur.
- 13 Declarantur aliqua dubia circa notorum emissionem.
- 14 Votum factum relinqui potest propter voluntatem; & auctoritatem, poten-
tium super vota; ubi declarantur sex causæ, quibus votum relinqui potest,
s. irritatio, dispensatio, commutatio, redemptio, interpretatio, & cessatio.
- 15 Ponuntur differentiæ inter istas sex causas, & docetur quis potest super
quamquæ illarum, & quibus dispensat Papa, quibus Archiepiscopus &
reliqui.
- 16 Tractatur rationes, quibus dicitur, hominē iuste dispensari; ubi declaratur
dispensatus sine iusta causa, quando non est securus in conscientia; & si
difficultas adimplendi votum sufficit ad dispensandum.
- 17 Dum votum redimi debet, debet taxari pretio iusto.
- 18 Tractatur pulcrū dubiū, s. si in simplici commutatione sæper requiratur supe-
rioris auctoritas. an in aliquo casu homo per se ipsum commutare possit.

CAPITVLVM NONVM DE VOTO.

Votum un-
de dicit.

VOTVM dicitur a uoluntate: nam & si promissio, quam importat
votum, sit actus rationis, quatenus ex deliberatione, & proposito
concepto nascitur, tamen quia ratio dirigitur a uoluntate, ideo
tamquam a primo mouente, votum dicitur a uoluntate.

Votum importat quandam obligationē ad adimplendū promissum; unde dilatio voti est peccatum mortale, iuxta illud Eccles. Si quid uouisti
Deo, ne moreris, reddere, displicet enim infidelis, & stulta promissio. Ideo, cum
ad confessarios frequenter de his iudicare contingat quantum ad eorum munus
spectat, breuiter de voto tractandum duxi.

Votum so-
lemne.

Votum prima sui diuisione est duplex, scilicet alterum solemne alterum sim-
plex. Votum solemne est, quando celebratur per sacri ordinis susceptionem, &
per ingressum Religionis, id est quando fit professio, siue tacita, siue expressa.

Voti sim-
plex.

Votum simplex est, quocunque alio modo fiat. cap. 1. de Voto in sexto.

Votum simplex est etiam duplex, scilicet priuatum, quod fit in occulto, siue
uerbis, siue sola cogitatione, ut inferius dicitur: uel publicum, quod fit coram
testibus, ut ait Scotus in 4. sent. Inter omnia Vota Deo emissa, duo tantum solem-
nizari possunt: Votum scilicet clericatus in sacris, & Religio. is. Unde donec su-
mus in promissione tantum istorum duorum simplicia Vota uocantur: dum aut
Clericus sacros susceperit ordines, & Religiosus professionem fecerit, tunc so-
lemnizata sunt. Dico (sacros susceperit ordines, & professionem fecerit) quam-
uis enim post Votum Religionis, & Clericatus emissionem, in minoribus ordinibus
uel in nouitiatu susceptus fuerit, non ideo solemnizatus esse intelligendum est;
sed post, ut dictum est.

Differunt:

Differunt simplex, & solemne in hoc: quia simplex impedit matrimonium fa-
ciendum circa materiam de castitate, sed non dirimit factum, solemne aut impe-
dit faciendum, & factum dirimit: puta qui facit Votum perpetuæ castitatis, non
potest contrahere matrimonium; uerum si postea contraxerit, licet peccet mor-
tali ter matrimonium tamen tenet: sed si tale Votū fuerit solemnizatum per pro-
fessionem in Religione, uel per sacri ordinis susceptionem, ut dictum est, non so-
lū prohibet matrimonium, ut non fiat, & contrahatur, uerū etiam si attentatū
fuerit, matrimonium erit nullum.

Differunt

Votum quoq. consideratur dupliciter, scilicet quo ad causas, & quo ad effe-
ctus. Quo ad causas, fit quadrupliciter, secundum quatuor genera causarum, que
comprehenduntur in eius definitione: unde prius definiendū est, deinde singula
membra per ordinem sunt declaranda, prout ex D. Tho. secunda. 2. q. 88 Magi-
stro sent. in 4. & Mauar. c. 12. nu. 24. colligitur.

Definitio

Votum est promissio saltem interior deliberatē, Deo facta, de bono meliori,
a superiore non reuocata, propter aliquod uile spirituale.

Et pro singulorum intelligentia est aduertendum.

Et primo quantum ad causam formalem, in qua consistit ratio Voti. In uero
Voto tria requiruntur, scilicet deliberatio propositum, & promissio: in hoc ulti-
mo perficitur ratio voti; nā quātumcūque aliquis deliberet facere aliquid, num-
quam intelligitur obligari ad illud, nisi postea promittat: & propterea dicitur
in definitione loco generis, votum est promissio.

Quo ad
causam
formalem.

Dixi (saltem interior) nam licet quandoq. ad confirmationem Voti superad-
ditur pronuntiatio oris, iuxta illud Psal. reddam tibi Vota mea, quæ dictin xerūt
labia mea: non tamē est necessarium, sufficit enim, ut mente sola interioris animo
se obligandi promittat etiam si nihil dicat ore, uel scripto, nam cum promissio
fiat deo, ut dicitur, & Deus intuetur cor, fit ut per solam mentis loquelam perfi-
ciatur promissio Voti.

Delibera-
rio.

Dixi (deliberatē) quia sicut (ut dictū est) de liberatio sine promissione non suf-
ficit, ita promissio sine deliberatione præuia non ualet, saltē, ut fit prior natura
(ut dicitur) Promissio autem sine deliberatione est, quando fit ex subreptione,
angustia, timore, aut Furore, ita ut si consideraretur, quod Voto promittitur, nō
fieret. Unde huiusmodi Vota sic facta, non obligant, nisi postea firmantur cum
pleno iudicio.

Promissio
sine delibe-
ratione,
quando est

Sed posteaquā in Voto deliberatio necessaria est; inquirendum est, quanta ef-
se debeat, ut nos obliget? Quidam, Richardi sententiam sequentes, in 4. dist.
38. art. 1. q. 2. distinguunt, aiunt; quæmodum in nobis est duplex uelle: unum
perfectum, & plenē deliberatiuum; alterum uero imperfectum, & semiplenum;
ex iudicij defectu ita in proposito, cum Votum sit uoluntatis actus: dum ex ple-
na, & perfecta deliberatione procedit, tunc necessariō obligat: dum aut ex semi-
plena, & imperfecta, per iudicij subtractionem oritur, tunc non obligat sub cul-
pæ mortalis reatu: conueniens tamen esset, illud adimplere. Angelus in summa.
Votum ex inconsideratione, & repentinē factum, minime ualere inquit. Alij, re-
ferente Siluestro, in Verbo Votum. 2. §. 13. asserunt: Iratus, ac ebrius Religionem
ex Voto ingredi promittens, non tenentur: quod. n. iracūdiæ calore, aut ebrieta-
te fit: pro infecto reputari debet. Omnes isti loquēdi modi non perfectē negotiū
extricant, nā si per plenam deliberationem, intelligunt, perfectum, & plenum
iudicium, ita ut non sit relictus cogitandi locus, decipiuntur: tanta enim delibera-
tio necessaria non est: ac item si per imperfectam, & semiplenam deliberationē,
intelligunt, omne genus in considerationis, & iudicij subtractionis, & omnem

Delibera-
rio in uoto
quanta eē
debet, ut
obliget.

Ricchar-
dus.

Angelus.

Instantia.

Solutio. Iræ motus, error, & imprudentia esset: hoc enim ad inuadendum Votum non sufficit, vt sufficienter ostendit. Sotus lib. 7. de iust. & iure. q. 1. art. 2. & ideo magis studiosè, & subtilius distinguendum est. cum Paludano in 4. dist. 38. q. 1. Caietano secunda secunda q. 88. ar. 2. & Soto, loco præallegato, dicentibus: si deliberatio imperfecta, non est sine aliqua consideratione & motus Iræ, non est tantus, vt iudicium rationis penitus subuertat, promittens, cum illa minus plena deliberatione, & animo, ita irato, sufficienter obligabitur. Et si ulterius instaueris: postquam illa parua, & imperfecta deliberatio, Votum validum esse, faciat; quanta parua esse debeat, vt Deo ad obligandum sufficiat? Respondent præfati doctores: quanta sufficeret, ad faciendam actionem, esse peccatum mortale, ob quod obligaremur Diabolo.

Votum si biro factu. Vnde inferitur, quod quamuis votum sit subito factum, tamen cum aliqua consideratione, quæ sufficeret ad culpam mortalem, tenet, quia non requiritur, quod deliberatio tempore præcedat promissionem, sed sufficit, quod sit prius natura, vt de peccato dici potest; sed si illa promissio voti, ita est habitanea, in qua nulla est ratio meriti, vel de meriti, vt sunt primi motus, qui non sunt in potestate nostra, cum huiusmodi motus non sint voluntarij, non obligant. Et si esset tantus motus, quantum sufficeret ad culpam venialem tantum, nec obligaret quia culpa venialis non frangit Votum, ergo nec sufficit ad obligandum. Sotus lib. 7. de Iust. & iure. q. 1. art. 2. Item inferitur, quod Votum factum ex iracundia, quæ non est tanta, vt iudicium subuertat, obligat, quia quamuis non cuncta considerat, tamen cognoscit quid facit: sicut qui hominem ex iracundia occidit cogitando quid facit, peccaret mortaliter Verum, si talis, & tantus esset furor, & ira rationem occupans: qui de peccato homicidij excusare valerentem ad auferendam Voti obligationem sufficeret: vt accidere solet ijs, qui tali inebriantur furore, & ira: quod nec cogitant, nec cognoscunt, quid faciant, nec etiam post factum, si interrogentur, quid fecerint, dicere valerent. Idem dicendum, de Voto facto ex leuitate animi.

Votum ex iracundia. Verum quando furor, & leuitas in huiusmodi, non est tantus: qui excusare possent, facile dispensatur. Abbas super cap. ueniens, de Voto, & Voti red: Ex hac de cisione supra facta, comprehenditur, quanta sit periculosa Angeli opinio, afferentis, Vota facta ex inconstancia, & iracundia, non obligare. Signum huius rei affert: quod ira, seu furore, & periculo transacto, statim eos Vota emisisse poenitet: ratio hæc falsa est: in his enim qui pleno iudicio, & consensu Vota emisissent, etiam idem accidere possent: quamuis non ita libenter: & sic omnes poenitent.

Votum per iram quæ ad non obligat. Quo ad Votum, per vim factum, est promonialibus animaduertendum, quod dupliciter intelligi potest: per vim, id est contra liberam uoluntatem, uerè, indignatione quadam, aut currenti necessitate; ut huius mundi honorem expleat, uel aliquo alio sine humano, sine quo nullatenus expleuisset: & non spiritu, charitate, aut Religionis zelo motus. Votum, uel professionem fecit. Si ad hunc sensum intelligas, uanitas esset, dicere, hoc libera, & spontanea uoluntate non egi: non spiritu, & charitate motus sum: ergo ad eius obseruantiam non teneor, uel saltem ad omnia regulæ præcepta: sunt enim hæc Diabolice suasionis, & indoctorum uerba. Vel per vim intelligemus, id est per uolentiam quandam, & hoc modo ait Panormitanus. Cap. Ad audientiam de his, quæ ui, aut metus causa fiunt: dupliciter capi potest, uel per uolentiam præcis: puta dum quis manibus pedibusque ligatus in mare iijceretur, tunc absolute mitteretur uolentem: & ad hunc sensum nihil dubicandi remanet locus, quin non obligat; uel per uolentiam conditionatam, id est dum minis homo ad faciendum aliquid, contra suam uolentem induceretur: uerbi gratia: nisi te in mare deijcies, hoc tibi faciam, aut dicam,

Votum per vim factu quando non obligat. & hu-

& huiusmodi, & hoc modo, non est aliud quam inducere hominem ad uouendum timore. Ideo hic uidentur est, quod ad timorem; an omnis timor sufficiat à Voto liberare? Vbi maior difficultas oritur, pro mentium renitentium satisfactione: tamen impulsu Diuino excitatus, eos, qui de hac re me petierunt satisfaciam. Itaque inquam primo si timor est, ab intrinseco, puta quando à Deo offertur: vel quando est à causa, vt in naufragio, incendio, aut simili alio periculo: vel quando est à natura, vt in graui infirmitate, & huiusmodi; tunc obligationem non tollit: textus est in cap. sic nobis de regula: ubi habetur, Clericum, qui graui infirmitate percussus Votum Monachus emiserat religionem ingredi, debere: si autem timor est ab extrinseco, ad hoc ut excuset, oportet, ut sit ab homine, nec hoc solum sufficit, nam qui uouet, ut ab hoste inuadente, aut ut à uinculis, seu carcere, aut suspendio liberetur, licet ab homine hæc patiat, Votum tenet; sed requiritur, ut si per iniuriam, neque hoc satis est, nam qui apud turcas captus iniuriam patiens, Votum facit Deo, ut enim inde eripiat, obligatur. requiritur ergo ut timor fiat ab homine per iniuriam intendente extorquere tale votum, puta quando aliquis tyrannus minaretur mortem ad extorquendum tale Votum: tunc, & eo casu, Votum taliter emissum, non tenet. pro hoc est textus in cap. relatum de his, quæ vi, aut metus causa fiunt. Vbi mulier absoluitur, quæ emiserat Votum religionis metu coniugis: & ratio est: quia illud non acceptat sua sponte; ideo non est uoluntarium. Sed quantum timor requiritur ad excusandum uouentem ab acceptatione, & iudicandum votum inuoluntarium? Dicitur, quod non omnis minimus, & leuis, sed timor iustus cadens in constantem virum, vere excusat ab obligatione Voti. Sed quid est timor cadens in constantem virum? Vt veritas omni ex parte plana remaneat, respondetur.

Timor cadens in constantem virum, non est ille, qui patientem iudicare facit formidolosum ac similem mulieris, & pueri, aut leuis animi inconstantem sed est ille, qui tantus, & talis est, quam, qui habet non vituperatur aliqua inconstancia, quia non repugnat esse virum constantem, & habere talem timorem; immo viri fortis est, illum habere, ubi, & quando oportet, quia ratio dicit, ut timeamus aliqua, & oppositum facere, esset vitium audacitæ uirtuti fortitudinis contrarium, secundum D. Tho. secunda. 2. quæst. 126. art. 2. Qui timor non est æqualiter iudicandus in omnibus; nam timor, qui feminam excusaret, non excusaret iuuenem, & qui natura formidolosum, non alium virum strenuum, & similia: non enim omnes sunt Hercules.

Hinc Monaci, ac Moniales colligant, quando professionem per uim, aut metum excusarent, & propinquorum impulsu, emittant; si timor talis est, qui eos excusare possit; salua conscientia: non enim dicere sufficit, hoc ui, metuque feci, si uoluntas quodammodo acquieuit; sin autem id coactè fecerunt, ut dixi, & nunquam in eo acquirunt, Votum est nullum, nisi postea ratificassent.

Est hic ualde notandum; quod in Sacro concilio Tridenti: Sessione. 25. c. 18. sub excommunicationis poena prohibetur, ne quis, ad faciendum emittere professionem mulieribus per uim, se intromittat. cuius uerba sunt huius tenoris. Anathemati sancta Synodus subiicit omnes, & singulas personas cuiuscunque qualitatis, uel conditionis fuerint, tam Clericos, quam laicos, seculares, uel regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocunque coegerint aliquam uirginem, uel uiduam, aut aliam quamcunque mulierem, in uitam præterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, uel ad suscipiendum habitum cuiuscunque Religionis, uel ad emittendam professionem, quique consilium, auxilium, uel fauorem dederunt; quique scienter

Timor cadens in constantem uirum.

Nota. Excommunicantur. qui se intromittunt ad faciendum moniales inuitæ habitum suscipere.

De Voto.

tes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quoquomodo eidem actu, uel presentiam, uel consensum, uel auctoritatem interposuerint &c.

Verumtamen cap. 19. eiusdem sess. determinat. Quicumque regularis præterdat, se per uim & metum ingressum esse religionem; aut etiam dicat, ante ætatē debitam professum fuisse; aut quod simile, uel itaque habitum dimittere, quacunque de causa; aut etiam cum habitu sine licentia discedere, superiorum; non audiatur nisi intra quinquennium tantum a die professionis, & tunc non aliter, nisi causas, quas præenderit, coram superiore suo, & ordinario, deduxerit, quod si ante, habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quancunque causam, admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tãquam Apostata puniatur: interim uero nullo privilegio suæ religionis iuuetur. Et si, ut sæpe accidit, emittentes professionem, ad id monebuntur, uel quia deficit, quid per dotem dēt; uel ut non discedant à sua nobilitate uel ut fratribus bona cedant; uel quia contragenitorum uoluntatem contendere non ualent, uel denique a monasterio eas exire non permittunt, quamuis ad profitendum, tristitia quadam, & non animi hilaritate inducantur, ita ut potius oppositum eligere uellent, modo tamen in illo actu professionis, ipsam emittere resoluuntur, & emittendo uoluntas cõsentit, Votum est ualidissimum, nec reuocari potest, & deinde pœnitere nil iuuat.

Sed antequam ad ulteriora procedamus, dubitatur, si quis post Votum emissum, pœnituerit; peccaret ne ex hoc? & quod peccatum erit? Huius dubio, propter intelligentiæ difficultatem, attendendum est & ideo cum distinctione respondendum. Et primo illud pœnitere dupliciter intelligi potest: uel pœnitet operũ, & bonorum, occasione Voti, factorum & si ita est; nil dubium quin sit mortale: sit ante. n. Voto, huiusmodi opera rãliter sunt saluti necessaria, quod illis non solutis letaliter delinquitur. Itaque pœnitens fecisse huiusmodi bona, quibus ex Voto obligatur, item esset, ac si de absolute necessariis ad salutem pœnitisset, quod perniciosum est. Vel pœnitet, non dictorum bonorum, sed Votum emisisse, hoc est ad id se obligasse; circa quod liber erat, non habens rationem ad voti opera, & bona spiritalia, sed ad obligationem tantum, (nam pœnitere se uouisse, & pœnitere ad votum se obligasse, idem est, quamuis aliqui hæc differre dicant) & hic modus pœnitendi adhuc duplex esse potest. scilicet facti pœnitet, cum animo retractãdi propositum, & non exequendi uoluntatem; id est ita displicet, se obligasse, quod nollet uotũ exequi, & obseruare: unde quidquid facit, ægro iussert animo, ac magna operatur tristitia: qua pp Philosophus ait, necessitas coactionis, in quantum est contraria uoluntati, tristitiam causat. Et hoc mō voti opus, sic factum, meritum amittit. Hinc Paulus ad Corinthios. 2. c. 19. Vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilaris enim datorem diligit Deus. Id taliter pœnitere, letali culpa non caret. Vel pœnitet uotum emisisse, ad aliũ sensum, i. pœnitet se obligasse, non tamen animo se retrahendi ab eius obseruantia, sed tantum uellet illud non emisisse: nil curans de bono spiritali ex eius obseruantia resultantem. & si ita est, tale pœnitere absolute consideratũ, peccatũ nõ est, non enim ad huiusmodi opera, ante obligationem tenemur de necessitate salutis: unde sicut non est peccatũ, nolle ad hæc obligari, ita nolle obligasse; nã nolle facere aliquid, & nolle fecisse, absolute, idem est. Verũ si hic modus pœnitendi fuerit circa uota ardua, difficilia, & perpetua, ut sunt uotũ Religionis, castitatis, & continentię perpetuę, & similia, non transiet sine periculo. Unde Aug. in Epistola ad Armentarium, & Paulinam ait. Non te uouisse pœniteat, immo gaude, iã tibi nõ licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Quoniam ubi antea in voti obseruan-

tia, cum quadam animi hilaritate, læticia spiritali, & amoris ardore per soluebas; quæ omnia onus voti leuius, ac suauius reddebant, uoluntatem mutando, circa obligationem factam; quamuis animum frangendi non habeas, ab illo tamen ardore deficiet; ut sicut antea amore operaberis, postea de omni opere tardio efficietis, & quod prius hilaritate, & promptitudine animi faciebas; deinde necessitate perfolues; quod non effugiet ueniale saltem. Et perseuerans in illa pœnitentia, charitas tepescet, amor languebit, & læticia extinguetur, & quod peius est, paulatim voti obseruantia, displicentiam quandam tibi generabit, a deo quod, qui in tali statu inuenitur, magno periculo se exponit, uel ut uotũ frangat, uel talẽ, circa illud, detestationem habeat, ut sibi ad peccatum mortale imputabitur, quoniam illa molestia, & mœstitia in operando, & displicentia in obseruando, talem ingnuam, & cordis inertiam gignet, ut non ita facile tentationibus, & suggestionibus, quæ uotum oppugnare possunt, resistet. Unde obseruantia pondus grauius sibi apparebit, & illa cordis inertia, non suscipiens remedia opportuna, in sustinendis regulæ molestiis, seu difficultate se continendi; patienter corpus suum castigando, & in Christi seruitutem redigendo: in pericula amittendi labores, ac merita Religionis, se offeret, atque in mortalem culpam se præcipitabit. Si autem pœnitudo, ut dixi, erit circa uota parua; & temporanea, ut sunt ieiunare, carnibus abstinere tali die; talem Ecclesiam uisitare, psalmos recitare; aut Virginis coronã dicere, & similia; dummodo propositum adimplendi non deficiat; non modo non erit peccatum, nec ad aliquod discrimen adducet; huiusmodi enim pœnitudo, quandoque oriri potest, dum maiorum bonorum impedimenta gignunt: puta, dum uotum ieiunii, aut simile a studio, a concione, a lectura in beneficium publicum, aut ab alio charitatis opere maioris fructus hominem distrahit. Sed quomodo in huiusmodi reparari possent, inferius dicetur. Quo ad propositum, quod in Voto requiritur, dicitur, quod sicut deliberatio sola, ita & propositum non sufficit, ad obligandum, sine promissione: quoniam inter propositum, & promissionem tale discrimen est, quod propositum nil aliud est, quam electio quædam, qua uoluntas approbans; quod per intellectum conclusum fuit, consentit in illo, & in executionem ponendum determinat, & ita proponit. Sed promissio est confirmatio propositi, qua animus redditur debitor adimplendi, quod in mente sua proposuerat. Itaque hic est ordo operationum istarum animæ potentiarum, primo representatur obiectum intellectui; puta opus charitatis, sub specie boni, & rei Deo gratæ. Secundo intellectus apprehendens illud, discurrit, super eo & cognoscens, ita esse, illud uoluntati representat, ut bonum appetibile: deinde uoluntas deliberat illudmet Deo offerre, & deliberando, postea proponit efficere, quod deliberauerat, denique promissione, exequitur, & perficit, quod deliberatum, & propositum fuerat. Igitur donec sumus in solo proposito obligandi nos Deo, antequam promittamus, si sententiam mutamus circa deliberationem factam; non ideo dicimur mentiri, aut fidem frangere; non enim promissum adhuc quidquam, qua promissione firmatur Votum & solo proposito, nec affirmauimus, nec aliquid diximus; unde obligationis ratio minime remanet: sed supraueniente postea promissione, tunc taliter obligamur; quod sine fidei scissione, & iustitię offensione sententiam mutare non possumus. Et quoniam operationes intellectuales, quamuis ordinem procedendi requirant, ita ut una aliam præsupponat; tamen non opus est, ut tempus necessario semper interueniat; ideo huiusmodi voti promissio cum deliberatione, & proposito in non tempore, sed subito fieri potest; modo suprãdicto, & obligabit. Concludamus

A 4 igitur,

Dubium.
Qui pariter
aut habitum
suscipisse,
peccat ne?
Pœnitere
dupliciter.

Propositum,
quod in uo
to requiritur.

Differētia
inter propo
situm, &
promissio-
nem in uo
to.

igitur, quod in emissione voti necessario concurrunt deliberatio, propositum, & promissio.

Propositio adimplendi

Sed de proposito, quod requiritur in vouente, dubitatur, an ita sit necessarium, vt si promissio fiat sine proposito adimplendi, teneat? Respondetur: duplex fallacia committi potest in uouendo. Prima est quando aliquis simulat se vouere, nec intendit in animo suo vouere, & est quando non habet propositum adimplendi, quod promittit, nec vere promittit, quod ore seducendo dicit; & hic modus vouendi, clarum est, quod non obligat apud deam: verum tamen si Votum publicè coram testibus factum est, vouens debet astringi ad Votum implendum, ratio ne scandali subsequenti. Et si emisit Votum solemne isto modo, debet compelli ad obseruandum ratione irreuerentiæ diuinæ, quia hoc est Ecclesiam decipere, cui sit votum: & Ecclesia, cum de occultis non iudicet, taliter vouenti non credit: aliàs si talibus Ecclesia obtemperaret, esset religionem destrueret, multi enim facile dicere possent, se non esse monachos. Possent tamen taliter vouens citra scandalum in aliam se conferre prouinciam, vbi non est notus, & ibi exemptus vivere, & tunc non teneretur parere mandato Ecclesiæ fundato super fallaciæ præsumptione.

Secunda fallacia est, quando vouens verè promittit vouendo, non tamen habet propositum adimplendi promissum: & tale Votum uerum est, & debet adimpleri, ac si vere cum animo adimplendi uouisset: uade omittendo peccaret fortaliter. ac etiam omnes sic cum fallaciâ uouentes, grauitèr delinquant. Sot. quo supra. q. 1. art. 2. Caiet. in Summa Verbo Votum, & secunda. 2. q. 88. art. 1.

Dixi (Deo facta) quia quando fiunt Vota, etiam sanctis, vel prælatis, vel alijs hominibus semper obligatio intelligitur facta Deo, in quantum homo uouet Deo se aliquid facturum; quod prælatis, vel sanctis promittit: unde promissio facta solum homini de aliquo obseruando, non est Votum, quia non fit deo, quamuis in omni votum sit promissio, non tamen omnis promissio est Votum: uerbigratia; promitto tibi amplius non lusu, aut aliud facturum. hæc tamen de cã formali.

Dixi (de meliori bono) pro quo est aduertendum quantum ad causam materialem. Cum Votum sit promissio Deo facta, ut dictum est; oportet, ut id, quod promittitur Deo, non debeat esse ex legis necessitate, sed ex mera nostra uoluntate, & Deo acceptum. Vnde sequitur, facere Votum de re absolute necessaria, aut impossibili uanum est: non esset stultus qui Voueret se moriturum; & similia? stultum etiam esset, vouere de non peccando uenialiter, cum hoc sit impossibile, dicitur re Io. in sua canonica. si diximus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. vnde talia Vota non obligant. Secundo de aliquo illicito, seu peccato, etiam ueniali non debet fieri Votum, quia huiusmodi non solum non sunt accepta, sed sunt contra Deum, & taliter uouens peccat: Verum tamen si emittit Votum uenialis culpæ, puta dicere mendaciam iocosum, & similia, est ueniale, quia illud implere est non plus, quam ueniale. Tertio, de aliquo inuiti non ualet Votum factum: uaria est enim illa promissio Deo facta, quæ illi non placet; uerbi gratia nolle filare die Sabbati sic absolute, aut abstinere ab aliquo seruili, & non ab alijs, est enim superfluitio, sed si uouet abstinere ab omnibus, ut melius possit uacare Orationibus, & laudibus, seu ad honorem beatæ Mariæ Virginis, tunc licet.

Quarto Votum factum de aliqua re indifferenti, donec manet indifferens, quæ de se non est bona, nec mala, non tenet, puta quis uouet non transire per talem uiam, aut non adire talem domum, quia emittitur nota est actus religionis, & ista sic simpliciter emissa, potius sunt superfluitiosa. Et notanter dixi (sic simpliciter emissa

Quo ad causam materialem. De re absolute necessaria. De re impossibili. I. r. Io. r. De re illicita. De re inuiti.

De re indifferenti.

emissa dum manent sub indifferentia) quia si huiusmodi vota facta sunt ob aliquam causam, & ad bonum finem relata: puta si quis uouet non accedere ad talem domum, quia ibi luditur illicite, & prouocatur ad ludendum, uel non transire per talem uiam, quia ibi est quedam mulier, quæ cum induceret ad fornicandum, & huiusmodi, in his casibus, & similibus, uotum tenet, quia tunc religio est, talia emittitur uota; Verum tamen cessante illa causa, & occasione peccandi, res redit in suam indifferentiam, & ex consequenti cessat esse congrua materia voti, unde absque dispensatione cessat obligatio, D. Tho. Silue. Sotus. & Nauar. quibus supra. Quinto, qui uouet Deo, de his, quæ sunt de consilio, ad quæ nullo præcepto obligatur, optime facit, & debet, & tenetur adimplere, quia huiusmodi sunt propria, & conueniens materia voti, sunt enim Deo gratissima, & in nostra potestate cum sint opera supererogationis, ita quod eorum obligatio ex nostra dependet liberalitate. Sexto ad id, ad quod tenemur ex præcepto, possumus & uoto obligari, quamuis enim sint necessaria ad salutem, eorum tamen obseruantia ex nostra dependet uoluntate; unde ut arctiori uinculo astricti magis caueamus peccare, sicut etiam licitum est iuramento obligari ei, ad quod ex lege tenemur, & quamuis non sint propria materia voti, quia alia uia ad ea obligamur, nihil minus laudabile est, illa, uoti materiam facere; puta ex præcepto Diuino (non machaberis), tenemur fugere fornicationem; sed si idem uoto promittimus, duplici uinculo tenemur, ex quorum occasione firmiter resistamus; unde Augustinus ait: sunt quedam, quæ etiam non uouentes debemus, neque in hoc plus tribuimus nostræ uoluntati, quam Dei, sed religamus eadem Diuinæ religioni, ut firmiter id, quod nobis præcipit persequamur; Vnde postea contrafaciendo, puta fornicando, dupliciter peccamus scilicet contra præceptum dictum, & contra uoti promissionem, quæ ut circumstantia necessaria in confessione est explicanda. Septimo, qui uouet non facere aliquod, quod est de consilio, puta non ingredi religionem, non dare elemosynam, non mutare ex Charitate, & huiusmodi, non tenetur adimplere, dicit enim, Caiet. secunda. 2. q. 88. art. 2. quod et si non displicet Deo, te non sequi consilium, displicet tamen ei, quod tu promittis non secuturum consilium suum. Vnde regulariter tale uotum emittitur est ueniale; sed si tali animo pertinaciter uoueret, se non dare elemosynam; aut non mutare, & similia, etiam si concurreret casus necessitatis, in quo esset præceptum: uel taliter Voueret, cum animo displicendi Deo, tunc esset peccatum mortale, quia est contra Charitatem Dei, & proximi, D. Tho. quo supra. Vnde sufficit confiteri peccatum, & Votum non obseruare.

Dictum est etiam (à superiori non reuocata) ideo quantum ad causam efficientem est considerandum, qui sunt, qui Vota emittere possunt; & qui non: cum enim Votum debeat esse de his, quæ sunt in libera potestate uouentis, sequitur, quod qui uoto promittit ea, super quibus potestatem non habet, nihil facit, nec Deo grata sunt: sicut enim elemosyna facta de rapina, Deo non placet, ita promissio voti de his, quorum uouens dominus non est, Deo accepta non est. Tales, quibus facultas uouendi, non conceditur, sunt in triplici differentia, scilicet Subditi; quorum dispositio, ab alio dependet. Pueri, quæ uotatis defectu non ita rationis capaces sunt, uel quia aliqua pssident, quæ ex alterius imperio dependent. Et religio si: de quibus per ordinem dicemus.

Quicumque est subditus alteri, de his, per quæ subditus est ei, non potest uouere, ut sunt hi, qui sequuntur, uidelicet, Vxor, uel Maritus non potest uouere continentiam sine licentia alterius, & si uouet, alter alterius uotum irritare potest, nam in toro maritali Vxor, & Vir pares sunt circa irrationem, possunt tamen ambo

De re supererogationis.

De re cui ex præcepto tenemur.

De non faciendope ra Charitatis.

Quo ad causam efficientem.

Qui non possunt uouere.

Vxor. Maritus.

Dubium.

ambo uouere de non petendo debitum. Sed quaeritur, an possit alter alteri Votū de non petendo debitum, irritare? Dicitur, quo ad potestatem Viri non est dubium, nam cum uxor sit subdit a viro suo, vir potest omnia vota ab uxore facta irritare, immo etiam, quae fecerat antequam erat uxor, & hoc quātum ad personalia, quantum uero ad realia, potest tantum uouere dare, seu eleemosynā facere de bonis, quae habet ultra dotē, uel de acquisitis suo labore, & industria, quando non tenetur ad res domesticas. Sed de uxore an possit irritare votum Mariti dubium est: nam ex una parte uidetur, quod non, quia in hoc Maritus nō est subditus uxori, ex alia parte uidetur quod sic, alias namque hoc uerteret in prauiudicium tori, eo quod uxor propter uerecundiā, quasi nunquam petit, & uir esset prohibitus petere, quod esset in fraudem: Sot. tamen quo supra qō. 3. artic. 1. ait tutius esset in hoc casu dispensationem ab Episcopo petere.

Tutior uia.

Et si ambo fecerint Votum castitatis ex consensu utriusque, an postea si penituerint, possint sibi inuicem irritare? Sotus declinat ad partem negatiuam. Quod enim semel placuit amplius displicere non debet, & votum est quidam contractus cum Deo factus. Vir omnia uota personalia uxoris irritare potest; ut sunt ieiunia peregrinationes, & similia, ne dum facta in sua potestate, uerum etiam emissa, antequam esset eius uxor. Textus est in cap. 3. quāst. 7. mulier namque; propter transgressionem praecipri uetiti pomi homini subiecta remansit: sed uxor non potest huiusmodi uota suo uiro irritare; eo quod super eum circa talia potestatem non habet, praeterquam circa torum maritalium, ut dictum est. Nec uxor uota realia emittere potest de bonis mariti, ut sunt eleemosynas facere, uestiri tali colore, & similia, sine sua licentia, immo nec de sua dote. huius ratio est, quod uiuente uiro, eam alienare non potest, nec de fructibus eius disponere, uir namque pondus domus, familiam alendo, ferens, super ipsius utile dominium obtinet. Bene autem de sibi relictis ultra dotem, aut per donationem, legatum, & similia ad se arrogata, eleemosynas facere potest, potest etiam de sua industria, & labore acquisitis, suo modo disponere, dum tamen domesticis seruitiis subiecta non sit. Seruus non potest uouere aliquid, quod uertit in prauiudicium domini, puta uotum Religionis, peregrinationis, ieiunij, & earum rerum, quibus ab obsequiis domini se subduceret, quia quo ad personales operationes, est in eius potestate, unde talia faciens, relinquere seruitium, quod domino debetur. Secus autem de his, quae non prauiudicant domino, ut dicere orationes, continentiam, & huiusmodi. Sed hic quaeritur an

Seruus.

votum semel irritatum a superiore, redeat postquam exierit ab illa seruitute? puta uxor fecit uotum continentiae, uel seruus fecit uotum peregrinationis, quae uota fuerunt irritata: an mortuo marito, uxor teneatur redire ad uotum? & seruus habita libertate, an teneatur postea ad uoti impletionem? Silu. uerbo uorum. 3. quem sequitur Sotus loco citato aiunt cuiuscunque subditi uotum semel irritum, amplius non obligat, nisi de nouo confirmetur. cap. quidam de conuersione coniugali.

Dubium.

Quantum ad pueros dicuntur multa. Primo, puer, seu puella impuberes masculus ante quartum decimum annum & femina ante duodecimum, qui non habent usum rationis, nullo uota se obligare possunt; si autem ante praedictū tempus usum rationis attigerint, ut accidit aliquibus, qui ante pubertatē ingenio praualent, quantum est ex parte eorum, se possunt obligare ad omnia uota personalia; tamē eorum obseruatio ex parentū, seu tutorū, aut eorū, quorum cura sunt, arbitrio dependet. ita ut si nolūt, ut obseruentur, irritare possunt, quia tales personae non habent propriam uoluntatem, uerum si pater, aut tutor non irritauerit,

ante-

Pueri ante usum rationis.

antequam perscribatur tempus impubertatis, & illi de nouo non ratificauerit postquam peruenerint ad aetate legitimā, possunt adhuc irritate, sed si ingresso anno pubertatis de nouo approbauerint, tunc irritare nō possunt. Nota hic, ut bene etiam notat Nauarrus. c. 1. n. 71. quod ut aliquis approbet, & ratificet uotū antea factum propter aetatem inualidum, non sufficit talem opinionē de eo habere, scilicet credere tale Votum sic emissum ualere, uel habere propositū exequendi, & animum tantummodo adimplendi, quae promiserat: sed opus est, aut ut de nouo promittat, aut saltem in animo uelit uotum primo factum, de nouo ualeat, etiā si ante non ualuit. & hoc modo dicitur ratificare, id est id, quod ante factū est, con sensu uoluntatis de nouo approbare.

*Nota.**Votum ratificare.*

Quantum autem ad uotum solenne castitatis seu Religionis, impuber quantumcunque fuerit deli capax, & usum rationis acceleratum habuerit, nullo pacto potest se obligare, ita quod si professionem fecerit ante quatuordecim annos, & puella ante duodecim, possunt redire ad seculum, nec alia ratio assignari potest, ait Caiet. quā, quod sic statuit Ecclesia. ut habetur, cap. non solum de regu. iur. lib. 6.

Verum hic etiam nota quod S. concilium Trid. Sess. 28. cap. 15. quo ad tempus professionis aliter determinauit, cuius uerba sunt haec. In quacunque Religione, tā uirorum, quā mulierum professio non fiat ante decimū sextum annum expletum, nec qui minore tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionē admittatur. Professio autem antea facta sit nulla, nullaque inducat obligationem ad alicuius regulae uel religionis, uel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscuque effectus. Verum si anteq̄ puer, aut puella transierit ad aetatem legitimam, a parentibus, aut tutoribus irritatum non fuerit, & illi nō reclamauerint, sed perseuerauerint in religione, amplius irrita in nō potest, quia Ecclesia ad quam pertinet iudicare de Voto solenni, praesumit in casu ratum habere. cap. puella. Caiet. secūda. 2. q. 189. art. 5. Nauar. cap. 12. nu. 17. Secūdo puer, & puella si fuerint puberes id est attigerint quartum decimum, & duodecimum annos, oīa uota personalia emittere possunt, ut sunt ieiunare, orationes dicere, continentiam obseruare, religionem intrare, ac etiam matrimonium contrahere, et inuitis parentibus, & eorum curam gerentibus, quia quo ad haec sunt sui iuris, cum attineant ad suam personam, nisi aliquid nocuerint parentibus, aut domus regimini afferret, ait Nauar. quo supra. nu. 70. ut forte esset uouere longam peregrinationē. Sed quantum ad Vota realia, & ea, quae attinet ad regimē domus, emittere nō possunt, quia circa bonorū dispositionem sunt sub cura parentum, & curatorū, qui talia eorū Vota irritare possunt usque ad decimum quintū annum, ut autē tale tempus attigerint, pupillus liber a curatore, & filius emancipatus a patre liberē uouere possunt, & uota ante facta, si non fuerunt irritata adimplere tenentur. S. Ant. 2. parte. tit. 11. cap. 2. cui ascribit Nauar. quo supra. Filius donec manet sub potestate patris, non potest uouere de his, quae pertinent ad patrem, puta dare eleemosynam de his, quae sunt patris, & huiusmodi, quae prauiudicant regimini domus sine eius licentia, & consensu expresso, uel saltem tacito, scilicet non contra dicendo: sed bene potest de his, quae pertinent ad ipsum, ut est peculium castrense, id est illud, quod acquirit in bello: uel quasi castrense, id est omnē illud, quod acquirit aliquo officio publico, ut est legendo, docendo, auocando, medicando, & exercendo omnes artes liberales, aut seruiendo seruitijs Regis, propter quae accipit stipendia publica: quia de his pater non potest disponere. l. fin. cap. de inof. test. Idem dicendum de Clericis circa ea, quae lucentur suo officio Clericali, aut suis beneficijs, siue fuerint curati, siue nō

*Nota solum professio.**Pueri puberes.**Filius familias.*

Auche.

Authe. Presbyteros. C. de Episcopo, & Cleri.

Religiosi
qua vota
facere pos-
sunt.

Quantum ad Religiosos considerandum est, quadruplicia esse opera, quibus se obligare possent, non tamen æqualiter ad omnia tenerentur. Prima sunt illa, quæ comprehenduntur in tribus Votis essentialibus, & solemnibus Religionis; ut sunt constitutiones, & statuta cuiuscunque regulæ ita diuersa, secundum diuersitatem regulæ in quacunq; religione & contra huiusmodi non possunt uoueri sine licentia prælati particulariter, & de nouo, vltra solennem regulæ obligationem, & si de his votum fecerint absque conditione, scilicet, si Prælato placuerit, peccarent; nec post factum, illud adimplere tenentur, nisi Prælati ratum haberit, quia de his subduntur prælati, vnde ipso facto irrita sunt, cum sint de materia prohibita. sunt enim omnes Religiosi subiecti Prælati suis in omnibus operationibus secundum professionem regulæ & quandoque super eis dispensare potest, immo ea prohibere ne fiant, ex causa legitima, ideo & cc. ait Sotus. li. 7. q. 3. art. 1. Secunda sunt, quædam opera libera, secundum quæ non subduntur his votis, aut alio præcepto, nec Prælato præiudicant, vt sunt orare, disciplinam facere, & huiusmodi: & de his uouere possunt, quia ualida sunt, & tenentur adimplere, donec à prælato irritentur, & prohibeantur. & si huiusmodi vota facta libenter persoluere possunt, licebit ea cælare Prælati, ne ab eis irritentur, sed si eos aggrauant possunt, eidem prælati patefacere, vt ea irritent, nec peccant sic faciendū. Tertio loco, sunt quædam opera, ad quæ præcepto legis tenemur, quibus de nouo obligari possumus, vt est non mentiri, non furari, non blasphemare, & huiusmodi, & de his si uotum faciunt, adimplere tenentur, nec irritare possunt, quia talia prælati subiecta non sunt ait Caiet. licet Sotus non consentiat. Quarto modo sunt quædam opera, quæ omnino potestatem Prælati exuperant, ut est transitus ad arctiorem Religionem, & huiusmodi: etiam non possunt à prælati irritari, sed bene dispensari Sot. Caiet. locis citatis, & Silu. Ver. Votum.

Nota.

Quæ differentia sit inter dispensare, & annullare inferius dicitur. Dixi (transitus ad arctiorem Religionem nam transitus ad laxiorem est absolute prohibitus per. S. conc. Trid. Sess. 25. cap. 9.

Notandum tamen quod si fiat votum de licentia superioris, uel si votum factum Superior confirmauerit, & postea reuocauerit sine causa rationabili, subditus non peccat, non adimplendo, sed tantum superior. Nauar. cap. 12 à nu. 65. vsq. ad 68.

Quo ad
causam fi-
nalem.

Dicitur est etiam in definitione (propter aliquod utile spirituale) quæ particula colligitur ex Ricardo in 4. ideo quantum ad causam finalem est aduertendum, quando Votum factum ob aliquem malum finem, non obligat, etiam si sit de aliquo bono supererogationis, id est de his bonis ad quæ non tenemur ex præcepto, sed de consilio, Pro cuius rei difficultas intelligentia, est primo notandam. Tria, quantum ad hæc spectant, considerari debent in uouendo, scilicet promissio, materia voti, id est id, quod promittitur, & intentio uouentis.

Votum il-
licitum nõ
semper est
malum; sed
de re illiciti-
ta.

Secundo est notandum, quod non omne Votum illicitum, & malum, est irritum, & nullum, sed votum illud, quod est de materia mala, id est quando id quod uouetur promittitur est malum, & Deo odibile. His stantibus tripliciter potest homo uouere propter malum finem. Primo quando illud bonum quod promittitur in Voto refertur ad malum finem, id est ordinatur ad malum finem: & quia actio moralis sumit speciem à fine, ideo quauis illud, quod Voto promittitur sit bonum in se, tamen quia habet annexum finem malum, ideo ratione finis malum est; exemplum, qui uouet dare eleemosynam propter vanam gloriam, aut ieiunare tali die, vt appareat bonus, & huiusmodi, peccat, & nihil facit, quamuis enim dare eleemosynam, & ieiunare materialiter sumpta, hoc est sic absolute considerata, sint bona

in

in se, quia tamen habent adiunctam vanam gloriam, & peccatum hypocrisis, id est sunt mala, quod est dicere, quando uouetur non uouetur dare eleemosynam absolute, & ieiunare absolute, sed hoc totum simul, scilicet dare eleemosynam propter vanam gloriam, quod est peccatum, & ieiunare, ut uideatur ab hominibus, quod est hypocrisis esse: quoniam dictum est, uotum factum de re mala, est nullum, id est facere tale Votum cum tali fine annexo, est opus Deo odibile. Secundo homo potest uouere propter malum finem ad hunc sensum, scilicet ut finis non sit annexus rei, quod uoto promittitur, ut dictum est in primo casu, sed sit finis intentionis animi, & uoluntatis uouentis, id est, propter quod facit uotum, non sit causa finalis determinans rem uoto promissam, sed determinans intentionem uouentis, id est sit finis propter quem mouetur ad promittendum Deo tale bonum, exemplum: in quodam monasterio est quædam Monialis pulchra, ad quod monasterium non possunt accedere, nisi monaci illius ordinis, Titius uouet ingredi talem Religionem hoc fine, ut potens habere facile accessum ad tale monasterium, possit commodè confabulari cum illa moniali, corrupta intentione. In hoc casu confabulatio non est finis annexus, & adiunctus professioni monacatus, & seruiendi tali Religionis; sed finis, quo motus est ad promittendum talem Religionem. Ex quo fit, ut dum applicat animum suum ad emittendum tale Votum, peccat mortaliter quia habet intentionem corruptam, & deprauatam, sed Votum tenet, quia est de re in se bona, scilicet seruire Religioni, quod seruitium non uitiatur a fine corrupto, ut in primo casu dicebatur signum huius est quod quando seruit Religioni, & facit omnia, quæ ad monacatum spectant, non facit ea propter confabulationem Monialis, referendo seruitia prædicta ad eam, sed propter obseruantiam regulæ, in qua professus est, sed illa confabulatio intenta fuit finis, propter quem ad hæc omnia se obligauit. Aliud exemplum, qui uouet esse sacerdotem hoc fine tantum, ut habeat pingue beneficium, tunc beneficium ut finis non modificat, & determinat sacerdotium, quia dum facit officia spectantia ad sacerdotem, orando, celebrando, & pascendo, non facit ea propter auaritiam beneficij sed propter Deum: Veruntamen beneficium fuit causa finalis, qua motus est ad se obligandum Deo. Et quia finis, quo se Deo mancipauit, non fuit Charitas iuxta illud Dauid. Voluntarie sacrificabo tibi, sed Auaritia, ideo peccauit hoc fine, & intentione uouendo, sed Votum tenet, & debet exequi, quia res Deo promissa, est de se bona, & Deo grata, nec aliquo fine malo uitiata, sicut est dare eleemosynam propter vanam gloriam, ut dictum est in primo casu, qui ualde differt ab hoc, ut patet studiose aspicienti.

Tertio modo, homo potest uouere propter malum finem, scilicet quando ipsum Votum ordinat ad malum finem: & est quando emittit Votum rogando Deum, ut faciat hoc, uel illud: puta, aliquis descendit in duellum singulare, promittit Deo dare alicui hospitali centum aureos, ut uictoriam habeat de inimico suo: in hoc casu promittitur executio Voti scilicet centum aureos pro malo fine obtinendo: & hoc modo uouere est maius scelus, quam uouere de re mala, quia cum illa Deo non placeat, non acceptatur: sed in hoc casu facit Deum autorem mali, cum petat ab eo rem iniustam, scilicet mortem inimici sui. Item si quis uoueret se dicere facturum tot missas, ut habeat concubitum cum sua Amasia: quid scelestius, quam Deum facere lænonem? cum inuocetur ad fauendum fornicationi, unde huiusmodi potius sunt blasphemix quam Vota. Et si fieret Votum conditionale, scilicet si habueris uictoriam de inimico meo, dabo centum aureos pro amore Dei, hoc pacto, ut executio Voti fiat post finem obtentum, uideatur quod possit fieri, quia illa traditio centum aureorum est gratiarum actio pro uictoria obtenta, quæ est bonum a Deo. Dicitur quod Votum tale est simile priori, nam parum refert, an exe-

cutio

Replicat

Responsio. actio Voti promittatur ante finem obtentum, an post obtento sine pro gratiarū actione, nam utroque modo inuocatur Deus, ut auctor iniquitatis, quia bellum priuatum est prohibitum, ideo victoria iniqua, neque tales gratiarum actiones, exaudiuntur à Deo. Quid si Votum emitteretur simpliciter sine inuocatione diuina, sed conditionaliter habens respectum ad euentum futurum, & non ad patrociniū diuinum. dicendo faciam hoc si victoria euenierit? Respōdetur, quòd idem reddit, & ideo hoc modo etiam malum est, nam ut dictum est supra, quòcū que Votum fiat, semper intelligitur Deo factum, unde sub quacū que forma uerborum emittatur Deus sceleris fautor inuocatur. Caie. secunda 2. q. 88. ar. 2. Sot. lib. 7. de Iu. & Iure. q. 7. art. 3. uerum si in emittendo uotum intenderet id, quòd est in se bonum, licet quandoque dependeat ex causa mala, tunc ualeret, & deberet impleri: puta, descendendo ad certamen duelli, uouet facere hoc, uel illud, si incolumis euaserit, non intendens in animo suo malum in mīci, sed tantū euanescionem suæ mortis, quæ est quoddam bonum, & a Deo, quamuis accidit media morte inimici. Item si uoueret sic, promitto dare Ecclesiæ tantum, si habuero filium ex concubina, licet causa, ex qua dependet, sit mala, quia tamen intendit solummodo filium, quòd est donum Dei, ideo hoc modo uotum tenet. Et multo magis ualet uotum emissum in pœnam peccati dicendo, si fornicatus fuero, tor dies ieiunabo, quia illa promissio ieiunij est facta, ut cautius contineatur, & attentius caueat, quòd si lapsus fuerit in peccatum fornicationis, tenetur ieiunare; secus si dixisset ieiunabo, si fornicatus fuero, accipiendo fornicationem pro sine Voti, quia esset, ut dictum est supra in tertio casu. Auctores qui supra, & Nauar. loco quo supra, num. 30. hæc quo ad causas eius & Voti substantiam.

Votum tō sctēatur quo ad effectus. Secundo principaliter Votum consideratur quo ad effectum, id est, quo ad uirtutem obligatiuam. Vbi est aduertendum, quòd quotiescū que Votum emittitur à persona ualente uouere, de materia licita, & conuenienti, ad finem bonum, & Deo gratum, & cum tali deliberatione, quæ sufficit ad obligandum Deo, pro ut colligitur discurrendo per omnes quatuor prædictas causas, obligat sub pœna peccati mortalis omittentem, nam, & si emittere Vota, sit opus consilij, ratione Religionis, reddere tamen, est actus Iustitiæ Religione insignitus,

Dubium. Sed hic queritur an ratione paræ materiæ transgressio Voti possit esse peccatum ueniale? Respōdetur, dubium hoc potest habere duplicem sensum, scilicet, aut transgressio potest esse, quo ad unam particulam rei Voto promissæ: puta uouit dare decem, & dedit nouem, aut uouit dicere decem coronas beatæ Mariæ, & dixit octo, & similia: & de hoc non est difficultas, quòd sit ueniale, & ratio est, nam Votum non obligat plus, quàm præcepta diuina: sed præcepta Diuina, & si genere suo obligent ad mortale, ratione tamen paræ materiæ, transgressio est uenialis, ut patet in eo, qui furatur duos torrenses, aut simile: ita dicendum est de Voto. Secundo, potest intelligi dubium, ut id, quòd uouetur, sit parum, & totum dimittatur, puta uouet dicere singulis diebus unum pater noster. an illa die, in qua non soluit, peccet mortaliter? Sotus tenet quòd non: nam dum, quòd dimittitur, sit res leuis nihil refert, an sit tota materia Voti, an pars: nec est in potestate uouentis, se obligare sub reatu mortalis culpæ, nam qualitas culpæ, ex quantitate obiecti consideranda est. Verum si quis promiserit dare pauperibus unum granum singulis diebus, transgressio unius, aut duorum dierum ueniale erit, dummodo, quòd hodie non soluit cras multiplicet: sed si omisso erit multa unde obligatio creuerit rei notabilis, culpa efficitur mortalis. hæc ille. q. 2. art. 1.

Dixi, omissionem Votorum, regulariter loquendo, esse peccatum mortale, exceptis casibus, in quibus est licitum ea omittere. Pro quorum intelligentia, est Notan-

Notandum quòd ommissio Votorum est licita ex triplici capite, ita quòd talibus concurrentibus non erit peccatum illa omittere. Et primo ex parte materiæ Voti Secundo ex parte intentionis personæ uouentis. Tertio ex parte authoritatis dispensantis.

Ex parte materiæ est, quando id, quòd Voto promissum est, sit impeditiuum maioris boni, uel illicitum uel indifferens uel impossibile: pro quibus omnibus dantur exempla. Quantum ad primum, scilicet impeditiuum maioris boni. Si quis uouisset se fore Clericum, si postea uult ingredi Religionem, non debet curare de priori Voto, immo per Votum Religionis omnia alia cessant, quia est status perfectionis. Quantum ad secundum. Aliquis uouit ieiunare sexta feria singulis hebdomadibus, effectus infirmus, excusatus, quia quòd prius erat licitum, per sequentem infirmitatem, Votum factum est illicitum. Quantum ad tertium, de Voto indifferenti dictum est supra.

Quantum ad quartum, factum impossibile. Aliquis diues uouit ædificare Cappellam, aut singulis annis pro elemosyna dispensare pauperibus triginta aureos postea effectus est pauper, Votum redditur impossibile.

Et nota quòd ista impedimenta, tollunt obligationem in Secundo, & quarto casu, donec durant, aut ad tempus, aut in perpetuum, aut in totum, aut in partem, pro ut sunt, si autem impedimenta transeunt, obligatio reddit. Exemplum, qui propter infirmitatem effectus est impotens ad ieiunandum, transacta infirmitate, debet ieiunare, & si infirmitas est incurabilis, & perpetua absolutus est pro semper. Si pauper uenerit ad meliorem fortunam debet prosequi elemosynas, & si non in totum, saltem in partem, quantum potest. Aliud exemplum, Mulier fecit Votum castitatis postea coningata est. Votum effectum est impossibile; tenetur quantum potest ad partem scilicet non petere debitum, donec uixerit uir eius. & eo mortuo tenetur ad totum scilicet continentiam, secundum Caie. & Nauarum quibus supra, quamuis Sotus non consentiat.

Queritur hic, an qui fecit Votum Religionis, & illam profiteri non potest, sit absolutus ab obligatione, ac si Votum factum sit impossibile? Respondetur, aut Votum factum est impossibile culpa uouentis, aut quia non fuit admissus in Religione, quantum ad secundum membrum: aut iste uouit Religionem in genere, & nullam determinauit, quamuis postea inclinauit animum ad aliquam particularem, & tunc tenetur procurare cum diligentia ingressum illius, quòd si non admittitur, debet tētare aliam, & aliam Religionem, donec inueniat, qui cum admittant, ut per se non stet quominus habitum induat. Sed dubitatur si per quinq; uel sex, non admittitur, ad habitum an teneatur omnes Religiones Italiæ, & omnes conuentus circumire? Respondetur, in his casibus conscientia iudicare debet secundum intentionem uouentis, scilicet si in animo suo fuit uouere in his tantum quas nouit; & si non nouit nisi quatuor mendicantium, ut accidit forensibus, sufficit illas quatuor tentare; & si erat (uerbi gratia) Neapoli. & omnes, quæ ibi sunt nouerat, tenetur omnes peragrarè; & si intentio sua non se restrinxit ad sibi notas, sed uouit absolute, sufficit tentare per omnes, quæ sunt in Regno secundum linguam nostram: alias teneretur per totam Italiam, Franciam, & Greciam discurrere: quòd esset molestissimum onus imponere. Neque omnes conuentus unius Religionis tenetur uisitare, sed sufficit octo, uel decem, quòd si ab illis repulsam patitur, simile indicabitur de relijs: sed melius est adire prius, si potest, Generalem, aut alium principalem prælatum, quòd si ab eo non acceptatur, liber remanet ab omni obligatione. Si autem uouit unam religionem signatam puta S. Dominici, uel S. Francisci tenetur adire superiorem, aut aliquos conuen-

Votorum ommissio in triplici casu licet.

Votum Religionis omnia alia an sit.

Nota.

Dubium.

comuentus ut dixi: & si inde repellitur, absolutus est à Voto. Si uero uouendo unam Religionem, illius elegit unum conuentum signatum propter aliquem finem, puta quia ibi studium uiget, uel aliquid aliud, & inde repellitur, nō tenetur adire alium conuentum, etiam si ibi reciperetur.

Quantum ad primum membrum, scilicet si Votum effectum est impossibile culpa uouentis, aut impedimentum erat tempore quo emisit Votum, & non aduertit, aut post aduenit, quomodocunque sit, si est perpetuum, obligationem tollit, nec indiget dispensatione. Si uero est ad tempus, puta habet morbum contagiosum, propter quod expellitur, excusatur, donec impedimentum durat, quo transacto, tenetur redire. Et nota quod si post emissum Votum experitur aliqua difficultatem tantum, adimplendi onera Religionis, aut aliquam indecentiam status sui, propter quæ Votum uidetur difficile, ita quod si præofferret, non uouisset: non per hoc cessat obligatio, quia hæc non sufficiunt ad reddendum Votum impossibile. Gaie. & Sotus locis citatis. Quæritur, an hi supradicti, qui bona fide procurauerunt ingredi Religionem, nec potuerunt, eo q̄ repulsi sunt, ut dictum est, in seculo postea teneantur ad aliquid? Respondetur, si simpliciter Vouit, nec aliud habuit in animo, quàm ingredi Religionem, postquam exclusus est, nihil tenetur. Si autem dum Votum emisit habuit etiam in animo suo seruare continentiam, ac illam uouendo expressit, tenetur illam in secundo seruare, quamuis a Religione sit exclusus. Sot. quo supra.

An qui uouet non nubere, teneatur continere? Dicitur, si nil aliud expressit in Voto, aut intellexit, nisi totum excludere, non tenetur continere lege Voti, nisi præcepto decalogi unde si postea fornicatur, maculatur una deformitate.

Ex parte intentionis personæ uouentis, considerandum est Votum emissum quando debet expleri. Pro quo est aduertendum, quod tripliciter, quantum ad hoc, potest Votum emitti: uel aliquam conditionem apponendo, uel tempus determinando, uel simpliciter nihil limitationis apponendo. Votum conditionale est, quando apponitur aliqua limitatio, cum qua intendit se obligare, & non aliter, aut sine qua non exequi Votum: exemplum primi: si filius meus liberabitur ab hac infirmitate, tantum Ecclesiæ donabo, exemplum secundi, Voueo uisitare limina S. Petri, post mortem patris mei, quia aliter nummos necessarios habere non possum, & similia: quæ conditiones si non adimplentur, non teneor Votum soluere: nisi quando conditio non adimpletur culpa uouentis, tunc enim tenetur, ne malitia sibi suffragetur. Exemplum, Quis uouit se aliquid facturum, si præseruetur ab aliquo peccato & postea in illud se uoluntariè præcipitauit, ne remaneret obligatus ad obseruandum Votum.

Et si Votum sit factum sub pluribus conditionibus, & uouens intendebat se non obligare, donec omnes implerentur: non tenetur donec omnes implerentur. si autem de hoc non cogitauit, una conditione expleta, melius est, ut Voto satisfaciatur, ait Sil. Verbo uorum. r. r. §. 2.

Quantum autem ad tempus determinatum, dupliciter potest intelligi: aut elegit tempus præfixum propter eius affectionem, & deuotionem, puta uouit uisitare S. Mariam montis uirgine de die suæ festiuitatis quando gentes confluunt ad eam, uel uisitare septem Ecclesias Romæ de tempore hebdomadæ sanctæ, & tunc si aliquo iusto impedimento non potuit, debet expectare usque ad annum futurum, tempus præfixum: & si tempus uisitandi transiit culpa sua, peccauit, & tenetur expectare aliud tempus, donec satisfaciatur. Vel elegit diem signatum, puta promisit ieiunare die S. Lucie, & in animo suo non intendebat se obligare nisi pro illo die tantum primo futuro, & tunc transacto illo die, non amplius tenetur,

tur in die Vigiliarum Apostolorum & similibus. Aut tempus fuit præfixum, non ob deuotionem, sed ut terminum poneret, Exemplum uouit talem Ecclesiam uisitare infra unum annum, quo transacto culpa sua, & non expleuit, peccauit, & tenetur quam primum potuerit adire, & semper est in peccato, donec est in mora culpa sua. Si uero tempus, & modus non est appositus, sed simpliciter uouit nihil limitationis apponendo, tunc pie sunt vota interpretanda (ait D. Tho.) secundum intentionem Canonum. Verbi gratia, qui fecit votum peregrinationis ad S. Petrum, & non determinauit tempus, tenetur statim quam primum commodè potest iuxta illud Deut. 23. cū uotum uoueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris reputabitur tibi in peccatum. & multo magis ut ait in 4. sent. tenetur uice rursus non differre, si rationabiliter timet futurum aliquod impedimentum perpetuum implendi. Et quam maximè debet statim si quamuis non determinauerit tempus, tamen potest commodè implere, & procrastinat sua notabili negligentia.

Dubitarum, qui uouit ieiunare singulis annis die Sancti Donati, quando uenerit die Dominico, an illo die teneatur? Respondetur distinguendo. Ieiunium quo ad causam finalem, ob quam fit, duplex nomen sortitur secundum D. T. 2. q. 147. aliud uocatur ieiunium exultationis, aliud afflictionis: ieiunium exultationis dicitur, quando ieiunatur pro quadam deuotione, & lætitia, festum illius sancti solemnizando, ut mens ad diuina, & cælestia rapiatur, gratias, & beneficia illi præstita contemplando, ut eadē pro nobis impetret, & similia: & tunc potest ieiunari die Dominico. Ieiunium afflictionis uocatur, dū ieiunatur, pro satisfactione peccatorum, talē sanctū precādo, ut pro nobis, illorū ueniā, suis meritis, impetret, uel dū ieiunatur, ut carnē macerando, facilius tentationibus resistamus, & uitia infuturū euitemus: & tunc non potest die Dominico ieiunari. c. quadragesimali de consecratione. dist. 5. Vbi ordinatur quod tempore quadragesimali non ieiunetur diebus Dominicis, & consequenter intelligitur de totius anni Dominicis. unde D. T. eodem loco ait, quod die Dominico ad huc finē ieiunaret, ut superstitiosus peccaret, cōtra cōmunem Ecclesiæ legē, & consuetudinem, dies. n. Dominicus est dies exultationis, & lætitiæ, qui celebratur in cōmemorationem resurrectionis Iesu Christi Domini nostri, per quē mundus recreatus est in melius: ideo dicitur dies Dominicus a Domino. i. dies Domini. Hinc sequitur illud diuulgatum. s. a Pascha, usque ad Pascha, non debet ieiunari, quod intelligitur de ieiunio afflictionis, tempore. n. Paschali, Ecclesia sancta exultat, significans nobis tēpus futuræ gloriæ, quod erit post uniuersalē resurrectionē, nō ideo asserendū est, tali tpe non posse ieiunari ieiunio exultationis, ut huiusmodi Dei magnalia contēplentur, ut dictū est. Hinc colligimus falsam esse opinionē illā, asserentē, nō deberi ieiunari in uigilia Pentecostes, illo namque die Ecclesia ieiunium ordinat ob deuotionem, & lætitiā, eo quod S. Apostoli, tpe illo, Spiritū Sanctū acceperunt, & in gratia confirmati fuerunt, ut & nos interius eundem recipiamus, & in gratia cōfirmemur: nec ratio pro illa opinione aliquid ualet dicens a Pascha ad Pascha non deberi ieiunari; intelligitur enim de ieiunio afflictionis. ut dixi, & quod hæc sit Ecclesiæ uoluntas, ex hoc apparet, quod infra octauam Pentecostes ordinatur ieiunium quatuor temporum: nec dicendum, quod tempus illud non sit Paschale, cum duret per totam octauam, usque ad sabbathum inclusive, ut ex eius officio, solennitatibus, caeremonijs, & halleluia, quæ in illa utitur Ecclesia, ostenditur. Respondens igitur dubio, dico si uouens, illud emisit ex deuotione in signū lætitiæ pro illo sancto, tenetur ieiunare die Dominico, si autem in pœnam, & satisfac-

Nota.

Dubium.

Dubium.

Votum conditionale.

Voti tempus adimplendi.

Dubium. Ieiunium duplex.

Ieiunium exultationis.

Ieiunium afflictionis uocatur.

Dies dominicus.

Vigilia pentecostes ieiunandum est.

tionem suorum peccatorum, vt sanctus ille pro se remissionem impetret, tenetur die sabbathi precedentis: & si de neutro cogitauit, sed simpliciter vouit, tenetur die sabbathi, vt dictum est.

*Vota in cō
patibilia s
mul cōcur
rentia.* Qui fecit duo vota diuersa, & aliquando concurrunt vna die, si sunt compati-
bilia, utraque debet explere, si autem sunt incompatibilia, explebit, quod est per-
fectius, & de altero satisfaciat per alia opera, si uero sunt æqualia, explebit
quod prius fecit. Siluest. quo supra.

Qui vouet aliquid, quod non potest adimplere, si dum fecit votum, non ad-
uertebat impotentiam, excusaretur: & si aduertit Impedimentum, sed putabat
esse transiturum, excusatur: sed si aduertit esse perpetuum, & non curauit, tenetur
per aliud opus satisfacere, ne promissio sit delusoria Panor. cap. licet de iureiu-
rando quem sequitur Silu. quo supra.

Dubium An aliquis suo uoto potest alium obligare? Dicitur, quod non: exemplum. Ma-
ter nouit vt filius intraret Religionem, aut ieiunaret, si filius non consentit, nō
tenetur. Nec pater potest obligare hæredes ad vota personalia a se facta, potest
tamen eos obligare ad vota realia, quæ ipse in vita non soluit, puta facere elee-
mosynas, dotare pauperem & similia. Sil. & Sosus vbi supra.

Quantum ad tertium principale, scilicet ex parte autoritatis absoluentis a
vo obligationem, est aduertendum, quod sex de causis votum potest omitti sine
peccato, scilicet Irritatione, Dispensatione, Commutatione, Redemptione, & præter
hæc Interpretatione, & cessatione, de quibus per ordinem.

*Votum po
tē omitti
sex de cau
sis.* Irritatio est annullatio voti sine causa, sed ex sola libera uoluntate eius, qui
habet potestatem, & dominium super his rebus, de quibus fiunt vota, vnde irrita-
re uota non est aliud, nisi uotum cessare, ut amplius robur non obtineat obli-
gandi eos, qui uouere non possunt.

*Irritatio
quid.* Dispensatio est annullatio voti, per quam dispensans determinat, & declarat
votum, non esse obseruandum propter talem, & talem causam, nihil pro eo in-
compensationem iniungendo, vnde dispensare non est aliud, nisi uouentem a le-
ge voti excipere relaxando in totum eius vinculum, & licentiam dando, vt eius
obligationi non sit obnoxius.

*Dispensa-
tio quid.* Commutatio est permutatio rei uotiuæ in aliud bonum maius, vel saltem
æquale.

*Commuta-
tio quid re
demptio
quid* Redemptio est quando res uotiuæ, aliquo pretio absoluitur: vnde redimere est
media solutione à uinculo Voti liberare.

*Interpreta-
tio quid* Interpretatio est quando ratio dicit, & declarat in communi, ob instantem
causam votum non esse obseruandum, & in hoc non exigitur autoritas prælati
ut dicitur.

*Cessatio
quid.* Cessatio à voto non indiget dispensatione, nec aliquo alio, nisi ut causa uoti
cesset: exemplum uouisti non transire per talem vicum, eo quod ibi habitat quæ-
dam mulier impudica excitans te ad libidinem: illa postea discessit hinc: ipso facto
cessat voti obligatio.

Differunt hæc ad inuicem: nam irritatio est sublatio materiae Voti, & obliga-
tionis illius, quod nondum erat firmum, & validum, quia erat emissum ab eo,
qui uouere non potest; & dependebat à uoluntate illius, qui potestatem habet
super materia uoti: & ideo potestas hæc irritandi pertinet non solum ad
spirituales personas, vt sunt prælati Religiosorum respectu subditorum
suorum, sed etiam ad seculares, vt sunt maritus respectu uxoris, & uxor
respectu mariti: dominus respectu serui: pater respectu filij, & tutor re-
spectu pupilli. Et potest fieri sine causa ad libitum irritare ualentis, & uolentis.

tis. Sed dispensatio tollit omnem obligationem Voti, quod iam firmum erat, & va-
lidum, absoluendo tamen ab eo cum causa iusta & rationabili, vt dicitur: quod
fieri non potest, nisi ab habente potestatem in Ecclesia, vt infra.

Differunt irritatio, & dispensatio à commutatione, & redemptione, nã irritatio,
& dispensatio, tollunt omnem obligationem, & uinculum, absoluendo uouentem
penitus sine aliqua compensatione. Sed commutatio, & redemptio, & si tollunt
obligationem quantum ad materiam, non tamen uinculum, i. non penitus absol-
uunt, sed permutant materiam Voto obligatam in aliud bonum, remanente eodẽ
uinculo, quo tenebatur: uerbi gratia uouit construere capellam, commutatum
est Votum in tot eleemosynas: uouit peregrinationem, commutatum est in tot ie-
iunia, unde non est dicendum, quod ad eleemosynas, & ieiunia, tenetur præcepto cõ-
mutantis, aut nouo Voto, sed eodem primo, sola permutatione facta in materia,
taliter quod uirtute primæ obligationis tenetur ad secundam, & non a liter.

Differunt quoque dispensatio ab interpretatione, nam si dispensatio declarat,
votum hoc non esse obseruandum, sicut & interpretatio; tamen differentia stat in
hoc: per interpretationem enim declaratur sicut lex, ita & votum non esse obser-
uandum, quando rationi naturali est contrarium. Exemplum uouisti nunquam
comedere carnes, dum infirmaris, non teneris, quia ratio naturalis communiter
dicitur neminem talium esse obligatum ad tale Votum, nisi enim comederes stan-
te necessitate perires: vnde uisusquisq; sua autoritate in tali casu potest comeder-
e, si ad superiorem expedite accessum non habet, sua conscientia dictante, & in-
terpretante alias moriturum. In dispensatione non est sic, sed in particulari ra-
tio tali personæ suffragatur, ob materiam illicitam effectam, uel ob impeditionẽ
maioris boni, sibi fore à prælato dispensandum. Exemplum, uouisti ieiunare, &
te oportet prædicare, & studere, & non potes utrunque perficere, ratio declarat,
vt propter hanc causam obstantem, Prælati tecum dispentet.

Dixi (Prælati tecum dispentet) homo enim à se ipso hoc facere non potest,
vt in casu superiori de Interpretatione. Sed dices, & si Voti materia illicita esse,
ita est puta qui uotu ieiunandi emisit, imbecillis effectus est, vel peregrinandi
pedesrim, effectus est claudus, & similia; quid opus est Prælati dispensatione? sa-
tis est, ut rati interpretetur, ex impotentia tale Votum obseruari non debere unde
de in hoc non differre uideatur ab interpretatione, vt dixisti. Respondeatur, quando
impedimentum perpetuum esse iudicatur, tunc opus est dispensatione: in tali. n. ca-
su absoluitur pro semper; & iõ dixi, dispensationem attendi circa casus particu-
lares, dum ratio iudicat; in tali, & tali casu, dispensari debere: sed quando impedi-
mentum esse breue liquet, vt esset infirmitas, circa ieiunium inopia numerum,
circa peregrinationem pro illo tunc, & similia: non opus est dispensatione, sed suf-
ficit, quod ratio naturalis in communi interpretans impedimenta, iudicet, in si-
milibus casibus, hominem non teneri donec huiusmodi impedimenta permanse-
rint; quoniam interpretatio Voti obligationem non aufert: sed tantum interpre-
tatur, pro illo tunc, Votum non debere obseruari: vnde impedimento sublato,
obligatio adest: & quis dispensatio quãdoq; ad tempus fiat, tamẽ exercetur circa il-
la, quæ difficilia obseruari effecta sunt, ut peregrinatio claudus aut aliquã. m. no-
cua, ut ieiunium imbecilli, aut inutilia, ut lapidem nutrire in capella durata, aut
maioris boni impeditiuæ, ut ieiunium concionatori, aut deniq; impossibilia, ut elee-
mosyna pauperi effectus: itaq; hæc non sufficiunt, ut ubuens propria autoritate uo-
tũ relinquere possit, donec huiusmodi impedimenta ad fuerint non. n. sunt con-
tra naturalem rationem, sed faciunt ut Prælati possit legitime super eis dispen-
sare, aut pro semper, aut ad tempus, pro ut impedimenta erunt, aut perpetua,

aut ad tempus: tunc autem homo incidit in casum talem; quod si non comedere carnes tempore, quo opus est, desiceret; ratio naturalis dicitur, ut ieiunium post ponatur, sine alterius decreto, quousque necessitas perdurauerit; & dum nimis exhaustus, & egenus, pro aliquo brevi tempore, inuenitur, ut non possit quasdam elemosynas exigui, vel carceratus, aut pedum male dispositus, vel arduis negotiis intricatus, ut non possit pro illo tunc, peregrinationem implere; non oportet, ut illud breue tempus expectet, dispensationem querere; ratio enim naturalis, ita eum excusat, ut non imputetur ad peccatum, dum modo transactis talibus impedimentis, statim debito satisfaciatur.

Differt commutatio à redemptione, nam commutare possumus in quodcumque bonum, dummodo illud, in quod commutamus, sit utile, & Deo gratum: sed redemptio, & si quaedam permutatio est tamen non, nisi in pecunia, aut alio, pecunia æstimabile efficitur.

In Irritatione requiritur sola potestas super materia Voti, ut possit annullari, absque causa aliqua, ut dictum est supra; nemo enim potest promittere alij, quod est in posse meo, me inuito, ideo dum promittitur, ad me attinet consentire, aut dissentire, hoc est Votum confirmare, aut annullare.

In dispensatione autem requiritur potestas, & causa rationalis, iuxta illud Pauli 2. ad corinthios 2. nam & ego quod donavi, si quid donavi propter vos, in persona Christi, ubi ait, propter vos, causam designauit, ubi autem subdit in persona Christi auctoritatem dispensandi demonstrauit; & hoc rationabiliter, nam dum homo fidem suam Deo donauit, non debet eius Vicarius promissum sine causa, & Ecclesie utilitate relaxare.

Quis hæc potestatem dispensandi.

Vnde ait Siluester, non omne Votum est dispensabile, pro ut omne Votum est commutabile, in aliquod pium non enim omnes uouentes habent sufficientem causam Voto repugnantem, ut requiritur in dispensatione.

Sequitur qui sunt qui hanc potestatem dispensandi & commutandi habeant in Ecclesia? Dicitur Papa in toto orbe potestatem habere super omnia Vota, Episcopus in sua diocesi habet potestatem super omnia vota simplicia suorum subditorum, præter ea que referuntur à Papa, quæ de iure sunt quinque videlicet, uotum Religionis, Votum castitatis perpetuæ: ex quo inferitur, Votum castitatis ad tempus non esse reservatum, ut ait Scotus. Votum peregrinationis hierosolymitanæ, Romanæ, & Compositellæ. Hæc facultas in Archiepiscopo, non extenditur ad suffraganeos. Prælati monachorum, ut Generales, Prouinciales, Ministri ac et Abbates, & præfecti conuentuales, eandem potestatem habent circa suos subditos. Sed inferiores sacerdotes nullatenus super uoto dispensare possunt, nec et Parochi curati, quia non habent iurisdictionem, nisi quatenus huiusmodi à suo prælato illam habeant, vel uirtute alicuius iurisdictionis detur potestas omnibus confessariis approbatis à suis ordinariis, vel uirtute alicuius priuilegij seu diplomatis concessi alicui priuatæ personæ. Et in his casibus aduertendum est, ut tam ipsi quam Prælati sint fideles, & prudentes dispensatores ministeriorum Dei; unde D. T. ubi supra ait, quod prælati, & confessarii in dispensando, commutando, & redimendo gerunt vicem Dei, cuius causam agunt inter eum, & personam uouentem; & ideo contractus debent esse fideles, & reales. Et primo in dispensando sunt parci dispensare enim sine magna necessitate culpa non caret. Necessitas in dispensatione, ait ipse, debet esse causa obstitans. Vbi notandum quod causa obstitans tripliciter esse potest, vel ex parte materiae Voti, quando, si illud, quod Voto promissum est, redditur illicitum, uel inutile, & si redditur illicitum, tunc eius malitia obstat, ne Votum obseruetur, nam melius est, illud non obseruare, & tunc rationalis est dispensatio.

Nota.

Nota. Causa dispensandi que obstat ex parte materiae.

Exemplum. quidam uxore orbatu uouit non amplius uxorem ducere, unde ex complexione sanguinea, & libidini exposita, non solum patiebatur difficultatem, sed & impossibilitatem patiendi continentiam, ac etiam propter retentionem seminis, iudicio medici, dubitabatur de salute, quæ inconuenientia reddunt votum illicitum: Et si redditur inutile, illa inutilitas quodammodo obstat, nam opus uanum, & inutile non est Deo gratum, tamen non est sufficiens causa dispensandi, quia non est maius bonum illud non obseruare, ut requiritur ad dispensationem; & tunc potest commutari in aliquod opus remissius, ut sit partim dispensatio propter obstaculum inutilitatis, & partim commutatio propter minus bonum, in quod commutatur. Exemplum, quidam uouit nutrire lampadem accensam ante imaginem uirginis in quadam cappella, postea illa diruta uotum iam factum est inutile, propter quam inutilitatem uouens absoluitur ab obligatione, iniungendo ei aliquam elemosynam. Vel causa obstitans potest esse ex parte uouentis, quando scilicet ob debilitatem, aut infirmitatem, non potest illud implere: puta uouerat pedestrim peregrinari, effectus est podagricus, uel pedes debilitatus, ex quo non potest uotum implere, tunc licet cum eo dispensari potest: aut uouerat certis diebus hebdomadæ ieiunare, aut carnes non edere: effectus est imbecillus, & non potest uotum obseruare, & si infirmitas non est tanta, potest partim commutari in minus, & partim dispensari, ut dictum est supra: & tanta potest esse infirmitas incurabilis, ut iuste cum eo dispensetur, absolueno eum ab omni uinculo. Vel causa obstitans potest esse impedimentum maioris boni: puta, uouit ieiunare, & postea occurrit occasio, & necessitas prædicandi, aut legendi, ex quibus maius bonum oritur in Ecclesia, tunc quia hoc bonum, quod est maius, obstat voto, iuste, & rationaliter cum eo dispensari potest. Si autem bonum aliquod obstitans voto, cederet in utilitatem propriam, & non communem, non esset maius bonum, & per consequens, non esset causa sufficiens ad dispensandum, sed partim dispensandum, & partim commutandum est.

In pura commutatione requiritur Ecclesie auctoritas, non tamen causa repugnans, sed sufficit, ut aliquo charitatis zelo fiat, id est ut illud in quod fit commutatio, sit maius bonum, & materia iuuas magis animæ, uel Ecclesie magis utilis, aliàs ait Richardus in 4. dist. 3. s. esset potius contra charitatem. Et si forte commutatio fieret in minus bonum, non uocaretur pura commutatio, sed partim commutatio, & partim dispensatio, hoc modo, aliquid relaxatur de prima obligatione, quod fieri non potest sine aliqua causa uoto repugnante, quæ cum non sit sufficiens, ad dispensandum, id est in totum relaxandum, fit ut partim dispensetur, aliquid relaxando, & partim commutetur, aliquid aliud loco primi iniungendo.

In Redemptione semper requiritur aliqualis causa, & non sufficit dicere, uotum feci uisitandi ædes Diuæ Mariæ de Loreto, nunc autem propter laborem adire displicet, ut liberarer, aliquid soluere uellem.

Primo queritur, an ille, cum quo, sine causa, dispensatur, remaneat tutus in conscientia? Ad hoc dicitur in omni lege, circa ea, quæ sunt iuris positui, superior, & si peccat, sine causa dispensando, tamen dispensatio tenet. Sed in his, quæ sunt iuris Diuini, ut est uotum, & iuramentum, non solum peccat dispensans sine causa, saltem apparenti, sed etiam qui dispensationem procurat, & dispensatus non remanet tutus in conscientia. ait D. T. 2. 2. q. 88. art. 1. 2. ad secundum argumentum, Sorus l. 1. de iust. & iure. q. 7. art. 3. & lib. 7. q. 4. art. 3.

Primo queritur an difficultas implendi uotum sit causa sufficiens dispensandi, & commutandi? Respondetur, si difficultas est in re ipsa uoto promissa, puta aliquis uouit imprudenter longum ieiunium in pane, & aqua, uel peregrinationem longam

Causa obstitans ex parte uouentis

Causa obstitans impedimentum maioris boni.

1. Dubium.

2. Dubium.

Pedestrem, & similia, quæ debilitate complexionis, vel temporis in dispositione, uel alio incidenti supraueniente, implere non potest, tunc causa hæc idonea, & sufficiens extrahit difficultas provenit ex pravo habitu, & iniqua consuetudine abstinendi, & hoc modo non est legitima causa dispensandi, & maxime si illa difficultas fuit causa uouendi, puta aliquis videns se esse prouum ad crapulam, & ebrietatem, propter quæ uouit ieiunare, & aliquando abdo; abstinere a uino, dum postea hæc facit cum magna difficultate, difficultas ista non potest esse causa dispensandi. posset tamen in melius commutari. Circa redemptionem est etiam aduertendum quod quando fit redemptio, redimatur pretio iusto. Secundum æqualitatem iustitiæ ad iudicium boni viri, nam commutatio, & redemptio sunt quidam contractus, in quibus prælatus, vel confessarius se habent vice dei, talceonomi, ideo quando transigunt, ait. D. Tho. quo supra, debet fideliter Dei causam agere: puta obligatus ex uoto adire. S. Mariam de Loreto, impeditus ire propter incommoditatem, quia habet familiam onerosam, & eam relinquere non potest sine notabili nocimento, vel propter aliud simile, præcipitur ei, ut soluat tantum pro Deo, quantum expensus erat in itinere, & pro labore ieiunet, aut aliud simile faciat, ut habet in c. Magnæ. de uoto, & uoti redempt.

Redemptio
quomodo
fieri debet.

g. Ambii.
Richardus

Quæritur denique, pro complemento huius cap. an in simplici, & mera commutatione, semper requiritur superioris auctoritas? Ad hoc dicuntur multa Richardus in 4. dist. 38. art. 8. q. 1. respondet indistincte, scilicet non dari casum, in quo, quis auctoritate propria possit uotum commutare; etiam si fiat in melius; quia nemo debet esse iudex in sua causa; & si uideatur, uotum temporale commutari in perpetuam obseruantiam Religionis sine superioris auctoritate; hoc fit auctoritate iuris, & non uouentis; ut notatur in cap. scripturæ, de uoto. Siluester. Verbo uotum 4. §. 7. eadem sequitur sententiam, nisi quod limitat in casu ingressus Religionis, & pro sua opinione allegat textum in c. primo de uoto, & uoti redemptione. l. 2. ff. si cer. peta. Institut. quibus modis tollitur obligatio; ubi non liberatur soluens rem meliorem, nisi soluat, quod debet. Io. Andreas & Goffred.

Siluester.

Io. Andreas
& Goffred.

aiunt, si primum uotum fuerit noxium, & secundum utile, licebit illud commutare propria auctoritate; & quamuis hoc sit uerum, imò necessarium, si non uult de eo petere dispensationem, quia ratione noxæ est de se dispensabile; tamen si primum uotum esset bonum nunquid in melius commutari possit, propria auctoritate, non dicunt, quod est uerum quæstionis. D. Anania (referente Parnomita no. in c. peruenit. de iure iurando) distinguendo, dicit; si id, in quod mutatur uotum, dubitatur, an sit maius bonum, non potest sine facultate superioris commutari, si autem constat, esse maius bonum, & utrumque operari potest, promittendo secundum, utrunque adimpleat, & si non est promissum, non potest in illud commutari primum, propria auctoritate: si uerò ambo sunt incompatibilia, uolens permutare, tutius esset, licentiam petere, & non petendo, potest adhuc sua sponte illud facere: quam sententiam, & si Parnomitanus, ut pulchram laudat; dicit tamen, Ananiam non sufficienter illam probare; nam textus, quos per se adducit, non probant intentum. Summa Angelica adiungit; si uotum erit in melius commutandum, petatur licentia, qua non obreata, faciat sua auctoritate. Sotus lib. 7. de iust. & iure q. 4. art. 3. sic distinguit; si id, in quod uult mutare materiam uoti, erit æquale, aut dubitatur, sitne melius, an non; necessarium requiritur auctoritas superioris, sin autem manifestè apparet, esse melius, & Deo acceptius, non esse necessariam superioris auctoritatem, ait, sed sua spontè illud mutare potest: pro hoc allegat textum in c. peruenit. il secundo. extra de iure iuran. ubi dicitur, propositum, aut promissum non infringere, qui in melius illud commutat. Item in c. scri

Angelus.

Sotus.

pturæ. de uoto dicitur, quòd omne uotum simplex in seculo factum, potest commutari in uotum Religionis, sine auctoritate superioris; probat hanc opinionem, et ratio ne, cum. n. obligatio uoti non sit aliud, quam reddere, quod promissum est; dum autem persoluitur per id, quod est melius, & creditori acceptius, & gratius cumulatior sit solutio; cum ergo Deus, suo ineffabili iudicio, omnia ponderet; constat, ut quo res sint meliores, & utiliores, eo gratiores habeat, & cum hoc modo solutio cumulatior fiat, non opus est licentia superioris; nam superior, pro Deo, ad hoc interuenit, eius causam agens, ait D. Tho. ut non fiat deceptio in soluendo, aut fraus in commutando, quod in casu, non opus est. Accipe exemplum, ad confirmandum rem: qui uouit dare ouem, & dedit bouem, aut calicem argenteum, non ne cumulatius satisfecit; imò si procuratores Ecclesiæ hoc contempserint, infideliter, & imprudenter agerent, ait Sotus. Abbas, loco citato, credit, hoc non posse fieri, sic indistinctè, sed tantum in casu, quo temporale obsequium permutetur in seruitium perpetuæ Religionis, quod cum fiat, potius fauore Religionis, & iuris decreto, ut ait Richardus, quam auctoritate uouentis; ideo omnes allegantes hunc tex. in c. scripturæ; ubi hoc insinuat, nihil concludunt, pro parte affirmatiua dubij. Et quia opinio Soti uidetur aliquantulum periculosa, concludens a firmatiue in distincte; propterea subtilius, & cautius insiltendum est, circa resolutionem dubij moti. Vbi aduertendum est, quòd & si liceat uouenti mutare materiam uoti, in melius, ut ratio Soti probat, non tamen sic indistinctè intelligendum puto, ut ipse uult, sed in aliquibus casibus. Pro cuius rei dilucidatione, plura sunt obseruanda, & primo quod materia, in quam mutatur uotum, non sit alterius generis a prima. Secundo, ut fiat aliquo sine fauente primo uoto. Vel tertio ob aliquam occurrentem utilitatem Ecclesiæ, & necessariam, augmentum Religionis, & cultus Dei, & non sufficit, quòd sit absolutè melius, nã, & si inter opera meritoria, oratio primum locum obtineat, qui mutasset uotum ieiunij in orationem, non per hoc, quia oratio est melior materia uoti, sua auctoritate, hoc facere posset, est. n. materia a prima diuersa, nec habet finem conuenientè primo uoto, nec utilitatem necessariam, ad id faciendum, mouentem; nisi solum auctorem cultus Diuini, quod non sufficit, & qui pro oue, uel paramento altaris calicè donasset argenteum, (ut ait Sotus) quia calix plus ualet, non propterea hoc facere posset sua spontè, primo uoto satisfaciendo, sine alia necessitate urgenti, aut aliqua alia causa, ad hoc mouente: quod. n. est absolutè melius, nã est absolute Deo acceptius; cum bonorum nostrorum non indigeat, sed quod ad aliquem meliorem finem, aut utilitatem refertur. Nec procurator Dei, scilicet Ecclesiæ rector dicitur infideliter agere, talia non acceptando, hoc. n. accidit solū hominibus, qui auiditate auaritiæ, ut plurimum quòd absolutè melius est, cupiunt. Casus autè, in quibus hoc liceret, sunt isti: qui fecisset uotum ieiunandi, singulis hebdomadibus, feria sexta, ut carnem maceraret (loquendo de ieiunio ordinario, scilicet una refecione, uidens, ob hoc carnem non reprimi, illud mutasset in pane, & aqua, ut caro mortificaretur, non esset necesse, pro hac mutatione, licentiam petere, quia materia, in quam mutatur prima, est eiusdem generis, & ad eundem finem relata, remanente eadem obligatione, ut prius. Item, qui uouisset seruire uni hospitali paruo, qui parum, aut nihil indigeret suo seruitio, mutando propositum, de inseruendo alii hospitali maiori, & magis populoso, ob maiorem necessitatem seruitii, & augmentum caritatis, stante materia eiusdem generis, & causa utiliori, & magis necessaria, quis diceret, hoc Deum gratissimum non habere? qui uouisset dicere missam lectam, & postea illam caneret, quis dubitaret, non potuisse facere hoc, cum augeatur cultus Dei, in

Abbas.

Autor.

ad eam materia? qui uouisset facere pannum altaris in capella, quæ parum e-
 indigeret, & uestimento, promissa celebranda, satis opus haberet, mutâdo pân-
 in uestimentum maioris ualoris, & necessitatis in illa capella, cum sint res ad
 idem seruitiũ pertinentis, non ne faceret rem Deo magis acceptam? Nec sequi-
 tur per hoc, ut qui uouisset visitare vnã Ecclesiam, posset de se per ea, aliam
 visitare longioris itineris: quia, & si materia, in quam mutatur, sit eiusdem ge-
 neris, non tamen remanet eadem intentio, aut mouet aliqua necessitas, aut se-
 quitur aliqua cõis utilitas, quãuis sit maior labor. qui promississet facere caput
 de cera, & postea illud fecisset de argento, non opus esset licentia Prælati, cũ sit
 eadem materia voti, & si non eadem rei, de qua sit votum, non tamen posset fie-
 ri e contra; quia esset peccatum auaritiæ; qui enim promississet caput argenteum,
 noo solum cogitaret de materia Voti, sed de ualore; quod mutare in minus non
 posset. Qui uoueret dispensare pauperibus triginta aureos, & postea occurreret
 occasio dandi eos in dotem puellæ cuidam, cuius honor alias periclitaretur, hæc
 ugens necessitas, & maior caritas faceret mutationem, de eadem materia, in
 finem eiusdem generis esse licitam, ob maius obsequium Deo præstitum: & sic
 de similibus iudicarem. Nec iura, in contrarium adducta, faciunt contra nos:
 quod enim dicit Ricchardus: nemo debet esse iudex in sua causa, ratio est, quia
 affectio posset eum decipere; sed quando sumus in claris, ut in nostro proposito,
 non militat. Ad illa, quæ allegat Siluester, dicitur quod leges illæ intelliguntur
 mutationem fieri noo posse, inuito creditore; quamuis enim soluatur quandoq;
 melius absolute: non tamen erit melius creditori, uel propter commoditatem,
 uel propter affectioem in illa re, uel denique propter aliquid aliud; quæ ratio-
 nes in Deo locum non habent; Deus enim illud magis acceptat, quod est maius
 bonum, eo modo, quo dictum est. Ad illud Soti, quod facit pro alio extremo, di-
 citur; quæ illa mutatio in melius licita erit, ex iusta causa, ut dictum est; sicut etiam
 peririare non dicitur, qui ex iusta causa iuramentum deserit, ut notat ibi Glosa.
 & sic non concluditur, quæ fieri possit indistinctè mutatio in melius, ut ipse intelli-
 git. Et cum nostra sententia sit magis tuta, quàm illa Ananiæ, Soti, & Panormi-
 tani, magisque rationalis, quàm illa Siluestri, & Ricchardi, ideo est magis am-
 plectenda.

SUMMARIVM MATERIARVM

quæ continentur in hoc decimo capitulo
 circa Excommunicationem.

- 1 **O**stenditur, quæ, & quantæ sunt censuræ & pænæ canonicae, & a quo
 institutæ sunt.
- 2 Ponitur differentia inter censuram, & penam, declarandi, quod est censu-
 ra ecclesiastica.
- 3 Proponitur intentio eorum, quæ in hoc capitulo tractanda sunt circa excom-
 municationem.
- 4 Ponitur quotuplex est excommunicatio. & differentia inter excommunica-
 tionem a iure, & ab homine.
- 5 Declaratur definitio excommunicationis maioris, cum quadã similitudine
 corporis naturalis applicata corpori mystico Ecclesiæ & quos effectus ip-
 sa producit excommunicato.

6 Def.

- 6 Definitur excommunicatio minor; recitantur differentiæ inter minorem,
 & maiorem, & quis a minore absolueret potest.
- 7 Declaratur, quibus casibus minor incurritur, cum determinatione concilii
 Constantiensis.
- 8 Narratur, quibus actibus tenemur excommunicatos evitare, ut in mino-
 rem non incidamus.
- 9 Declaratur, qui non incurrunnt minorem practicando cum excommuni-
 catis.
- 10 Dicitur quando practicando cum excommunicato peccatur morta-
 liter.
- 11 Quando practicando cum excommunicato incurritur etiam maior excom-
 municatio.
- 12 Docetur quomodo excommunicatio ab homine potest esse triplex, scilicet
 iusta, & valida, iniusta, & ualida, iniusta & inualida, & omnium po-
 nuntur casus.
- 13 Declaratur, quando excommunicatio est sententia lata, & quando est com-
 minatoria.
- 14 Manifestatur auctoris intentio.
- 15 Ponuntur casus, in quibus incurritur excommunicatio Papæ reseruata;
 primo declaratur per singula uerba canon ille. Siquis suadente Diabo
 lo. 17. q. 4.
- 16 Ponuntur excommunicationes, a quibus Episcopi absolueret pos-
 sunt.
- 17 Ponuntur excommunicationes, ex sacro concilio Tridentino col-
 lectæ.
- 18 Ponuntur excommunicationes extrauagantium multorũ summorũ Ponti-
 ficum, quæ non sunt in corpore iuris canonici.
- 19 Docetur pro ueniali peccato non incurritur maior excommunicatio.
- 20 Docetur, qui possunt excommunicari.
- 21 Docetur quis potest ab excommunicatione absolueret, & quando est reser-
 uata, quando non.
- 22 Notatur, vnum excommunicatum non posse alium absolueret.
- 23 Quæ obseruare debet simplex sacerdos dum absoluit aliquem in mortis
 articulo.
- 24 Siquis moriatur antequam absolueret, quid faciendum sit.
- 25 Declaratur, quando est articulus mortis.
- 26 Notatur, quando aliquis excommunicatus est propter damnum datum,
 non potest absolui, etiam uirtute cuiuscunque iubilei, nisi prius satisfaciat
 parti lesæ.
- 27 Et illos, qui per antea se absolueret fecerunt ab excommunicatione incurfa
 ob damnum datum si non satisfecerunt, non esse absolutos uirtute iubi-
 lei, declarat Pius. V. & Gregor. XIII.
- 28 Declaratur, quæ dicitur pars lesa in hoc casu.

Decla-

- 29 Declaratur, excommunicatus a iudice pro aliquo graui, nõ intelligitur absolutus ab excommunicatione, si peccatum non relinquit omnino.
- 30 Docetur excommunicatus propter unam causam potest de nouo excommunicari propter aliam causam uel eandem iterando illam & si absoluitur ab una, non intelligitur absolutus ab alijs, nisi absolvens intendat ab omnibus absolueret.

CAPVT DECIMVM DECENSVRIS.

PENAE Canonice sunt sex: scilicet Excommunicatio, Suspendio, Interdictum, Irregularitas, Depositiõ, & degradatio. & hæc quantum attinet ad nostrum propositum, cum sint multo plures penæ in Iure Canonico inuentæ, vt notat Hostiensis in summa de pœnis. §. quot sunt species. num. 3. Dicuntur pœnæ, quia insignuntur ab Ecclesia in pœnam certorum peccatorum, ideo enim fuerunt inuentæ, vt formidine pœnæ saltem homines à malo abstineant. cap. falicis de pœnis in 6. Dicuntur Ecclesiasticæ, seu canonicæ, eò quod ab Ecclesia sunt repertæ, ut per multos Canones patet, præter Excommunicationem, quæ quantum ad potestatem vtendi illa, tradita est Ecclesiæ à Christo Domino Matthæi. 18. vbi ait si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus, & subdit, tamen dico vobis, quæcunque ligaueritis, super terram, erunt ligata, & in celo, qua autoritate vsus est Paulus. 1. Corin. 5. quamuis quantum ad formam, & effectus eius scilicet separationem sacramentorum, & suffragiorum, vt dicitur infra, non inueniatur expressè posita in Euangelio. Sed Ecclesia hanc potestatem sibi diuinitus concessam, sic est interpretata, vnde est de Iure Diuino, vt bene ait Sotus in 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 1. Differunt censura, & pœna, nam omnis censura est correctio Ecclesiastica, quatenus per eam corriguntur quædam peccata. Appellatione censuræ Ecclesiasticæ veniunt tria rãtum, scilicet Excommunicatio, Suspendio, & interdictum. text. est in cap. quærenti de verborum signi. Vnde aberrant, qui dum legunt in Iubileis plenarijs (possint absolui ab omnibus censuris) intelligunt etiam ab irregularitate, nam irregularitas non est censura, sed pœna canonica, vt dicitur infra, nec absoluitur, sed dispensatur. per argu. dic. ca. quærenti de verbo. signi. De quibus dicemus per ordinem, quantum requirit munus Confessarij.

*Pœna un-
de dicitur.*

*Censura
quid.*

DE EXCOMMUNICATIONE.

QUAMVIS tractatus de Excommunicatione magnum studium, & longam narrationem requirat, tamen quantum ad confessarios spectat, notitia necessaria, & sufficiens in quatuor breuiter consistit, scilicet scire in quibus casibus excommunicatus peccat se ingerendo propter Excommunicationem incursum. Vbi dicitur de eius substantiã, & quidditate, & de eius effectibus, id est quos effectus operatur in Excommunicato. Secundo quibus casibus contingit alios

alios peccare ex occasione participandi cum Excommunicatis, & quando mortaliter, & quando venialiter peccant, ac deniq. quam Excommunicationem incurrant participando. Tertio in quibus casibus, seu per quas actiones in Excommunicationem incurritur, & ad quas personas extenditur. Quarto & vltimò quãdo referuatur, & quando non, & cui referuatur, vt possint discerni, qui ab hoc, qui ab illo sint absoluedi.

Quantum ad primum est notandum, q. Excommunicatio est duplex. s. Maior, & Minor. & maior quoq. duplex est. s. generalis, & specialis, & generalis duplex. s. lata à Iure, & lata ab homine.

Excommunicatio à Iure lata est, quando Canon generaliter statuit excommunicationem, qui hoc, vel illud fecerit.

Excommunicatio ab homine lata est, quã iudex generaliter fert in eum, qui hoc, vel illud fecerit, vel non præcipiendo aliquid, vel prohibendo.

Inter hæc duo est magnum discrimen, nam Excommunicatio lata ab homine, eo mortuo, vel ab officio cessante, expirat, hoc est, non ligat eos, qui contra faciunt post mortem Iudicis, aut cessationem ab officio: sed lata à Iure semper ligat contrauenientes. Exemplum; Casus referuati in bulla Cœnæ Domini, temporibus præteritis erant Excommunicationes latæ ab homine, quia sede vacante, non ligabant contrauenientes, quia expirabant tunc temporis: sed nunc dicuntur esse latæ à Iure, quia per nouam constitutionem Gregorij XIII Pontificis Maximi etiam Sede vacante non expirat, vt est videre in fine literarum præfatus sui lectarũ in die Cœnæ Domini sub Anno Domini 1576. Præterea est aliud discrimen. Excommunicatum ab homine ipse solus qui eam tulit potest absolueret, aut eius successor, aut superior, aut delegatus. (nisi excommunicatio pronuntiatã ab inferiori sit postea a Papa confirmata, tunc inferior qui eam tulit, non potest absolueret) Excommunicatum a Iure non referuato Papæ, vel alteri, potest absolueret suus ordinarius. Exemplum. Clericus forensis residens Neapoli faciens contra statutum illustrissimi Archiepiscopi Neapolitani, in quo est annexa Excommunicatio, non potest adire patriam suam, ut absolua tur a suo ordinario, quia nullus alius potest eum absolueret, nisi idem Archiepiscopus, vel eius superior: sed si deliquit ibidem contra Canonem, rediens domum, potest absolui à suo prælato.

Excommunicatio maior est censura separans à qualibet communionem licita fidelium, & actu legitimo. 1. 1. q. 3. §. euidenter.

Et pro eius declaratione, & intelligentia est aduertendum secundum. D. Tho. in 4. sent. triplicem esse fidelium communionem. Prima est in participatione sacramentorum actiua, & passiua. Secunda est in bonorum spiritualium, & Ecclesiæ suffragiorum participatione. Tertia est in conuersatione hominum, & actibus legitimis corporalibus. Ab omnibus istis separat excommunicatio maior.

Sed quantum malum sit hoc (opposita iuxta se ponendo, cognoscetur) pro qua re notandum est, quod omnes fideles efficiunt unum corpus mysticum cuius caput Christus est, ut ait Paulus, ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. Et sicut omnia membra recipiunt influentiam a suo capite, ita omnes fideles, qui sunt in corpore Ecclesiæ recipiunt influentiam gratiarum, & donorum à Christo capite: de quo dicitur Ioan. 1. de plenitudine eius omnes accipimus, & sicut membra habent quandam colligãtiam ad inuicem, ut unum a diuinetur p aliud, eum sint multa & diuersa, & non eundem actum habeant, ita fideles per quandã communicantiam, & uinculum Charitatis se adiuuant quibusdam auxilijs spiritualibus cum sint diuersi gradus in ecclesia, & diuersa gratiarum dona, donata diuer-

4
Excõica-
tio duplex.
Excõica-
tio a Iure.
Excõica-
tio ab ho-
mine.
Discrimẽ.

5
Definitio.
Fidelium
communio
triplex.

Epif. 1.

diuersis, unde sicut membra communicant in capite à quo recipiunt, & ad inuicem prout alterum alteri confert; ita omnes Christi fideles in unitate spiritus cōmunicant non solum in donis & gratiis gratum facientibus, quibus efficiuntur Deiformes, & gratis datis, quæ principia liter datæ sunt ad vtilitatem communem in ædificationem ecclesiæ, à Christo Domino, sed etiam in bonis spiritualibus, quæ fiunt ab ipsis fidelibus in Charitate formati, quibus unus ab alio iuuatur, iuxta psal. particeps sum ego omnium timentium te, ita ut quicquid Sanctorum operationum in ecclesia fit, intelligatur esse factum commune timentibus Deum per vinculum Charitatis, quæ non quærit, quæ sua sunt despectis aliis. Vnde Ambrosius super illud, paulò ante citatum, dicebat, ideo Christus docens nos orare proposuit, vt in tali forma oremus scilicet, panem nostrum, & non meum, da nobis, & non mihi: quia in nostris orationibus nõ debemus excludere eos, qui sunt nobis charitate coniuncti. In hanc communionem admittitur, dum per sanctum baptismum efficiuntur ecclesiæ membra, in qua nutriuntur, & fouentur. Hæc dona quibus in ecclesia participamus, sunt in multiplici differentia. Quædam sunt in quibus per se spiritualis vita consistit, ut gratia Fides, Spes, Charitas, & alia uirtutes, quæ gratia, & Charitate informantur: & hæc solum pendunt ex Deo, & ipso homine: ex Deo in quantum ipse solus illa confert, ex homine in quantum ipsis utitur dum uult: quocirca non indigent ecclesiæ applicatione, neque ecclesia potest illa ab homine auferre, sed ipse homo per se solum peccando perdere potest. Quædam alia sunt accidentalia, quibus homo ad ipsam gratiam, & Charitatem adipiscendam, & conseruandam, vel augendam adiuuatur: & hæc multiplicia sunt, inter quæ primo sunt participatio sacramentorum, deinde meritorum communio, quibus adiuuantur fideles, dum unus meretur pro alio, non solum dispensatione ecclesiæ, dum super abundantia merita unius alteri applicat, aut dū unus satis facit pro alio, sed etiam dum Deus per merita unius iusti audit libentius orationes aliorum, aut ob gratiam unius, grati efficiuntur & alij iuxta illud Gene. 18. dum Deus Abrahæ dicebat, si fuissent saltem decem iusti in Sodoma, toti ciuitati pepercisset, & denique sunt orationes, & suffragia communia ecclesiæ, quibus ipsa pia mater filios adiuuat. Et quamuis hæc dona spiritualia non gustent nisi homines Charitate formati, & Deo cari, qui sunt membra uiua huius corporis mystici, tamen scelerati homines in peccato existentes, tanquam membra huius corporis mystici, licet mortua, adhuc opitulantur suffragiis, & orationibus ecclesiæ, ut gratiam per ipsam recuperent, & a peccato exeant, quamuis non gustent dulcedinem fructuum meritorum, quibus fruuntur iusti, & piè uiuētes. Sed excommunicati excommunicatione maiori, tanquam membra præcisa, & inutilia nullam influentiam a capite habent, nullum iuumentum a cæteris membris participant, priuanturque omnibus supradictis. Et primò, tali censura ligatus non potest suscipere quodcumque sacramentum sine peccato mortali, nec effectum ultimum suscipit, licet aliqua suscepta teneant, ut matrimonium & ea, quæ infigunt caracterem, & hæc intellige quo ad participationem passiuam: sed dubium est de sacramento poenitentiae, scilicet an excommunicatus antequam absoluaatur ab Excommunicatione, si absoluitur à peccatis, absolutio teneat? De hoc uide supra in cap. quibus causis sit reiteranda confessio. Quantum autem ad participationem actiuam, idest administrationem sacramentorum, clerici priuantur administratione eorumdem, ita ut non solum peccent mortaliter administrando, sed in aliquibus incurrunt irregularitatem, ut missam celebrare, solemniter baptizare, ac etiam exercendo actum alicuius ordinis, ut infra cap. de Irregularitate. & de confessario excommunicato, qui audit confessiones, uide in capite,

Dubium
necessarium.

capite, quibus causis sit reiter. confessio. Secundo priuatur fructu orationum, & suffragiorum, quæ fiunt in Ecclesia, & meritorum, quæ per eam dispensantur, nec ullus potest orare pro excommunicato in forma Ecclesiæ, cum illa in nullo intendit eos subuenire, & ideo excludit eos à sua oratione: quamuis priuate in particulari possit, secundum omnes, vt respiciant, & ad gremium reuertantur. Nec potest cum alijs inter esse diuinis officiis, aut missam audire, aut cum alijs orare in Ecclesia, vel extra sine peccato mortali: potest tamen prædicationem audire, quia finita statim exire.

Et ideo Excoicatio dicitur malum pænæ, idest priuatio utilissimæ communionis Ecclesiæ, quia est effectus peccati, idest fertur ab Ecclesia in pœnam peccati mortalis, nunquã. fulminatur nisi pro peccato mortali: vnde nõ est dicendū cū Magistro Sent. q. priuat gratia Dei, sed q. ostendit eū priuatū per peccatum mortale, per quod incurritur, vt ait Nauar. c. 27. Et si quãdoq. dicatur eā peccati, hoc est per accidens, in quantum in excoicatum præsidis Ecclesiæ destitutum, Diabolus maiorem p̄tatem habet sc̄uendi, & eum præcipitãdi, iuxta illud Pauli. j. Corin. 5. Iudicauit. illum, qui sic operatus est in nomine Domini Iesu Christi, tradere hm̄i hominem satanæ: in interitum carnis: vnde in magno versatur periculo, ut iterum Dæmonum incursum, in peccatorum barathrum præcipitetur. Sed nõ est malum culpæ de se, nisi in quantum excommunicatus nõ respuerit: quia per inobedientiam, & obtinationem vertitur in perniciem: quod Ecclesia non intendit, & propterea subiunxit Paulus, vt spiritus eius saluus fiat in die Domini: nam Ecclesia ea utitur in medicinam, & bonum excoicati, in quantum per eam excommunicatus erubescens de sua eiectioe, & exclusione à consortio fidelium, reuertatur ad Ecclesiæ gremium: & dolens de priuatione sacramentorum, bonorum spiritualium & suffragiorum. & timens magis de sc̄uitia Diaboli, in cuius manus derelictus acrioribus tentationibus vexatur, cognoscat suam miseriam, & in opiam: & cū filio prodigo in se reuersus, dicat, quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, i. bonis spiritualibus, ego aut̄ hic idest in potestate Diaboli fame pereor, quia omnibus auxilijs sum destitutus: surgam, & ibo ad patrem meum. i. ad obedientiam Ecclesiæ, & corrigam me dicendo, pater peccaui in cælum, & coram te. Est alio modo medicina, in quantum stante adhuc eius malitia, peius esset communicare in sacramentis.

Sed hic notandum est, q. hæc omnia sunt uera de excommunicato iuste, & in impœnitenti. Dico (iuste) quia si iniuste excommunicatus esset, non priuaretur orationibus, & suffragijs Ecclesiæ, quia quo ad Deum non esset excoicatus, nec Ecclesia intendit tales ab orationibus, & suffragijs excludere, quamuis debeat patienter sufferre, ne propter contemptū efficiatur iusta, ut infra dicetur, & patienter sufferendo meretur, ait. D. T. & cum hoc tenetur à sacramentis abstinere. Dico etiam (in pœnitenti) quia iuste excoicatus, si poenituit, & contritus procurat quantum potest faciendo quod in se est, vt absoluaatur, tunc ualent pro se suffragia, & orationes in Ecclesia factæ, quia communicat in Charitate, debet tamen ab alijs abstinere donec absoluaatur.

Tertio, excommunicatus priuatur omnibus actibus legitimis, quibus membra communicant ad inuicem, ut est eligi, eligere, iudicem esse, in iudicium alium cōuenire, beneficia conferri, & collata non tenent, posse accusare, nisi esset crimen hæresis 3. q. 4. conspiratores, & excluditur à conuersatione fidelium in loquendo, salutando, comedendo, & alijs multis, ita quod alios uitare tenetur in conuersando sub pænâ peccati mortalis, & ratio huius est præceptum Ecclesiæ, ut eum ad mentem reuocet, sicut dictum est. Sunt autem ea, quibus excommunicati ui-

Gratia.
11. q.
Excoicatio non fertur pro peccato mortali.
10. 13.

Excoicatio est medicina. C. uidelicet medicin. de sū. ex in 6.

LUC. 16.

Not.

ari tenentur, quæ continentur in hoc uersu.

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per, Os, intelligitur osculum, amplexus, sub hoc etiam comprehenduntur litteræ, & receptæ, nuncij, & munera.

Per, Orare, intelligitur participatio sacramentorum, diuinorum officiorum, suffragiorum, preces, orationes, audire diuina, & missam, ut dictum est.

Per, vale, intelligitur salutatio, & resalutatio tam uerbo, quam signo, & nutu: si quis ab excommunicato salutaretur posset dicere respondendo, Deus et conuertat.

Per Communionem intelligitur cooperatio in aliquo exercitio, cohabitatio domus, & conuersatio in aliis a cibus legitimis, licet aliqui contractus teneant, ut Siluest. Verbo excommunicatio, 3.

Per, Mensam, intelligitur commestio in eadem mensa, aut in eadem domo, etiam aliena, si ambo ad idem conuiuuium fuerint inuitati, & quies in eodem lecto. Nauar. cap. 27. num. 20.

6
Definitio
est.

Excommunicatio minor est censura ecclesiastica separans & excludens a participatione passiuam tantum sacramentorum & ex consequenti ab electione passiuam, & non actiuam secundum Caetera. Sor. & Nauar. cap. 27. numero 24. & ideo taliter excommunicatus potest uti iurisdictione sine peccato, quia per eam non priuatur illa. cap. si celebrat de Clerico excommunicato minor. excommun. & in hoc inter alia, differt ab Excommunicatione maiori: differt quoque nam excommunicatio maior non potest incurri, nisi pro peccato mortali, sed minor, ut plurimum pro ueniali contrahitur, ut dicitur, differt etiam, nam maior contrahitur a iure & ab homine, minor autem non, nisi a iure. differt item, nam minor potest absolui a quocunque habente iurisdictionem absoluendi a mortalibus, ut Sotus in 4. distinct. 22. quæst. 2. artic. 3. & alij, præter Nauar. dicentem, quod possit absolui a potente absoluere a uenialibus, qui in hoc non auditur. maior uero non, sed a potente excommunicare. differt tandem; excommunicatus enim in minori excommunicatione si celebrat, peccat quidem mortaliter, sed non incurrit irregularitatem, sed Excommunicatus maiori, ultra peccatum incurrit illam, & denique si confert sacramenta, peccat item, uerum tamen illa sortiuntur suum effectum, uerum Andri. & Silu. intelligunt de peccato mortali, Sotus quo supra de ueniali, ut colligitur ex dicto cap. si celebrat: sed de maiori, sequitur, quod dictum est supra.

Hæc Excommunicatio, quamuis ferri possit a Iudice, ut dicit Abbas, hodie tamen non est in usu: Unde quoties de Excommunicatione simpliciter loquimur intelligitur de maiori: igitur communiter non fertur, nisi per Ius, & hoc in octo casibus, quos refert Innoc. c. de sent. excom. & Silu. uerbo excom. 4. quorum unus est tantum hodie in usu: in aliis uero, non esse ueram excommunicationem minorem, affirmat Nauar. quo supra, ideo relinquuntur.

7
Excõica
tio minor
i. quo ca
si incurri
tur.

Quantum ad secundum principale, scilicet quibus casibus contingit alios peccare ex occasione participandi cum excommunicatis, est aduertendum, quod casus iustitatus, in quo incurritur excommunicatio minor, est participatio cum excommunicato maiori excommunicatione in casibus prohibitis. Dixi (maiori) quia participando cum excommunicato minori excommunicatione, non incurritur. Dixi (in casibus prohibitis) quia & si de iure communi incurrebat participando cum excommunicato maiori excommunicatione ex quacunque causa: hodie tamen per determinationem factam in Concilio Constantiensi, & ultimo Lateranensi in duobus casibus tantum incurritur, scilicet participando cum excommunica-

to no-

to nominatim, & cum excommunicato non solum ex manifesta manuum iniectione sacrilega in clericum, sed etiam ex omni notorio facto, ita ut non possit aliqua tergiversatione celari: alios autem excommunicatos uitare non tenentur. Verum ista determinatio supradictorum Conciliorum, non intendit reuelare, seu iuuare ipsos excommunicatos, quia licet non possimus cum ipsis conuersari sine pena excommunicationis in aliis casibus præter istos recitatos, ipsi tamen non possunt sine pena peccati mortalis, Sil. uerbo excommunicatio. V. §. 7. 8. 9.

Est autem aduertendum, quod a tali excommunicatione excipiuntur quidam, qui participando et in prædictis casibus, non incurrunt eam, contenti in hoc uersu.

Utile, Lex. Humile Res ignorata, Necessse.

Per, uile, intellige ex parte participantis illum, qui petit aliquid, quod sibi debetur: uel illum, qui petit consilium, siue spirituale pro se, aut pro aliis, siue corporale, quando alium habere non potest.

Ex parte uero excommunicati (utile) intellige illum, qui utiliter ei pro salute, & eius correctione loquitur, quamuis interponat multa alia uerba, ut melius persuadeat. Nauar. quo supra.

Per, Lex, intellige uxorem quæ regulariter participans cum marito excusatur, nisi sententia esset lata in alterum propter matrimonium illicitè contractum, tunc enim participat in crimine damnato, & incurrit maiorem non abstinendo. Maritus uero non excusatur participando cum uxore excommunicata, nisi in copula & ordinandis de regimine domus, & non in comedendo, confabulando, & huiusmodi aliis, quia tenetur eam corrigere, & consulere, ut absoluat. Silu. & Nauar. quibus supra.

Per, Humile, intellige filios, qui manent sub potestate patris, uel si sunt emancipati, intellige illos tantum, qui recipiunt a patre necessaria uitæ, alios uero, non, per, humile, intelligas, quoque seruos famulos quotidie seruietes, & omnes, qui erant de familia antequam Dominus erat excommunicatus, ipse uero pater non potest participare cum filio excommunicato, nisi in his, quæ pertinent ad regimen domus, & ad necessaria uitæ in reliquis uero minime. Idem sentiendum de domino respectu serui excommunicati. Silu. uerbo excommunicatio. V. §. 17.

Per res ignorata, intellige illos, qui ignorant ignorantia facti probabilis, uel iuris dubij eum, cum quo participant, esse excommunicatum, aut denunciatum. Verum si a fide dignis tantummodo audiretur, talis est excommunicatus, aut denunciatus, euitari debet, secus si tantum esset dubium. Nauar. quo supra. nu. 27.

Per, necessse, intellige. Omnem necessitatē, tam ex parte excommunicati, puta quia petit eleemosynam, uel suum laborem, aut necessaria uitæ: quam ex parte participantis, cui damnum aliqua ex parte esset excommunicatum uitare.

Est et notandum, quod participatio cum excommunicato in casibus prohibitis ut dictum est, regulariter est peccatum ueniale, sed in aliquibus casibus est mortale, & in aliquibus aliis incurritur etiam excommunicatio maior. De quibus dicemus.

Primò, quando participans cum excommunicato participat in sacramentis, uel diuinis officiis, & Orationibus publicis, ut sunt Missæ, Horæ cantatæ, Processiones, Benedictio solennis Episcopi, & aquæ benedictæ, ac Officia defunctorum, quæ huiusmodi sunt ei principaliter uerita, ideo est mortale, tam ipsi excommunicato, quam participanti, uel admittenti eum in diuinis, siue participans sit laicus, siue clericus.

Et si excommunicatio est occulta non tenetur uitare, ut declaratum est supra, & si aliquis textus dicit quod excommunicatus occultus, det occulte uitari, intelligitur de iure antiquo, aut determinatione Conc. Constantiensis: nunc autem non est in usu, ut supra dictum est, Sil. uerbo excom. V. §. 22. & Nauar. c. 27. nu. 27. usque ad 35. Secundo quæ participat, nimis

8

9

IO
Participa-
re cū excõb
catis quam
doque est
mortale.

nimis frequenter, quod intellige de frequentia, quæ habet annexam malitiam mortalem animandi ad faciendum contra præceptum ecclesiæ. Tertio quando participat cum excommunicato in contemptum Clauium, quæ scilicet ipsam censuram paruipendit, & in ludibrio habet, quia malitiam inobedientiæ annexam habet. Quarto quando participat in crimine mortali, quia miscetur ei malitia mortalis ipsius peccati. Nauar. quo supra.

Quandoq. incurritur etiam maior. Participatio cum hæreticis, quando incurritur in eadem censuram.

In aliquibus aliis casibus incurritur cum peccato mortali etiam excommunicatio maior: & est. Primo, quando participatur in crimine, pro quo est excommunicatus. Sed nota secundum Ricchar. in 4. c. 19. art. 9. quæst. 2. q. hæc participatio non sufficit, ut sit in persona tantum & non in crimine, sed oportet ut faueat crimini personæ, ac item per se, & non per accidens, scilicet cooperando ad perpetrationem criminis: Puta participans cum hæretico domesticè, in quantum homo est, subueniens, & iuuans eum in uitæ necessariis, quamuis sciret, eum esse hæreticum, non incurrit eandem censuram, id enim facit ei, quatenus homo est, & non quatenus hæreticus, subueniens personæ tantum, & non hæresi. Argu. cap. duo ista nomina. 23. q. 4. ibi. qui peccator est, corripit, quia homo, miserere. Alias Germani, qui miscentur eis in negotiis domesticis, & uitæ necessariis, ut amici, & parentes; omnes essent excommunicati, quod nunquam fuit auditum. qui autem cum hæreticis participat, fauens, defendens, receptans, & occultans eos, ut magis persistant in suis falsis dogmatibus, & opinionibus: quamuis eis non credat, incurrit in eandem Papalem, ut in Bulla Cænæ Domini. Item iuuans, aut ducatum præstans furi, ut ostium ecclesiæ frangendo, illum spoliat; quamuis ipse propriis manibus nihil operetur, uel furtum occultans, uel quomodo cunque auxilium præstans, ut securè furtum fiat; incidit in eandem Papalem, ut principalis, cap. Conquesti extra de sententia excommunicationis: verum tamen opus est, ut hoc fiat, propria intentione iuuandi, ut furtum perpetretur; si enim post factum, furem, uel prædam occultaret, ne a ministris iustitiæ caperetur, tunc pro priè, & per se participare in furto non diceretur: sed per accidens, & consequenter non incurreret censuram: peccaret tamen, & ad restitutionem teneretur, quando talis occultatio, causa esset, ut rei surreptæ restitutio ecclesiæ non fieret, alias de solo peccato teneretur.

Secundo quando participatur in crimine damnato, cap. concubinæ de sent. excommunic. sed nota quod hi duo casus intelliguntur cõcurrentibus tribus ait Nauar. c. 27. num. 1. scilicet quod aliquis participet in crimine, cui annexa est Excommunicatio, & quod participet post commissum peccatum, per quod incidit in sententiam excommunicationis, & quod non ignoret ipsum esse excommunicatum ob tale delictum aliàs ignorantia excusaret. Exemplum. Episcopus excommunicat concubinarium, ut deserat concubinam, & ille perseverans in peccato, ponitur cum concubina, tunc illa incurrit eandem.

Tertio quando participatur cum excommunicato dando consilium, auxiliũ aut fauorem, aut mandans fieri. Sed nota hic, quod tunc incidit hi tales in maiorem, quando in canone, uel sententia, seu mandato exprimitur, mandans, & consulens sint excommunicati, aut ex alio Iure comprehenditur. Nota etiam quod mandans, & consulens, & huiusmodi non incurunt antequam sequatur mandatum, aut consilium, puta qui mandat uerberari Clericum, non incurrit pœnam excommunicationis, antequam sequatur effectus uerberationis. Siluef. Verbo excommunicatio. 7. §. 24. & excommunicatio. 10. dubio. 4. Nauar. cap. 27. num. 51. & 54. nisi in aliquibus casibus. scilicet quando mandatum, consilium, & huiusmodi est contra Cardinales eos hostiliter insequentes, ac uerberantes, ut habe-

tur

tur cap. Felicis. de pœnis in sexto, & in processu bullæ Cænæ domini, & quando mandat per assassinum aliquem interfici. tunc enim incurrit statim cum mandant, aut consulunt fieri, etiam si postea effectus non sequatur. cap. 1. de homicid. lib. 6. Verum hic notandum est, quod assassinus dupliciter intelligi potest; aut communiter, & uulgariter, & hoc modo assassini uocantur, qui ad instantiam alterius, pecunia, homines occidunt: aut propriè, & hoc modo intelliguntur quidam infideles, cuiusdam Baronis Saraceni uassalli, ex quadam falsa opinione credentes, saluos fieri, occidendo aliquem christianorum, non curantes, si ob hoc occiderentur & ipsi, & de istis loquitur textus in cap. 2. de homicid. (quidam enim christiani urebantur eis, ad occidendos inimicos, cum essent ita prompti ad occidendum christianos, quod non timebant mortem. Vnde Innoc. III. in dicto cap. statuit, ut nemo christianorum eis uteretur. ad occidendum christianos) & non de primis dictis, qui ad instar uerorum assassinatorum, pecunia hoc faciunt, nam si dicta constitutio de ijs loqueretur ferè totus mundus esset laqueatus hac censura; cum sint multi christiani, qui eis utuntur, fauent, ac in suis receptant domibus: quod consuetudo non obseruat, nec ratio patitur; nam dictum cap. loquens de assassinis, intelligit de quodam genere hominum particularium, referens se ad nominatos in principio: nec extat alius textus, qui ad illos, quos assassinos uocamus, textum citatum extendat.

Assassinus qui propriè dicitur.

Et ratio, quando aliqui conspirarent in personam Papæ; omnes quomodolibet per se in hoc participantem, etiam effectu non secuto, incidunt in censuram Papalem, ut in processu bullæ Cænæ Domini.

Nota denique, quod per mandantem intelligitur quoque ratio habens, si rati habitio est causa efficax, ut dictum est supra exponendo illas nouem conditiones participantium, in aliquo delicto. per auxilium, & consilium intelliguntur cætera prædicta ibi, eo modo, quo ibi exponuntur, ut notant hic Silu. q. supra du bio. 5. & Nauar. cap. 27. num. 67.

Quarto, quando participatur in contemptum Iudicis contra eius mandatũ, sed hic quoque nota quod necesse est, ut præcedat monitio à Iudice de non participando sub pœna excommunicationis, ut incidat participans in maiorem, aliàs non incurrit nisi minorem, secundum omnes.

Quinto, quando Clericus participat in diuinis cum excommunicato à Papa nominatum, uel iudicialiter, scienter, cap. significauit. extra de sent. excom. Est autem aduertendum, quod toties incurrit excommunicationem participans, quoties participat, puta qui pluries percutit clericum, pluries incurrit, quia sunt plures percussiones: ita qui pluries participat. Amplius hæc Excommunicatio est reseruata ei, cui reseruatur prima, itaque qui potest absoluere à prima, potest etiã ab hac, in quam incidit participando, aut superior, & non alius.

Dictum fuit supra, duplicem esse excommunicationem; quandam a iure quãdam ab homine: excommunicatio a iure semper est iusta: quia fertur pro peccatis mortalibus futuris; sed excommunicatio ab homine potest esse triplex, scilicet iusta, iniusta ualida, & iniusta inualida, id est nulla: de quibus per ordinem.

Excõicatio a iure semper est iusta, ab homine nõ semper.

Ad iustam excommunicationem tria requiruntur, scilicet, Causa, Animus Iudicis, & Ordo iudicis.

Quantum ad causam, opus est, ut sententia feratur ex cã iusta, uera, sufficienti, & rõnabili. Quantum ad animũ Iudicis, ut non sit ex Odio, Indignatione, Inuidia, & hãmõ. Quantum ad ordinem Iuris, oportet ut præcedant tres de bitæ conditiones, uel una pro tribus: his tribus concurrentibus, Excommunicatio semper

Excõicatio iusta quæ requiritur.

Tertia Pars.

C

ligat,

ligat, & quo ad Deum, & quo ad Ecclesiam: quod est dicere, fortitur omnes effectus præarratos.

*Excommu-
nicatio in
iniusta quam
de ligat.*
Excommunicatio iniusta valida est, quando deficiunt hæc, quod sit contra Ius scriptum. Sed hæc iniusta valida est duplex: quædam est iniusta per accidens, & est quando iniustitia provenit ex defectu rectitudinis animi Iudicis, scilicet ex Ira, vel Odio, vel quando non præcedit trina Monitio, vel una pro tribus: habet tamen iustam causam: & tunc ligat in foro Dei, & Ecclesiæ, quia isti defectus non sunt de essentia quædam est iniusta per se, & est quando deficit causa iusta, & tunc ligat solum quo ad Ecclesiam in foro exteriori, non autem quo ad Deum in foro interiori: quod est dicere, priuat à communione Sacramentorum, & separat à communione & conuersatione hominum, non autem à participatione bonorum spiritualium, ut sunt orationes & suffragia communia Ecclesiæ, de quibus dictum est supra: Et cum liget quo ad Ecclesiam, ideo timenda est, & seruanda in publico ratione scandali, licet in occulto non teneatur seruare illam, quo ad orandum in Ecclesia, & conuersandum & huiusmodi, quia ut dictum est, quo ad Deum non tenet. Et hoc modo intelligitur sententia pastoris, scilicet siue iusta, siue iniusta timenda est, & non contemnenda, quando de iniustitia non constat. c. 1. & 2. r. 1. q. 3. secus si publicè constaret de iniustitia, ut nunc dicitur. Et caueat ne contemnat illam, mandatum non solum obedire non curando, sed etiam ex contemptu Iudicis contrarium faciendo, quia tunc peccaret mortaliter, & iuste excommunicari posset: & si taliter excommunicatus esset Clericus, celebrando efficeretur irregularis. Et multò magis, si causa est dubia, quamuis à suo aduocato iudicaretur iniusta, debet parere mandato, & se gerere in foro exteriori tanquam iuste excommunicatus. Sotus in 4. dist. 2. q. 1. art. 3. Silu. Verbo Excommu. 2. §. 3. Nauar. cap. 27. nu. 3.

Excommunicatio iniusta inualida, id est quæ nulla est, multis modis dicitur: & secundum Siluestrum quo supra enumerantur quindecim: sed secundum omnes reducuntur ad quinque.

Primus casus est ex parte excommunicantis, quando scilicet non est proprius Iudex, saltem excommunicati: uel si est proprius Iudex, tamen est publicè excommunicatus, suspensus, aut interdictus à iurisdictione. Dixi (publicè) quia si est occultus debet timeri.

Secundus casus est ex parte excommunicati: quando est contra tenorem suorum priuilegiorum, puta excommunicatur quis à suo paroco quia confessus est mendicantibus, & non ipsi neganti illi communionem, ac si non esset confessus, cum sit verè confessus. Vel excommunicatur quis, post legitimam appellationem. c. quanto de priuile. & c. per tuas de sent. Excomm.

Tertius casus est ex parte Excommunicationis, & est quando Excommunicatio continet intolerabilem errorem, intolerabilis error est, quando præcipitur alicui aliquid, quod est illicitum contra Ius diuinum, & pontificium, uel præcipitur aliquod impossibile, vel saltem est impossibile illi, cui præcipitur, quia est impotens, uel quando excommunicatur pro actu uirtutis, puta quia dedit elemosynam, aut aliud simile fecit. capitu. solet. de sentent. excommunic. libro 6.

Quartus casus est, quando præmittitur ordo Iuris, qui est de essentia sententiæ excommunicationis, puta Iudex excommunicat eos, qui participauerunt cum excommunicato ab eo antequam de hoc monerit eos, tunc non ligat, sed post monitionem c. constitutionem. eodem titulo libro 6. Vel quando
excom-

excommunicatur pro culpa, quam non habere, manifestum est. Vel pro debito, quod esse solum, omnibus est euidentis & huiusmodi. Et omnia ista, & similia intellige, quando publice constat de veritate: secus autem si non constaret, quia tunc timenda est, ut dictum est.

Quintus casus est, quando præcipitur sub poena excommunicationis lata sè tenet, ut aliquid in certo termino, seu tempore soluat, & postea terminus prolongatur ab eo in cuius fauorem fertur sententia: puta Iudex præcipit Marcello, ut soluat Petro decem in Paschate sub poena excommunicationis lata sè tenet: si postea Petrus dat Marcello dilationem, ut soluat in Ascensione Domini: Marcellus non incidit adueniente termino, quia sententia facta est nulla: & ratio est, nam Iudex fert sententiam in fauorem partis, unde si pars uult terminum prolongare, excluditur contumacia, quia uidetur & Iudicem etiam prolongare uelle: Sed hoc intellige, si assensus datur à parte, antequam terminum adueniat, nam si transacto termino, per contumaciam incidit in poenam excommunicationis: pars non potest illam postea auferre. Nota etiam, si pactum prorogationis factum est inter dantes tantum, adueniente secundo termino, si Marcellus non soluerit, non incidit in poenam: sed si facta est prorogatio cum consensu Iudicis cum pacto poenali, tunc non soluendo in secundo termino incidet, quia, ut ait Baldus. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis, ex contractu inter partes non potest nasci Excommunicatio, sed ex sententia appolita per ipsum Iudicem. Item quando sententia est conditionata, non ligat, si conditio non expletur. Vel quando reseruatur in pectore Iudicis. Denis uide Silue. Verbo Excom. 2. §. 2.

Est denique obseruandum in hac secunda principali parte, ut sciamus quædo Excommunicatio est lata sententiæ, & quando est comminatoria. Et primò sciendum est, quòd quando est à Iudice, si dicit sub poena Excommunicationis lata sententiæ, ne fiat hoc, vel illud, aut excommunico, qui fecerit hoc vel illud, tunc contra faciendum statim incidit, quia est sententia lata. Si autem dicit sub poena excommunicationis ne fiat hoc, aut præcipio sub interminatione, vel præcipio sub poena Excommunicationis, ne facias hoc, vel illud, non est ipso facto excommunicatus contra faciendum, quia non apponitur illa uerba (lata sententiæ): sed est comminatio tantum, unde potest excommunicari propter peccatum inobedientiæ. secundum Glo. in cap. unico de sagit. & communitè. Nisi ex coniectura aliud appareat, aut Iudex manifestet, & declarat suam intentionem, se ferre sententiam: ubi autem de intentione non constat, semper intelligitur esse comminatoriam.

Secundò, quando Excommunicatio est à Canone, dantur multæ regulæ. Si fertur sententia per participium tēporis præteriti, dicendū sit excommunicatus, vel sit metatus, vel sit anathema. tūc ipso Iure statim ligat glo. in verbo suspēfos. c. cupiētes. §. ceterum de elec. l. 6. & in cap. quicūque de here. hb. 6. Si sūt uerba declaratoria per tempus præsens dicendo decernimus excommunicationi subiacerē, declaramus, excommunicatum esse, & huiusmodi, etiam ipso Iure, id est statim ligat contrauenientes Canoni. Ut in capitulo nouit de his, quæ fiunt à Prælati, unctā Glo. Si fertur sententia per uerbum temporis futuri, quandoque est lata sententia, ut communiter tenent doctores de res de istis uerbis (subiaceat, vel habeatur) ut habetur in cap. si quis suadente. 17. q. 4. Si fertur per uerba temporis futuri, tamen dispositiua, respicientia actum Iudicis dicendo (excommunicetur, vel priuetur, & huiusmodi) tunc est comminatio, dum contrauenit mandato, per Iudicem excommunicari potest. nisi ad-

datur aliquod verbum per quod ostendatur esse latam sententiam: prout si ad illud verbum (excommunicetur, seu priuetur) addatur ipso facto vel (eo ipso) vel (omnino) vel (omnibus modis) vel simile, tunc significat esse latam sententiam. Idem dicendum de hac dictione (Mox) quia significat ipso iure. Silu. Verbo Excom. 2. §. 22.

14 Quantum ad tertium principale, scilicet per quas actiones incurritur: in prima editione, quia breuitati studuimus, remisimus uos ad alios autores, qui de his exactè tractant; nunc autem iudicauimus eas hic per longum inserere pro lectorum commoditate.

In primis occurrunt casus reseruati in bulla cenzæ Domini, qui quotannis feria quinta maioris hebdomadæ inter sollempnia summi Pontificis coram recitatur; Qui casus cum varientur ad libitum summi Pontificis pro tempore regnantis in omni noua creatione; & præsertim tempore Pontificatus felicissimi Gregorij XIII. bis aucti sunt; ideo illos hic miscere nolui. Admoneo tamen omnes confessores, ut illam apud se habeant, ne incidant in pœnam peccati mortalis & sub eadem pœna teneatur omnes animarum curati illam quotannis publicari facere in suis diocœsibus, ut in fine eiusdem Bullæ asseritur.

Primo ponuntur excoicationes Papæ reseruata ex corpore iuris communis desumptæ per ordinem cum annotationibus in suis locis, ut facilius inueniatur

Ex Decreto.

15 **P**rima: desumitur ex cap. 19. 17. 9. 4. quæ sic incipit. Siquis suadente Diabolo huius sacrilegij reatum incurrit, qui in clericum uel Monachum uiolentæ manus iniecerit anathematis uinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illi præsumat absolueri nisi mortis urgente periculo, donec Apostolice conspectui præsentetur, & eius mandatum suscipiat. pro cuius primæ sînæ difficultati intelligitur nota primo illud uerbum (siquis) intelligitur tam uir, quam uel uxor, ut ait Glibi, & hinc etiam c. mulieres eodem tit. excipiuntur ab hac sententia primo mulier quæ sollicitaretur a clerico, ut ei turpiter consentiret uim tactu inferendo; tunc potest se moderatè defendere, & eum percutere, donec euadat; non tamen occidere ait Siluester. Dico (vim inferendo) nam si sponte consentiret, uel iussu mariti nec sibi, nec marito liceret. Dico etiam (tactu) nam si sollicitaret eam uerbis tantum, non liceret, quidquid dicat summa Angelica, potest enim declinare, si uult.

Excipitur etiam uir, dum reperit clericum cum sua uxore, matre, sorore, uel filia c. si uero. il primo. quod extenditur non solum ad coitum, sed ad oscula, & amplexus in loco suspecto, quæ sunt uia, & præparatoria ad coitum, etiam si mutilet, aut occideret, quod intellige in eodem conflictu, & subita passione, dicente Glosa, quando iustum dolorem compescere non potuit, secus si ex interuallo temporis, eum appostando. tunc enim non liceret occidere, aut mutilare sine ex ea pœna. excipitur etiam inuasus a clerico, qui nisi percuteret, percuteretur, quod intellige dum in incontinenti uim uel repellit in eodem conflictu, non tamen liceret eum præuenire, aut prouocare; ista defensio extenditur etiam ad personas propinquas, quarum iniuria propria reputatur, ut sunt filij fratres, seu uxor, & uxor. & secundum Innoc. 10. de Lig. in tractatu de particulari bello. & Archid. extenditur etiam ad bona non solum sua, sed depositata apud eum, quando scilicet aliter ea defendere non ualet, non tamen propter hæc licet occidere uel mutilare.

Nota secundo illud uerbum (suadente Diabolo) hoc est animo offendendi aut iniuriandi, ex quo excipiuntur qui iocose se percutiunt, ludentes se

eadiuicem impugnantes, ut cum quis percuteretur a clerico ludente statim sine deliberatione repercuteret etiam grauitè, est enim hæc conditio Iudi, ut nemo cedat, ne inferior uideatur, donec sunt inter limites Iudi, nam postea extra ludum non liceret, & secundum Richardum in 4. dist. 15. etiam percussus sine deliberatione, quamuis fortiter & turbatus.

Nota etiam illud uerbum (uolentæ) per quod intelligitur, quod percussio debet esse grauis, ut incidat, quæ iudicabitur peccatum mortale, nam qui tam leuiter percuteret clericum, quod in Laico ueniale putaretur, non incideret, uel si percussio leuis, oportet ut sit iniuriosa, & ignominiosa tantum, quantum iudicaretur pro mortale, est enim regula generalis, quod sententia canonis non inferatur nisi pro mortale.

Nota etiam illud uerbum (manus) per manus intelligitur quodcunque membrum personæ tangit, & offendit, dico (tangit) nam si eleuat manum, aut baculum eum signando, si non tangit non incidit. per manus intelligitur etiam si lapide, aut ligno percutit, iaciendo, aut spuat, aut aqua eum perfundat, aut puluere, & similibus aspergat animo iniuriandi, dummodo hæc omnia eum tangant glo. ibi. per manus intelligitur etiam si retinet clericum carceratum, aut tenet uinculatum contra sui Antistitis uoluntatem, nisi retineret eum modico tempore etiam inuitum pro aliquo flagitio remouendo, tunc enim non fit pro eius iniuria, potest tamen quilibet eum capere, & ligare citra tamen iniuriam percussione, & cito suo Antistiti restituere, dum in aliquo flagitio inuenitur, aut noctu incedens. Abbas in dicto c. si uero. per manus intelligitur etiam quando quis clericum inclusum in aliqua domo, aut alio loco detinet pro inferenda ei aliqua uerecundia, seu erubescencia graui, uel iniuria, uel uiolanda persona Io. de lig. nisi hæc essent leuia, uel iocosa. per manus intelligitur etiam dum quis mandat ut capiatur, ut prædictum est, aut cadatur, si sequitur effectus, tunc enim incidit mandans & mandatarius cap. perpendimus, & capitulo mulieres extra eodem titulo, & breuiter omnis, qui participat in aliqua clerici percussione, aut iniuria secundum illos nouem modos in secunda parte recitatos efficaciter, aut dum ex officio tenetur eum defendere, ut non percutiatur, aut iniurietur, & sine suo damno non defendit eum dolose dimittendo, incidit in pœnam excom. Io. de Ligna. Abbas. & Host.

(Per manus) etiam intelligitur dum quis persequitur clericum a deo acriter ut clericus sit coactus se in aqua proijcere, aut in aliquod periculum exponere euadendi causa. Ueruen.

(Per manus) etiam intelligitur dum quis animo irato iniuriandi arripiens clericum per capillos, uel simile dicat, nisi esses clericus te caderem, tunc enim incidit secundum Ueru: secus si sine tali animo, uel cum non tangendo id faceret licet enim non inferat tantam iniuriam, quantam in animo tenet, infert tamen aliquam.

(Per manus) etiam intelligitur dum quis animo irato arripit frenum clerici equitantis illum impediens, aut cingulum sellæ frangit, uel iniuriam equo facit, quo insidet, quamuis eum proprie non tangat secundum Io. de lig. & card. incidit secundum communiter Doctores, & Siluest. uerbo excommuni. 6. §. 11. non enim differt inferre manum personæ, & rei sibi taliter adhaerenti, est enim sententia clericis fauorabilis attento ordine clericali ideo oppositum dicentes non sunt audiendi.

(Per manus) etiam intelligitur dum quis aufert aliquid uolentè de manu

clerici, aut illud frangit in eius manibus despectu aliquo, & animo offendendi, uel rapit indumentum de dorso eius, aut eius uestes lacerat super eum. Card. super Clement. 1. de penitent. Ioan. de Lign. etiam si quod rapit, aut uolenter aufert, esset suum, quia commodatum dummodo clericus tunc illud reddere nõ tenebatur; quia tunc tempus non dũ reddendū uenerat; tunc enim incidit, etiam si dum hæc sunt clericus dormiret, quia sibi iniuria hoc modo inferatur secundum Archid. Io. de Lig. & siluest. quo supra; secus si id facere poterat propria autoritate, puta quia Clericus id rapuerat, uel in illo dominium nec de iure, nec de facto habebat. Archid. & Card. in Clement. 1. de pœn.

(Per manus) & intelligitur dum quis cogit Clericum, ut faciat aliquid contra eius uoluntatem, & libertatem aliquo iusto timore, & non aliter secundum Raimun.

(Per manus) etiam intelligitur dum quis Clericum de equo præcipit, ut ipse eum equiret, tum incidit, secus si id faceret ut fugiat aliquid imminens periculum sibi, quidquid alij dicant; nam in tali casu non peccat mortaliter, per quæstio Canon inferatur immo ex charitate Clericus tenetur in tali casu eum iuuare, & uiuere saluare.

Nota etiam illud uerbum (Clericum) quod per Clericum intelligitur habens ordines, sed etiam primam tonsuram tantum; est enim per eam Deo emancipatus, ut habetur cap. cum contingat. de ætate, & qualitate & etiam notat Petrus, An carz. in capit. 1. de Clerico coniugato in 6. & per monachum non solum intelligitur professus, sed etiam nouitius, & conuersi in religione approbati tamen, ac et nouitiæ monialium, & conuersæ, ut in capit. si religioso eodem titu. in 6. gaudent hoc priuilegio conuersi Ecclesiarum secularium, dum tamen incedunt habitu clericali tonsurati honestè uiuentes, & diuinas horas audientes cum se, & sua tali seruitio dedicarunt. Hostien. in capit. ut priuile. de priuilegiis uersiculo hoc autem Glo. in capit. ut lex. 27. quæst. 1. secus si domibus suis uiuerent, gaudent etiam Fratres & Sorores tertij ordinis Beati Dominici, & Beati Francisci commodo uiuant in monasterijs dedicando se, & sua Deo. & hoc de iure communi, de iure autem particulari omnes huiusmodi siue uiuant in monasterio, siue domibus suis gaudeant hoc priuilegio per bullam auream Xisti. & per quoddam aliud priuilegium incipiens sacrosanctam aut notat siluest. verb. excom. 6. §. 7. heremita secundum summam angelicam non gaudent, sed secundum Glo. ib. quæst. 1. & alij dicunt quod gaudent, dum tamen uere, & pure solitariam eligunt uitam uiuentes sub aliqua regula, & superiore, secus si essent uagi, & profugi, nulli regulæ & superiori altricte. Gesuatis secundum Pan. non gaudent, sed melius dicitur, quod gaudent hodie, qui atolerantur à Papa sciente eorum uitam, unde Martinus Papa V. concessit eis licite in suo statu permanere posse usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ: quo signo pro personis Ecclesiasticis haberi debent. Cum etiam de eis iudex secularium non cognoscit. Clericus, qui dimisit habitum, & tonsuram non gaudet, nisi illum readsumat: & si esset coniugatus non sola uirgine, non bigamus in cedens non habuit, & tonsura gaudet. Cap. unico de Clerico coniugato. Depositus actualiter hoc priuilegio non gaudet, secus si esset tantum uerbaliter.

Nota illud uerbum (ubiaceat) quia denotat sententiam esse latam hoc est statim incidit.

Nota

Nota illa uerba (& nullus Episcoporum) ut sciatur qui ab hac censura absolueri possit: quod percussio de qua loquimur potest fieri tripliciter; ut notat Abbas in capit. peruenit; de sententia excommunic. & consequenter tria sortitur nomina. quædam uocatur leuis; non eo sensu ut dicitur quæ uenialis est; sed respectu aliarum magis grauium intra limites peccatorum mortalium. quædam uocatur grauis, & enormis. quædam alia est media inter ista, ideoque uocatur mediocris. si igitur percussio erit leuis ad sensum prædictum Episcopus eam absoluere ualet, si autem grauis, solus Papa; si uero mediocris, priuilegiatos absoluere potest.

Sed difficultas est in iudicando quæ percussio dicitur leuis, quæue grauis, & quæ mediocris; ne in absoluendo error committatur. deinde sciendum est, qui in hac parte priuilegiati sint.

Pro quibus nota, & primo percussio leuis dicitur hic non illa, quæ fit ex animi leuitate, quæ uenialis iudicaretur, ut supradictum est, per illam namque non incidimus; sed dicitur leuis respectu grauis, quando scilicet aliquis percutit Clericum animo offendendi, & iniquo tantum pugno, baculo, seu dum lapidem iacit, & eum tangit sine uulneratione, aut trahit per uestem, aut aufert aliquid uolenter de manu eius, aut eum aqua, uel puluere aspergit iniuriandi causa, & similia infert; tunc regulariter dicitur percussio leuis, & ab ea absoluit Episcopus, & ordinarius loci, & religiosos suos prælatus. dixi (regulariter) nam ex aliqua circumstantia adiuncta puta loci, temporis, uel personæ, illa percussio quæ de se leuis esset iudicabitur grauis.

Dico (loci) quando percuteret aliquem etiam sibi æqualem coram Iudice, uel in theatro, uel in foro publico coram populo. Dico (temporis) uerbi gratia si quis percuteret Clericum, dum celebrat, aut dum in choro publicè officiat, uel simile.

Dico (personæ) puta quando percuteret suum superiorem, aliquem Prælatum, uel similem grauem personam, tunc percussio quæ in se leuis erat, ut supra, ratione prædictarum circumstantiarum diceretur grauis, & consequenter ab ordinario absolui non posset, aut eligitur ex capitulo. Cum illorum de sentent. excommu. Et in institut. de iniurijs. §. Atrox. ubi hæc habentur uerba.

Atrox iniuria æstimatur uel ex facto, ut si quis ab aliquo uulneratus fuerit, uel fustibus cæsus; uel ex loco, ueluti si cui uel in theatro, uel in foro, uel in conspectu Prætoris iniuria facta est: uel ex persona, ueluti si Magistratus iniuriam passus sit, uel Senatori ab humili persona iniuria facta sit, quandoque locus uulneris facit percussione iudicari grauem; puta uulnus quod in occulto loco personæ iudicaretur percussio leuis, si fieret in facie; uel in oculo, uel in ore, tunc pro percussione graui tenendum prima §. primo. Percussio grauis, & enormis regulariter tunc dicitur, quando quis fustibus percutitur, uel grauius uulneratur cum magna sanguinis effusione, mutilatur, occiditur, aut aliquo membro truncatur, uel simile, ut ex citatis locis patere ualet; a qua non nisi summus Pontifex absoluere potest; & in dubio quid dicendum, cum in huiusmodi regula uniformis dari non possit? relinquitur iudicis absoluentis arbitrio iudicari, aiunt Doctores. Mediocris dicitur illa, quæ mediat inter leuem, &

C 4 enormem;

enormem; quæ quandoq; respectu enormis, quæ etiam grauis dicitur uocatur leuis, puta dum quis Clericum grauitate fustibus percutit, uel ita uulnerat, ut sine aliquo medicamento, uel emplastro curari nequit. uel simile, si sunt in occulto & sine scandalo, leuis iudicabitur, si autem in publico, & cum scandalo diceretur, enormis; uerum in huiusmodi casibus difficile est iudicare: tamen iudicium hoc Episcopi arbitrio relinquatur, uel iudicis. Quis autem ab hac absolueri possit? dicitur quod regulariter loquendo Papa absolueri debet, Episcopus autem non nisi aliquos priuilegiatos. qui sunt isti priuilegiati? continentur in his uersibus sequentibus.

Regula Mors, Sexus, Hostis, Puer, Officialis,

Deliciosus Inops, Aeger, Senexque, Sodalis.

Ianitor, Adstrictus, Dubius, Causa, Leuis ictus.

Debilis Absoluti sine summo iure merentur.

Per (regula) intelligimus omnes regulares qui inuicem se percutiunt, dummodo excessus non sit enormis, & notorius, ut in cap. Monachi de sententia excommu.

Per (Mors) intelligimus casum in mortis articulo. cap: non dubium de sententia: excommu.

Per (sexus) intelligimus Mulieres quasunque ex fauore sexus, & si enormiter percusserint. cap: Mulieres eodem titulo. & multo magis Moniales cap: de Monialibus eodem titulo.

Per (hostis) intelligimus, qui habet capitales inimicitias, pro quibus ad Papam securus accedere non ualere arbitrio boni uiri. cap. ea noscitur de sententia: excommu:

Per (Puer) intelligimus impuberes. cap. j. de sententia. excommu.

Per (officialis) intelligimus eos, qui aliquo officio occupati sunt cap. si uero il primo, eodem titulo si tamen grauitate percusserit. Romam petat.

Per (deliciosus) intelligimus delicatos, qui Episcopi arbitrio ad iter peragendum impotentes iudicabuntur. cap. Mulieres eodem titulo. in hoc intelligimus etiam multos potentes, sed de his, si adire non possunt, indicetur Papæ, quid de eis faciendum sit, & secundum eius consilium puniantur: & si periculum est in mora, absoluantur data cautione de parendo mandato Papæ, quando uenerit responsum.

Per (inops) intelligimus pauperes cap. quod de his eodem titulo. si non est mendicus qui mendicando per uiam commode Romam accendere possit; uel si talis est, qui uxorem, & filios alendos sua mendicatione alere habet.

Per (aeger) intelligimus ægrotantes longo, uel perpetuo morbo, ut podragosi habentes si ebrim quartanam, & similes, ut in dicto cap. quod de his.

Per (senex) intelligimus senes & ualetudinarios, ut in dicto cap. Ea noscitur. Sed qui sint tales, qui ab hoc itinere excusentur? septuagenarij secundum omnes, etiam si quis in tali ætate fortis & robustus esset: uel si non dum ad tale tempus peruenit, ratione malæ complexionis, tamen ut senex iudicabitur arbitrio Episcopi, uel boni uiri. Valetudinarij dicuntur, qui sunt imbecilles, & perpetuo se male habentes.

Per (sodalis) intelligimus Clericos, qui sub vno tecto dormientes in aliquo collegio in communi uiuunt, ut in capitulo, quoniam de uita & honestate clericorum, nisi percussio multum atrox esset, quia tunc Romam petere tenentur.

Per

Per (ianitor) intelligimus ostiarios ex aliquo officio, nisi percussio fuerit grauis.

Per (adstrictus) intelligimus eos, qui sui iuris non sunt, ut serui, & filij familias cap. mulieres, & c. Relatum, eodem titulo.

Per (dubius) intelligimus eum, de quo fama publica currit, quod clericum cæciderit, debet absolui ad cautelam cap. cum desideras. de sententia excommu.

Per (causa) intelligimus eos, qui iustam causam, & legitimam habent ad non eundem. cap. quod de his. eo. tit. causa legitima erit ea, quæ legi consona est & à lege toleranda arbitrio boni uiri.

Per (leuis ictus) intelligimus eos, qui leuiter percutiunt leuem iniuriam inferendo, ut in primo membro, ut in c. peruenit eo. tit.

Per (debilis) intelligimus eos, qui sunt aliquo membro. destituti, ut cæci, claudi, & huiusmodi, qui simili impedimento Romam adire non ualent.

Sed hic nota quod omnium istorum quidam habent priuilegium perpetuum se præsentandi curiæ Romanæ, ut sunt mulieres in quantum mulieres, senes, ualetudinarij, membris destituti, & aliquo modo debiles.

Quidam autem habent hoc priuilegium ad tempus, isti eo sublato tenentur ad sedem Romanam adire, nam ut do. ibi cessante causa cessat effectus, ut sunt existentes in periculo mortis, si euaserint, habentes inimicitias capitales, si pacem fecerint, aut quomodolibet tale impedimentum transferit, ægri cum se bene habuerint, inops, si ad meliorem fortunam uenerit exceptis pueris, ut in d. c. quamuis eo tit.

Ceteri alij habent impedimentum non ex defectu, & conditione personali, ut prædicti, sed ex priuilegio tantum, ut non debeant præsentari, & ideo exempti sunt ab hac obligatione se præsentandi, ut sunt officiales, ostiarii, fratres, clerici communiter uiuentes, filij familias, & qui iustam causam habent. percussio autem leuiter est priuilegiatus ratione modicitatis percussiois, quod priuilegium extenditur communiter ad omnes sic percussos, ut dixi in primo membro, scilicet ut ab ordinario absolui possint.

Clerici, qui scienter, & sponte in diuinis participant cum excommunicatis à Papa, ipsos in officio recipiendo c. significauit. eo. tit.

Huc spectaret c. ita quorundam, cum alii. extra. De Iudæ. sed de eis late uide inferius sub num. 105.

Qui scienter in crimine criminoso communicat cum eo, qui nominatim excommunicatus est, consilium, auxilium, uel fauorem illi dando. c. muper de sententia. excomm. Pro quo etiam uide c. si concubinæ, eo. tit.

Nota, quod ubicunque in margine uideris sic impressum, uidelicet (cum priuatione, & inhabilitatione) significatur, quod ultra excommunicationem addita est poena (ipso facto priuationis beneficiorum, aut officiorum, cum inhabilitatione ad illa, & aliquando ad alia omnia similia, uel dissimilia obtinenda. Et proinde casu aliquo incidente, ipsa extrauagans legenda erit, & ab omnibus poenis absolutio ab habente facultatem petenda erit.

Ex Sexto Decretalium. Cap. IIII.

Ille, qui propter mortis articulum absolutus ab excommunicatione Papali postquam conualuerit, quam cito commode potest contemnit se præsentare cap. eos qui de sententia. excomm.

Item qui hostiliter S. R. E. Card. fuerit insecutus, uel percusserit, aut ceperit & c.

&c. cap. felicis. de pœnis, Pius. V. ampliauit.

Qui nullo sedis Aposto. concessu, assentiunt nominationi, aut electioni Senatoris urbis Romæ; aut eius, qui ipsius urbis gubernationi præesse debet. cap. Fundamenta. de elect.

Ex Clementinis. Cap. 5.

Qui iniuriosè, vel temere aliquem Episcoporum percusserit; ceperit; vel bandiuerit; uel fieri mandauerit; aut facta ab alijs rata habuerit; vel consilium, auxilium, uel fauorem dederit. cap. si quis. de pœnis.

Inquisitores, & sanctæ inquisitionis ministri odio gratia, uel quæstu, alioque commodo ducti, qui in hæreticis inquirendis negligentes sunt: uel falso hæresim imponunt cap. multorum de hæret.

Religiosi, qui absoluunt excommunicatos à canone, uel absoluunt à sententijs promulgatis in constitutionibus prouincialibus, aut synodalibus. de priuileg. cap. Religiosi. eidem censuræ subiacent, si præsumant absoluere à culpa, & pœna. cap. eod.

Religiosi, qui, non impetrata à Parochis facultate, sacramenta eucharistiæ, aut extremæ vnctionis ministrant, aut matrimonium sollempnizant. cap. Religiosi de priuileg.

Religiosi, & Clerici sæculares, qui alios inducunt ad uouendum, promittendum uel in suis Ecclesijs sepulturas eligant; uel iam electas ne mutant. cap. cupientas. de pœnis.

Qui prohibent quominus publicè excommunicati, interdictiue, de Ecclesia exeant, quo tempore Missæ sacrificium fit; si eis à celebrantibus denuntiatum sit, ut de Ecclesia abeant. cap. Grauis de senten. excom.

Excommunicati, interdictiue publicè, si à celebrantibus moniti fuerint, ut de Ecclesia exeant, idque facere recuserint, neglexerint. cap. eod. ut supra.

Principes, & illustres uiri, qui interdicti generalis tempore, cogunt aliquem sacerdotem celebrare.

In Extrauagantibus. Cap. VI.

Qui corpus mortuum in frustra incidunt; & in aqua coquunt, ut ossa separant à carnibus. Bonif. 8. in extrauag. de sepult. cap. 1.

Qui interdictum ab Apostolica sede promulgatum violant. cap. & si dominici. de pœnit. & remis.

Item conspirantes in personam Rom. Pontificis.

Qui aliquid ex pacto dat, aut recipit pro ingressu religionis. cap. sanè ne in uinea desimo.

Qui dant, recipiuntue quomodocumque aliquid simoniacè in ordine suscipiendo, aut beneficio consequèdo. Paulus 2. cum detestabile de simon. & Mart. V. in Concil. constant. cap. multæ. Hoc idem confirmatur in conc. Later. constit. sess. 9. & Conc. Trident. sess. 24. cap. 14. de Ref. & Pius. V. cum primù. & Six. 4. & si dominici. de pœnit. & remis. & per Bullam Pij V. sunt etiam inhabiles ad alia beneficia obtinenda.

Item

Item qui in dicta simonia mediatores, procuratores uel extiterint. ibidem. ut supra. Paul. 2.

Religiosi mendicantes, qui transeunt ad ordinem non mendicantiũ, facultate à summo Pont. non impetrata, præterquã ad ordinem Carthusiensium. Mart. V. uiam ambitiosã de regu. & trans. ad relig.

Item qui eos in suos ordines adscribunt. cap. eod. ut supra.

Qui cardinalium, & aliorum in conclauis existentium, uel etiam ipsius electi in Papam, domos, res, & bona eorum, uolenter inuadere, recipere, occupare, & transportare præsumunt; & qui ad id consilium, auxilium, uel fauorem præstare præsumperint. in conc. Const. sess. 41. cap. omnis ætas.

Confessores, qui absoluunt excommunicatos à casibus, & censuris, quæ in extrauag. Sixti quarti referuntur, cuius initium est, & si dominici, de pœnit. & remis.

Qui asserere audent in hæresim, aut in peccatum mortale eos incurrere. qui Beat. Virgine n. ab originali peccato fuisse præseruatam, dicunt, & contra, Sixt. 4. Graue nimis, & Concilium Trident. sess. 5. in fine decreti, de peccato originali.

Item, qui libros, in quibus hoc asseritur pro ueris legere, tenere, habere, e. auferunt, in eadem extrauag.

Qui dant, accipiuntue, promittunt, acceptant, paciscuntur uel aliquid, ut in cur. Roman. iustitiam, uel gratiam alicuius rei obrineant.

Qui item huius criminis reos non denuntiant, Bonif. 8. De senten. excommunic. cap. 1. Hæc excommunicatio fuerat reuocata; sed Greg. XIII. eam innouauit, & extendit ad audentes qualecunque facinus, & ad dantes consilium, auxilium, uel fauorem. Quos omnes omni beneficio, & officio ecclesiastico, & seculari ipso iure priuatos esse declarat, ac perpetuo infames, ac inhabiles ad illa, & alia esse uult. extrauag. Ab ipso.

Cardinales, qui, sede vacante, constitutioni de electione Rom. Pont. sine simonia faciendâ contrauenire præsumperint. Iul. 2. c. tã diuinum in conc. Later. sess. V. & cardinales, qui aliquem elegerint simoniacè, sunt a suis ordinibus, dignitatibus, & beneficijs abique alia declaratione priuati. At mediatores quicunque fuerint, sunt etiam ultra præfata, ad illa, & similia inhabiles.

Qui monasteria ingrediuntur monialiũ ordinis prædicatorũ, Frãcis. or. tue in casibus nõ cõcessis. Bonif. 9. & Eug. 4. in priuilegijs vnus, & alterius ordinis & uide infra excom. 181.

Omnes illi, & præsertim impressores, & bibilopolæ, qui aliquod opus, uel librũ, uel scriptũ de nouo compositum, & Bononiæ impressum aui fuerint intra spatiũ decè annorum a prima editione, computandorũ, imprimere, aut uenialia in officinis habere, aut imprimi per alios facere sine licentia deputatorũ Bononiæ, & est Papalis absolutio. Greg. xiii. d. nobis. Inquisitionibus uero mandatur in uirtute sanctæ obedientiæ, ne permittant tales libros imprimi.

Contra omnes, & singulas mulieres, et Ducissas, quæ prætextu licentiarum in hanc usq. diè, hoc est. 1575. mensis Iunij a sede Apostolica, seu eius legatis, sibi concessarũ ingredi audent monasteria, domos & loca monialium, ac etiam uirorum, quorumuis ordinũ. Grego. xiii. ubi gratiæ. & est papalis absolutio.

Contra Abbatissas, Abbates, conuentus, & alios superiores utriusque sexus, & alias personas, quocumque nomine uocentur, quæ prætextu huiusmodi licentiarum ingredi facient, uel permittent. ibid. & ulterius incurrunnt ipso facto in priuationem, & inhabilitatem dignitatum, officiorum, ac beneficiorum suorum ad illa, & ad alia in posterum ibid.

Contra

De Excommunicatione.

Contra quascumque personas Ecclesiasticas, ac item seculares, ac quorum uis ordinum regulares, quæ prætextu licentiæ sibi datæ ab Episcopis, seu superioribus, propter casus necessarios iuxta conc. Trident. tamen pro libito, & extra necessitates urgentes, monasteria monialium ingredi præsumunt, ibid.

Contra item moniales, quæ personas quascumque habentes licentias ab Episcopis, aut superioribus, duntaxat pro necessitatibus urgentibus; tamen extra eas præsumunt aliter admittere, ibidem.

Igitur, qui ingrederetur monasteria monialium sine prætextu licentiarum huiusmodi non incurreret, nisi in excommunicationem latam in conc. Trid.

CASVS EXCOMMUNICATIONES Episcopis iure Canonico. reseruati.

Ex Decreto, & Decretalibus. Cap. VII.

P Rincipes, & Iudices qui ter admoniti, negligunt clericis iustitiam facere. 23. q. 5. cap. Administratores, Item laici qui oblationes de sacris ecclesijs auferre moniti fuerint, cap. fin. 10. q. 1.

Qui de tertiæ partis Cardinalium nominatione confusus, Papæ sibi nomen usurpat, & qui ipsum recipiunt, & qui à paucioribus, quàm à duabus partibus Cardinalium, electus gerit se pro Papa; nisi maior concordia intercesserit. cap. licet, de elect.

Qui audent affirmare ordinationes, ab Octauiano, & Guidone factas, ratas esse. cap. 1. de Schismat.

Qui usurpant Episcopatum in Ciuitate diæcesue; ubi populi diuersis linguis utentes, uarios ritus sub vna fide habent, cap. quoniam de off. ord.

Clerici, monachique, qui accipiunt officium uice comitis, aut præpositi sæcularis: si moniti non respuerint, cap. clerici, ne clerici, ne monachi.

Religiosi extra claustrum, & alij clerici quamlibet dignitatem, personam, aut officium obtinentes, ut Archidiaconi, plebani, decani, præpositi, cantores, & item presbyteri, qui leges, uel physicam audiunt; nisi infra duos menses dicti religiosi redierint, alij vero, nisi infra dictum tempus destiterint. cap. vlti. ne clerici, vel monachi.

Magistri, scholare sue, qui Bononiæ aliorum scholarium hospitia durante locatione conducunt sine eorum consensu. cap. 1. de locatione.

Qui seruari faciunt statuta, edicta, & consuetudines, seu potius abusiones introductas contra ecclesiasticam libertatem, & item statutorij scriptores statutorum, potestates, consules, rectores, & conciliarij locorum, ubi ea fuerint edita, uel seruata, ac etiam secundum ea præsumentes iudicare, & si qui in publica forma scribunt huiusmodi iudicata. cap. nouerint. de sent. excom.

Ex Sexto Decretalium. Cap. VIII.

D Omni temporales, ut princeps, senator, consul, potestas, & huiusmodi, qui non obseruauerint infra mensem. cap. Felices, de pœnis, cum omnibus quæ ibi continentur contra offendentes. S. R. E. Cardinales cap. eodem.

Qui quempiam christianum per quoddam genus hominum, quos uocant assasinos,

De Excommunicatione. 23

finos, interfecerit, interficiue mandauerit, quamuis mors non sequatur; Qui item eos receperint, & defenderint, occultauerintue cap. pro humani, de hom.

Domini temporales, qui prohibent, ne homines sibi subiecti quidpiam uendant emant, aut ne panem coquant, aliaue obsequia præstent hominibus ecclesiasticis. c. eos de immunit. eccl.

Qui ecclesias, & homines Ecclesiasticos compulerint ad pædagia, & ouidagia soluenda cap. quanquam de censib. & item qui ea exigunt, uel extorquent per se uel per alium, suo nomine, uel alieno, cuiuscumque sint conditionis.

Qui regalia, custodiam, uel titulum aduocationis, aut defensionis in locis pijs vacantibus usurpare conatus, bona ecclesiastica occupat, cap. generali. de elect.

Item Clerici ecclesiarum & monachi monasteriorum, qui hoc fieri procurant ibid.

Clerici, qui locant domos manifestis usurarijs ad foenus exercendum in terris suis. cap. 1. de usuris.

Qui per se, uel per alios impediunt litigantes in foro ecclesiastico in causis, quæ de iure, uel consuetudine ad dictum forum pertinent & ite, qui uolentem litigare compellunt, aut compelli faciunt, ut cesset, aut id procurant per se, uel per alios, aut ad id consiliu, auxilium, uel fauorem præstant. de imm. eccl. c. quonia.

Qui pignorationes, seu repræsalias aduersus personas ecclesiasticas, seu bona ipsorum concedunt, uel extendunt, nisi infra mensem reuocauerint cap. 1. de iniurijs.

Qui fictione, fraudeue utuntur, ut iudex ipse uadat ad mulierem pro testimonio, cap. mulieres, de iudic.

Vocati ad dirigendas moniales in electionibus faciendis, neque abstinere ab ijs, unde in ipsis electionibus discordia oriri, nutritiue possint, cap. indemnitatibus, de elect.

Qui quaslibet personas ecclesiasticas, ad quas spectat electio in monasterijs pijsue locis, & aut eorum item consanguineos, quouis modo offenderint, eo quod eligere noluerint personam, ad cuius electionem inducebantur, cap. sciant cuncti de elect.

Qui compellunt prælatos, ecclesiasticosue homines, ut ecclesias suas, earum prædia, iurane laicis subijciant, cap. consultissime, de reb. eccl. non alienan.

Pars, quæ procurat, ut de alijs, quam de manifestis iniurijs, seu uolentijs, conseruatores, se intromittant, uel suam ostendant potestatem ad ea, quæ iudiciali indaginem requirunt, cap. hac constitutione, de off. de leg.

Domini temporales, seu rectores, uel officiales eorum, circa negotium inquisitionis, contra hæreticos, deficientes; & omnes, qui in hoc dederint consilium, auxilium, uel fauorem, cap. ut inquisitionis, de hæreticis.

Offendentes libertatem ecclesiasticam, quantum ad immunitatem a collectis, & exactionibus; & ite usurpantes iurisdictionem prælatorum, si tamē moniti non desistat, ca. Non minus de immunit. eccl. & comprehenduntur et fautores successores aut in officio, elapso mense subiacent excommunicationi nisi satis facere recusauerint. Nota, quod superius fuerat ponenda hæc centura; quia pertinet ad alia. Decretal.

Qui in conclaue scriptum nunciuue, Cardinali cuiquam miserit; aut secreto cum eo locutus sit, cap. ubi periculum, de election.

Domini, Rectores, & alij magistratus urbis, oppidiue, ubi Pontificis nomen creatio tractatur, si diligenter, aut inuolabiliter ea non obseruauerint, quæ sibi in negotio commissa sunt, ac si fraudem commiserint cap. eod.

Qui non impetrata à summo Pont. facultate, nouum religionis habitum assument uota nuncupantes, simulq; in comuni uiuentes, cap. unico, de relig. dom. Sepel-

Sepellentes in loco sacro hæreticos, credentes, receptatores, vel fautores eorum, cap. quicumque, de hæret.

Qui reuocantem excommunicationis, suspensionis, interdictiue, aut absolutionem extorquent vi, vel metu, cap. 1.

Doctores, qui leges, aut medicinam docent Religiosos, in scholis suis eos retinentes deposito eorum habitu. Item iidem religiosi, qui, non impetrata à superioribus suis facultate, ad studia quæuis se cõtulerunt cap. 2. ne cler. uel monachi.

Religiosi quicumque professi, taciti, uel expressi, temere dimittentes habitum suæ religionis. ibidem.

Ex Clementinis Cap. IX.

Monachi, qui intra septa Monasterij, sine Abbatum suorum licentia, arma tenent. i. de statu mon.

Religiosi, qui proferunt aliqua, ut audientes deterreant à solutione decimarum cap. cupientes: de pænis.

Religiosi item, qui ab officio prædicationis (quia conscientibus, de soluendis decimis scienter postposuerint conscientiam facere) suspensi prædicare præsumunt dicta negligentia prius non purgata. ibidem

Qui prohibent sequestrationem beneficij à sede Apost. decretam.

Qui item fructus sequestrati nomine depositos occupare quouis modo audet. i. de sequestr.

Qui postquã moniti, fuerint, monialium, aut mulierum canonicarum sæcularium uisitatores in suo officio impedire præsumunt. cap. attendentes. de stat. monach.

Religiosi mendicantes, qui immoderate habitacula acquirunt; uel dimittunt uel transferunt in alios usus. Cupientes de pænis.

Officiales communitatum, quiue potestate præditi vsuras quibusdam statutis fouent: & item ordinantes quod, cum reperiuntur usuræ non plenè restituatur & iudices secundum dicta, statuta præsumentes iudicare de usuris. cap. i.

Qui in gradibus consanguinitatis, affinitatisue prohibitis, scienter matrimonium contrahunt, uel non monialibus professis.

Quiue in religione, aut sacris ordinibus constituti hoc admittunt. capitu. 1. de consang. affinit.

Qui in cæmeterijs interdicti tempore in casibus à iure non concessis, quoscũque aut excommunicatos publicè, uel nominatim interdictos; aut manifestos vsurarios scienter sepelire audent. i. de sepult.

Religiosi, qui administrationem, ecclesiasticæ beneficia non obtinent, si decimas ecclesijs debitas vsurpare audet; nisi postquam moniti sunt, intra mensem desistant, & satis fecerint ecclesijs duorum mensium spatio de damnis, quæ ob id passæ sunt. religiosi de decim.

Monachi, aut canonici regulares, administrationem aliquam non habentes, & ad curias principum sine speciali licentia suorum prælatorum se conferentes ut eis aliquod damnum inferant. de statu monach. cap. 1

Religiosi non seruantes interdictum, aut cessationem diuinis positam auctoritate sedis apost. aut à loci ordinario; quando tamen ea seruat cathedralis, aut alias mater ecclesia. cap. ex frequentibus, defent. excomm.

Mulieres statum Beghinarum sectantes, aut quæ nouum suscipiunt; religiosi item, qui eis consilium, fauoremue dant. i. de relig. domib.

In Extrauagantibus Cap. X.

Quæ litteras Papæ ante suã coronationem factas, tanquam irritas, impugnant. Bened. xi. aut secundum alios Clem. V. quia nonnulli, defent. excomm.

Qui assument statum, sectanue Fraticellorum, Bizochorum, & Beghinar, uel perseverant in eo: & Prælati, qui eis hoc concedunt. Ioan. 22. cap. Sancta Romana, de relig. domibus.

Qui bona ecclesiastica alienant; & qui alienata recipiunt, contra formam ibi contentam, absque sedis a post. autoritate Paul. 2. ambitiosè, de reb. eccle. nõ alienam.

Qui impediunt legatos, nuntiosue apostolicos, ne recipiantur, neque ea faciant, quorum causa missi sunt, cap. super gentes de consuet.

Qui librum aut quamcunque scripturam imprimunt, uel imprimi facere presumunt, nisi prius, in urbe per vicarium, & sacri palatii magistrum, in alijs uero diæcesibus ab Episcopo, alioque perito homine, quem is delegerit, & ab Inquiretore liber, scripturaue comprobata sit, Leo. x. sess. x. in Concilio lateran. & in iudice lib. proh. reg. x.

Qui prædicando, uel disputando, audent impugnare montes pietatis, Leo. x. in concilio lateran.

Ex Concilio Tridentino Cap. XI.

Contra eos, qui docere, prædicare, uel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando, defendere præsumunt quod illis, quos conscientia peccati mortalis grauat (quantumcunque se contritos existiment) habita copia confessari non necessario præmittenda sit confessio sacramentalis. ad digne sumentium Eucharistiæ sacramentum, sess. 13. can. 11.

Contra eos (etiam Imperiali dignitate fulgentes) qui alicuius ecclesiæ, seu cuius ius secularis, uel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictione, bona, census, ac iura quocunque modo; & itè fructus, emolumenta, seu quascunque obuentiones, per se, uel per alios, vi, uel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, aut laicorum, quocunque quæsito colore, aut arte in proprios vsus conuertere, illosque usurpare præsumunt sess. 22. cap. 11. & est Pænalis absolut.

Item, qui etiam regali dignitate fulgentes impedire præsumunt, ne ab ijs, ad quos præfati fructus iure pertinent, percipiantur, & est Pænalis absolutio, ibidè. Quod si eiusdem ecclesiæ patronus fuerit, etiam iure patronatus ultra prædictã penam, eo ipso priuatus existit.

Item clerici, qui nefandè fraudis, & usurpationis huiusmodi fabricatores seu consentientes fuerint, eidem censuræ subiacent; nec non quibuscunque beneficijs priuati existunt. ibidem.

Contra eos, qui falso affirmant matrimonia, a filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse; & parentes ea rata, uel irrita facere posse, sess. 24. cap. 1. de ref. matr. m.

Contra raptos mulierum, ac omnes cõsiliium auxilium & fauorem præbentes, ibj. item. cap. 6. & est episcopalis absolutio, & tales sunt etiam perpetuo infames; omniumque dignitatum incapaces; ac tenentur raptam dotare.

Contra

Contra dominos, ac magistratus, ac alios cuiusque gradus, & conditionis existentes, qui quouis modo directe, subditos suos, uel quoscunque alios tam uiros, quam mulieres, cogunt quo minus libere matrimonia contrahant, nempe quando spe magnæ hereditatis eos, aut eas, illis nubere faciunt, quibus nollent, & est episcopalis absolutio, ibidem, cap. 9.

Contra omnes magistratus seculares, qui ab Episcopis requisiti non præbent auxiliū brachij sæcularis, ut clausura sanctimonialium conferretur, & ubi uiolata est restituatur, sess. 25. cap. 5. de reg. & est episcopalis absolutio.

Contra omnes cuiuscunq; generis, aut conditionis, sexus, uel ætatis fuerint qui sine Episcopi, uel superioris licentia in scriptis obtenta ingrediuntur intra septa monasterij monialium, ibidem, & est episcopalis absolutio, est tamen papalis, quantum ad monasteria monialium ordinis Minorum.

Contra omnes, quacunque dignitate fungentes, qui quomodocunque coegerint aliquam virginem, uel uiduam, uel aliam quancunque mulierem inuitam ad ingrediendū monasteriū, uel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis, uel ad emittendam professionem, ibidem, cap. 18. & est episcopalis absolutio.

Item contra omnes, cuiuscunque qualitatis fuerint, quo ad prædicta consiliū, auxilium, uel fauorem dederint, ibidem.

Item contra eosdem tam clericos, quam laicos, sæculares, uel regulares, qui scientes aliquam ex prædictis mulieribus non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quomodo eidem actui, uel præsentiam, uel consensum, uel auctoritatem in terposuerint, ibidem.

Item contra præfatos, qui sanctam uirginem, uel altarum mulierum uoluntatem, uel accipiendi, uel uoti emittendi, quoquomodo sine iusta causa impediunt, ibidem.

Contra Imperatorem, Reges, Duces, Principes, & alios quoscunque, qui locū ad monomachiam, hoc est, duellum, in terris suis inter christianos concesserint, sess. 25. cap. 19. de ref. & est episcopalis absolutio, quo ad dominos uerò inferiores Imperatorem, & Reges, est papalis, ut patet inferius, sub nu. exc. 114.

Item contra pugnam comittentes in eodem duello, & eorum paternos, ibidem.

Contra eos, qui consilium in causa duelli, tam in iure, quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec nō spectatores duellorum, ibidem, & est episcopalis, quantum ad hunc locum, sed est papalis, ut patet inferius sub nu. exc. 114.

Contra eos, qui Indulgentias, aut inuitiles esse asserunt, uel eas concedendi, in ecclesia potestatem esse negant, sess. 25. decret. de indulg.

EXCOMMVNICATIONES CONTENTÆ

IN EXTRAVAGANTIBVS

ROM. PONTIFICVM

vsque ad Gregorium Papam

XIII. inclusiue, quæ non-

dum sunt registra-

tæ in corpore

iuris.

In quas tamen incurritur, ubi à locorum ordinarijs fuerint, uel erunt semel saltem publicatæ.

Cap. XII.



Contra eos, qui prouidentes alijs de beneficijs ecclesiasticis aliquid inde capiunt, uel sibi promitti faciunt directe, uel indirecte, & contra eos, qui eis nunciant, uel noua portant, &c. Greg. XI. in Extrau. quæ incipit sollicitè, & est Papalis eius absolutio: quia Papa sibi eam reseruat. Quando autem Papa sibi non reseruat, tunc ab absolutio esse episcopalis dicitur, hoc bene nota.

18

Contra quoscunque, qui clericos, & ecclesiasticas personas bandiunt, & item eos, qui proscribunt, & qui scribunt proscriptionem in eos, uel eas Urb. 6. extrauag. quia sicut, & est Papalis absolutio.

Contra quoscunque, qui traxerint ecclesiasticas personas ad suum forum, uel &c. Mart. V. Ad reprimendas, & est Papalis absolutio.

Contra ordinarios locorum, officiales delegatos, aut commissarios eorū, qui in sibi subditos in seruitio Papæ, uel Romæ moram trahentes pro suis negotiis, aut ab ea recedentes, procedunt per censuras Eug. 4. Diuina in eminentia, & est Papalis absolutio.

Si tamen dicti ordinarij, officiales, delegati, & commissarii dederint beneficia eorum, quos priuauerint, dum dicti moram trahentes Romæ fuerint negotia sua prosequendo, & eo casu sunt excommunicati, etiam ipsi recipientes beneficia, in extra. com. de priuil.

Contra eos, qui deferunt Saracenis ligna, ferrum, arma, equos, aut mittunt, aut ad id præstant consilium, auxilium, uel fauorem: Nicol. V. olim, & erat olim episcopalis, si tantundem de eorum bonis soluissent in subditam terram sanctam, uel tantundem de bonis extraxissent de locis ipsorum, quantum detulissent ad eos, & etiam registrata est in cap. Ita quorundam, & cap. Quod olim, & cap. significauit, & cap. Ad liberandum, de Iudæis, & extrauag. 10. 22. cap. Copiosus, & extrau. comm. cap. multa, eod. tit. & est ibi Papalis absolutio, & tales sunt etiā perpetuò infames, & intestabiles, ac etiam possunt capi, & fieri serui. At hodie sine ulla exceptione, aut conditione continetur in Bulla Coenæ Domini, & idè est omnino Papalis, ac ibi copiosius explicatur.

Tertia Pars.

D

Contra

Contra eos, qui litteras apostolicas gratis expediunt, se Cardinalium, aut assistentium familiares comensales, aut nepotes fingunt Innoc. 8. cum sicut, & est papalis absolutio.

Contra impediētes mandata apostolica quocunque modo, directe, uel indirecte, &c. & ad id dantes consilium, auxilium, uel fauētes Innoc. 8. officij, & est papalis absolutio.

Contra illos, qui non uerè, sed ad aliorum commodum fictè, & in fraudem beneficia ecclesiastica resignant, uel permutant; item contra testes, & notarios huius fraudis non ignaros. Innoc. 8. sicut bonus.

Contra inuadentes Romam, aut uerberantes partes aduersas litigantes, aut eorum procuratos quocunque modo, immo eis comminantes, Alex. 6. in eminentis; & est papalis absolutio.

Contra incantatores, inmolantes dæmonibus, aut adorantes eosdem, aut fabricantes, uel fabricari facientes, uel procurantes. imagines, anulum, speculum, phialam, ampullam, uel rem quamcunque aliam magicè ad dæmones inibi alligandos; petentes item, uel recipientes responsa ab ijs, auxilia præstolantes pro implendis suis prauis desiderijs, & docentes, uel addiscētes huiusmodi artem, & demum habentes, tenentes, & non comburentes libros continentes huiusmodi, Ioannes c. 2. super illius & est episcopalis absolutio, nisi respectu eius, quod aliquando continetur in Bulla Cœnæ Domini.

Contra occupantes, uel hostiliter inuadentes, loca, terras, & huiusmodi ad Romanam Eccl. pertinentia. Leo X. Inter graues. hodie est papalis absol.

Contra Barones, & communitates permittentes latrocinia fieri uenientibus ad Urbem. Leo X. Roman. Pontificis hodie continetur in Bulla Cœnæ Domini.

Contra impediētes executionem litterarum apostolicarum. Leo X. In summo: hodie continetur in Bulla Cœnæ. ideo est papalis absolutio.

Contra pugnantes in duello, & dominos, & quosuis alios, dantes eis campum, eisque auxilium præstantes, duellaque, aut singularia certamina facientibus assistentes, aut qui præsentēs interfunt. Et item contra diffidationes facientes, & ad id irritantes, seu prouocantes, & auxilium, consilium uel fauorem dantes. & contra eos, qui chartas subscribunt, aut publicant, seu de illis se intromittunt, & est papalis absolutio, quo ad Dominos, Duces, Marchiones, Barones, & huiusmodi; Pius 4. ea, quæ, ubi confirmat quo ad hunc effectum extrauagantes Clem. 7. Leo X. Iul. 2. Quo ad uerò ipsos etiam Reges & Imperatores, est excommunicatio in Concilio Tridentino, quæ tangit quidem omnes, sed est episcopalis absolutio.

Contra eos, qui in Romana curia Apostolicas commissiones, intimationes, publicationes, & affixiones præsumperint præsentare præter cursores: Clem. 7. Accepimus, & est episcopalis absolutio.

Contra impediētes executionem litterarum Apostolicarum, uidelicet, quod non habeant effectum, nisi interuenerit ipsum Placet, uel, Vidimus, Clem. 7. Roman. Pontifex, & est papalis absolutio.

Contra non reddentes computa in camera Apostolica integraliter. Paulus 3. Cum sicut, & est papalis absolutio.

Contra eos, qui tenent, aut legunt libros Lutheranos, aut hæreticos. Iulius 3. Cum meditatio, & est papalis absolutio.

Contra negantes Trinitarè. &c. paul. Cum quorundam, & est papalis absolutio.

Contra ambientes papatum; & qui, uiuente Romano pontifice, de nouo pontifice

tifice Roman. eligendo tractabunt, uel tentabunt, & qui per se, uel per alium in prædictis dederint consilium, auxilium, uel fauorem, seu operam, uerbis, uel scriptis. aut re, uel facto, seu promissione, aut suafione; & quo uis modo, directe, uel indirectè, principaliter, uel incidentaliter, & qui in prædictis fuerint mediatores, proxenetæ, nuntij, mandatarij, procuratores, aut trapezitæ, Paulus. 4. cum secundum, & est papalis absolutio.

Contra omnes hæreticos, & schismaticos, & eos qui in schisma incurrunt, uel excitabant, seu committent; & contra receptatores, defensores, & fautores eorum, & credentes eis. Paulus. 4. cum ex apostolatus, & est papalis absolutio.

Contra eos qui Christianos habitantes in terris occupatis à Turcis capiunt in seruos, aut eorum bona diripiunt; nolunt eos relinquere libere cum bonis eorum Pius. V. licet omnibus, & est papalis absolutio.

Contra omnes principes, etiam imperiali dignitate fulgentes, & contra communitates, ac Resp. & quosuis alios, qui in suis prouincijs ciuitatibus, ac locis permittunt fieri spectacula publica, aut priuata, ubi taurorum, ferarum ue agitationes exercentur. Pius. V. de salute.

Contra uero pugnantes huiusmodi, sunt aliæ pænæ; & item contra clericos, qui præsentēs interfunt.

Contra eos, quibus de parochialibus ecclesijs, aut perpetuis uicarijs, aut alijs beneficijs curatis à papa prouisum fuerit, & non adimpleuerint promissa iuramentum scilicet, uel sibi iuramentum, seu alias obligationem de residendo intra expressum tempus, non obseruauerint, etiam si aliorum intrusorum, uel possessorum fauorem simpliciter, uel ex causa permutationis, huiusmodi resignauerint, seu cesserint; aut illa quouis modo etiam occasione litis, & molestiæ dimiserint. Nec non contra eos, in quorum fauorem beneficia ipsa sic resignauerint, cesserint, & dimiserint; & contra eos, qui ad id auxilium, consilium, uel fauorem, directe, uel indirectè, scienter præstiterint. Pius. 4. Inter multiplices. Nota hic episcopos excipi ab hac censura, & est papalis absolutio.

Contra eos, qui commentarios, glossas, adnotationes, aut scholia, aut huiusmodi ediderint interpretando concilio Tridentino. Pius. 4. Benedictus Deus, & est episcopalis absolutio. Hoc idem de consilio Later. ult. sefl. asseritur.

Contra regentem, correctores, scriptores, procuratores, reuifores, sigillatores, & alios sacræ poenitentiae officialis, cui aliquid ex his, quæ eis per bullam Pij. 4. interdicta sunt, expedire, aut concedere præsumperint, & est papalis absolutio. Pius 4.

In sublimi; & idem statu de officialibus officij correctoris cancellariæ; & contradictarum. Pius. 4. uniuersi.

Contra quoscuque officiales, & magistratus, & locorum ordinarios, & alios, qui non pauperint præceptis, & mandatis concernentibus inquisitionem octo Cardinalium, inquisitorum super imponendis, & exequendis læenis. &c. & est episcopalis absol. Pius. 4. cum sicut.

Contra omnes, & singulos doctores, magistratus; regentes, & alios cuiuscunque artis professores, etiam quoscuque regulares in quibusuis locis lectoris Cathedram ordinariam, uel extraordinariam obtinentes; tam theologiam: quam canonicam, uel ciuilem censuram; medicinam, philosophiam, grammaticam, uel alias artes liberales, tam publicæ, quam priuatim in quibuscunque terris, oppidis, ac ciuitatibus, aut ecclesijs, &

Monasteriis, quoquomodo profitentes, aut lectiones aliquos in facultatibus huiusmodi habentes, uel exercentes. Et contra uniuersitatum, seu gymnasiolorum rectores cancellarios, uel alios superiores, qui professionem fidei in manibus episcopi, uel eius vicarij non fecerint, uel insignia Doctoratus alicui contulerint, non prauia fidei professione emissa. Qui omnes ultra excommunicationem latae sententiae, etiam ipso facto, omnium, & singulorum, dignitatum, beneficiorum, officiorum, & feudorum ecclesiasticorum, per eos quomodolibet obrentorum, in priuationis poenam eo ipso incurrunt, & inhabilitatis ad illa, & ad alia in posterum obtinenda; & est episcopalis absolutio. Pius. 4. In sacrosancta episcopis autem praecipitur, ut faciant hoc obseruari in uirtute sanctae obedientiae, & sub poena interdicti eo ipso incurrenda.

Contra omnes nuntios apostolicos, etiam si fuerint episcopi, archiepiscopi, aut patriarchae, qui a principibus, siue Regibus, Imperatoribus, & alijs, ad quos mittuntur, uocales fauores, aut litteras commendationis, aut preces ad dignitates, & gradus obtinendos, per se, uel alium, directe uel indirecte, quomodolibet ambire, uel procurare non erubescant, siue pro se, siue pro suis consanguineis, & necessarijs suis, aut illis vitro sibi per principes sponte oblati uti praesumunt, uel audent, & est episcopalis. Pius. 4. Et si Romanum Pontificem.

Contra quoscuque ecclesias, & beneficia ecclesiastica quaecunque in confidentiam retinentes, seu recipientes expressè, siue occultè, & est papalis Pius, V. Intoller.

Contra simoniacos in ordine, & beneficio, & contra mediatores, & procuratores palam, uel occultè, tam dantes, quam recipientes: & est papalis Pius. V. Cù prima ubi cõfirmat extra uag. pauli. 2. ipsi uero qui affectu beneficia sunt etiam ipso iure illis priuati, & insuper inhabiles ad ea, & ad alia omnia obtinenda.

Contra moniales exeuntes a clausura (quae hodie extenditur usque ad portam exteriorem) per declarationem Gregorij. VIII.) & contra dantes eis licentiam & contra comitantes eas, & receptantes, & est papalis. Pius. Decori.

Contra procuratores, scriptores, regentem, datajium, correctorem, magistrum in theologia, aut decretorum doctorem: & sigillatorem sacri officij Penitentiarum, qui acceperint aliquid etiam sponte oblatum a partibus, aut alias siue pro expeditionis celeritate, siue pro alio extraordinario labore, tam procurando, quam scribendo, aut recognoscendo, & examinando, & est papalis Pius. V. In omnibus rebus.

Contra omnes, & singulos cuiuscunque gradus, & conditionis; qui aliquem ex inquisitoribus aduocatis, promotoribus, notarijs, alijsue ministris officij sanctae Inquisitionis, uel episcoporum id munus in sua diacesi, aut prouincia coeuntium, seu accusatorem, denuntiatorem; aut testem in causa fidei quomodocunque productum; uel euocatum occiderint, uerberauerint, deiecerint, seu perterrere fecerint.

Et item cõtra eos, qui ecclesias, & aedificia, siue publicas, siue priuatas, officij, aut ministrorum expugnaverint, inuaserint, incõderint, expoliauerint, aut libros, litteras auctoritates exemplaria, registra, protocolla, exẽpla, scripturas, aliaue instrumẽta, siue publica, siue priuata, ubicunq. posita cõbuserint, dirupuerint, seu interuexterint, seu ex incendio, aut direptione, aut aliquocunque modo illa

illa exportauerint, &c. Et contra eos, qui ad id, consilium, auxilium, uel fauorem praestiterint, & est episcopalis absolutio, nisi respectu eius, quod fortasse continetur in Bulla Coenae D. Pius V. Si de protegendis.

Contra quoscuque, qui supradictis delinquentibus ueniam petere, aut alias intercedere tentauerint. Nam in easdem illas poenas, quae in haereticorum fautores à sacris constitutionibus inferuntur, ipso facto incurrunt. ibidem, ut supra Pius V.

Contra illos, qui uacantibus ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, praebendis, & huiusmodi uolunt, ordinant, aut disponunt, aut seruari statuta faciunt, aut consuetudines, ut fructus, ac etiam distributiones ex eis primo, ab ipsa uacatione anno, aut huiusmodi, prouentus mensurae episcopalis, seu capitularis, integre, uel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios canonicos, & personas ecclesiae, seu capituli diuidantur, aut super his iuramentum praestari ordinant; aut ipsum prouisum inducunt, aut insurandum super his seruandis (ut aiunt) dulciarijs, aut non facienti praedicta impediunt possessionem, uel remorantur, aut huiusmodi, quid tale faciunt, & est Papalis absolutio, si personae fuerint saeculares; antistites uero in suspensionem incurrunt per Papam tantummodo absoluenti, & capitula, ac collegia incurrunt in interdictum Pius V. Durum nimis.

Vbi tamen est consuetudo, ut praedicti fructus, aut distributiones applicentur locis Pij; non est sublata; dummodo non excedat medietatem illorum unius anni.

Contra eos, qui episcopis inferiores, audent proponere populo indicem casuum, & gratiarum cum indulgentijs, aut huiusmodi, ita quod, soluta quadam determinata pecunia possint sibi sumere sacerdotem, à quo ualeant absolutionem à casibus reseruatis episcopo consequi, & à quibusdam alijs cum concessione quarundam gratiarum. & est absol. Papalis. Pius Quintus. Quàm plenum. Episcopi autem incurrunt in suspensionem ab ingressu suarum ecclesiarum, & a perceptione fructuum ad beneplacitum Roman. Pontificis.

Contra uice legatos, gubernatores, rectores, praesidentes, & alios ministros sedis apostolicae, seu ciuitatum, & terrarum, uel locorum status ecclesiastici, uel etiam Romae, aut suburbiorum eius qui quouis praetextu, etiam ad breuissimum tempus, concedere audent, uel praesumunt, ut aliquis cuiuscunque dignitatis, ordinis, status, conditionis, uel praeminentiae, possit deferre arma breuioris mensurae trium palmorum cuiusmodi sunt archibuffetti, pugiones, cultelli, & huiusmodi; Cultelli, tamen ad incidendum panem sed non maiores uno palmo, possunt circumferri per statum ecclesiasticum; sed sine cuspidibus, id est spontati; & est episcopalis. Pius V. Cum uices. Ipsi autem deferentes praedicta arma prohibita incurrunt in crimen laesae Maiestatis.

Contra omnes, & singulas mulieres, etiam Ducissas, quae, postquam huius excommunicationis notitiam habuerint, ausae fuerint ingredi aliquod monasterium ipsorum regularium, tam Carthusensium, quam monachorum, etiam mendicantium, aut canonicorum regularium, & est papalis absolutio. Pius V. Regularium.

Ipsi autem superiores monasteriorum, aut alij regulares subditi introducetes, admittentesue, praedictas mulieres, incurrunt ipso facto in suspensionem

tionem a diuinis, & in priuationem officiorum, quæ tunc obtinent, & inhabilitatem in posterum ad illa, & ad alia omnia obtinenda, sine alia declaratione securura.

Et scito, hanc censuram uniuersaliter, prout hic iacet, fore intelligendam; quia idem Pius Quintus viua vocis oraculo pluribus regularibus hoc declarauit: & ita insuper suo tempore in praxi recepta est, prout hic eam uides impressam, & eodem modo seruari Greg. XIII. præcepit summo pœnitentiario, & reliquis officialibus sacri officij pœnitentiariæ, prout ego ab ipsismet audiui, & etiam à quodam Illustrissimo Cardinali, qui de hac re consuluerat S.D.N. & ita etiam scribendo pluribus uerbis interpretatur eam Nauarrus in quodam commentario nuper edito de uita, & professione Religiosorum, ac Monialium.

Ab hinc notent ipsi Priores, Custodes, aut Guardiani, quia tenentur statim procurare rehabilitationem in foro cōscientiæ (ac etiam in foro fori, si factum sit publicum) à Papa, & non a superioribus ordinis, quia ipsi non possunt rehabilitare inhabilitatos a Papa.

Caveant & ipsi, ac alij delinquentes huiusmodi, ne ante absolutionem celebrent, quia statim efficerentur irregulares.

Contra omnes, & singulos cuiuscunque gradus, ordinis, & conditionis; qui cum uacauerit aliquis status, locus, terra, castrum, & huiusmodi ad Romanam Ecclesiam pertinentia ausi fuerint loqui cum aliquo, uel in communitate, uel etiam cum Papa de subijciendis prædictis locis, & terris alteri feudatario, etiam nepotibus ipsius Papæ, & est papalis absol. Pius Quintus admonet, & Grego. XIII.

Contra inquisitores ord. Prædicat. si procedant contra Fratres minores, & contra Paul. II. & Innocen. VIII. Ex debito. item clement. 4. & Sixt. III. sed teneantur, aut superioribus illorum denunciare, aut ad sedem Apostolicam referre, sed clement. 7. per breue, quod incipit, propter laborem Lutherianam, uult, ut inquisitores teneantur solummodo eos præmonere, & infra mensem a die monitionis computandum expectare remedia cum effectu adhibeantur contra suspectos de hæresi ab his qui debent, &c. prout ibi continetur.

Contra iniuriantes circulos cæreos, id est, Agnus Dei, consecratos a Papa, & est episcopalis absol. Greg. XIII. Omni certè.

Contra omnes, & singulos exactores dationum, gabellarum, pædagiorum, uetigalium à personis regularibus ordinum mendicantium, & item contra perturbantes, aut molestantes eas in prædictis, toties, quoties contrauentum fuerit. Pius V. Dum ad uberes.

Contra eos, qui exegerint aliquid a religiosis mendicantibus, pro contributione sumptuum, & impensarum, quæ aliquando pro pontibus, uis, aquæ ductibus, maris, aliisue machinis struendis, aut reparandis, aut locorum, aut terrarum fortificationibus imponantur Pius V. ibidem. Et item contra exactores quaterni, seu denarioli carnis in singulas libras, seu sextertia carniū; hac tamen immunitate gaudent etiam omnes clerici de iure communi.

Contra eos, qui regulares, mendicantes quoad omnia eorum bona, & quoad suos colonos, a fisciarios, & huiusmodi respectu, non dimittent exemptos, & immunes ab omnibus, & singulis exactionibus, tam urbanis, quam rusticis, & a collectis, impositionibus, & oneribus ordinariis, & extraordinariis, tam realibus, personalibus, meris, & mixtis; etiam subsidio triennali, & augmento, & foederalibus, equorum, taxis, miliumque hospitium, ac alias quibuscunque nominibus.

nuncupa-

nuncupatis Pius Quintus. Dum ad uberes. In hac etiam excommunicationem incurritur toties, quoties contrauentum fuerit; & ibidem, est etiam pœna 2000. ducatorum pro vna parte Basilicæ Sancti Petri de vrbe applicandorum, pro altera uero querelantibus; & mandatur Episcopis, & Prælati, ut faciant obseruari.

Contra legatos etiam de latere, & contra gubernatores, & officiales status ecclesiastici, qui aliquem homicidam, seu banditum ausi fuerint ad Ciuitatem, uel districtum reuocare, uel eis saluum conductum facere, etiam ad diem unum, uel noctem vnam, & est papalis absolutio, Pius II. & Pius V. Ex supernæ, ibi confirmat.

Contra Barones, Dominos, domicellos, ac ciues Romanos, & alios cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis. mediate, uel immediate subiectos sedi Apostolicæ, qui homicidas, aut alias banditos, & facinorosos homines subditos Romanæ ecclesiæ in suis terris præsumperint receptare: Pius V. ibidem. Alias uero plures, & grauissimas pœnas uideas in extrau. eiusdem Pij V. quæ incipit, indefessa, & aduerte etiam Theaurarios negligentes exigere communitas pœnas, incurrere in excommunicationem per supra dictam extrauag. Ex supernæ.

Item contra eosdem, qui in urbe Romana, uel eius districtu, propter uindictam exercendam domum communitatum habuerint, armatos receptauerint, aut tenuerint, uel ad hærentes, & complices, & fautores brigæ accerserint; siue quâcunque conuentionem, congregationem, & hominum collectam huiusmodi ad ultionem iniuriæ inuocare, excitare, inuitare, uel receptare per se, uel per alium præsumperint. Paulus II. & Pius V. ibidem confirmat, & est papalis absolutio.

Contra eosdem dominos subditos ecclesiæ Romanæ, qui in districtu eius propter uindictam iniuriam suam, uel amici, uel propinqui, uulnerare, mutilare, occidere, uel quocunque modo realiter, uel personaliter offendere patrem, aut filium fratrem, aut propinquum, uel alias amicum, uel domesticum offendentis, uel alias fieri facere, uel mandare, præsumunt. Paulus II. & Pius V. ut supra, & est papalis absolutio.

Contra proceres, & barones, & quoscunque alios Dominos, seu vicarios in temporalibus regni Sicilia: citra Pharam, & aliarum partium Rom. ecclesiæ subiectarum, aut urbi adiacentium, qui homicidas, & banditos Rom. ecclesiæ ausi fuerint receptare, uel protegere, uel eis auxilium, consilium, uel fauorem dare quouis quaesito colore. & est papalis, & Pius Quintus confirmat, quod ad hunc effectum. Bullam Pij Secundi, Paulus Secundus, Sixt. III. Iul. II. Leon X. Clem. VII. & Pij III.

Contra illos, qui pro se, uel pro aliis se obligarunt soluere annatas in Camera Apostolica, & non soluunt suo tempore, sed qui pro se, obligauit se ad soluendum incurrit etiam in priuationem ipsorum beneficiorum, pro quibus tenetur soluere dictam annatam, qui uero pro alio se obligauit soluere, incurrit etiam in priuationem omnium beneficiorum obtentorum. Pius II. Innocen. VIII. extrauagan. Apostolicæ. Iul. II. Paul. III. Iul. III. Paulus III. & est episcopalis. Vide etiam Hier. Gig. tract. de pens. ibi an, & quando Annata.

Contra quosuis ordinarios etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & alias personas quauis auctoritate etiam apostolica fungentes, cuiuscunque dignitatis, status, &c. qui collegium, & deputatos fabricæ Sancti Petri super reuisione

ne, & recuperationem bonorū ecclesiasticorū, malè alienatorum in fauorem ecclesiarum, monasteriorum, & piorum locorum &c. molestare, aut facultatū eis concessarum quoquomodo executionem impedire, uel in eis directè uel indirectè se ingerere, aut intromittere ausi fuerint. Pius. V. Exigit, & est episcopalis absolutio.

Contra Episcopos, superioresque, delegatos, qui extra suarum ciuitatis, & diocesis prouinciarum limites mutatis habitibus indiscretè discurrunt.

Item contra eosdem, qui latenter, & præsertim habitu transformato, venientes ad curiam ex ea recedunt absque Romani Pontificis licentia petita, & obtenta seu concessa; atque non visu, & esse episcopalis, Ioan. 2.2. extrauag. com. cap. ut prælatorum, & cap. & si deceat de maior. & obed.

Item contra eos, qui scienter receptauerint antedictos; nisi id confestim eidè Rom. Pontifici aduentū illorū, uel alicui, per quem ad notitiam Papæ deducatur, antequam eos receperint, manifestauerint: etiam si patriarchali, uel quauis alia dignitate tales receptantes præfulgeant ibid.

Item contra dictos prælatos etiam patriarchas, qui sine superioris licentia (nisi pro negotijs ecclesiæ sibi commissæ) extra suam dioccesim ausi fuerint pernoctare, ibid. cap. Ee si deceat.

Contra falsarios, & fabricatores monetarum in Regno Francia, & item contra eos, qui scienter falsas monetas extra dictum regnum emunt, & postea intra regnum ipsum portant eas, uendunt, & impendunt. Io. 2.2. de crim. falsi. c. Prodiens. & est papalis absolutio.

Contra quoscunque de prouincia Anconitana oriundos, aut alium de profectos, sibi moram trahentes laicos, uel clericos, cuiuscunque etiam præminentia fuerint, qui rectorem, seu rectores, qui pro tempore rigimini dictæ prouintia in spiritalibus auctoritate apostolica præfuerint, uel ipsorū aliquem, aut eorum, uel alicuius ipsorū vicariū, aut iudicem, aut iudices, uel ipsius prouintia thesaurarium, aut locum tenentem eiusdem occiderint, aut ad occidendum illum, uel illos infecuti fuerint, ceperint, captiuauerint, aut percusserint, aut saltem insultum fecerint, aut obsederint, aut de suo officio expulerint, siue dederint concilium, uel fauorem, directè, uel indirectè &c. Io. 2.2. de pœnis. cap. Dierū, & est Papalis abs. Communitas uero, quæ deliquerit in prædictis eiusque districtus subiacet interdicto.

Contra Iudices in Regno Delphinatu, Francia, & Terris, ac dominijs eiusdè, deputatos auctoritate apostolica in causis beneficalibus. siue super petitorio, siue super possessorio procedatur, qui, cum infra biennium causam, uel causas in petitorio terminare teneantur, cuiusuis causæ sibi commissæ, expeditionem malitiose prorogare, aut differre præsumant. Sixti. 4. extrauag. com. de treg. & pac. ad uniuersali, & esse Papalis.

Contra plebanos, rectores, & curatos, ac Episcopos, & Archiepiscopos quosdam Germaniæ, uidelicet, Mogunt. Treuer. Herp. Bip. Vuornac, & curatum in oppido Effigen. Constat. dioceses, qui non obseruauerint cõcordata capitula in fraudem mendicantium per ipsum Sixtum quartum.

Item contra priores, & custodes, seu guardianos, & singulos fratres ordinum mendicantium, qui non obseruauerint prædicta capitula concordata in fauorè dictorum curatorum, aut prælatorum pereudè Sixt. 4. cap. Vices extrauag. com. de Treg. & pac. & est Papalis absolutio.

Contra omnes cuiuscunque fuerint præminentia, etiam si Archiepiscopali; aut item Regia dignitate præfulgeant, qui ordinationem, aut reservationem, ac

cetera

cetera contenta in bulla Io. 2.2. facta in fauorem ecclesiæ Tolosanae metropolitanae præsumpserint quouis modo turbare, seu impedire. In extrauag. com. de præb. & dig. saluator. & est Papalis absol. Vniuersitas uero subiacet interdicto, conuentus autem, capitula, & collegia suspensioni cum reservatione Papali.

Item in prædictos dantes consilium, auxilium, uel fauorem directè, uel indirectè cap. Nuper certis, eod. tit.

Contra eos, qui uacantibus beneficijs, & prætendentes ex consuetudine, priuilegio, uel statuto, &c. tam, ubi solutiones decimarum tassatae sunt, quam ubi decimarum taxatio nõ est facta perceperint aliquid prædictorū, idest, eorū, que ibi continentur, ultra præmissa, idest ibi cõtenta, & illud ijs, ad quos pertinebit, infra mensem nõ restituerint cū effectu. In extrauag. com. de Præb. & dig. c. susce. pri. & eod. cap. de electione, & est Papalis. Episcopus tamen à Pontificalibus, & ingressu ecclesiæ est suspensus, & capitulum interdicto subiacet.

Contra fratres sancti Francisci de obseruantia, qui in electionibus omnibus, uidelicet, superiorum, prouincialium, custodum, diffinitorum, & huiusmodi (uel ante eas per sex menses) pro se, uel pro alio subornauerint.

Item non solum contra subornatum, sed etiam contra alium, pro quo subornatio fuit, qui subornantem non detulerit.

Item contra illos, qui pro hac re quemuis fauorem extra religionem procura uerint, & est Papalis absolutio. Pius. V. Pastoralis.

Contra magistrum, item conuentum, & fratres Hospitalis sancti Lazari Hierosolimitani, si uenturū priuilegijs reuocatis super recuperatione quorundam locorum. Pius. V. Graues.

Contra Episcopos, & omnes electores, præsentatores, & patronos, tam ecclesiasticos, que laicos quoscunque, qui effecti suspensi à collatione, quia uerbo, signo aut nutu facto, aut huiusmodi fuerit alicuius beneficii facta designatio, ut alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi conferre, eligere, præsentare, uel instituire ausi fuerint, & est papalis absolutio Pius. V. Quanta.

Contra eos, qui non reuelauerint consocios conspirationis in personam Cardinalis. S. R. E. siue crimen sit commissum, siue etiam esset committendum, siue id per se sciuerint, siue ex aliorum renunciatione, etiam per interpositam personam, siue alio quocunque modo, ut ex scripturis, cætu, conatu, concursu, in fidijs, alijsue signis, & inditijs id cognouerint, uel etiam coniecerint, uel quidquam intellexerint, audierint, quantuncumque res alias occulta sit. & est papalis Pius. V. Infelicis sæculi.

Contra præpositos extincti ordinis Humiliatorum, qui, uel aliquos ad professionem receperint, uel contenta in bulla extinctionis non obseruauerint. Pius. V. Quem admodum. uel etiam bireto quad. rangulari, alijsue uestimentis, ornamentis, ac præminentijs, ac insignibus, uel denominatione præpositalibus, quomodolibet uti præsumpserint. Idem Pius. V. Cum sicut, & est papalis absol.

Contra Barones, & alios Dominos, terrarumque uniuersitates, omnesque alios sed apostolicæ mediatiè, uel immediatiè, subiectos, cuiuscunque status, & condicionis extirerint, et si cardinalatus honore præfulgeant, qui subditorum suorum frumenta, aliasque bladas, seu fruges ultra usum, & necessitatem suam, & familiæ tuæ emerint, & sunt etiam suspensi, & interditi, ac feudis priuati Pius. V. Cupientes ubi confirmat constitutionem cum censuris, & pœnis elem. Vii.

Contra eosdem Barones, ac Dominos prædictos cuiuscunque status fuerint, qui

qui accedentes ad Urbem cum frumentis, alijsue rebus ad uictum necessarijs, di rectè, uel indirectè impediunt, uel remorantur. Hinc V. ibid. sub eisdem poenis; uel qui non permiserint portantes frumentum, fruges, aut blada, uenire ad Urbem exemptos, & immunes ab omni datio, pædagio, & gabella ibidem.

Contra omnes, & singulos quacunq; eccl. fratica, uel mundana præfulgeat dignitate etiam regia, qui tempore uacationis Imperij, nomè Vicarij, seu cuiusuis alterius officij titulum sine Romani Pontificis licentia, in ipso Imperio retinent, aut assumunt, aut resumunt, & potestatem, aut iurisdictionem sub tali prætextu exercent publicè, uel occulte. Ioan. 2. 2. ne sede uacante. cap. 51. fratrum, & est episcopalis absol.

Item contra quoscumque quacunq; dignate præfulgeant, etiam ducali, ac Regia pollentes, qui in Imperio existentes aliquem ex supradictis potestatem, aut iurisdictionem exercentem, aut vicariam gerentem sine licentia Romani Pontificis receperint, uel admiserint, aut ei paruerint, uel parere fecerint, aut permiserint, aut in his consilium, auxilium, uel fauorem præstiterint. Ibid. Ciuitates uero, communitates, ac uilla ipso facto sunt interdictæ.

Contra omnes Religiosos cuiuscunq; religionis, qui sine superioris sui ordinis, licentia per patentes litteras sibi concessa, ad partes transmarinas se transferre præsumunt, ubi pauci fidelium respectu infidelium commorantur, & abs. est Papalis. Extrau. comm. de Reg. cap. Ad nostrum: ipsi autem superiores hanc licentiam dare non possunt, nisi uiris litteratis, prouidis, & expertis.

Contra commissarios, aut delegatos ad cognoscendum an rei ecclesiasticæ alienatio cedat in euidentem utilitatem ecclesiæ, qui conscientia suæ prodigi in grauumen, aut detrimentum ecclesiæ per gratiam, timorem, uel sordes, alienationi consenserint, aut decretum, uel auctoritatem in terposuerint: inferiores quidam episcopo, in sententiam excommunicationis incurrunt, & cap. Is uerò, qui dolo, uel fraude aut scienter in detrimentum ecclesiarum, alienationem fieri procurarit, aut per sordes, uel impulsione, alienationis decretum extorserit, in similit excommunicationis sententiam incurrit, & est absolutio Papalis, & tenetur ad restitutionem, &c. Paul. 2. in Extrauag. cum in omnibus; & Clem. VII. Ex commissi.

CASVS EXCOMMUNICATIONVM, QUI aliquando Papales, & aliquando Episcopales existunt. Cap. XIII.

Inquisitores, & Commissarij eorum, uel episcoporum, siue capitali sede uacante, qui pecuniam modis illicitis extorserint, aut scienter ecclesiæ bona fisco, etiam ecclesiæ, ob delictum clerici adiudicare tentauerint. Clem. nolentes de Hæret. Hic enim casus ante satisfactionem est Papalis, post uerò est episcopalis.

Qui effringunt, & spoliant loca sacra, & item Incendiarij; extra de senten. excomm. cap. conuicti, quoad primam partem & cap. tua nos quoad secundam partem.

Quicumque licentiam alicui dederit occidendi, aut capiendi eum, qui excommunicationis sententiam tulerit contra quoscunq; Principes, Nobiles, aut eorum ministros, aut eiusdem bona; suosque offendendi, & illos item quorum occasione

occasione talis sententia lata est cap. Quicumque de sent. excomm. in 6. Hic enim si duorum mensium spatio resipuerit, eius absolutio erit episcopalis, sin minus erit Papalis.

Nota quod in anno Iubilæi consueuerunt Rom. Pont. excommunicationem promulgare contra omnes, qui populo indulgentias plenarias audent proponere, aut prædicare; quia eo anno omnes plenariæ suspenduntur, & deinceps ad beneplacitum sedis Apostolicæ, & absolutio solet esse episcopalis; sed nota bene illud beneplacitum sedis apostolicæ.

Ex quo sequitur, quod ab illa hora, & deinceps sequentibus annis (etiam, si ipse Papa e uita, migraret) nullus, etiam uirtute priuilegiorum regularium quomodocunq; concessorum, consequitur aliquam indulgentiam plenariam, nisi Papa iterum gratias, & priuilegia aliàs quibuscumque locis, ecclesijs, monasterijs, cappellis, oratorijs, & huiusmodi, aut personis quibuslibet, aut coronis, aut huiusmodi, concessa rursus concedat, & impendat. Quia cum non dicatur, nec præcedenti anno Iubilæi dictum sit, suspendimus ad beneplacitum nostrum, sed ad beneplacitum sedis Apostolicæ (quæ quidem sedes nūquam moritur) necessario concluditur id totum, quod præsertim est. Quocirca puto ego plurimos tam laicos, quam Clericos, & etiam regulares hac in re decipi, putantes se multis indulgentijs olim à Rom. Pont. concessis potiri, ac gaudere.

Sed quod malum, & indecens esse puto, hoc est, quia, uidelicet, plures uerbi Dei concionatores populis euulgant proponuntque diuersas olim plenarias indulgentias uariis locis concessas, non iterum post dictam generalem suspensionem confirmatas, non aduertentes id, quod superius consideratissimè, simulque saluberrimè à nobis memoratur. Crediderim tamen, quod ii Regulares, qui communicant in priuilegijs cum alijs (cum hac tamen additione, quod facta quacunq; gratia uni ordini, genere, uel in specie intelligatur facta alteri) gaudeant omnibus gratijs indulgentiarum plenariarum, si interim alicui Religioni ex dictis communicantibus, in præfatis priuilegijs, supra dicta eo in priuilegio sint denuo confirmata.

An autem ministri iustitiæ abstrahentes aliquem ex ecclesia (præter casus à re concessos in cap. inter alia: de imm. eccles.) sint excommunicati per cap. definitiuit. 17. q. 4. aliqui dicunt quod sunt excommunicandi. Ant. uero de Butrio inquit eos esse excommunicatos, & reuera iudicio meo dictum capi. optimè ponderauit.

EXCOMMUNICATIONES CONTENTAE in libro priuilegiorum ordinis fratrum Heremitarum Sancti Augustini by sunt. Cap. XV.

Contra rectores parochialium ecclesiarum, & alios quoscunq;, qui Fratrum Heremitarum domos, & professores, præter, aut contra litterarum tenore Inuoc. Bonif. Alex. Mart. Eug. Nic. & Benedicti, aliorum quorumcunq; prædecessorum Rom. Pontif. & præter, aut contra Bullam dictam Mare Magnum. quæ incipit. Dum fructus uberes, quos sacer ordo fratrum Heremitarum S. Augustini, &c. inquietare seu molestare, & eos, aut testamentorum, ultimarumque uoluntatum executores, & hæredes prædictos, seu quoscunq; alios directè, uel indirectè ad solutionem alicuius quartæ parochialis, seu canonicæ, uel alterius portionis.

tionis, seu oneris, & ad faciendum celebrari aliquod officium in eorum ecclesiis, uel alibi, dum ad ipsos fratres decedentium cadavera amulantur, ante, uel post eorum sepulturam, cogere, aut confessis dictis fratribus ordinis Eremitarum pro tempore Eucharistiæ, seu extremæ unctionis sacramenta, sine rationabili causa denegare, uel illorum exhibitionem malitiosè differre, aut eorum parochianis, ne dictis fratribus confiteantur prohibere, uel persuadere, aut etiam ad præmissa, seu aliquod præmissorum, auxilium, concilium, uel fauorem dare directè, uel indirectè præsumunt Six. 1111. in priuileg. Eremit. 5. August. in extrauag. quæ incipit Cum fructus, ubi præter &c. latæ sententiæ, non reseruata tamen, super addit pœnam priuationis earundem ecclesiarum parochialium, & aliorum beneficiorum ipso facto, & inhabilitatem ad illa, & alia in posterum obtinenda. Item uerò ordinarij locorum, si, ut præteritur, contra fecerint, subiaceant, eo ipso ingressus ecclesiæ interdictio, & suspensioni a regimine, & administratione suarum ecclesiarum. Mandatur præterea omnibus prælatis etiam Archiepiscopis, ut quoties requisiti fuerint faciant prædictam bullam sollempniter publicari, & in omnibus efficaciter dictis fratribus assistant. Et Iulius 11. confirmauit in extrauag. dum fructus. Et nihil est, Leo x. in extrauaganti, licet spontè, qui sic ait, quod, si secularum uestro Mari Magno, uel cuiquam concessionum uestrarum contraire, temere audeant, pro excomm. publicari uolumus si clerici, præter censuram prædictam, dignitatibus, & beneficiis ecclesiasticis priuatos esse decernimus. Et Paulus 11. ex Clementis. Hodie tamen nota quod quantum ad ea, quæ apertè Conc. Trident. aut reuocauit, aut moderatum est, quæ tamen pauca sunt, non subsistunt contenta in hac bulla, sed in reliquis subsistunt omnia, ut colligitur ex bulla Greg. x111. quæ incipit, Intanta.

Contra recedentes ab ordine Eremitarum Sancti Augustini, aut quoquo modo exeuntes fratres professos, aut habitum relinquentes, nisi post mandatum Prioris generalis, infra dies octo, mandato proximis, ad obedientiam redierint, Iul. 11. ut religioni. in priuileg. ordin. & absolutio papalis, & Leo x. licet sponte.

Contra omnes, qui ordinis Eremit. Sancti August. bona occupare, uel uexare audent, quod quidem tam de personis, quam de locis, conuentibus, possessionibus, & aliis quibuscunque rebus ad loca, uel personas pertinentibus, intelligitur, siue pecunia, siue mobilia ea sunt. Leo x. licet sponte, & est papalis absolutio; debent tamen præfati prius a fratribus moneri, & tunc, si per tridui spatium integrè omnia non restituerint, subiaceant præfata censuræ. Iul. 11. nihil est, quod.

Contra rectorem, conseruatores, magistros, ac scholares uniuersitatis Parisiensis, qui prætextu suorum priuilegiorum aliquem, uel aliquos, ex fratribus mendicantibus directè, uel indirectè per se, uel per alium à prædictæ uniuersitatis corpore rescare, seu priuare, aut graduum insignia, seu consuetos cursus eorum in Theologia, aut eorum prædicationes, ut cessent ab eis, impedire, aut in prædictis omnibus molestare, uexare, seu perturbare præsumperint. Calix. 11. inter cætera, & est papalis absolutio.

Contra quoscunque fratres de obseruantia nuncupatos, quorumuis ordinum mendicantium, qui loca, aut domos aliorum fratrum conuentualium nuncupatorum, aut monasteria monialium ipsorum præsumperint quærere, aut recipere, & incurritur toties, quoties contra uentum fuerit.

Item contra laicos utriusque sexus, ac alios quacunque præfulgeant dignitate, etiam ducali, & etiam patriarchali, qui præsumperint sub nomine reformationis.

tionis procurare, quærere, aut tentare, ut fratres Conuentuales nuncupati, aut monasteria monialium sibi subiectarum de conuentibus suis amoueat, & alij fratres obseruantes nuncupati, in eorum locum subrogentur, aut substituantur: aut præfatis fratribus ad effectum amotionis eorum, iniurias, aut grauamina inferre præsumperint. Six. IIII. in extrauag. Dum singulos, & abs. est episcopalis, & quoties contrauentum fuerit, toties incurritur. Possunt tamen prædicti principes, aut prælati, procurare, quærere, aut tentare reformationem monasteriorum apud generales, aut provinciales dictorum ordinum mendicantium, qui tenentur, & debent, quoties oportum fuerit, & postquam fuerint requisiti, infra annum debitè reformare ibid.

Item contra prædictos laicos principes qui in reformationibus, quas in dies fecerint apud conuentuales præfatos, eorum generales, aut provinciales, aliquo modo se inuoluerint, aut ne fiant, se oppoluerint, aut quod reformationes factæ alterentur, aut mutentur, procurauerint, aut ut in eis aliquid ultra addatur, quærere ausi fuerint. ibid. & episcopi tenentur tales pro excommunicatis publicari facere, si fuerint super hoc requisiti.

Contra prohibentes facere elemosynas Fratribus Herem. ordinis S. August. Six. IIII. in Mari Magno.

Contra omnes, & singulos fratres ord. Herem. S. August. qui prætextu arctioris regulæ ad alium ordinem quemcunque etiam mendicantium, transiue præsumperint sine licentia Prioris generalis, nisi uerè, & effectualiter ad arctiorem regulam transferint, & in ea perseuerauerint, & est Episcopalis absolutio, & tam ipsi, quam recipientes eos incurritur in excommunicationem. Leo X.

Excommunicationes contentæ in priuilegijs Prædicatorum, & ordinis Minorum cum reseruatione Papali, hæc sunt ultra alius, Prout refert Ant. 3. part. tit. 24. cap. 70. & Caiet. in sum. casu 81. & Nauar. in Manuali cap. 27. num. 109. Cap. XV I.

Contra ingredientes monasteria monialium prædictorum ordinum sine licentia Generalis, aut eius, qui habet, ad id facultatem.

Item contra eos, qui præsumunt prædicare, docere, aut defendere prædictos religiosos non esse in statu perfectionis.

Item contra fratres Minores, & è conuerso, contra fratres Prædicatores, si alter alterius ordinis professos receperint, sine licentia summi Pontificis, aut suorum superiorum licentia petita, & obtenta.

Contra quoscunque iudices, tam laicos, quam ecclesiasticos, ac etiam contra conseruatores, priuilegiorum, qui querelas fratrum, aut monialium ordinis prædicatorum contra alios fratres, aut sorores dicti ordinis susceperint, uel de eis cognouerint, & est episcopalis absolutio. Leo X. Romani Pontificis.

Contra fratres dicti ordinis, qui aliquem ex fratribus dicti ordinis, coram aliquo iudice, qui de dicto ord. non sit, ex quacunque causa conuenierint, aut conueniri fecerint: aut à correctione quacunque seu aliàs ab aliquo prælato, seu fratre dicti ordinis, quauis occasione, uel causa, appellauerint, aut contra eos querelam proposuerint, nisi prius coram provinciali, seu conuentuali priore, & gñali, & successiuè in capitulo gñali, cãm suã uerbo, uel in scriptis proposuerint: ibid.

Item contra eos, qui præsumunt proferre in lucè libellos famofos lingua uulgari, aut alia, aut componunt, aut habent, aut in uulgus emittunt uersus, aut cãtilenas

tilenas in infamiam, & detractionem status ordinis Prædicatorum, aut ordinis Minorum.

Item contra eos, qui asseruerint, non licere eis uiuere de eleemosynis, neque prædicare, neque audire confessiones cum licentia summi Pontificis, aut aliorum prælatorum inferiorum, sine licentia rectorum ecclesiarum parochialium, aut præbyteri Cardinalis.

Item contra eos, qui præsumunt inferre aliquam uiolentiam locis ordinum Prædicatorum, aut Minorum.

Item contra eos, qui in suis monasteriis, uel ecclesijs detinent apostatas prædictorum, nisi eiecerint eos, postquam eis denunciatum fuerit, ne eos retineant.

Item contra eos, qui palam, uel occultè conantur expellere ex uniuersitate Parisiensi dictos fratres Prædicatores, aut Minores.

Notandum autem hic est, quod, cum omnes ordines Mendicantium communicent simul in omnibus priuilegijs, perinde ac si de uerbo ad uerbum cuilibet eorum dicta priuilegia concessa forent, prout pontifices in eorum extrauagantibus decreuerint. Idcirco fortasse etiam in prænotatis censuris, & penis, simul omnes dicti ordines communicant. Nec obstat fortasse regula iuris in sexto, odia restringi, & fauores conuenit ampliari: quia odia restringi, & fauores in fauorem dictorum mendicantium latae sunt. quamuis in penam laicorum ex altera parte redundant.

Et hoc bene nota; quia, casu aliquo emergente, non erit sicco pede pertransendum; sed periti consulendi erunt; & a uiris suæ conscientiae prodigis erit tibi prorsus recedendum. Non tamen quoad prædictas censuras, intelligo, fieri communicationem prædictorum fratrum inter se. Quia odia restringi, & fauores conuenit ampliari de reg. iur. lib. 6. & præterea, quia, infinita absurda sequerentur, prout facillimè possem demonstrare.

Notandum præterea, quod nuper S. D. N. Greg. XI. confirmauit priuilegia fratrum Minorum sub hac clausula, uidelicet. Quatenus sunt in usu, & decretis Concilij Tridentini non aduersantur.

Vnum est hic aduertendum, scilicet, quia dictum est excommunicationem maiorem non incurri nisi propter peccatum mortale. cap. nemo. 1. 1. q. 3. & cap. Romana. §. caueant. de sent. excomm. lib. 6. Ideo, ut adnotauit Palud. in 4. dist. 18. q. 1. artic. 2. dicitur, quod quando aliqua actio, quæ ex propria natura est peccatum mortale, & propter imperfectionem actus uel propter paruitatem materiae iudicatur esse ueniale, ut diximus supra cap. primo de peccatis, tunc excommunicatio, quæ incurreretur, per illam non incurritur. (quod intellige quando ponitur a iure) Exemplum, excommunicatur a Canone quicumque percusserit Clericum, si percussio fuerit ita leuis, quæ iudicaretur contra secularem esse peccatum ueniale, tum ratione paruitatis materiae, & actionis, tum etiam leuitate animi offendendi, tunc non incurreret. Dico (leuitate animi offendendi) quia si percussio fuerit etiam magna, sine intentione offendendi, ut accidit pila ludentibus, quando ad inuicem se impingunt, uel percutiunt absque animo offendendi, tunc non incurreret, & non e contra, quia si tantum digito, sputo, uel puluere aspergendo clericum læderet cum intentione odiosa grauitè offendendi, illa intentio faceret actum esse peccatum mortale, & ex consequenti incurreret. iuxta Glo. in dicto cap. si quis. Et quamuis, quando excommunicatio ponitur pro re futura, illa res, quæ prohibetur, non sit de se mala, tamen si excommunicatio incurritur, erit propter inobedientiam, nam illa prohibitio habet inclusum præceptum ecclesiae: & transgressio præcepti habet rationem culpæ mortalis ideo. cc. Sed quæritur,

ritur, an de excommunicatione ab homine lata, sit idem iudicium? Respondetur, quando sententia lata ab homine est generalis idem dicendum est, ut notat Nauar. cap. 27. num. 9. Exemplum episcopus fert sententiam excommunicationis contra omnes, qui furantur uas ex uinea sua, si quis furaretur unum racemum uuae, quia illud tale propter paruitatem materiae esset peccatum ueniale, ideo non incurreret, secus si damnatum esset ita notabile, quod iudicaretur esse mortale. Sed si excommunicatio esset in particulari, tam signando actionem, dicendo excommunicetur, qui etiam ingreditur uineam meam, quam signando personam, quæ mortaliter non deliquit, etiam innocentem dicendo excommunicamus talem, tunc excommunicatio teneret: uerum contra hanc personam non ligaret, nisi quod ad Ecclesiam tantum, ut dictum est supra. Silu. Verbo excomm. 1. §. 11.

Quantum ad personas, ad quas extenditur excommunicatio, dicitur breuiter. Qui non est baptizatus, non potest excommunicari, quicumque sit ille, quia non potest priuari eo, quod non habet, cum non participet in sacramentis, & aliis ecclesiae suffragijs: iuxta illud Pauli, nihil ad nos, de his, qui foris sunt: neque etiam si esset cathecumenus. Mortuus non potest excommunicari, quia non potest delinquere: nisi excommunicaretur propter peccatum commissum, dum erat uiuus, quod sit ad terrorem, propter quod negatur sepultura, prohibetur, ne pro eo orationes, & missæ dicantur; & hoc accidit, quando dcedit in peccato mortuo, ait Ioan. de Ig. Papa excommunicari non potest, quia non habet superiorem. Nec superior ab inferiore, ut Metropolitani a suffraganeo: nec idem a seipso.

Collegium, Vniuersitas, & communitas non potest excommunicari si sumatur abstractiue, & communiter a singularibus præcissa, quia non est persona, seu homo qui communicare possit, quia actiones sunt singularium. Sed si sumatur pro omnibus singularibus personis collectiue excommunicari non debet Vniuersitas, & communitas. c. Roma. §. in uniuersitatem. de sententia excomm. lib. 6. Reddit Canon rationem, quia nonnunquam contingeret innoxios huiusmodi sententia irretiri: unde sequitur secundum Glo. in dicto cap. si de facto excommunicetur, excommunicatio tenet. intellige quod ad omnes singulares collectiue sumptos. ait Silu. Verbo exc. 1. §. 10. Sed quo ad innoxios non ligat in foro Dei, sed in foro ecclesiae. Anima separata, aut Dæmon excommunicari non potest: Nam cap. 27. num. 13. Animalia excommunicari non possunt, quia non sunt capacia communionis a qua priuari deberent: & si inuenitur scriptum ab aliquibus, brucos, & locustas, excommunicari posse, illa est potius adiuratio, seu maledictio, improprie dicta excommunicatio, quam quod sit uera censura, qua utitur ecclesia ad illos fines supra narratos.

Et si quandoque etiam inuenitur fuisse excommunicatas arbores, & arefactas esse, illud fuit miraculosè, ut ostenderet Deus uirtutem excommunicationis contra rebelles ecclesiae; est enim maxima poena, ut ait Augustinus, & referuntur. c. corripiantur. 14. q. 3.

Quantum ad quartum principale, scilicet quando referriatur, & quando non, & quis ab hac, & quis ab illa absolui potest. Dicitur. & primò si excommunicatio est ab homine, ipse solus qui eam tulit, absolui potest, uel eius successor, aut delegatus ab eo, aut superior.

Præterquam in incendiarium ex industria, qui dum est excommunicatus, aut denunciatus, ab episcopo (etiam generaliter secundum Silu. Verbo excomm. 7. §. 15. sunt absoluiendo, excommunicamus, qui fecit tale incendium) non potest absolui, nisi a summo.

Dubium

20

Qui excommunicari potest. Pau Cor. 5

Marci cap. 11.

21

Incendiarum a quo sunt absolui uendi.

summo Pontifice. cap. tua nos de sent. excom. Dixi (dum excommunicatus) allu-
dendo ad incendiarios segetum & domorum & similium rerum laicorum, qui
non sunt ipso iure excommunicati, sed possunt excommunicari ab Episcopo.
Dixi etiam (aut denunciatus) alludendo ad incendiarios Ecclesiarum, & religio-
forum locorum, qui sunt ipso facto excommunicati, sed possunt denunciari ab
Episcopo. ita Glo. super dicto. cap. tua nos, quam sequitur Silu. Verbo quo supra.
§. 13. & Nauar. cap. 17. num. 100. & multi alij doctores. Præter etiam effractorē
dico, qui quouis modo violento impellendo ingressum sibi parat. & non, qui cla-
ue portas referat: quidum est ab Episcopo denunciatus non potest absolui nisi à
Papa. cap. conquesti de sententia excom. & hoc intellige si fuit nominatum de-
nunciatus, vt intelligit Nauar. super. d. cap. cap. 27. num. 54.

Effractorē
Ecclesie.

Dubium.

Sed quaritur, en excommunicatus à suo Episcopo si inuenitur in aliena diçessi,
possit in aliquo casu absolui ab Episcopo alieno? Dicitur, si fuit particulariter no-
minatum excommunicatus, non potest ab alio vt dictū est: sed si Excommunicatio
fuit generaliter lata, dicendo excommunicamus omnes, qui fecerunt tale fur-
tum, vel damnum, ait Nauar. post alios, quo supra num. 44. & Sotus in 4. dist. 22.
q. 3. Si satisfactum fuerit parti læsæ, poterit ab alio absolui, quia tunc nulli fit
iniuria: & regulariter omnis, qui potest absolui ab excommunicatione
à iure contracta, vt nunc dicitur, pōt etiam absolui ab excommunicatione
ab homine generaliter data: præterquam ab illa, quæ dependet ex lite contesta-
ta inter partes in tribunali proprij Iudicis: & nisi Episcopus illā sibi reserua-
uit: puta Episcopus per statuta synodalia excommunicat omnes, qui fecerint hoc uel
illud cū reseruatione absolutionis: tunc nemo alius potest eum absolui.

Si excommunicatio est à iure distinguetur: aut est reseruata Papæ, siue sit in Pro-
cessu bullæ Cœnæ Domini, siue in corpore Iuris, nemo alius potest absolui, nisi
Papa, aut eius delegatus. & si est reseruata Episcopo, solus Episcopus, aut eius
superior. & regulariter ab omni excommunicatione, quæ est à iure, ille solus
absolui potest, cui Canon reseruauit & si nulli reseruauit, potest absolui
suus ordinarius. cap. nuper. §. in Secundo de sent. Excom. & per ordinarium in-
telligit, non solum Episcopum loci. sed etiam inferiores, qui habent iurisdictionem
siue ordinariam, siue ex consuetudine in subditos suos; vt Capitulum, aut
ab eo electus sede vacante. cap. vltimo de maiorita. & obed. l. 6. & Conc. Tri.
Sess. 24. c. Rectores, & Abbates Ecclesiarum collegiarum, qui habent iurisdic-
tionem ordinariam quasi Episcopalem. Glo. in Clem. 3. de rebus Ecclesiasticis non
alienandis. Archipresbyteri exempti, & huiusmodi, omnes isti possunt absolui
à maiori excommunicatione à iure incurta in casibus, quibus conditor Cano-
nis sibi, aut alteri non reseruauit. Ac denique quilibet alius non exemptus habēs
iurisdictionem siue ordinariam, siue ex consuetudine, ut aliqui Curati (intelligit
quò a distos) si Episcopus suus illam sibi non reseruauit. Quæ facultas competit
omnibus prædictis non ex propria autoritate, sed ex commissione Papæ, quate-
nus absolutionem nec sibi, nec alteri reseruando, intelligitur illam ipsi non in-
terdicere: vt ex dicto. cap. Nuper. colligitur.

Nota primo, q. si omnes isti prænominati, aliqua Excommunicatione maiori
innodati essent, non possent alios absolui. c. 24. q. 1. c. Audiuimus.

In mortis
articulo.

Nota secundo q. in mortis articulo quilibet simplex sacerdos, etiā ligatus, &
innodatus quocunq. impedimento & censura, nō tamen præcisus, r. hæreticus &
schismaticus secundum. D. Tim. 4. d. 18. Caie. in summa Verbo absolu. Sil. Verbo
cōfessor. l. 1. §. 26. Sotus lib. 4. d. 18. q. 4. pōt absolui non solum à peccatis quā
rūcūq. enormibus, & superiori reseruatis, sed etiam à quacunq. Excommunicatione

nc

ne eis annexa, etiam Papæ reseruata non solum in corpore Iuris, sed etiam ab
eis, quæ sunt contentæ in bulla Cœnæ Domini, ut in fine illius bullæ a doctatur.

Nota tertio, quod hic sunt multa obseruanda: primum est, quod tunc simplex
sacerdos se intrinsece potest in prædictis casibus, quando periculum mortis
est ita præsentaneum, ut copia superioris, aut accessus ad eum qui absoluiere po-
test, haberi non potest. Secundum est, ut in omnibus casibus supra dictis absol-
uens faciat eum obligare medio iuramento, ut promittat cum vno proposito
amplius similia, per quæ in sententiam lapsus est, non committere, & trans-
acto mortis periculo, cum primo commodè potuerit, teneatur se præsentare illi
superiori, à quo fuerat antea absoluentus, non ut iterum absoluiatur, sed ut pa-
reat mandatis eius humiliter accepturus, quæ mandauerit: aliàs cum commodè
potuerit, & non se præsentauerit iuxta mandatum absoluentis, statim reinci-
dit in eandem censuram cap. eos qui de sentent. excomm. lib. 6. & u. habetur in di-
cta bulla. Verum Caie quem sequitur Nauar. cap. 27. num. 46. dicit, non teneri
personaliter se præsentare, sed sufficit, ut per procuratorem se præsentet, & quā-
uis test. in cap. quod de his eo. tit. oppositum dicat. Archid. cui consentit Silu. Ver-
bo excomm. 8. §. 8. dicit ita obseruari in curia Rom. De peccatis autem superio-
ri reseruati, quibus non est annexa excommunicatio, non opus est, vt se præ-
sentent. Tertium quod obseruari debet, est, quod si excommunicatio in curia
est propter aliquam iniuriam aut damnum illatum, pro quo opus est satisfactio-
ne, faciat eum prius satisfacere iuxta proprias facultates, cap. quamuis, de ex-
comm. & si non potest, ut ad damnum illatum, accipiat cautionem pignora-
tiam, aut fideiussoriam, ut cum primo potuerit, & si est ita pauper, accipiat saltē
iuratoriam, ut cum ad meliorem fortunam uenerit, satisfaciat, quia nemo ad im-
possibile tenetur.

Et si potest, sed non sine magna iactura bonorum, puta quia uendidisset bona
sua vilis notabiliter, ait Nauar. quo supra. num. 48. accipiat cautionem pigno-
ratiam, aut fideiussoriam, ut sublato impedimento incommunitatis, statim satis-
faciat (intelligit si ille, cui debet, potest expectare sine suo magno damno, ut
dictum est supra. cap. de restitutione in particulari) de quibus supra dictis stan-
dum est conscientie suæ in foro pœnitentia.

Nota quarto, q. si in tali mortis articulo nullus sacerdos haberi posset, qui eū
absolueret ab excommunicatione: si ostenderet signa contritionis dum euita
migratur, posset impetrari absolutio post mortem ab eo, qui uiuim absoluiere
poterat, ut sic postea sepeliri possit in loco sacro, & pro eo celebrare, & depre-
cari facere. Silu. Verbo absol. l. §. 8. Nauar. c. 26. nu. 32.

Nota quinto, ut plenè sciatur quid sit mortis articulus. Mortis aut articulus di-
citur, prout declarat Pan. in c. pastoralis. §. 1. nu. 5. de offic. ord. Silues. quo supra,
& Nauar. c. 2. nu. 8. (non solum mortis periculum causatum ex infirmitate, syn-
copa, & huiusmodi, uulnere mortali, casu graui, sed & mors imminens ex man-
dato Iustitiæ solummodo, ut sentit Sotus in 4. d. 18. q. 4. art. 4.) sed etiā quodlibet
periculum morti propinquum, scilicet partus difficilis, imminens prælium, quan-
do nauigaturus est per loca periculosa, seu mare periculosum, aut est transitu-
rus per loca insidiosa, uel quando imminet periculum mortis ex hoste, uel la-
tronibus, uel crudeli tyranno: uel quando obsessus telis impugnetur, iuste tamen
se defendendo, nam si iniuste se defenderet, peccaret mortaliter, & non posset
absolui in foro pœnitentia. Quæ omnia intellige, si periculum mortis immi-
net probabiliter ad iudicium boni uiri, & non quomodocunq. secundum præ-
nominatos doctores.

Tertia Pars.

E

Nota

Quæ obser-
uanda sunt.

24

25

26 Nota sexto, pro vt notat Sotus in 4: d. 22. q. 3. art. 2. quando alicui confessario approbato committitur facultas absoluendi poenitentem ab aliqua censura virtute alicuius diplomatis, aut Iubilei, in quo ponitur hæc additio, scilicet (factis facta parte,) puta, quia illam censuram contraxit propter aliquod furtum, vel damnum illatum, aut debitum etiam poenale, quod adhuc non est factis factum, non potest eum absolueri antequam satisfaciatur, etiam si poenitens non sit soluendo, & cautionem offerret, quia facultas tantum valet, quantum sonat: & Summus Pontifex in tali casu nulli sacerdotum committit arbitramentum, an excommunicatus soluere possit, nec ne, sed tantum Iudici excommunicanti reseruatur. nec sufficit cautio, vt accidit ei, qui absoluitur in periculo mortis, quia ibi imminet periculum, ne decedat sine absolutione, & propterea conceditur facultas cum cautione: hic autem non currit tale periculum, unde si non absoluitur, est tamen absolutus quo ad Deum propter impotentiam, & bonam voluntatem, qua transacta, si non solueret, rediret, ut prius. Sed si absolueretur a sacerdote sub promissione, & postea promissum non adimpleret, remaneret absolutus cum damno patris, quod Papa non intendit, quia sacerdos absoluit simpliciter sine reincidentia, ut diploma, aut Iubileus concedit.

27
Nota.

Nota septimo, qd Pius. 5. per vnam suam bullam emanatam sub anno 1568. & vltimò Gregorius XIII. Pontifex Max. per aliã emanatã in anno 1572. tertio idus septembris declarauerunt, vt quomodocunq; huiusmodi Iubilei, & gratiæ per prædecessores emanauerint, nisi taliter illaqueati satisfecerint, aut satisfaciunt dum in futurum concedentur, in easdem censuras incidisse, aut de nouo incidere intelligantur.

28

Nota octauo, qd nomine partis non solum intelligitur ille, qui damnum passus est, sed etiam Curia fiscalis, quando cognita causa per sententiam talis excommunicatus condemnatus esset ad soluendam poenam. Sotus quo supra.

29

Nota nono, qd nec etiam talis excommunicatus potest absolui, nisi desisteret a peccato propter, quod fuit excommunicatus, puta excommunicauit episcopus concubinarium, ut deserat concubinam, ille perseuerando in concubinato, nihil sibi iuuat diploma. Sed si non perseuerat in peccato, aut est reus, quæ pertransijt: puta fuit excommunicatus, quia non iuit ad processionem tunc; potest absolui virtute illius privilegij inconsulto excommunicante.

30

Nota decimo, qd semel excommunicatus potest iterum excommunicari, vel propter eandem causam, uel propter aliam ab eodem Iudice, uel ab alio, uel idem reiterando interpellatis temporibus, puta qui hodie percutit Clericum, incidit in poenam Si cras iterum eundem, uel alium percutit, de nouo incidit: & vniuersaliter toties incidit in sententia C quoties contrauenit canoni, aut mandato Iudicis c. engeltrudam. 3. q. 4. Vnde potest absolui ab una, remanente alia: & Iudex absoluendo ab vna, non intelligit absolueri ab alia, seu ab alijs, nisi omnibus causis cognitis, & expressis saltem in generali dicendo feci hoc, & illud, vel percussis pluries, uel nisi Iudex intenderet ab omnibus, etiam si causa non exprimeretur, quod nisi innotescat per aliqua uerba, aut signa, absolutus non est securus in hoc casu. Silu. Verbo Absolu. 3. §. 11.

Nota sic.

Et propterea sacerdos dñ absoluit aliquẽ uirtute alicuius privilegij illi cõcessi, dicat absoluo te à uinculo excommunicationis, quã incurristi ob talẽ causam exprimendo illam, & postea ad cautelam poenitentis dicat generaliter subiungens, & si teneris alio uinculo excommunicationis à qua possum te absolueri, ego absoluo te potestate mihi commissa, & tibi concessa in hac parte, uirtute tui diplo-

diplomatis, aut Iubilei, & restituo te sanctis sacramentis ecclesiæ, & unitati fidelium, & cætera, quæ dicenda sunt: & si est clericus absoluendus, subiungat (& suspensionis, & interdicti.) Quo fit, si accidat qd poenitens in confessione oblitus fuerit aliquod peccatum, cui annexa erat excommunicatio, & postea transacto Iubileo recordatus fuerit eius, non opus est, ut amplius ab illa absoluantur, sed sufficit, ut peccatum illud confiteatur. Sed si confessor illam generalem absolutionem ad cautelam non fecerit, & poenitens aliquod peccatum, cui annexa erat excommunicatio, obliuione reliquit, tenetur de nouo confiteri, & absolutionem ab illa excommunicatione procurare, quia propter eam absolutio a peccatis non habuit effectum, ut discussum fuit supra cap. quibus causis sit reiteranda confessio; & ideo aduertant confessores, quod in omni casu & tempore, antequam absoluant a peccatis, debent ad cautelam, a censuris absolueri.

SVMMARIVM MATERIERVM QVAE cap. continentur in hoc eodem decimo c. circa Suspensionem.

- I **D**efinitur suspensio pro ut est censura ecclesiastica.
- 2 **E**xaminantur per ordinem partes definitionis.
- 3 **D**icitur quomodo suspensio ecclesiastica differt ab alijs.
- 4 **Q**uæ per suspensionem prohibentur.
- 5 **C**lerici soli suspendi possunt.
- 6 **N**arratur, quantos effectus suspensio facere potest.
- 7 **R**ecitatur Bulla Pij II. super accipientes ordines sacros ante tempora, uel atatem a iure permissam, & sine litteris dimissorijs.
- 8 **Q**uando homo dicitur suspensus ad tempus.
- 9 **S**uspensio sine termino quid est.
- 10 **Q**uis potest absolueri a suspensione.
- 11 **S**ine proprio peccato non potest incurri in poenam suspensionis.

DE S V S P E N S I O N E .



QUANTO VIS prohibitio usus cuiuscunque officij, uel facultatis cuiuscunque facta, suspensio dici potest, tamen proprie loquendo de suspensione, ut est una de censuris ecclesiasticis, sic definitur potest. Suspensio est censura ecclesiastica, qua prohibetur alicui personæ ecclesiasticæ exercitium sui officij, uel beneficij ecclesiastici, in totum, uel in partem, ad certum tempus, vel in perpetuum quo ad partem, ob suam culpam.

Et ut hæc definitio melius percipiatur, eius partes per ordinem sunt examinandæ, ex quibus examinatis, habebitur magna pars intelligentiæ huius materiæ.

Dictum est primò (censura) pro genere, quia omnis suspensio proprie sumpta est censura, & non e contra ut patet de excoicatione, & interdicto. Vnde

E 2 sequitur

sequitur quod non potest ferri nisi ab habente iurisdictionem.

3 Dictum est (ecclesiastica) ad differentiam suspensionum laicorum, quæ non sunt proprie suspensiones, de quibus hic agitur: ut sunt suspensiones ab officio advocandi, suspensio alicuius officij magistratus, suspensio alicuius facultatis concessæ per Regem dandi gradus, & huiusmodi.

4 Dictum est (qua prohibetur) quia fertur in poenam, uel alicuius delicti, uel alicuius contumaciæ. Vnde qui uiolat suspensionem non solum peccat mortaliter, exercendo aliquem actum alicuius ordinis maioris, uel minoris solenniter, sed etiam incurrit irregularitatem. ca. 1. §. caueant, de sententia excomm. lib. 6. & dixi (actum alicuius ordinis) quia si exerceret actum etiam ecclesiasticum & ad cultum diuinum pertinentem, qui non est proprius actus alicuius ordinis, non incurrit irregularitatem, nec peccat. Vnde suspensus ab officio si psallat in choro cum aliis, aut canat litanias, aut responsoria defunctorum, & similia faciat, quæ non sunt annexa specialiter alicui ordini, quauis secundum additionem in Glo. d. cap. irregularitatem incurrat, tamen melius cum Nauar. dicitur. c. 27. nu. 163. quod non uiolat suspensionem. quia hæc etiam possunt fieri a secularibus, secus si ordinareretur in choro, qui est specialis actus sacerdotij, aut celebraret, aut solenniter baptizaret, & diaconus euangelium caneret, aut subdiaconus solenniter epistolam diceret, aut acolytus cereos ferret, uel ampollinas porrigeret, tunc incurreret, quia huiusmodi sunt facultates, & potestates, quæ specialiter traduntur ordinibus, ut dictum est. Dixi etiã (ordinis minoris) quia ita uiolatur suspensio exercendo actum annexum ordini minori, sicut maiori. Dixi quoque (solenniter) quia si aliquis acolytus, uel alius porrigeret tantum ampollinas, aut cereos ferret tanquam laicus, non uiolaret suspensionem: sed si cum cocta & habitu decetilli ordini seruiret, tunc incurreret. Ita etiam dicendum de subdiacono si caneret epistolam cum cocta sine manipulo, ut solent facere quandoque Clerici in minoribus, scilicet non incurreret, secus si cum manipulo. Hinc etiam sequitur si aliquis esset suspensus a perceptione sacramentorum, quauis percipiendo peccaret mortaliter; non tamen esset irregularis: tum quia perceptio illa non est aliquod opus peculiare alicui ordini annexum. cap. si celebrat de cler. excomm. in iura. tum quia illa non est propria suspensio, sed impropria, quæ ab aliquibus uocatur suspensio minor: Secus autem si esset suspensus a collatione eorumdem, tunc enim incurreret dando illa solenniter: dico solenniter, ut præseruari baptismum quando sine solennitate eum conferret tanquam laicus.

5 Dictum est (personæ ecclesiasticæ) ad excludendum prohibitiones factas laicis de eorum officijs, ut dictum est: uel factas personis ecclesiasticis de aliis exercitijs, quam quia sint ecclesiastici. Vnde suspensio facta Clerico advocandi, etiam in foro ecclesiastico, non est censura, de qua agimus quia talis aduocatio non est proprie officium ecclesiasticum. Hinc sequitur, quod sicut soli Christiani possunt excommunicari, & non infideles, ita soli Clerici, & non laici suspensioni possunt.

6 Dictum est (officij uel beneficij) nam tripliciter quis suspendi potest, scilicet, uel a beneficio tantum, uel ab officio tantum, uel ab utroque cum dictione (&) dicendo, sit suspensus ab officio, & beneficio, ut habetur in cap. quia saepe de electione lib. 6. ubi suspenditur Capitulum, & singulares personæ ab officio, & beneficijs, quæ uacante sede Episcopali, uel collegiata, usurpant sibi aliqua bona, quæ reliquit uita functus, aut collecta fuerunt tempore uacationis: tunc planum est, eos esse priuatos facultate exercendi officia ordinum, eligendi, & huiusmodi, nec fructus beneficiorum exigere possunt, siue suspen-

sio sit

no sit à Iure, siue ab homine: & si taliter suspensus est Episcopus, priuatur etiã iurisdictione spirituali, & conferendi beneficia. Si autem cum ditione (uel) tunc ait Gof. & post eum Petrus de Ancha. hanc sententiam propter incertitudinem non valere. Si suspensio est à beneficio tantum, ut habetur. cap. statutum §. qui uero, de elect. lib. 6. ubi suspenditur à beneficijs per triennium ille, qui obijciens contra personam electi ad aliquam dignitatem, uel personatum, defecerit in probatione. tunc non per hoc est suspensus ab ordine, nec iurisdictione, quæ ei competit alia via: quia ut dicit Glo. in cap. cum vinconiensis, de electione talis suspensio extenditur solum ad fructus beneficiorum, non autem ad facultatem administrandi in spiritualibus, & temporalibus, unde possunt tempore suspensionis officiare, & huiusmodi. possunt tamen autoritate superioris, si egent, de fructibus modicam sustentationem habere: sed si haberent patrimonium unde uiuerent, tunc temporis nihil de beneficio habere deberent. Si suspensio sit ab officio tantum tunc non censetur suspensus à beneficio: unde potest suscipere fructus beneficij, præter eos, qui dantur interessentibus pro diuinis officijs, ut sunt distributiones quotidianæ, & huiusmodi. Sed censetur suspensus ab ordine, & à iurisdictione spirituali, & ab omnibus, quæ fundantur in ordine: & si est Episcopus intelligitur etiam à pontificalibus, ut habetur d. 18. cap. ultimo, ubi suspenditur Episcopus per duos menses ab officio, si post peractum concilium prouinciale, intra sex menses non conuocat omnes Abbates, Presbyteros, & Clericos referens ei omnia acta in Concilio. Si autem simpliciter dicitur (suspenditur ab officio) sine additione (tantum) an intelligatur etiã à beneficio? sunt opinioniones, ut refertur in glo. cap. cupientes de senten. ex com. in Clem. V. sed melius dicitur, ut distinguit Abbas. & Gasp. referente Siluef. Verbo suspensio, scilicet si suspensio incurritur ob leuem culpam, non intelligitur à beneficio: si ob graue peccatum, tunc intelligitur: sed Nauar. c. 27. nu. 160. ait tunc intelligi, quando suspensio est ita diuturna, ut tacite, uel expressè vim habeat priuationis etiã à beneficio: & credo quod suspensio ita diuturna non potest esse, nisi ob graue peccatum. Si suspensio sit à diuinis officijs, tunc non potest officiare, ordinare in choro, nec interesse, aut audire, nisi tanquam laicus, aliter esset irregularis, ut habetur. c. cum medicinalis de sent. excom. l. 6. si suspensio est ab ingressu Ecclesiæ, tunc non potest in illa celebrare & uti officio suo, sine irregularitate, sed extra illam, nec possit in illa audire diuina sine peccato mortali quauis tunc non esset irregularis secundum Silu. quo supra. §. 2. possit bene in illa orare tempore, quo diuina non celebrantur, possit etiam extra illam celebrare, & uti iurisdictione, scilicet absolueret, & ligare, & similia agere, ut notat Glo. in cap. is cui, de sen. ex com. l. 6. Si suspensio est ab ordine tantum, non potest ea, quæ sunt ordinis exercere, potest tamen ea, quæ sunt iurisdictionis, ac etiam fructus beneficij percipere, si est beneficius. Et si dicit ab ordine simpliciter intelligitur ab omni ordine, & per consequens ab omnibus fundatis in illis secundum Panor. Si autem dicit ab uno ordine intelligitur ab illo tantum; si dicit à diaconatu intelligitur etiam à superiori, & non ab inferiori, & sic de alijs. Sil. quo supra. Et uniuersaliter suspensus à quibusdam actibus, non est suspensus ab omnibus, seu ab alijs. cap. significauit, de corpore uitiatis; ubi suspenditur non ab alijs officijs, scilicet baptizare, confessiones audire, & similibus, qui fecit sibi uiriliter amputare, putans se obsequium præstare Deo, quia suspensio non operatur, nisi ad limites ipsius. Multi alij casus sunt præter istos, qui tangunt solos Episcopos, & quia de illis parum aut nihil ad confessarios, ideo transimus.

Tertia Pars.

E 3 Dictum

Dictum est (in totum, vel in partem) quia quandoque quis suspenditur ab omnibus ordinibus, ut dictum est: quandoque autem ab vno ordine tantum, ut in extrauaganti Pij. cum ex sacrorum. vbi suspenditur, qui ante legitimam aetatem, aut sine dimissorijs sui ordinarij, vel extra tempora statuta sacros ordines suscipere presumpserit: Vnde qui ante vigesimum quintum annum ordinem sacerdotalem susciperet, non posset celebrare, soleniter baptizare, ordinare in Choro, & alia quae ad talem ordinem pertinent exercere, donec absolutionis beneficium à Papa fuerit affectus, quamuis per. cap. consultatione de tempor. ordin. de iure antiquo videtur ad Episcopos pertinere: quia haec extrauagans est post dic. c. consultationi. Sed hodie Episcopi possunt absoluere ab ea, in foro conscientiae & non exteriori, quando est occulta, per Con. Trid. Sess. 24. c. 6. Posset tamen tali suspensus officium diaconatus & subdiaconatus exercere, ut Glofator illius extrauagantis: & habetur per Glo. Verbo (Anno) in Clemen. generalem. de gratia, & qualitate & ita in alijs ordinibus dicendum est: quod intellige, si in illo non celebrauerit, nam alias esset irregularis, & consequenter ab omnibus ordinibus impeditus: super quam irregularitatem, si occulta fuerit, ab omni ipsi Episcopi dispensare possunt, ut habetur in Concil. Triden. Sessio. 24. cap. 6. Et ad vberiore huius doctrinae certitudinem, volui praedictam Bullam hic inferere, quae sic incipit.

**BULLA CONTRA PROMOTOS ANTE
LEGITIMAM AETATEM, AVT
EXTRA TEMPORA, AVT SINE
DIMISSORIIS.**

7



R Ius Episcopus seruus seruorum Dei, ad futuram rei memoriam. Cum ex sacrorum ordinum collatione character inuisibilis anime imprimatur, sacra mysteria dispensentur, ipsarum cura tribuatur animarum in eorum susceptione, excessus graues tanto magis plectendi sunt, quanto ex illis maiora in mentibus fidelium scandala generantur. Cum itaque sicut ex fide dignorum relatione, non nisi moleste accepimus; nonnulli clericorum extra tempora a iure statuta, quidam autem etiam legitimum, aliqui vero sine dimissorijs literis, contra sanctiones canonicas, se faciunt ad sacros Ordines promoueri: nos eorundem temeritatem tali castigatione reprimentes; ut alijs in posterum committendi similia aditus precludatur, autoritate Apostolica, ac constitutione perpetuo valitura, Statuimus, & ordinamus, quod oēs, & singuli, qui absque dispensatione canonica, aut legitima licentia, siue extra tempora a iure statuta, siue ante aetatem legitimam, vel absque dimissorijs literis, etiam citramontani à citramontanis, (Præterquam si in hoc ultimo casu, per cameram Apostolicam iuxta illius stylum ordinati fuerint) ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoueri; a suorum Ordinum executione, ipso iure suspensi sunt: Et si huiusmodi suspensione durante, in ipsis Ordinibus ministrare presumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. Præ-
terea

terea ultra alias pœnas inales generaliter a iure inflictas, Beneficijs Ecclesiasticis possint iure priuari. Volumus autem quod praesens nostra constitutio, in Roma in curia existentes post quindecim dies: absentes uero italicos, post duos menses; alios uero ultramontanos post sex menses ab ipsius inaudientia contradicantur, & Cancellaria Apostolica publicatione, & affixione, ligare incipiat. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis & voluntatis in gere, uel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attentare presumpserint, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum: Datum Romae apud Sanctum Petrum. Anno ab incarnatione dominica. Millesimo, Quadringentesimo, Sexagesimo quinto. Decimo Calendas Decembris. Pontificatus uero nostri, anno quarto.

D Ictum est (ad certum tempus) quia quandoque Iura suspendunt ad tempus determinatum, scilicet ad mentem, ad annum, ad duos, vel tres annos, & similia: ut habetur. cap. praesentium de Clerico percuss. vbi suspenditur Clericus, qui in quodam conflictu pro parte eorum, qui violentiam repellebant, proiecerat lapides contra aduersarios, nec aliquem percussit, quamuis ibi aliqui mortui sint: quia non fuit in culpa, punitur ad cautelam, ut abstineat à celebratione missarum per biennium, quo transacto admittitur: & ita in alijs extrauagantibus, & decretalibus videtur: unde transacto tempore praefixo, ipso iure tollitur suspensio, siue sit à iure, siue sit ab homine Gl. cap. sacro de sentent. excommun. Quandoque suspensio fit ad tempus conditionatum, puta donec fatuiferit ut habetur. cap. quia saepe de elect. & elect. in 6. & c. si qui sunt, 8 r. distin. vbi suspenditur sacerdos diaconus, vel subdiaconus publicus fornicarius, donec poeniterit: ita quod sicut per Ius incurritur, ita peracta poenitentia, ipso iure tollitur, & sic de alijs.

Dictum est (vel in perpetuum quoad partem) & hoc accidit quando in Canone, vel in sententia Iudicis non apponitur aliqua determinationis clausula, ut notat glo. in cap. vnicò Clem. III. de rebus Eccle. aliena: & notanter dixi (quo ad partem) quia nunquam suspenditur quis in perpetuum, quoad omnia & si aliquando alicui prohibetur exercitium, officium, beneficium, & omnia huiusmodi in perpetuum, tunc haec prohibitio non vocatur suspensio, sed depositio, per quam Clericus omnibus istis priuatur, & efficitur inhabilis: omnino per semper ad ordinem obtinendum, & exercendum: sed per suspensionem impeditur aliquis tantum ab exercitio alicuius, vel aliquorum istorum: Sed quis ab ea absoluere potest? Dicitur, si est ab homine, is, qui eam tulit, vel eius successor, aut superior: si est à iure, ille, cui Canon reseruauit. Et si Canon nulli reseruauit, potest Episcopus, ait Glo. in Clem. multorum. de haereticis Verbo, excommunicationis. Sed Nau. c. 27. nu. 162. & Sil. Verbo suspen. §. 8. cum multis alijs ad mentem Panor. distinguunt, si est ob contumaciam potest Episcopus: si autem inflicta est in poenam delicti, non potest. Hodie tamen per Conc. Trid. loco supra allegato, Episcopi possunt super omnem suspensionem prouenientem ex delicto occulto, in foro tantum conscientiae, dummodo non sit deducta ad forum contentiosum.

Dictum est (ob suam culpam) ad differentiam irregularitatis, quae quandoque prouenit ex actu non culpabili, ut inferius videbitur, & dixi (suam) ad differen-

tiam Interdicti, quod ponitur quandoque pro culpa aliorum; sed suspensio nunquam incurritur sine propria culpa. arg. cap. 2. de constitutionibus, saltem venia li, secundum Caie. in summa. Et si aliquando incurritur sine peccato, vt est, ob se nequitiam, lepram, debilitatem, & alia similia, & quæ non sunt annexa alicui ordini, ista tamen dicitur suspensio largo modo, & impropria: unde contrafaciens non incurrit irregularitatem, vt accidit suspensioni propriè dictæ, licet quandoque peccet, vt accidit illi, qui suspensus est à prædicatione. secundum Silu. (quis Nauar. dicat irregularitatem incurrire & malè, quia prædicatione non est officium annexum alicui ordini: idem dicendum de sacerdote vago, & ignoto, aut publicè criminoso, quibus prohibetur celebrare, non efficeretur irregularis celebrando, quia illa prohibitio non est propriè suspensio: verum si sacerdos vagus celebraret Neapoli sine licentia Ordinarij, incurreret excommunicationem synodale. Item est alia suspensio, quam uocant minorem, quæ incurritur in duobus casibus, scilicet propter excommunicationem minorem, in qua si celebrat, peccat quidè mortaliter, sed non efficitur irregularis, quia nõ est vera suspensio, de qua est sermo. Et propter peccatum mortale, in quo quis existens antequam poeniteat, non potest sine nouo peccato participare in sacramentis; immo per Concil. Trid. etiam si esset quantumcunq; contritus non potest celebrare sine sacramentali confessione: nisi dum uigenti necessitate currète, copia confessoris haberi nõ possit: quo factò, statim postea confiteatur, & hæc pro confessarijs sufficiant.

O. quæ sit de cohabitatio.

Cleric. Sec. 3. cap. 7.

SUMMARIVM MATERIERVM QVÆ continentur in hoc eodem decimo cap: circa interdictum.

- 1 **P**onuntur multe diuisiones Interdicti. declaratur. Communitas interdici potest, & non excommunicari.
- 3 Declaratur, per multa notabilia quomodo interdicta vna re, intelligantur interdicta & altera.
- 4 Interdicto populo, intelliguntur interdicti, & ciues etiam qui extra ciuitatem inueniuntur, & incolæ, qui iam ciues effecti sunt.
- 5 Docetur, interdictum legale esse duplex.
- 6 Ecclesia polluta est interdicta, & declaratur quando propriè intelligitur polluta.
- 7 Definitur interdictum, & declarantur partes.
- 8 Tempore generalis interdicti localis, in quatuor festiuitatibus anni celebrari potest ianis apertis, eoque tunc suspenditur interdictum, declarando, que fieri possunt tunc temporis.
- 9 Quo sacramenta ministrari possunt tempore interdicti, que non intelliguntur interdicta.
- 20 Quibus negatur sepultura, respectu interdicti.
- 11 Violantes Interdictum, quam poenam incurunt.
- 12 Habens priuilegium audiendi missam tempore interdicti, potest illud extendere ad suos familiares.

DE INTERDICTO.

INTERDICTVM est nomen in utroque iure vsitatum sed secū dum ius Canonicum, prout est una de censuris, dicitur quasi prohibitum. Et antequam definiatur, sunt quædam præmittendæ. Interdictum est duplex, scilicet locale & personale. locale est quando interdicatur locus. personale est quando interdicatur Populus, Vniuersitas, Collegium, capitulum & singulares personæ, & quandoque nominatim, ut in cap. cum. §. excommunicatos de priuilegijs.

Et utrunque est duplex, scilicet generale, & particulare. Interdictum generale locale est, quando interdicatur Regnum, Prouincia, Ciuitas, Castrum, Villa, aut locus. Nauar. c. 27. num. 160.

Interdictum speciale locale est, quando interdicatur una ecclesia, uel plures unius Ciuitatis, prouinciæ, uel loci. Immo secundum Archid. referentē Sil. Verbo interdi. 1. §. 7. quando omnes ecclesie unius Prouinciæ, Ciuitatis, aut loci, interdicuntur dicitur interdictum particulare locale: nam quando interdicatur totum Regnum, aut Ciuitas, uel locus, non solum non potest celebrari in ecclesijs ipsius Regni, Prouinciæ, Ciuitatis, uel loci, sed etiam nullibi illius loci interdicti, sed si interdicuntur etiam omnes ecclesie unius Prouinciæ, Ciuitatis, uel loci, potest celebrari extra ecclesias in alijs locis Prouinciæ Ciuitatis, aut loci, ut in tentorijs, domibus, & huiusmodi, & ibi audire diuina.

Interdictum generale personale est quando interdicuntur omnes homines unius Regni, Prouinciæ, Ciuitatis, aut loci.

Interdictum speciale personale est, quando interdicatur aliqua pars hominū, ut Vniuersitas, Clerus, aut certa persona, uel incertæ personæ, dicendo subijciatur interdicto, qui fecerit hoc, uel illud. Silu. Ver. quo supra.

Nota primò, quod quamuis de iure communi sententia excommunicationis ferri non possit in communitatem, ut dictum est supra: sententia tamen interdicti potest, ut patet per decretales.

Nota secundo, quando interdicatur Collegium, aut Clerus, non intelligitur populus, quia Clerici sunt alterius professionis. Et quado interdicatur populus, intelliguntur interdictæ omnes personæ singulares de populo: ac etiam mulieres, & impuberes doli capaces, & secundum Nauar. cap. 27. num. 168. etiam infantes, & dementes, quia aliquis innocens potest interdici culpa alterius. Sed nõ intelligitur Clerus, nisi de eo expressa mentio fiat. cap. si sententia, de sententia excomm. in 6.

Nota tertio, quando interdicatur ciuitas, uel quilibet alius locus, non intelliguntur interdicti habitatores illius ciuitatis uel loci, unde quamuis in illa nõ possint audire diuina, tamen extra ciuitatem, aut locum interdictum audire possunt. Itè quando interdicatur ecclesia una, aut plures, non intelliguntur interdicti clerici illius, seu illarum ecclesiarum: unde possunt extra illam, seu illas in alijs ecclesijs, uel locis celebrare, & alia diuina officia exercere. ibidem.

Nota quarto, quando interdicatur ciuitas, aut castrum aliquod, intelliguntur et interdicta suburbia, & continentia. cap. si ciuitas eo. tit. Et per suburbia intelliguntur communiter burgi illius ciuitatis, uel castri, qui incipiunt a porta illius iuxta uiam publicam: & per continentia, intelliguntur ædificia, quæ sunt propè moenia circa ciuitatem, quamuis non sint contigua. Sed quantam distantiam ista continentia requirant arbitrio iudicis definiendum est. Glo. ibi.

Nota

Nota quintò, quando interdicitur Ecclesia intelligitur, etiam Cimiterium cõ-
tiguum, & omnes Cappellæ illius Ecclesiæ contiguæ, quarum extrema parietũ
se contingunt: secus si non essent contiguæ. c. si ciuitas.

Nota sexto, quãdo interdicitur Ciuitas propter peccatum Domini, aut maio-
rum illius, nullus habitator potest ibi audire diuina: sed illi, qui non fuerunt cul-
pabiles, possunt audire extra Ciuitatem & continentia, & suburbia, & eligere
sepulturam: nisi fuerint & ipsi interdicti, vt peccatum Domini, seu maiorũ in ip-
sis puniretur, quia quandoq; vnus punitur pro aliõ. Culpabiles verò nullibi au-
dire possunt. d. cap. si ciuitas.

Nota septimo, quando interdicitur populus alicuius Ciuitatis, incolæ, qui nõ
sunt ciues, nec de populo, possunt ibi audire diuina, nisi etiã & locus esset inter-
dictus, quia tunc non possunt, sed extra. nec forenses venientes ad loca interdi-
cta possunt ibi audire, vel facere diuina: quia locus interdictus est quicũq; inter-
dictus. Vnde illi q; habitant cõtinue in cõtinetijs, & suburbijs, eo q; sũt ciues, &
de populo sunt interdicti sicut & populus Ciuitatis.

Nota octauo, quando interdicitur Capitulum, aut Clerus alicuius Ecclesiæ,
non intelligitur interdicta illa Ecclesia: Vnde Clerici alterius Ecclesiæ possunt
in illa officiare, & diuina celebrare: quia aliud est interdici Ciues, seu Clerum
aliud Ciuitatem, seu Ecclesiam, & aliud vtrunq; c. eodem.

Nota nono q; interdicta aliqua familia, Clerici de familia intelligũtur inter-
dicti, nisi specialiter excipiantur. Silu. Verbo. inter. §. 1. 6.

Nota decimo, si quis de populo interdicto se transferat ad locum non inter-
dictum, primo relicto, si est de illis, qui fuerũt in culpa, vt interdictũ poneretur,
quòcunq; se transferat, remanent interdicti: nisi ingrediatur Religionem, nam
facta professione, possunt ordinari si aut non fuerunt in culpa, dũ definiunt esse
de populo interdicto, definiunt esse interdicti: ita tenet. Cal. super. c. Alma. de sent.
excom. in. 6. quẽ sequitur Sil. quo supra. §. 1. 10. & si bñatur, simpliciter definit ef-
se interdictus, si verò relegatur ad tẽpus, remanet de populo, & ex consequenti
remanet interdictus. Sed queritur an ciues, qui dum positum fuit interdictum,
erant absentes, vel si erant in ciuitate contradixerunt interdicto, per quod fuit po-
situm interdictum, sũt cum populo, aut vniuersitate interdicti? Respondet Silu.
quo supra cum Cal. & Io. Andr. q; sic, quia quandoq; hac pœna innocens punitur
cum nocente. c. si sententia.

Nota deniq; q; qui efficitur de populo interdicto antequam relaxetur, sit in-
terdictus, quia populus est idem hodie, qui fuit ante centum annos, Glo. in. cap. si
ciuitas, de sent. excom. in. 6.

Interdictum est etiam duplex, scilicet à Iure & ab Homine.

Interdictũ à Iure quandoq; est generale, vt habetur. c. q; de cõsibus & exact. li.
6. Vbi interdicitur cõmunitas, seu vniuersitas, q; indebitè faciũt soluere præda-
gia, aut alias exactiones personis Ecclesiasticis pro trãserẽdis rebus suis neces-
sarijs, aut transferẽda persona: qd interdictũ non relaxatur donec satisfecerint.
& dictũ est (necessarijs) quia si transferunt fructus, etiam parrimonia negotia-
tionis causa, tenentur. Glo. ibi. Et ut habetur et in c. Clericis, de immunitate Ec-
clesiastica. li. 6. Vbi interdicitur Vniuersitas, quæ sine assensu Summi Pontificis
facit soluere personis Ecclesiasticis collectas, aut talias, aut quæcunq; alia one-
ra sub titulo subsidij, aut doni, seu quouis alio titulo. & Clerici sponte in hoc cõ-
sentientes incurrunt sententiam excommunicationis: & ita in multis alijs locis.

Quandoque interdictum à Iure est speciale locale. vt habetur in. ca. Anima-
rum de sepulturis in. 6. Vbi præcipitur Religiosis, & Clericis secularibus, vt ne
minem

minem inducant sub iuramento, aut voto, aut fide interposita, seu alio modo,
ad eligendam sepulturam in suis Ecclesijs, aut electam non mutandam, sub pœ-
na (si ita sepelire præsumperint in suis Ecclesijs) restituendi statim quidquid oc-
casionè sepulturæ ad eos peruenerit. & infra decem dies corpus sepultum (si pe-
tatur) computando à die petitionis restituatur eis, ad quos de Iure pertinebat
sepelire, quando sine electione sepulturæ decessisset: quæ nisi perfecerint. Eccle-
sia, & cõniterium (vbi sepultum fuerat) remaneant interdicta, donec integra sa-
tisfactio facta fuerit. Et ut habetur etiam in cap. is, qui de sent. excom. in. 6. Vbi
per iniuriõsam sanguinis effusionem, aut per effusionem seminis Ecclesia pollu-
ta, efficitur interdicta donec per Episcopum reconcilietur. Verum tunc est recõ-
ciliana. la, quando effusio est sanguinis humani, & non animalis: in magna quan-
titate, & non quatuor, aut quinq; guttarum: & iniuriõse id est ex industria, & nõ
à casu, uel natura: inuadendo, & non se defendendo: & quòd vulneratio sit facta
int. a Ecclesia, & non supra, puta telis, vel subter in cella cauernæ, quamuis in
tra illam in terram sanguis non cadat. Et effusio seminis sit fornicaria. vel etiã
cum Vxore, tempore tamen, quo non aliqua necessitate habitarent ibi, vbi in ca-
li casu licitum esset Viro reddere debitum, & non aliter: & hoc modo intellige
opinionem Archidiaconi dicentis licitum esse Vxori debitum in Ecclesia redde-
re. & quòd casus sit publicus, & non occultus, quibus conditionibus narratis de
ficientibus, non est opus, ut reconcilietur, pro quibus vide. c. si Ecclesiam, de con-
secratione Ecclesiæ in. 6. sed si antequam reconcilietur aliquis ibi celebraret,
non efficeretur irregularis, sed esset puniendus arbitrio Episcopi. c. is qui, de sen-
ten. excom. in. 6.

Interdictum particulare personale est quando interdicitur alicui singulari
personæ diuinum officium, vt habetur. cap. ex literis. de officio delegati. His præ-
libatis ad definitionem ipsius deueniamus.

Interdictum Ecclesiasticum est censura Ecclesiastica, qua prohibentur, siue
à Iure, siue ab homine omnia diuina officia, & certa sacramenta, & Ecclesiastica
sepultura. 7
Definitio.

Dictum est (censura Ecclesiastica) ad differentiam cessationis à diuinis, quæ
est quid facti, qua suspenduntur aliqua, puta Clerici suspendunt organa sua nõ
officiando Ecclesiam: ita q; ibi tunc celebrando non incurritur irregularitas, si-
cut si esset interdicta. Glo. in cap. si canonici de officio ordinarij in. 6. sed interdi-
ctum est quid furis, quo violato incurritur pœna irregularitatis. capit. is, qui de
sent. excom. in. 6.

Dixi (qua prohibetur) vt me præseruarem ab interdicto Iuris ciuilib, quo nõ
semper prohibetur, sed quandoque præcipitur sciendum.

Dictum est (siue à Iure, siue ab homine) quia dupliciter potest poni, & ab ho-
mine, scilicet eo, qui potest excommunicare, & suspendere. Nauar. cap. 27. nu.
1. 63. & à Iure, vt patet in corpore Iuris, pro vt dictum est supra, & in his conue-
nit cum alijs censuris.

Dictum est (omnia diuina officia) & per diuina officia intelliguntur omnia exer-
cicia alicui ordini, siue maiori, siue minori specialiter deputata, eo modo, ut di-
ctum est supra de Suspensione. Dixi (specialiter ordinari deputata) quia illa, quæ
non sunt ordini deputata, exercere potest. Vnde quando Clericus est interdi-
ctus, potest benedicere menses, potest agonizantibus officium recommendatio-
nis animæ exercere sine interdicti violatione secundum Cal. quia ista non sũnt
diuina officia, potest etiam dicere litanias cum cantu, & sine cantu, siue tamen
solennitate. i. sine Cruce, costis, & processione, quia sine istis possunt etiam à sæ-
cularibus

6

Ecclesia
quando pol-
luitur.

7

Definitio.

ularibus dici. Nauarrus quo supra. Non posset dicere missam siccam. Non potest benedicere aquam, & populum aspergere. Et si populus tantum est interdictus, & non sacerdos, potest aquam benedicere ianuis clausis summissa voce, ita ut non audiatur à secularibus, sed non potest populum aspergere: potest tamen populus interdictus sumere aquam benedictam de fonte, dum Ecclesiam ingreditur, & ibi priuatim orare tempore, quo diuina non celebrantur, & non dum celebrantur, nec ibi manere, sed transire tantum per Ecclesiam de vna ianua ad aliam. secundum Nau. quo supra. nu. 173.

Quando Clericis interdicitur officia ordinum: habentes primam tonsuram canendo in officio, non efficiuntur irregulares, quia prima tonsura non est ordo. Sed quædam emancipatio Deo facta. Silu. Ver. interd. 6.

Quando interdictum est locale particulare, id est sola Ecclesia particulariter est interdicta, non licet Clericis ibi celebrare diuina, & horas recitare, etiam si dicerent summissa voce, ianuis clausis. Sed quando interdictum locale est generale, Clerus potest Ecclesias officiare, & diuina celebrare, ianuis clausis, summissa voce, ne à transeuntibus audiantur, exclusis inde excommunicatis, & interdictis, nisi interdicti fuerint priuilegiati, campanis non pulsatis: & Clerici non interessentes amittunt distributiones quotidianas. c. Alma de sent. excom. Dixi campanis non pulsatis ad significandum horas officij dicendi, vt est prima, Missa, Vesper, & completorium: sed ad significandas horas diei, puta horam meridiam & Aue Maria, pulsari possunt, vt ibi Glo. Possunt etiam tempore interdicti generalis in quatuor festiuitatibus Anni. s. Paschæ Resurrectionis, Pentecostes, Natiuitatis Domini, & Assumptionis B. Mariæ Virginis, diuina celebrari in Ecclesijs ianuis apertis, alta voce, pulsatis campanis, & omnia facere, quæ fierent extra interdictum, ac si non esset interdictum. per notata super illo verbo. c. allegato (sicut prius) quia tunc suspenditur: admissis etiam interdictis hominibus ad diuina, sed non excommunicatis: & qui fuerunt in culpa, vt interdictum poneretur, debent itare remotius, & non appropinquare ad oblationes, nec admitti ad offertorium. c. eo. tit. eo. Et vltra illas quatuor festiuitates, per extrau. Martini. V. additur festum Sanctissimi Corporis Christi cū eius octaua. Sed queritur, quando ista festa incipiunt, & desinunt: quantum ad principium omnes conueniunt, q̄ incipiunt à primis vesperis vigiliæ, sed quantum ad finem omnes non conueniunt, nam aliqui tenent quod desinunt in secundis vesperis, sed melius Archidi. cum multis alijs, quos sequitur Nauar quo supra dicunt, vsque ad completorium, quia in beneficijs est larga facienda interpretatio. Et quando suspenditur interdictum à Iudice, si suspenditur, quo ad omnia, possunt omnia fieri sicut prius: si suspenditur, quo ad aliqua, puta quo ad sepulturam tantum, possunt fieri omnia, quæ ad sepulturam pertinent, vel quo ad celebrationem missarum tantum, & secundum quod tenor suspensionis ostendit, ita obseruandum est, nec possunt fieri alia, quàm illa idem obserua, quo ad tempus, quo suspenditur.

Dictum est (certa sacramenta) non enim omnia sacramenta prohibentur dari tempore interdicti: nam quando ponitur generale interdictum possunt ista conferri, scilicet baptismus, tam paruulorum quàm adultorum, propter mortis periculum: potest etiam Episcopus confirmationis sacramentum conferre: potest quoq; sacramentum penitentiae, & viaticum morientibus, & uerè penitentibus dari. Vnde propter hoc potest celebrari missa semel in hebdomada propter Corpus Christi conficiendum, ianuis clausis, uoce summissa, campanis non pulsatis, excoicatis & interdictis exclusis. c. permittimus, de sent. excom. Et per. c. Alma de sent. excom. in. 6. ista decretalis est moderata q̄ potest etiam interdictis sa-

nis

nis penitentiae sacramentum ministrari, non tamen Eucharistia, ut ibi Glo. dummodo non sint excommunicati, aut de illis, quorum culpa, dolo, vel fraude interdictum positum fuit, aut dederunt auxilium, uel fauorem, quorum occasione positum fuit, nisi satis fecerint, aut cautionem de satisfaciendo dederint, quia tunc potest concedi, alias non.

Potest etiam celebrari matrimonium, sine tamen benedictione nuptiarum. Non potest dari extrema unctio, etiam si essent clerici interdicti.

Dictum est etiam (ecclesiastica sepultura) quæ omnibus denegatur tempore generalis interdicti, præterquam Clericis, qui seruauerunt interdictum ex speciali priuilegio, tamen debent sepeliri sine solemnitate, & campanarum pulsatione. c. quod in te, de p̄. & remissio. Sed quando est interdicta una Ecclesia, possunt ibi sepeliri tantum, qui sunt de illa, quia alij habent alias non interdictas, ait Panor.

Tam seculares quàm Clerici interdicti, & qui non seruauerunt interdictum tempore generalis interdicti debent sepeliri extra loca sacra, sine officio diuino, & si decesserunt contriti, & penitentes, sublato interdicto, possunt deferri ad loca sacra, possunt tamen Clerici accipere funerals, & oblationes defunctorum interdictorum, quamuis non sepeliantur in cœmiterio. Sil. Ver. interd. 5.

De pœna uolantium Interdictum.

CLERICI & Religiosi uiolantes interdictum, non possunt eligere, nec eligi, & efficiuntur irregulares, & toties peccant, quoties faciunt, quod eis est prohibitum, siue sint ipsi interdicti, siue exercendo ea in loco interdicto, siue tñ illa modificatione supra recitata in. c. Alma, de sent. exc. in. 6. quorum una relicta uiolant interdictum. c. is cui, de sent. exc. & c. is, qui de postula. Prælato. Si Clericus interdictus attentat facere aliquod attributum suo ordini, efficitur irregularis, ut supra, secus si faciat alia, quæ non sunt ordinibus annexa, ut supra declaratum est, aut facit ea, quæ sine solemnitate a laicis fieri possent, ut baptizare siue solemnitate in casu necessitatis, aut canere epistolam sine manipulo, ubi est consuetudo, ut a clericis minoribus dicatur. Sed si non essent interdicti, celebrarent scienter coram interdictis, in loco et interdicto, aut reciperent eos publice ad officia, & sacra eis prohibita, ut supra, non efficiuntur statim irregulares, sed interdum eis ingressus Ecclesiæ, donec satisfaciant ei, qui posuit interdictum, & si interim se ingerunt in officio suo, tunc incurrunt irregularitatem. c. Episcoporum de priuilegijs in. 6. Religiosi etiam exempti, dum Ecclesia seruat interdictum, debent illud seruare, & si admittunt seculares ad diuina audienda, aut si foramina, & fenestras facerent in suis Ecclesijs, ut laici inde uideant Corpus Christi tempore interdicti, incidunt in sententiam excoicati. c. ex frequentibus de sent. exc.

Secularibus interdictis prohibetur audire missam, etiã extra Ecclesiam, nec possunt uidere eam per fenestram, aut officium audire dedita opera sine peccato mortali, nisi casualiter, transeundo.

Seculares non interdicti audiendo missam, uel alia diuina officia in loco interdicto, non peccant, nisi in tribus casibus. Primò, quando ipse est causa, siue tacite, siue expresse, puta rogando, præcipiendo, aut præbendo causam sua præsentia, consentientiendo, ut interdictum uioletur. Secundo, dum Clerici dicunt officia ianuis clausis, ipsi intrarent, mentiendo se esse Clericos in minoribus, aut habere priuilegia, quod possent audire. Tertio, quando dicerent talia officia, quæ Clerici, dicendo interdictum uiolant. Nauar. c. 27. nu. 187.

Quando

Quando alicui conceditur privilegium, vt tempore interdicti possit audire diuina: hoc privilegium extenditur etiam ad eius familiares, & domesticos: dummodo tam ipse, quàm familiares non dederint causam, vt interdictum poneretur, aut, auxilium, aut fauorem; vel non associetur ipsi familiares in fraudem interdicti. cap. licet vobis. §. cum conceditur, de privilegijs in. 6.

SVMMARIVM MATERIARVM, QVÆ continentur in hoc eodem decimo cap. circa irregularitatem.

- 1 Declaratur, Irregularitas vnde dicitur.
- 2 Definitur irregularitas, & partes declarantur.
- 3 Irregularitas nascitur vel ex aliquo defectu vel operatione; in qua ecclesia pœnam posuit.
- 4 Irregularitas accidere potest septem modis ratione defectus. quæ omnia declarantur.
- 5 Irregularitas incurri potest ex defectu alicuius operationis humanæ, & primo matrimonij.
- 6 Docetur quid sit bigamia, & quotuplex.
- 7 Irregularitas incurritur propter homicidium, vbi dicitur quotuplex homicidium committi potest.
- 8 Dicitur sex modis homicidium illicitum committi potest.
- 9 Qui operatur, circa id, ex quo mors sequitur, irregularis efficitur.
- 10 Iubens hominem occidi, secuto effectu irregularis efficitur, nisi ante mandatum reuocauerit.
- 11 Consulens, & quouis modo persuadens hominem occidi, secuto effectu, irregularis efficitur, & si ante factum, consilium reuocasset.
- 12 Defendens homicidam, ex quo aliquis interficitur, irregularis efficitur.
- 13 Vm vi repellere licet cum moderamine inculpate tutele, quomodo intelligi debet, ut peccatum fugiatur.
- 14 Permittens homicidium fieri, quando vel ex officio, vel ex caritate reparare tenetur, aut potest sine suo damno, irregularis efficitur.
- 15 Operans vel quouis modo participans in morte alicuius, associando, fouendo etiam presentia sua animando, vel simile, irregularis efficitur.
- 16 Tractatur de homicidio casuali, tres regulas dando, & definiendo quando ex illis incurritur irregularitas, & quando non.
- 17 Ludus, etsi actus virtutis sit, in quatuor casibus vitiosus esse potest.
- 18 Irregularitas tripliciter in ordine contrahi potest.
- 19 Irregularitas quo ad Ordines suscipiendos quinque modis contrahitur, scilicet per apostasiam, infamiam, exercendo actum alicuius ordinis, quem non habet, rebaptizando, & homicidium committendo.

20 Irregu-

- 20 Irregularitas contrahitur dum actu Ordines suscipiuntur, multis modis, & rationibus.
- 21 Irregularitas contrahitur post susceptos ordines in multis casibus.
- 22 Episcopi super quam irregularitate in dispensare possunt.
- 23 Declaratur, quod est homicidium voluntarium, super quo nunquam Papa dispensat.

DE I R R E G V L A R I T A T E.



IRREGVLARITAS est quasi priuatio regulæ, unde irregularis dicitur priuatus regula. quia talem, quem priuat extra regulam ponit, vt in definitione patebit.

Irregularitas ut ex Innoc. sumitur. cap. nisi, de renuncia. num. 7. est impedimentum Canonicum impediens susceptionem ordinum, aut aliquem usum eorum, quatenus sunt ordines, proueniens, uel ex defectu, uel ex facto.

Dicitur (impedimentum) pro genere, nam omnis pœna Canonica hoc facit: & dicitur (Canonicum) quia est pœna inuenta a iure Canonico. i. positio, & per hoc excludit ex communicationem, quæ ortum habet ex iure diuino, vt dictum est supra.

Dicitur (impediens susceptionem ordinum) ad differentiam suspensionis, quam includit, & superat. nam suspensio, ut dictum est, tollit usum ordinum, hæc autem tollit & usum, & ordines.

Dicitur (aut aliquem usum) quia aliqua irregularitas impedit susceptionem ordinum, & non usum acceptorum. & aliqua unum usum, & non alium, ut infra dicitur. c. pre. byterum, de cler. ægrotante. vel debilit.

Dicitur (quatenus sunt ordines) ad differentiam aliarum pœnarum, ut est excommunicatio, depositio, & degradatio, quæ tollunt usum ordinum quatenus sunt officia, sacramenta, aut beneficia ecclesiastica.

Dictum est (proueniens ex defectu uel facto) nam omnis irregularitas cuiuscunque speciei sit, ad hæc duo reduci potest. Vt autem sciantur, quæ sunt, quæ irregularitatem inducunt, ut possimus illam uitare, & incurram iudicare, quantum nobis fas est, quia in hoc stat tota nostra intentio.

Irregularitas proueniens ex defectu, accidit septem modis, scilicet ex defectu Religionis, Aetatis, Rationis, Sexus, Libertatis, Corporis, & Generationis.

Primo, ex defectu religionis, seu fidei, ut sunt non habentes baptismum, qui cum sit ianua omnium sacramentorum, sine eo, ad sacramentum ordinis, quisque inhabilis est, etiam si esset cathæcumenus in fide instructus. Neophyti, qui sunt in fide noui Ignorantes rudimenta fide, & nescientes legere, & scribere. c. 1. & 2. 48. dist. c. illiteratos. 36. dist.

Secundo, ex defectu ætatis, ut sunt, qui ante tempus legitimum ordinari uolunt. Tempus autem legitimum, hodie, secundum sacrum Conc. Triden. sess. 23. c. 1. in subdiacono est uigesimus secundus Annus: in diacono est uigesimus tertius: in presbytero uigesimus quintus: de quibus satis est attigisse diem.

Tertio, ex defectu rationis ut sunt, qui non habent usum rationis, ut furiosus, arreptitius Energumenus a Dæmone obsessus: & habens epyleptum, seu morbum caducum.

Quarto, ex defectu sexus, ut Fœmina, quæ potius dicitur incapax quam irregularis.

1

2

3

4

Religionis.

Aetatis.

Rationis.

Sexus.

gularis. Hermaphroditus. qui habet utrunq; sexum, & si sexus Virilis præstat, non debet ordinari sine licentia Papæ Nauar. c. 27. nu. 203.

Quintò, ex defectu libertatis, ut serui de quibus Nauar. quo supra.

Sextò, ex defectu corporis, & hoc intelligitur multis modis, uel defectu sanitate, ut sunt leprosi. Iazari, & huiusmodi. c. de rectoribus, de Clerico egrota, uel defectu debilitatis, ut sunt, ui habent aliquod membrum ita debilitatum, quod redditur penitus inutile. c. præcepta in pœna & ibi glo. dist. 55 intellige de membris principalibus ait Nauar. quo supra num. 198. Verum si membrum fuisset debilitatum sine eius culpa, & non impedisset celebrationem, non induceret irregularitatem. c. si quis eadem dist. hæc regula non est vera de omni membro, fallit. n. in oculo, qui licet casu amitteretur, promotionem ad sacros ordines suscipiendos impediret. c. si euangelica. ea. dist. Et si est promotus ad sacerdotium, & postea oculum amisit, quid dicendum? si illa amissio oculi grauem induxit deformitatem, non est dubium quod impedit, si autem induxit tantum carentiam visus sine deformitate, taliter quod appareat sanus, distinguendum est secundum Nauar. quo supra. num. 199. Si est oculus sinister, quo non potest legere Canonem, impedit, unde vocatur oculus canonicus: si uero est oculus dexter, aut de sinistro tantum videt, quantum sufficeret ad legendum, non impedit, secundum eum contra Glo. c. 2. de uerborum significatione in 6. Vel defectu mutilationis, ut sunt, qui habent aliquod membrum mutilatum, seu truncatum, non quodcunque sed de principalibus, ut brachium manus, opes, & simil. irregulares sunt: pars autem membri illam non inducit, ut digitus. Sed quid de digitis manus? si est pollex, aut index propter defectum celebrationis, illam inducit, alius digitus casu truncatus illam non inducit: dixi (casu) quia si uolens, sibi ipsi aliquis digitum abscidit, irregularis efficitur. cap. qui partem. dist. 55. & si etiam casu, uel ab alio aliquos digitos cum parte palmæ amississet, quia hoc modo inducerent deformitatem irregularem facerent. cap. presbyterum, de Clerico ægrot. uel debi. Et si sit mutilatio membri occulti, ut sunt pudenda distinguo, si illa fuerit facta à parentibus, uel Dominis in pueritia, aut à paganis, aut per insidias hominum, aut à medicis propter infirmitatem causatam non ex illicito actu & sua culpa, irregularitatem non inducit. cap. si quis à medicis & cap. eunuchus. & c. si quis pro ægritudine. dist. 55. Et uniuersaliter defectus seu imbecilitas cuiuscunque membri, per quod homo efficitur inhabilis ad exereendum aliquod officium Ecclesiasticum, siue talis defectus incuratur aliqua culpa, siue non, semper inducit irregularitatem. qui tamen defectus iudicetur talis, relinquitur iudicio Episcopi.

Notandum, quod defectus prænominati impediunt susceptionem, uel executionem ordinum, sic intelliguntur, quantum ad susceptionem impediunt ab omnibus suscipiendis, etiam si defectus sine culpa uenerint, ut dictum est, quantum autem ad ordines susceptos, impediunt quo ad illud officium tantum, quod ratione defectus securè, uel sine scandalo fieri non potest, & non quod ad alios, puta qui caret oculo sinistro, uel pollice, aut habet manum deformem, à prædone abscissam, priuatur tantum à celebratione missæ, & sic quod ad illam tantum intelligitur esse irregularem, sed non impeditur ab alijs officijs, potest enim baptizare, confessiones audire, absolvere, & alia similia facere. cap. presbyterum, de clerico ægrotante uel debi. Vel impedimentum erit ex defectu pulchritudinis debita, ut sunt ualde gibbosi, uel deformes, uel ita deturpati, ut propter scâdalum redderentur inhabiles, & ut sunt, qui habent faciem multum deturpatâ, & ut sunt enormiter uitati in magnis & manifestis membris, ut ex ea dist. 55. Per totam.

Septimò,

Septimò, & ultimo, ex defectu generationis, ut sunt filij & nepotes Hereticorum Marrani, qui sunt filij, & nepotes Iudeorum, & ut naturales, & spurij, idest filij presbyterorum cap. presbyterorum. dist. 56.

IRREGULARITAS proueniens ex facto est duplex, scilicet ex defectu Sacramenti, & ex delicto.

Ex defectu Sacramenti, ut Bigamia, Homicidium, & Mutilatio. Ut autem sciat quid sit bigamia, notandum quod bigamus est, qui duxit duas uxores, uel plures.

Bigamia est triplex, scilicet uera. Interpretatiua, & similitudinaria Glo. in c. 2. de bigamis.

Bigamia uera est, quæ dupliciter contrahitur, primo quando quis duxit duas uxores successiue, cum omnibus consummauit Matrimonium: & notanter dixi (consummauit) quia si unum uel unam consummauerit, & cum altera solum contraxisset, & non consummauerit, non est bigamus. secundò quando quis duxit unicam uiduam. c. 3. de bigamis non ordinandis. & c. si quis uiduam. dist. 50.

Bigamia interpretatiua dicitur, quando quis uiuente una uxore duxit aliam: uel quando duxit duas successiue, unam de iure, alteram de facto: uel quando duxit duas de facto inualide, uel quando quis duxit adulteratam ab alio: uel quando quis duxit uirginem, quæ durante matrimonio commisit adulterium, & postea cognouit eam, secus si non cognouisset. Et notanter dicitur (contrahens de iure, uel de facto) quia si multas cognosceret, cum quibus nullo modo contraheret, sed eas haberet, ut concubinas tantum, bigamus non esset. Nauar. cap. 27. num. 195. dictum est etiam adulteratam ab alio, quia si fuisset adulterata à se tantum, & postea eam duxisset, non esset bigamus. Glo. in capit. fin. de Bigam.

Nota quod infidelis contrahit hanc bigamiam, etiam ante baptismum, & ex consequenti irregularitatem, nec postea tollitur per baptismum: licet per baptismum tollatur illa irregularitas, quæ contrahitur ex homicidio. Nau. quo sup.

Bigamia similitudinaria dicitur illa, quæ contrahitur ab eo, qui habet ordinem sacrum, uel est astrictus voto solenni, quando contrahit de facto, & consummat, etiam si illa esset uirgo. Et dicitur similitudinaria, quia, per ordinem sacrum contrahit cum Christo Domino. Sil. Verbo irregularitas.

Contrahitur etiam irregularitas, ex parte Sacramenti, per homicidium. ut autem sciatur quomodo, & quando contrahatur, nota.

Homicidium est duplex, scilicet uoluntarium & casuale.

Homicidium uoluntarium est etiam duplex, scilicet licitum, & illicitum.

Homicidium uoluntarium licitum est quando fit autoritate publica. Ad contrahendam autem irregularitatem ex tali homicidio, quinque requiruntur: primò ut occidens sit baptizatus, secundò ut iuridicè occidat: tertio ut inde sequatur mors; nam si inde euadet, non contrahitur: quarto ut occisio sit hominis uiui, nã si aliquis hominem iam mortuum in partes diuideret, irregularitatem non contraheret: quinto ut si causa proxima homicidij, quæ sit talis declaratione indiget.

Causa proxima potest esse tripliciter, scilicet ex officio, intentione, & ex actu per se ordinato.

Ex officio ut Index, Assessor, Consultor, Aduocatus, Procurator, Fiscalis, Notarius scribens sententiam sanguinis, Minister, Executor Iustitiæ, Episcopus, seu Iudex, uel quilibet Magistratus mittens in carcerem durum, unde mors sequatur. omnes huiusmodi sunt irregulares, ut causa proxima ex officio.

Causa proxima ex intentione est ille, qui a uoluntate comitatur suspendendos, qui præstat autoritatem Iustitiæ, qui accommodat funem uel seuum, uel gla-

Tertia Pars.

F

dium

Facultas.
Corporis.

Bigamus.

Bigamia triplex.

7

Homicidij licitum.

dium scienter ad executionem Iustitię, accommodans scalam, seu ad mouens il- lam, uel accelerans mortem, vt dicendo, sagli di bona uoglia & similia verba, uel reuoluens infirmum in lecto, vt citius moriatur, & huiusmodi.

Causa proxima ex actu per se ordinato est, vt Testis, Denunciator, Accusator, Clericus accitans, alii latrati, si inde capiatur, & suspendatur.

Nota.

De accusa

tota.

Notandum tamen est quo ad accusatorę, etiam si esset Clericus q̄ quandoq; nõ incurrit irregularitatem. & primo licitum est Clerico, etiam sacerdoti accu- sare Reum in iudicio criminali, nisi tamen, remoto omni scandalo, modo non fiat in odium, uindictam, cum rancore, uel improprium, sed ad pacem Rei pu- blicę, & quietem Ciuium, cum protestatione tamen semper citra pœnam sanguinis, etiam si certõ sciat inde mortem Reo euenturam. Immo magis am- plio casum, licitum est Clerico retinere malefactorę, puta homicidum, furem, uel similem, modo, & intentione supradicta, & tradere Iudici cum protestatio- ne prius facta ad maiorem cautelam, & hoc non tantum pro damno inferen- do, uel illato Reipublicę, & zelo quietis communitatis, sed etiam pro causa sua, uel suorum, uel personę grauis. Et quandoq; potest accusare sine protestatio- ne in foro tamen ciuili, uel criminali, quando scilicet nullum est iudicium, uel causa, q̄ inde mors Reo sequeretur. Pro omnibus supradictis uide Couar. in Clem. id est de homicid parte secunda §. 5. Felin. & Abba. in cap. postulasti de homicid. & cap. Prælatis de homicid. in 6. Nauar. cap. 27. num. 213. & 217. & ca- postulasti de homic. uolunt.

Limitant doctores ista, hoc modo. Clericum accusantem, modo quo dictum est, tunc incurrit irregularitatem, quando non præmisit protestationem, quãuis non habuerit animum inferendi mortem, uel quando habuit animum uindica- tium inferendi mortem, etiam si mille protestationes præmisisset quia quod ore protestando dicitur, corde confirmare debet, & non mentiri. Nauar. quo su- pra num. 226. cum multis alijs.

Et quis dictum sit Clericum accusantem non incurrit irregularitatem, si nõ habet animum uindictium, & protestationes fecit: tamen hæc regula non suf- fragatur aduocato, testi, & similibus alijs personis supra nominatis, etiam si protestationes facerent: nec suffragatur indicanti furem ministris lustricę, si inde mors sequitur, secus si dederit leuia signa, quia tunc non incurrit eadem suf- fragatur Clerico doctore interrogato à Iudice consulenti de pœna Reo debita, si respondet deberi Reo pœnam mortis, & eius consilio Reus suspenditur tunc enim efficitur, secus si interrogaretur in genere: nec suffragatur clerico scriben- ti nomine suo, uel alterius ad Iudicem de loco, ubi Reus posset capi, si ex illa ca- ptura mors sequatur, quia tunc pœnam irregularitatis incurrit, etiam si prote- stationes fecerit, ac omnes bonas conditiones supra nominatas habuerit. Ab- bas in cap. sententia, c. Clericus uel Monac. num. 12. Nec supradicta regula suf- fragatur Clerico accusanti pro damno illato extraneis, quamuis protestationes fecerit, & bonam intentionem habuerit, secus si pro se, uel suis, & alijs, ut supra.

Homicidium uoluntarij illicitum est, quãdo fit à persona priuata sine superio- ris auctoritate, & sit sex modis. scilicet facto, præcepto, consilio, defensione, promif- sione, & cooperatione: quæ omnia per ordinem examinabimus.

Primo quantum ad factum. Nulli licet occidere alterum auctoritate propria quantumcunq; reum, seu malefactorem, neq; Paganum, neq; seipsum occidere, aut mutilare potest licet, etiam si esset vnus digitus, etiã si hoc fecisset ad euitã- dũ peccatum mortale, siue proprium, siue alterius, sed quomodo cunq; hoc fa- ciat, peccat mortaliter, & est irregularis. Ang. 2. de ciu. Dei.

Sec. uicõ,

Secundo, quantum ad præceptum. Qui præcipit aliquem occidi, tenetur de homicidio: & si reuocauit manda- tum antequam effectus secutus erat, quo non obstantẽ mandatarius effectum prosecutus est, ad nihil tenetur mandans: sed si reuocauit mandatum, etiam toto animo, quando effectus iam secutus erat, tunc tenetur de homicidio & est irregularis.

Præcepto.

Tertio, quo ad Consilium, qui consulit aliquem occidi, & postea ante factum consilium reuocat, si hoc non obstante, inde mors sequitur, consulens est irregu- laris, quamuis de culpa non teneatur: ratio diuersitatis à mandante est, quia mã- datum totaliter pendet a mandante, consilium uero non. Silu. Verbo homicid. 2.

Consilio.

§. 2. Item qui consulit persuadendo, uel approbando homicidium fieri etiam in paganum, aut hostem, peccat, & est irregularis. secuto effectũ: si autem consiliũ reuocat ante factum, & homicidium adhuc sequitur, & si non peccat, non tamẽ euadit pœnam irregularitatis, ratione qua supra: si uero diligentiam fecerit, vt impediret executionem effectus quantum potuit, scilicet aduertendo occiden- dum, ut caueret, & similia, si ille postea occiditur, ad nihil tenetur consulens. Item, qui consulit fieri aliquid, ex quo uerisimiliter poterat sequi mors, si inde po- stea sequitur. consulens efficitur irregularis: & si uerisimiliter non dubitabatur inde mortem secururam, distingo, si consilium erat de re licita, non incurrit ir- regularitatem consulens, morte secuta: si autem consilium fuit de re illicita, pu- ta iactũ ballestæ, aut scoppeæ, & huiusmodi, si inde sequitur mors alicuius, consulens incidit in pœnam irregularitatis. Item, qui consulit aliquem exponi periculo etiam pro se, uel pro patria, sciens uerisimiliter inde mortem incurfu- rum, irregularis est, illa secuta: secus si pro fide Christiana. Item, qui suasisit uo- lenti fugere, ut maneret, ex qua mansione ille occisus est, suadens incidit in pœ- nam irregularitatis, nisi hoc fecerit, putans probabiliter inde periculum nõ im- minere, immo pacem facere, puta quia erant consanguinei, uel antea amici, & similia. Item, qui consulit errans in genere, puta ad uteros esse occidendos, uel alios, qui re uera non sunt occidendi, si aliquis tali consilio occiditur, consulens est irregularis, si habebatur, ut peritus, & error erat in manifestis, secus si non habebatur pro tali, cui non erat adhibenda fides, uel si erat, errabat tamen in re difficili, & occulta. Item, qui consulit alicui uiam defensionem, ex qua re non dubitabatur uerisimiliter sequi periculum mortis, si forte inde occidatur, non per hoc consulens efficitur irregularis, quia fuit casuale ex re licita, ut in- fra dicitur.

Quarto quo ad defensionem. Qui defendit homicidam ab his, qui uolebant eum impedire, uel retrahere a proposito occidendi inimicum. Et qui dissuaden- do retrahit aliquem a bono proposito, quo uolebat aliquem a morte liberare: si intentio eorum erat mala (morte secuta) peccant mortaliter, & sunt irregu- lares. Itẽ qui occidit pro defensione rerũ est irregularis: sed nõ tenetur de culpa: intellige secundũ aliquos. si res quas defendit sunt uitæ necessarię, & aliter recu- perare non poterat. Itẽ, qui occidit pro iniuria facta, uel pro defensione hono- ris psonalis, qũ fugere non p̄t sine magno dedecore, & uituperio, incurrit sal- tem pœnam irregularitatis. Item, qui occidit pro defensione uitæ, quando fuge- re non potest, nec euadere nisi occidat, in hoc casu nec peccat nec irregularita- tem contrahit: iuxta illud uulgatum: Vim ui repellere licet cum moderamine in- culpatae tutelæ: quæ quidem regula, ait D. T. intelligitur uera concurrentibus tribus. scilicet modo, tempore, & causa. modo. i. paribus, aut minoribus armis, nam si inuaforem armis superaret in loco communi, non est cur non posset euadere: tẽ- pore. i. in terminis ueræ defensionis in eodem conflictu, alias diceretur uindicta.

I 2
Defensio -
ne.I 3
Vim ui re-
pellere li-
cet.

F 2

& cau-

Homici-
dium illicitum.

Causa.

Causa
de ho-
micidio.

& causa, idest propter defensionem uitæ propriæ ut dictum est: adde quartò, hæc omnia intellige, si dabat operam rei licitæ: nam si ita in eum impetus factus est, quia dabat operam rei illicitæ, puta, agebat rem cum quadam muliere, in quo actu fuit insultus a marito adulteræ, unde aliter euadere non poterat, nisi cum occideret, tunc irregularis est. Item qui occidit pro defensione personæ alterius innocenti non potentis aliter saluari, licet non peccet, est tamen irregularis. Item qui occidit inuadentem pro mutilatione membri, quem sciebat tali intentione inuadere, quando aliter euadere non potest, non incidit in pœnam irregularitatis. Gl. cap. 3. de homic. Cardin. in Clem. de homic.

14
Permissio-
ne.

Quintò quantum ad permissionem, homicidium committitur non prohibendo. & hoc regulariter intelligitur: quantum ad Prælatos, Prætores, & eos, qui ex officio prohibere tenentur, & non prohibent, dum sine suo periculo possunt, ut supra. c. de Restitu. dixi omnes isti sunt homicidæ, & irregulares: Sed quantum ad eos, qui non tenentur, distinguitur: aut possunt sine periculo prohibere, sed docti, & animo iniquo non curant, tunc peccant, & sunt irregulares: aut possunt quidem sine periculo, sed non habent malam uoluntatem, & isti si non prohibent peccant quidem, quia faciunt cōtra charitatem, sed non sunt irregulares: si uerò non possunt, aut si possunt, non tamen sine eorum periculo, ad nihil tenentur, si non prohibent. Item qui passus est iniuriam ab aliquo, & uidens propinquos, & amicos uelle iniuriam ulcisci, & ipse non prohibet, quantum potest, sed consentit, si quidem mors inde sequatur, aut mutilatio, tenetur de culpa, & est irregularis, secus si se opposuit quantum potuit.

15
Cooperati-
one c. Pe-
trus de ho-
mic. uolunt.

Sextò quantum ad cooperantes. Homicidium committitur cooperatione multipliciter. Primò quando multi sunt æquales in facto licet non operentur oēs, uel feriant. Secundò, etiam si non omnes sunt æquales in facto sed aliquo modo adiuuant. Tertio exhibens præsentiam suam in bello iniurioso, uel duello, seu quo cunque alio facto, animando, uel terrendo, uel incutiendo, si aliquis moritur exinde, homicida est. Item Prælati ubi habet iurisdictionem exhibendo præsentiam suam ubi fit homicidium, tenetur de culpa, & pœnam irregularitatis contrahit.

16
Homicidii
casuale.

HOMICIDIVM casuale est illud, quod fit præter intentionem, & uoluntatem: & est tripliciter, pro ut dari possunt tres regulæ, ex quibus potest cognosci in omnibus, quando incurritur culpa, & pœna irregularitatis, & quando pœna tantum, & quando nihil horum.

Prima regula est. Qui dat operam rei licitæ & adhibet illam diligentiam, quam adhibere debet, ad nihil tenetur si inde accidit aliquid mali, ut in exemplis: Sacerdos aduocans aliquem pro ædificatione, domus dummodo nihil de contingentiis omiserit, non efficitur irregularis: si ille casu interijt. Item Clericus pulsans campanam, malleum cadens puerum occidit, si id fecit ex officio, uel mandato, & diligentiam fecit in ligando malleum, non est irregularis, si autem irregularis est, ut in secunda, & tertia regula dicitur. Item qui reparans tectum, posuit signa in uia, ut transeuntes aduerteret, si postea aliquis stultè ultra signa incedens occiditur, non tenetur ad pœnam irregularitatis. Si autem non posuit signa, ex quo non fecit illam diligentiam, quam tenebatur facere, tunc incidit per sequentem regulam, ut dicitur. Itē Clericus porcos, uel boues, agrum suum dānicātes expellens de agro, lapidem iniecit, & puerum interfecit, si diligentiam de bitā fecit circumspiciendo, non est irregularis, quia dabat operam rei licitæ: si uero aut diligentiam non fecit, quia propter damnū passum iratus non aduertebat, & similia,

C. Ioannes
de homici-
uolunt.

non

non est dubium quod incidat, per sequentem regulam potest iudicari de omnibus alijs similibus. cap. dilectus.

Secunda regula. Qui dat operam rei licitæ & non adhibet debitam diligentiam, tenetur de casu fortuito sequenti. Exempli gratia. Clericus magister uerberans discipulum, qui uel ignorantia medici, uel incuria sua inde moritur, si excessit modum correctionis in uerberando & percutiendo, quia diligentiam non fecit, uerberuit enim in loco periculoso, puta in capite, uel simili, efficitur irregularis: & si conualesceret femiplene, & postea ex illis reliquijs reciduaasset, & moreretur, adhuc tenetur quò ad illam pœnam: si uerò non excessit modum sibi permissum in corrigendo, & diligentiam fecit in uerberando, ad nihil tenetur per primam regulam. Item qui seruum, uel famulum correctionis causa uerberans cum corrigia, ubi erat gladius alligatus, occidit, est irregularis, quia & si rei licitæ operam dabat, & moderate uerberabat, tamen debet cogitare de gladio & aduertere quid accidere poterat. Item puer turgidam uefficam frāgens, ex rumore prægnantem abortiri fecit, non est irregularis secundum Panormit. quia non omnis causa, sed propinqua irregularitatem inducit, & ludus in pouero ætatis beneficio est licitus, secus si per aliquod illicitum ab aliquo factum id accidisset. Item qui arborem cædit & non circumspexit, aut tempestiue fortiter acclamauit, si arbor cadendo aliquem occidit, cedens efficitur irregularis, quia non fecit debitam diligentiam. Et si arbor non fuisset sua, sed deaasta bat eam, aut furabatur ligna, etiam si omnem diligentiam fecerit, adhuc irregularis efficitur, si mors sequitur ex inde, quia dabat operam rei illicitæ, per sequentem regulam. ex his & similibus collige quando irregularitas contrahitur sine propria culpa. c. presbyterum.

C. ad
diligentiā de
homici. uo-
lunt.

Tertia regula, Qui dat operam rei illicitæ, siue diligentiam fecerit, siue non, semper tenetur de quocunque casu fortuito. hæc probantur pe. cap. suscepimus de homic. uolunt. uel causa: ut in exēplis inferius patebit. & primò Monachus, seu Clericus, qui mulierem tumore gutturis curauit, aperto tumore ferreo instrumento: illa se uento exposuit, & inde mortua est, pœnam irregularitatis incurrit, quia dedit operam rei sibi illicitæ, etiam si nihil omisit de contingentiis, puta, quia illam admonuit, & huiusmodi. c. tua eo. tit. Item Clericus, qui latronem rem suam rapientem, uel asportantem lethaliter percussit, ex qua percussione, ille fugere non potuit, & ab alijs inuentus, occisus est, tenetur de culpa, & pœna irregularitatis. c. significasti. eo. tit. Item qui propinauit poculum amatorium, ex quo præter intentionem mors secuta est irregularis est, quia illicitæ operam dedit. Item qui proiciens lapidem potest aliquem ad terrorem ludēdo, & ille uolens lapidem declinare impingit in alium, & cadens moritur, irregularis efficitur, si iactus lapidis fuit causa læsionis. Panormit. limitat non incurrere pœnam, nisi lapis proiectus grauem læsionem fecisset, nisi fugisset quia ludo illicito operam dedit. Et uniuersaliter quicumque ludendo aliquem occidit, si ludus est illicitus, tenetur de pœna irregularitatis. Et quāuis ludus in se absolute consideratus sit actus uirtutis ut. D. Tho. secunda. 2. tamē quadupliciter contingit esse illicitū, uel ratione personæ ludentis, uel ratione circumstantiæ ludi, uel ratione loci, uel temporis de quibus dantur exempla. Ratione personæ ludentis, nam Clericis, & multò magis Religiosis prohibitus est omnis ludus cum armis, uel sustibus, aut lignis, ut in cap. continebatur de homic. uolunt. uel causa. Ac etiam ludus histrionalis, ballistalis, hastiludialis, qui vulgariter dicitur giostra, larualis dictus à Iarua idest mascara, & uniuersaliter omni ludus, qui exercitur propria persona, ut saltare, choreizare, palestrā

De homici-
ci. uolunt.
uel casus.

Iudus
quaduplici-
ter illicitus.

exercerè, & huiusmodi, qui ratione honestatis Clericalis eis prohibentur sub poena peccati mortalis.

Ratione circumstantiæ ludii, vt est ludus tormentalis, quando milites intra circulum ad pugnandum se concludunt, & ludus feriendi taurum, & chorealis, & vniuersaliter omnis ludus, in quo probabiliter accidere potest periculum mortis corporalis, aut mutilationis, aut grauis debilitatis. Ratione loci, vt quando fit in Ecclesia, vel loco sacro, nã quis multi ludii de se non sint mali, tñ nullo modo in ecclesia fieri possunt ratione reuerentiæ loci, vt est choreizare per laruas fabulas, & vana repræsentare, & similia. c. cū decorè, de vita & honest. Clerico. Ratione tēporis, vt si quis luderet cū magna distractione mētis in parasceue, qū non est tēpus recreationis, sed masticatiō. In omnibus casibus prædictis incurritur poena irregularitatis, secuta morte. Sed de culpa, ait Caiet. secūda. 2. q. 105. idē iudiciū faciendū est, vt de causa, cū homic. in tali casu nō sit voluntariū nisi in sua causa. Vnde qui dat operā rei illicitæ ueniali, homicidij casualis subsecuti culpa erit uenialis: si uerò dat operam rei illicitæ mortali, culpa erit mortalis.

Quarta regula addi potest. s. q. leuissima culpa in homicidio casuali, nō inducit irregularitatē, vt habetur in. c. quæsitū, de pēn. & remis. & p. anor. ibi quā regulā intellige in omittēdo exēplū, de puero tenello ex incuria parentū, relicto in cuna, mortuus inuentus pro quo est notandum, vt habetur. 2. q. 4. cōsulisti. q. parentes non debent tenere filios tenellos in lecto apud se, & si hoc faciunt, pro cōmodo suo, puta ne plorantes ad aures, sint sibi fastidiū, aut ne frigeant surgētes ad cunas, & huiusmodi, si oppressio sequatur, eis imputatur, & p. culpa leuissima. si aut hoc faciūt pro cōmodo filiorū, puta quia ita pauperes sunt, q. non possunt eos cooperire tēpore frigoris in cunis, aut quia illi non ualent in cunis dormire, aut simile, tunc ex leuissima culpa omissionis nō tenātur de homicidio nec sunt irregulares: secus si studiosa negligentia, seu alia culpa cōmissionis, et leuissima, puta quia posuit eū prope se, & ipsa est solita loca mutare. Aliud exēplum quando datur opera relicitæ, & sine actu, aut procuratione, sed sola omissione homicidium secutum est, puta custodes, aut serui infirmi si bene non custodierunt infirmum: quod potuit esse, uel quia nimio labore lassī, uel longa vigilia grauati, nō sēper attenderūt super infirmo, sed à somno decepti, infirmus longam fecit potationē, cuius occasione, iudicio medici, mortuus est, uel quia erat furiosus se ipsum, uel aliū ex frenesi occidit, & huiusmodi: quia talis culpa est leuissima, non sunt irregulares, secus si lata culpa fecerunt, puta, quia se inebriauerunt, & uigilare non potuerunt, uel dimiserunt infirmum furiosum; ut irent ad ludendum, uel aliud non necessarium faciendum, & certum sit hoc eorū culpa accidisse: & si culpa fuit in committendo, puta dederunt infirmo uinū, aut aliquid aliud, contra præceptum Medici, si inde mors sequitur, sunt irregulares, etiam ex leui culpa.

18

ALIA est irregularitas, quæ contrahitur ex delicto: & hæc contingit tripliciter, uel ante susceptionem ordinis, uel in ipsa susceptione ordinis, uel post susceptionem.

19
Ante susceptionem.

Ante susceptionem ordinis cōtrahitur quinq; modis, scilicet per apostasiam à fide, per infamiam criminis notorij, per abusum ordinis non suscepti, per iterationem baptismi, per homicidium, uel mutilationem, de quibus per ordinem.

Apostasia
quid.

Primò per apostasiam pro qua nota q. Apostasia dicitur quasi retro statio, seu retro recessio. unde apostata, id est retrocedēs, quia ut ait. D. Tho. secūda. 2. q.

12. per.

12. per ipsā retrocedit à Deo. unde sicut tripliciter Deo cōiungimur, scilicet p. fidē, uoluntatē, & emāpationē ad cultum Diuinum, ita tripliciter à Deo apostatamus. Est igitur triplex apostasia, ut et notat. Glo. cap. 1. de apostatis, scilicet perfidiæ, quando quis recedit à fide in totum & sponte: dico in totum nam qui recedit in parte, est hæreticus, & nō apostata; dico etiam spōte, quia uel, ultimo re, ut fertur de Marcellino Papa, non facit in fidelem, recedendo a fide: sed qui propria uoluntate apud turchas aut alibi renegat fidē, & sacra idolis offert: & hoc dupliciter, uel ex toto animo, uel apparenter cum signis exterioribus, quia, ut talis habetur, quo ad Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis.

Apostasia
triplex.

Secunda est inobedientiæ. cap. illud, de maiori parte, & obedi. Sed non omnis inobediencia inducit hanc poenam, sed illa, quæ oritur ex infidelitate, puta quia non credit, Papam habere potestatem condendi Canones, recedit ab eius obedientia: quæ apostasia secundum Glo. præallegatam cadit in primam apostasie speciem.

Tertia est irregularitatis, & est quando Clericus in sacris, & Religiosus professus de serens habitū Clericalē, aut Religionis, ita laicaliter uiuit, q. omnibus appareat renuntiasse Clericali, & Religioni: & isti sunt à Prælati cohercendi ut redeant: & donec in apostasia perseverant sunt impediti. 6. q. 1. cap. legi. & cap. hi qui, dist. 50. Item qui ex parte recedit à fide, ut sunt hæretici, qui ex parte credunt, & ex parte negant. cap. quicumq; §. hæretici, de hæreticis in 6.

Secundò per infamiam criminis notorij, ut publicus concubiniarius, seu fornicator, histrio, iaculator, & similes. cap. ult. de cohabita. Cle. & Mulierum, & c. ult. de temp. ordin. secus si esset occultus.

Tertio per abusum ordinis non suscepti, id est qui exercet ordinem nondum susceptū intelligendo de ordine sacro. est irregularis cap. sollicitudo dist. 52. ca. 1. & 2. de Clerico non ordi. Nota hic, tria requiri ad hoc uti incurrat irregularitatem, primò, ut exerceat actum pertinentem ad ordinem, quem non habet, secundò, ut non fiat iocosè, tertio ut solemniter cum uestibus ad illū ordinē pertinentibus, quod dixi, ut me præferuarem ab eo, qui canit Epistolam sine manipulo, aut baptizaret sine solemnitate. ut aliàs dixi. Item qui scienter promouetur per saltum, uel negligenter ad sacros ordines. cap. unico de Clerico per saltum promotus & cap. qui uero, dist. 52. Item qui ordinem furtiue suscipit. cap. ueniens, de eo. qui furtiue ordinem suscepit.

Nota.

Quartò, per iterationem Baptismi, pro quo dicuntur multa, primo. Qui sciēter baptizatus rebaptizatur irregularis efficitur. c. Rebaptizare, de consecra. dist. 4. 2. Bis scienter baptizatus, est irregularis. c. eos quos. eadem dist. 3. Ministrans scienter rebaptizanti est irregularis. c. 2. de apostasia. 4. Qui rebaptizans aliquē baptizatum ignoranter, ignorantia iuris, tam diuini q. canonici est irregularis: & si ignorantia est facti probabilis excusatur: sed si ignorantia facti est crassa, non excusatur, nam debet credi, & suaderi. q. natus de parentibus Christianis, & inter Christianos fideliter cōuersatus, sit baptizatus. c. ueniens de presbytero non baptizato. Caueat itē sacerdos, si sciat infantē domi habuisse uerā formā baptismi, ne iterum baptizet cum conditione, sed tantum adhibeat alias ceremonias. Sorus in 4. dist. 3. q. 1. art. 9.

Cane.

Nota q. in reconfirmante, & reordinante nulla poena irregularitatis cadit. secundum Cardi. super. c. dictum de consecra. dist. 6.

Nota.

Quintò & ultimò, per homicidium, de quo satis dictum est.

In ipsa ordinatione cōtrahit irregularitas multis modis, uidelicet Clericus excōmunicatus maiori excōmicatione suscipiēs ordinem sacrum irregularis efficitur.

In ipsa susceptione

ctur, cap. cum illorum, de sententia excommunicatio. Suscipiens ordinem sacrum ab Episcopo, qui renuntiauit non solum loco, sed etiam dignitati, est irregularis. cap. id est, de ordinatis ab episcopo, qui renun. episc. Qui ordinatur ab episcopo excommunicato, est irregularis. cap. 2. eod. tit. Qui eadem die suscipit ordines minores, & subdiaconatum, uel duos ordines sacros clandestine, irregularitatis poenam incurrit. cap. 2. & 3. de eo qui furt. ordin. suscep.

*Poss. suscipi
pensionem.*

Post susceptionem ordinis contrahitur irregularitas in multis casibus: primo clericus in minoribus ordinibus excommunicatus maiori excommunicatione exercens ordinem suum solenniter, efficitur irregularis. secundum Hostien. cap. cum medicinalis de senten. excommu. in 6. & Pan. cap. 2. de clerico excomm. Silu. & communiter: dixi (solenniter) nam si sine cocta porrigeret ampollinas, aut cereos ferret in aliquo casu, tanquam laicus, non incurreret; ut dictum est supra. Clericus existens in sarris, exercens ordinem sacrum cum excommunicatione, efficitur irregularis. cap. 1. de clerico excomm. Clericus suspensus ab ordine, siue a iure, siue ab homine, ministrans in ordine suo, ut dictum est cap. de Suspensione, irregularis est, pro qua re uide ibi. Clericus interdictus, uel non interdictus celebrans in loco interdicto irregularis est, pro quo in cap. de interdicto dictum est satis.

*22
Eleva.*

Nota primo, quod episcopi, prout habetur in sacro Concilio Trident. Sess. 24. cap. 6. possunt dispensare super Irregularitatem prouenientem ex delicto occulto, praeterquam super eam, quae prouenit ex homicidio uoluntario, & aliis deductis in foro contentioso: ex qua re sequitur, quod non possunt dispensare super illegitimitate, bigamia, defectibus naturae, & huiusmodi, quae non proueniunt ex delicto.

*Homicidium
uoluntarium.*

Nota secundo, ut sciatur, quod est homicidium uoluntarium, a cuius irregulariter facultas dispensandi semper excipitur, etiam in magnis iubilis, in quibus Papa, quasi nihil sibi referuat, nec dispensare solet, sic definitur.

Homicidium uoluntarium est homicidium illicitum, intentum, siue uoluntum in se, uel saltem aequipollenter, aliàs quam uitandae mortis causa, ab authore perpetratum.

Dixi (illicitum) ad differentiam illius, quod est iustum, ut factum a ministris iustitiae. & illius, quod est iustum, ut factum a militibus in bello iusto. & illius, quod neque est licitum, neque illicitum, ut factum a puero, qui non est doli capax, uel furioso, ebrio, sine sua culpa, & huiusmodi.

Dixi (intentum, uel in se uoluntum) ad differentiam eius, quod non est intentum, sed uoluntum in causa tantum, ut est quando casualiter aduenit.

Dixi (saltem aequipollenter) ad includendum illud, quod, & si non est uoluntum in se, est tamen uoluntum in causa propinqua, ita quod uix accidit illam uelle, & non effectum eius, ut est propinare uenenum, & nolle mortem, ferire punctum circa praecordia, & huiusmodi: cum sciatur, inde non posse euitari mortem.

Dixi (aliàs quam uitandae mortis causa) ad excludendum homicidium intentum per se, ob defensionem uitae. Pro cuius intelligentia, est aduertendum, quod duplex est homicidium illicitum uoluntarium, & per se intentum: unum est intentum, & uoluntum in se simpliciter absolute, & de hoc intelligitur definitio data, super quo homicidio statutum est, ut nunquam dispensetur, pro ut habetur in sacro Conc. Trident. Sess. 14. cap. 7. quod ita incipit. Cum etiam qui per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari euelli debet, & cetera. Alterum est uoluntum in se, non simpliciter, & absolute, sed defensionis

causa:

causa: non dico de illa defensione, qua licet uim ui repellere, cum moderamine inculpatæ tutelæ, scilicet quando nisi occidat nullatenus euadere possit, quia in tali casu non incurrit irregularitatem, ut dictum est supra: sed dico de defensione uim ui repellendo cum excessu inculpatæ tutelæ, & est quando potest defendere sine morte inuadentis, quamuis simpliciter illam non intendat. Et hoc homicidium causa defensionis, quamuis sit illicitum ob excessum inculpatæ tutelæ, est tamen dispensabile, ut colligitur ex dicto cap. 7. nuper citato. ibi, (Si uero homicidium non ex proposito sed casu, uel uim ui repellendo, & cetera.) Et hoc obseruatur hodie in sacra penitentiaria, prout notat Nauar. ca. 27. nume. 239.

Dictum est (ab authore perpetratum) quia non sufficit, ut perpetratur ab alio. accidit enim quandoque, ut aliquis mandet seruo, uel cuiunque, ut aliquam iniuriam leuem inferat alteri, & seruus eum occidit, aut mutilat, tunc non imputatur mandanti, quia praeter eius uoluntatem, sed seruo. Et è contra quando Dominus mandat seruo, ut propinet alteri poculum ueneno infectum, fingens esse sale aspersum, aut aliud simile, & id facere animo ludendi, tunc in seruo tale homicidium non est tribuendum, quia non est autor mali, & ideo in huiusmodi casibus dispensatur.

Nota tertio, quod huiusmodi homicidia dispensabilia si fuerint occultissima, & probabiliter timeretur, aut certè crederetur homicidam (si fuerit sacerdos) infamatum iri, se homicidium fecisse, nisi celebraret tempore quo oporteret, puta uenit dies Natalis Domini, & ille adhuc non obtinuit dispensationem: tunc & eo casu posset sine peccato celebrare, antequam dispensationem obtineat, dummodo sit uere contritus, & confessus de peccato; Et ratio huius est, quod quando concurrunt duæ leges contrariae, & incompatibiles in eodem, tunc minor cedit maiori. cap. non semper. & cap. si dominus. 11. q. 3. sed lex de seruanda fama est praestantior, quam cessatio à celebratione, nam illa est lex naturalis, ista uero est Pontificia. ergo.

Nota.

Nota quarto, qui incurrit irregularitatem, si postea celebrat, aut facit aliquid pertinens ad officium, a quo est per illam impeditus, licet peccet mortaliter, non tamen incurrit nouam irregularitatem, signum huiusmodi est, quod quando sedes apostolica dispensat tantum super irregularitate contracta antequam celebrant. ita Nauar. c. 27. num. 194.

Nota.

Nota quinto, qui incurrit in irregularitatem ob delictum potest absolui ab eo remanente peccato. Nauar. cap. 27. num. 239.

Nota.

Nota denique casum pulcherrimum, & a Clericis bene considerandum. Qui dā in sacris existens adulterium commisit cum quadam matrona: quod aduertens maritus, post multos menses ut potuit, eam interfecit, Dubitatū fuit, an adulter per hoc contraxit poenam irregularitatis.

Nota.

Hoc dubio agitato in sacra penitentiaria, tandem responsum fuit a feli. recor. Pio

Quinto, talem incidisse in poenam irregularitatis,

eo quod dederat operam rei sufficienter directæ ad mortem inferendam. pro hoc uide Nauar. cap. 27.

numero 38.

SVMMARIVM MATERIERVM, QVÆ
continentur in hoc tractatu de
Iuramento.

- 1 Continuatur hæc pars, cum cæteris huius operis.
- 2 Ostenditur, quantum hic tractatus est utilis & necessarius.
- 3 Duplex consideratio fit de Iuramento.
- 4 Diffinitur, quid est Iuramentum.
- 5 Queritur an iurare per creaturas sine relatione ad Deum sit verum Iuramentum.
- 6 Declaratur, an dare fidem porrigendo manum, sine locutione, sit Iuramentum.
- 7 Quot sunt species Iuramenti.
- 8 Iuramentum execrabile, quid est.
- 9 Iuramentum assertorium confirmationis, quid est, & quot species habet.
- 10 Hic probatur, licitum esse iurare.
- 11 Hic declaratur quantum sit licitum iurare.
- 12 Hic ponitur, quot circumstantias iuramentum habere debet, ut non sit vitiosum.
- 13 Per circumstantiam, Quis, dicitur, quis iurare potest.
- 14 Per circumstantiam, Cui, dicitur, in cuius manus iurari debet.
- 15 Per circumstantiam, Quod, dicitur, quid iurando affirmatur, aut negatur.
- 16 Ponitur, quando deficit iudicium in iuramento.
- 17 Ponitur, quando deficit veritas in iuramento.
- 18 Declaratur, quæ veritas requiritur in Iuramento promissionis.
- 19 Hic examinatur pulcrum Dubium, scilicet, an iurare cum animo non adimplendi, obliget.
- 20 Quando mulieres iurant verberare filios, si postea non verberant, ad quid tenentur.
- 21 Ponitur, quando deficit iustitia in Iuramento.
- 22 Tractatur de Iuramento conditionato.
- 23 Fictè iurare super aliquo contractu simulato, illa fictio quid operatur.
- 24 Queritur, an iurare cum animo non obligandi se teneatur observare iuramentum.
- 25 Dubitatur, an quod iuramento promittitur possit semper in melius commutari.
- 26 Per circumstantiam, Quod, dicitur, quid iurando invocare debemus, dubitatur, & soluitur.
- 27 Per circumstantiam, ad Quid, dicitur, quo fine iurare debemus, & quando finis iuramentum vitiat.

28 Pro

- 28 Pro circumstantia, Cur, dicitur, quando iuramentum habet iniquam causam, observari non debet.
- 29 Pro circumstantia, Quomodo, dicitur, quot modis iuramentum vitiat; & quibus occasionibus annullatur.
- 30 Iuramentum factum per vim, quando obligat, & quando non.
- 31 Iuramentum timore factum, an obliget.
- 32 In quatuor casibus non tenemur petere absolutionem iuramenti, dum iuras se pœnitet.
- 33 Queritur, an liceat quandoque iurare cum animo non se obligandi; & tunc quibus verbis vii debemus, sine peccato.
- 34 Iuramentum factum cum Iracundia quando non obligat.
- 35 Iuramentum factum in consideratè an obliget.
- 36 Pro circumstantia, Quando, dicitur, quo tempore iurandum est.
- 37 Tractatur de absolutione iuramenti.
- 38 Dicitur, quis Iuramentum irritare potest.
- 39 Quando super Iuramento dispensari potest.
- 40 Quando Iuramento promissum commutari potest, & à quo.
- 41 Dicitur, quis iuramentum relaxare potest.
- 42 Proponitur tractari de adiuratione.
- 43 Quid sit adiuratio, declaratur.
- 44 Docetur, quando licet Deum adiurare, & quomodo.
- 45 Quando licet Angelos adiurare, & quomodo.
- 46 Quando Demones adiurare licet, & quomodo.
- 47 Quando dicitur adiurari Demones, supplicatione.
- 48 Demones quando dicitur invocari expresse.
- 49 Demones quando invocari possent, absque reuerentia eis exhibenda.
- 50 Invocatio Demonis tacita quando dicitur.
- 51 Quando licebit, super nos ferre aliqua verba scripturæ sacræ scripta.
- 52 Demon adiurari, quando potest, absq; pacto cum eo iniro, & reuerentia ei exhibita.
- 53 Quando licitum erit adiurare creaturas irracionales, & quomodo.

Tractatus De Iuramento.



AD iustitiam legis Diuinæ pertinet (ait Augusti. in lib. de correctio-
ne, & gratia) declinare a malo, & facere bonum; non enim suffi-
ciunt vitare peccata, quæ Deo, & communitati nociva sunt; verum
etiam virtutes ampliè sub ratione debiti, in ordine ad Deum, &
communitatem. Inter cæteras autem virtutes, quibus Deo
debitum reddimus, est virtus Religionis, qua Deo debetur latria. Dupli-
citer autem Deo latria exhibetur, vel per actus interiores, ut sunt deuotio,
de quibus in prima parte, quantum ad manus nostrum spectabat, locuti su-
mus.

I Declinare
à malo &
facere bo-
num.

Latria
Deo debe-
tur.

mus: Vel per actus exteriores; quibus ad Deum venerandum, aut nostrum corpus exhibemus, quod fit adorando, aut nostras res offerimus, quod fit, vel dando, ut sunt sacrificia, oblationes, primitiæ, & decimæ (de quibus hic tractare non intendimus; sunt enim extra scopum nostræ intentionis) uel promittendo, ut fit per Votum, de quo satis supra locuti sumus. Vel tertia Deo ipsi exhibetur, aut per actus, quibus, ea quæ Dei sunt, ab hominibus assumuntur, ut sunt Sacramenta nouæ legis, de quibus in quarta parte, Deo fauente, exactè, & diffusè tractabimus; aut per inuocationem nominis Diuini, de qua inuocatione in præsentem intendimus. Assumitur autem nomen Diuinum, quantum ad nostrum propositum spectat, dupliciter, scilicet, & per modum Iuramenti, ad propria verba confirmanda; & per modum adiurationis ad inducendum alios.

2 *Materia Iuramento utilis, & necessaria.* Materia hæc de Iuramento est non parum utilis, & necessaria; multi enim in eo lethaliter delinquant, vel ignoranter, non intelligendo significata verborum, vel malitiosè, non aduertendo grauitatem peccati; & ideo in eo elaborandum est.

3 De Iuramento duplex erit consideratio: vna scilicet quo ad eius substantiam; altera, quo ad eius circumstantias.

Iuramentū quantum ad substantiā. Quantum ad primum, Iuramentum dupliciter sumi potest; vel pro actu iurandi; & hoc modo. D. Th. 2. 2. q. 89. art. 1. Sic definiuit. Iurare, est Deum testem inuocare; qui enim iurat, Deum autorem veritatis ad confirmandum dictum suū, in testem adducit. Vnde Augustinus in sermone de Periurio, super illa verba Iacobi Apostoli (nolite iurare) sic ait. Quid est, dicere, iuro per Deum? nisi testis est Deus.

Iuramentū pro actu iurandi. Introducitur Iuramentum, ex eo, quòd facta hominum particularia cum sint conuigentia; necessaria ratione confirmari non possunt: homini autem absolute loquenti non creditur; tum quia audiens cordis occulta, loquentis, & futura promittentis, an adimplere intendit, cognoscere non potest: nec minus absentia, uel præterita aspiciere valet: tum etiam, quia homines fallaces sunt; iuxta illud Ps. Os eorum locutum est mendacium: ideo alicuius testimonij confirmatione indigent: non existente autem aliquo testimonio, Deus pro teste inuocatur: tum quia est infallibilis veritas, tum quia nil ei latet.

Iuramentū pro habitu quid est. Vel Iuramentum sumitur pro habitu; & tunc mere scholastico sic definitur ab Ostiense in summa li. 2. in Rubrica de Iuramento. Iuramentum est assertio, vel negatio de aliquo licito possibili, & honesto, sacræ rei attestazione firmata. Sed hæc definitio non placet; hoc enim posito, nemo malè iurare posset; contrarium tamen uerum est, ut infra dicitur: ideo Raymun. aliter dicit. Iuramentum est assertio, vel negatio de aliquo, sacræ rei attestazione firmata. Sed neq; hæc definitio sufficit; non enim solum affirmando, iuramus, sed etiam negando: Germana igitur definitio hæc erit, secundum Archidiaconum, & Sotum lib. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 1. ad mentem. D. Th.

4 *Iuramentū definitio prima.* Iuramentum est dictio, id est assertio, uel negatio, de aliquo facto, uel fiendo, sacræ rei attestazione firmata.

Dicitur (assertio, uel negatio) non solum pro oratione uocali, dum ore eonfirmatur, uel negatur aliquid: sed etiam pro uirtuali; cum scilicet quis petit Iuramentum super sancta Dei euangelia, ita esse: & ille solummodo scripturam tangendo, corde affirmat, super petito: unde tactus ille pro Iuramento habetur ac si ore confirmasset. Hinc Nauar. c. 1. 2. nu. 2. ad definitionem adiunxit (expressè, uel tacitè.)

Dicitur (de aliquo facto, uel fiendo) nam quandoque attestamur res sacras, asserendo facta præsentia, uel præterita; in quarum rerum testimonium, & confirmationem Deum inuocamus: & hoc modo dicitur Iuramentum assertorium. Quandoque aut inuocamus nomen Diuinum ad confirmandum aliquod futurum promissum, pro quo obligamur adimplere, quod promittimus: & hoc modo, dicitur Iuramentum promissorium; de quibus infra.

Dicitur (sacræ rei) & per sacras res intelligimus non solum Deum ipsum, sed creaturas, in quantum sunt Dei; id est in quantum in illis resplendet aliquo modo diuina veritas. Et primo, dum quis iurat per corpus Christi, per crucem Christi, per Euangelium, per Sacra, per Ordines sacros, per Sanctos, per Reliquias, per scripturas, & litteras Christi, & similia. Vnde Aug. ait. Sciendum est, quod Sancti non tam per creaturas, quam per creatorem creaturarum iurabāt: neq; in creaturis, per quas iurabāt aliud, quàm creatorem earum uenerabantur. Secundo per alias res, quæ non sunt sacræ, s. per cœlum, per terram, ignem, & similia: dum, s. ad Deum referuntur; id est in quantum in eis relucet uestigium veritatis Diuinæ: quod fit, dicendo, per cœlum Dei, per istum ignem Dei, & similia. immo dico, si non apponatur nomen Dei, uult tamen intelligere. Vnde Innocen. Papa. Cap. Si Christus, de Iure iurando, Sic ait. Qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum. Sine autem hac intentione; has creaturas simpliciter attestari, non est Iuramentum. Et multo magis Iuramentum esse, dicendum est; quando iuramus, per aliquam creaturam, in qua iurando, aliqua Dei memoria nobis peculiariter fit, dicendo, per animam meam, per conscientiam meam, per habitum Diui Francisci, & similia.

Dubitatur primo, an iurare per creaturas, sine hac relatione ad Deum, sit Iuramentum? Respondeo, quod non; dictum est. n. iurare, est Deum testem inuocare: simpliciter autem possumus Deum inuocare, uel directè, dicendo, per Deum, per Christum, per Sanctam Trinitatem, uel simile; uel obliquè, dicendo, per cœlum Dei, per litteras Dei, & similia; uel nominando aliquid, in quo relucet Diuina ueritas, ut dicendo per Euangelium, quod tantum ualet, ac si diceret, per Deum, cuius ueritas in Euangelio manifestatur: dicendo, per Sanctos; id est qui hanc ueritatem crediderunt; dicendo, per scripturas: aut per reliquias, in quibus manifestatur diuina ueritas; dicendo, per conscientiam, in quantum per eam Deum attestamur, & commemoramus. Ex hoc sequitur, quòd attestare creaturas, per quas, aliquo modo, Diuinum testimonium non inuocatur, non dicitur propriè Iuramentum; sed attestantur, & adducuntur, ut res humanæ, addicti confirmationem. Ita etiam qui affirmat, aut negat aliquid, dicendo per fidem meam, uel in fidei de humana intelligit, & morali non iurat, sed ad confirmationem dicti eius, suam fidelitatem adducit, ut facere solent Principes, & nobiles, qui fidelitatem profitentes, illam in confirmationem dictorum suorum attestantur; cuius sermonis sensus est; quod dico, ita uerum est, sicut sum fidelis; secus si de fide Theologica, & Christiana intelligerent; quia tunc esset uerè Iuramentum. Item dicendo, in ueritate ita est, non est iurare; nam nil aliud dicitur, quàm uerè sic est: licet enim Deus sit ueritas, non tamen omnis ueritas est Deus; & ideo non sequitur, nisi in animo suo hoc intenderet: tunc enim esset Iuramentum ex intentione, & non ex ui uerborum.

Item, qui dicit, Deus scit, an ita sit, non est iurare, & Deum testem inuocare; sed tantum enunciare, & suo dicto Deum spectatorem, & præsentem facere; quorum uerborum sensus est: dictum meum scientiæ Dei submitto. Et multo minus Iuramentum esset, dicendo; hoc dixerim coram Deo

5 *Dubium iurare per creaturas, an sit iuramentum.*

Deo: secus autem si diceret; Deus scit, me uerum dicere, tunc enim esset Deum inuocare, & consequenter iurare: ita Paulus ait. add Galatas. i. Deus scit, quod non mentior; sicut ad Roma. Testis est Deus mihi.

Instantia. Sed contra responsionem arguitur; Dicitur enim Matthæi. f. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino, neq; per cælum. neque per terram, neque per Hierosolimam, neque per caput tuum: itaque si modus hic iurandi non esset simpliciter iuramentum, non prohiberetur. Vnde Hieronymus exponens hunc textum, sic ait. considera, quod hic Saluator non prohibuit iurare per Deum: sed per cælum, & terram: ergo si hæc attestentur, etiam sine relatione ad Deum; adhuc Iuramentum dicitur. Item 22. q. 1. cap. clericum. prohibetur clericis iurare per creaturas. sub acerrima pœna: ergo si hæc attestari non esset Iuramentum, ad quid prohiberentur?

Responsio. Respondetur, quod Dominus prohibuit Iudæis, loco citato, hunc modum iurandi, ne reuerentiam, quæ Deo debetur, creaturis exhiberent: Iudæi namque sic iurantes, creaturas venerabantur, quod est contra religionem. Vnde Hieronymus ibidem subiunxit, dicens; quod Iudæi iurabant per Angelos, & alias creaturas, eis Dei honorem exhibentes. Eadem ratione punitur Clericus, per Canonem allegatum, si per creaturas iurauerit; quod pertinet ad blasphemiam infidelitatis: secus dicendum esset, si ad Deum relata adducantur.

Corollarium. Hinc colligitur, qui iuraret per aliquas creaturas sine relatione ad Deum; sed inducendo eas in testem, tamquam aliquod Diuinum, in quo possit esse auctoritas fidelitatis, & confirmationis sententiæ suæ, peccaret grauiter, eoque attribueret creaturæ, quod est solius Dei.

Dubium. Dubitatur secundo, an iurare cum, in, sit idem, quod cum, per? Respondet. D. Bonauen. quod sic. Sed, per, explicat magis ueritatem testificantis. ueruntamen secundum rem, idem est dicere, in Deum, & per Deum; unde tantum ualet dicere, in conscientia mea, in anima mea, ita est; quantum dicere, per conscientiam meam, & per animam meam.

Dubium. Dubitatur tertio, nunquid omnis præstatio fidei sit Iuramentum? Respondet Panormitanus in cap. Querelam, de iure iurando, quod sic: quia tunc dicitur, aliquem præstare fidem, quando promittit aliquid, porrigendo manum dexteram; quod idem sonat, quam si dicat, promitto tibi hoc, uel illud, per hanc fidem meam: Angelus autem dicit, non esse Iuramentum; quia non interuenit uerbum (iuro) sed promissio tantum. Sed hoc nihil est: non enim necesse est in Iuramento uti hoc uerbo (iuro) sed sufficit, si Deus, aut aliquid Dei attestet, explicitè, uel implicitè. Vnde aliter dicendum. Si fides hic sumatur pro fide Theologica, tunc est, Iuramentum; idem enim est dicere (secundum Archidia. c. 1. de pul. lib. 6.) iuro tibi per fidem meam, & promitto tibi per fidem meam, uel in fide mea, porrigendo manum; intelligendo tamen de fide, quam profitentur Christiani: si autem promissio sit super propria fide, id est fidelitate, & realitate humana, & ciuili; tunc præstatio fidei non Iuramentum. Et si præstatio fidem, nihil horum cogitatur; intelligitur de fide humana; quia sic ipsum nomen sonat.

Dubium. Sed quid dicendum, dum quis iurat, per uitam propriam, uel filiorum, aut per uitam Regis. ut iurauit Ioseph, per uitam Pharaonis. Gen. 42? Solutio dictorum dependet ex dicendis.

Species iuramentorum quæ sunt. Species Iuramenti, prima sui diuisionis, sunt tres. Prima uocatur Iuramentum Assertorium. Tertia Iuramentum Promissorium. secundum. D. Thom. 2. 2. quæst. 89. articu. 1. & Gottifredum in summa. de iure iurando colum. 2. & alios doctores.

Quan-

Quantum ad primam speciem dico. Cum supra dictum sit, iurare, est Deum inuocare, ut nostris assertionibus assistat, uel in testem ueritatis (existente ipso prima ueritate infallibili) & tanquam fidele in confirmationem nostri dicti, eum adducimus; quod fit in Iuramento Assertorio. Vel in testem, & Iudicem eum exorando, & imprecando, ut tamquam Iudex de falsitate dicti uindictam sumat; quod fit in Iuramento Execratorio; qui enim aliquid asserendo iurat, dicendo per uitam filiorum meorum, uel simile, inuocat Deum, ut reuellet ueritatem sui dicti, ita ut si uerum est, quod dicit, saluet uitam filiorum, sin autem falsum, tamquam Iudex uindictam falsitatis sumat.

Hæc iurandi forma antiqua est, qua Iudæi utebantur, ut habetur 2. Regum. c. 3. Hoc faciat mihi Dominus, & hoc addat. Hoc modo iurauit Ioseph, dicendo, per uitam Pharaonis. Gen. c. 42. & in multis alijs locis inuenitur.

Hic modus iurandi frequentatur in Italia, & in Hispania satis imprudenter, hoc est, sine necessitate & quod peius est, multoties, falsum dicendo. Ad hanc speciem iurandi reducitur illa forma, qua inuocatur Deus, ut præmiator sui dicti, dum dicitur, sic Deus me adiuuet, sic uitam filiorum meorum seruet, sicut est uerum, quod dico, quod idem est, ac si diceret, Deus me non adiuuet, sed perdat, si non dico ueritatem. Hæc forma iurandi utuntur, qui fidei professionem faciunt, dicendo. Ego idem. N. spondeo, uoueo, ac iuro; & me Deus adiuuet. Item, dicendo, sicut Deus est, sicut Deus est uerus, sicut Christus natus est de Maria Virgine, & simile; ita uerum est, quod dico, sunt Iuramenta Execratoria. Item, dicere per uitam Dei, per uitam Christi, uel simile, sunt Iuramenta Execrationis, quæ omnia, & similia, si assumuntur, falsum dicendo, erunt blasphemiarum pernitiosæ; nam quid aliud est dicere per uitam Dei, falsum iurando, quam Deus seipsum interimat? Dicendo, per uitam Christi, cum falsitate, tantum ualet, quam tuum dicere, per uitam Christi. Dicendo, sicut est uerus Deus, ita uerum dico; si forte falsum diceres, negares Deum esse. Dicendo, ita uerum dico, sicut Christus est filius Virginis Mariæ; si in falsitate iuras, facis, quæ est castissima semper uirgo, mulierem uiolatam; quid igitur scelestius, quam uti his, & similibus Iuramentis. Et quia homines parum aduertunt sensum talium uerborum; habentes hunc modum iurandi in consuetudine: ideo aduertant ipsi confessarij, eos examinando. Et si iurat in ueritate; id est uerum dicendo, Dico, si iurat sine necessitate, & utilitate, quamuis uerum dicat, peccat uenialiter. & quod peius est, ad multa pericula, periuranti, se exponit, ut infra dicitur.

Quantum ad secundam speciem, scilicet Iuramentum Assertorium, dico, quod Iuramentum Assertorium, habet multas alias species sub se, ut notat oiti. lib. 2. lxx summa in Rubrica de Iuramento Assertorio; scilicet quoddam est uoluntarium, quoddam necessarium, & quoddam iudiciale.

Iuramentum Assertorium uoluntarium dicitur illud quod fit extra iudicium, pendens ex sola iurantis uoluntate; dum quis spontè iurat, in confirmationem sui dicti; & tunc indistinctè suscipi, & regulari potest. quamuis enim fiat ex rationabili causa, ad finiendas controuersias ortas inter amicos, uel ad inducendum animum amici, uel cuiuscunq; ut eius dictis assentiat; potest tamen amicus ei assentire, & non assentire, credere, & non credere.

Iuramentum necessarium uocatur illud, quod datur a Iudice, præcipiendo, iurare, quod sine legitima causa recusari non potest; & hoc triplex est; uel probatorium, ac Iuramentum, quod testis præstat, ut inde ueritas eliciatur; uel erit Iuramentum calumnie, quod datur ad fugandas calumnie suspiciones uel erit Iuramentum diffinitiuum, quod accidit dari, dum Iudex propter probationis inopiam,

Iuramentum execratorium quia est.

Iuramentum assertorium multiplex.

Iuramentum uoluntarium.

Iuramentum necessarium.

iuramentū iudiciale. **I**uramentum iudiciale dicitur, quando pars parti in iudicio defert; de quo ad iuris peritos remittitur.

10 **E**XPEDITO de Iuramento, quantum ad eius substantiam; uidentium est de secundo, id est de eius circumstantiis; & circa hæc multa sunt dicenda; pro quorum introductione dubitatur.

Et primo quaeritur, an sit licitum iurare? Respondet D. Th. 2. 2. q. 89. quod iurare est bonum secundum se, debet tamen fieri ex causa.

Probat per primo, quod sit bonum: dictum est enim supra in principio, quod iurare est actus religionis, siue latriæ: nam qui iurat, diuinum testimonium inuocat ad confirmandam veritatem: non potest aliquid confirmari tamquam uerum; nisi per aliquod, quod est magis uerum, certius, & potius eo; ergo cum Deum in testem inuocamus, ipsum tamquam primam, & infallibilem ueritatem ueneramur. Hinc Philosophus primo Met. dicere coactus fuit. Iuramentum est quid honorabilissimum. Præterea quos amamus, eos iuramus: Vnde Hieronymus super Matth. 5. Sic ait. Qui iurat, aut ueneratur, aut diligit eum, per quem iurat; sed iurando per Deum, maximum signum amoris ostendimus; ergo iurare est actus religionis. Tertio qui iurat per aliquem, proficitur illum esse potius: unde Paulus ad Hebræos dicit. c. 6. quod homines per maiores se iurant; sed iurando per Deum, facimus eum potius, id est cuius ueritas est indefectibilis, & scientia est uniuersalis; ergo iurando per eum, Deum ueneramur, & ex consequenti iurare est quid bonum, & actus latriæ. Hinc dicitur Deuter. c. 6. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias, ac per nomen ipsius iurabis.

Infantia. Sed contra hæc arguitur, & redit idem argumentum, ut prius. Christus. Matt. 5. uidetur absolute prohibuisse iurare: ait enim, ego autem dico uobis, non ite iurare omnino: cuius sententiam sequens Iacobus Apostolus in Epistola Cano. c. 5. dicit. Ante omnia, fratres carissimi, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramentum, hoc est, neque per Deum, neque per creaturas. Et responsioni Hieronymi primo argumento factæ, replicatur habentur enim... 23. q. 1. c. Siquis hæc uerba. Siquis per capillum Dei, uel per caput iurauerit, uel alio modo, blasphemia contra Deum usus fuerit. Vbi manifestè patet, quod nec per relata ad Deum, iurare debemus: ergo quomodocunque iuratur, erit illicitum, contra conclusionem positam.

Ad hæc respondetur. & primo dico, quod iurare absolute consideratum non est peccatum. c. Tu malum. 2. 2. q. 1. sed peierare. Vnde Augustinus ait, & habetur c. In nouo. ead. q. In nouo testamento dictum est. ne omnino iuremus, quod quidem mihi propterea dictum uidetur, non quia uerum iurare, peccatum est; sed quia peierare immane peccatum est. Vnde ad dictum Euangelij, & confirmatio nem Iacobi dicitur. quod nec Christus, nec Apostolus iurare prohibuerunt absolute; sed in illo uerbo (omnino) subintelligere uoluerunt, absque necessitate. Vnde idem Augustinus in lib. de Mendacio. cap. 15. ait. Cum Paulus post mandatum Domini plusquam semel iurauerit, ut patet ad Romanos. & ad Galat. ipse nobis mandati sensum aperuit. Et ideo nos subiunximus in nostra conclusione, respondeo ad dubium principale (debet tamen fieri ex causa) ne scilicet iurando, ad facilitatem iurandi deueniatur, & a facilitate, ad consuetudinem, & ex consuetudine, ne facile ad periurandum incidatur; experientia enim docet, ut qui frequenter pro omni minima re iurat, sæpe periurat. ut habetur. c. Ita ergo. ead. q.

Vnde

Vnde Ecclesiast. c. 23. dicitur. Iurationi non affuecat os tuum, multi enim casus in illa. Et Augustinus loco citato, ita subiungit. Præceptum Domini de prohibitione iuramenti ad hoc positum est, ut quantum in te est, non affectes, ut quasi pro bono, cum aliqua delectatione appetas iurandum.

Resolutio huius dubij est. quod etsi Christus nihil nobis uerit, per illa uerba Euangelij, quod antiquis patribus, non ita erat uetitum; explicuit tamen nobis, quod illis non ita erat apertum; ac deinde docuit utramque partem esse præceptum naturale positum, scilicet & iurare, quando ratio id poscit, & non iurare, quando nec necessitas, nec utilitas adest. Vnde 2. 2. q. 1. cap. Non est dicitur. Iuratio non est prohibenda nec tanquam bonum appetenda: ait enim Sotus lib. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 2. Sicut Deus præcipiendo, non occides, non furum facies, non excludit casus necessitatis, in quibus natura ipsa non comprehendit talia præcepta; quod enim aliquis patiens extremam necessitatem prouideat se de necessarijs; aut quod Iudex malefactorem necet, aut aggressus, suum inimicum interficiat, quando aliter euadere non ualet, non includuntur in illis præceptis; sic in proposito, dicendo, non iurare omnino, non excludit casum necessitatis, & utilitatis.

Iurari qd licet

11

Et ideo iuramentum non est habendum inter ea, quæ sunt per se appetenda, & consequenter non debemus eo frequenter uti. cap. Non est. 2. 2. q. 1. sed inter ea, quæ huic uitæ necessaria sunt.

Necessitas requirit, ut utamur eo, ad subueniendum alicui defectui corporis, & non ad libitum, & sine necessitate.

Non licet frequenter iurare eo.

Ad cap. allegatum. Siquis, dicitur, quod tempore, quo Canon ille fuit conditus, christiani inter infideles uiuebant, qui aliquas creaturas, ut Deos uenerabant: unde talis modus iurandi inducebat errorem, intelligendo Deum, ut Deum habere caput. & capillos: ideo Pius Papa hoc prohibuit.

Dictum etiam fuit in conclusione (secundum se) pro quo nota, ut ait. D. Thom. quæst. præallegata. art. 2. quod nonnulla sunt bona secundum se, quibus tamen si non utantur conuenienter, ut decet, cedunt in malum: sicut sumere Eucharistiã est ualde bonum, & tamen indignè sumere, est sumere iudicium suæ damnationis, sic in proposito dicendum est.

Nota.

Iuramentum secundum se est bonum, & licitum, potest tamen cedere in malum, ex eo, quod malè utimur eo.

Dupliciter autem malè utimur iuramento; uel sine necessitate, ut dictum est, uel sine debita cautela. & circumstantijs; quibus uitiatis, iuramentum redditur illicitum. Sed quibus circumstantijs iuramentum reddatur illicitum, his uerbis comprehenditur, ut assert Hostiensis quo supra, & Glo. in c. 1. 2. 2. q. 4.

12 Dupliciter male utimur iuramento.

Sic iurandum licitum discernere, notato.

Quis, Cui, Quod, Per quod, Ad quid, Cur, Quomodo, Quando.

Quæ omnia per ordinem declarabimus, Deo fauente.

QUI id est quæ persona iurare potest; nam ex persona iurantis, Iuramentum redditur illicitum. Pro quo nota, q. sicut ait. D. Th. 2. 2. q. 89. art. 10. in Iuramento duo sunt consideranda, unum ex parte Dei, cuius testimonium imploratur; & ex hac parte maxima reuerentia Iuramento debetur. Hinc sequitur, q. Pueri, & Puellæ ante annos pubertatis; id est masculi ante quartum decimum annum, puellæ ante annum duodecimum iurare non tenentur.

13 Quis iurare potest. Nota. Pueri, & puella iurare non tenentur.

Vnde cogita Iudice non pnt, si iurare reuerint, 2. 2. q. 5. c. Pueri. & c. Paruuli. pp. n. ætatis defectus non sunt ad iurandum idonei: pnt tamen ad iuram admitti, & non repelli, si ad id se obtulerint: quod intelligendū est, si sunt doli capaces; alias nō: nā in iusto adeste det iudicium; sed hæc ætas nescit, qd agat, ait Gl. ibi. Hac ead.

Furiosi nō debent iurare.

dem ratione repelluntur pupilli infantia proximi . Hoc idem intellige de furiosis, & mente captis; iuramentum enim cum animi iudicio, & deliberatione fieri debet; quæ furiosi non habent. Hæc autem omnia intelligenda sunt in iuramento solemnī, quod ad publicum testimonium exigitur; & ideo huiusmodi testes esse possunt; & de hoc iura intelligunt; sed extra iudicium, iurare, & periurare possunt, quia sensum habent, ait Hostiensis, quo supra. Verum si circa hoc de peccato quaeritur, dico quantum ad iuramentum executorium, & assertorium, idem iudicium faciendum est, quod de delictis. cap. Pueri. de delictis puerorum, scilicet si sunt doli capaces, possunt periurando, peccare mortaliter, aut venialiter secundum qualitatem periurij, sicut, & ceteri.

Pater potest reuocare iuramentum filij.

Quantum autem ad promissorium, impuberes si sunt doli capaces, possunt se obligare, iurando; & iuramentum valet, tam priuatim coram Deo, quam in iudicio. Vnde Glo in c. Paruuli. 22. q. 5. ait. in hoc casu potest quis conueniri, ratione iuramenti, quod praestitit, dum esset impubes iurauit, se praestitutum operas, ipse pubes factus, bene conuenitur de hoc iuramento. ut ff. de li. causa. l. ult. in fine. Verum pater potest eius iuramenta reuocare. Vnde c. Pueri. eo. tit. sic fertur. & pater eius, vt audierit, statim contradixerit, vota eius, & iuramenta irrita erunt; & facilius emendabitur. Sed differentia est inter Vota, & iuramenta, vt notat Glo. ibi; quod iuramentum, quam cito scit, reuocare tenetur, & debet, vt Canon ait. Sed uorum religionis non tenetur statim annullare, sed potest expectare tempus pubertatis; quo transacto, amplius annullare non posset, vt diximus in cap. de voto.

Periuri repelluntur a iuramento.

Periuri quoque a iuramento repelluntur. 22. q. 5. c. Paruuli; itaque si iurare se offerunt, cohibendi sunt. Ratio diuersitatis inter periuros, & pueros est: quod pueros solum naturalis defectus ætatis inhabiles, ad iurandum, esse facit, & propterea si malitia supplet ætatem, iurare volentes admittuntur: periuros autem ipsum delictum inhabiles reddit; nam iaris praesumptio est; ut qui semel in tali deliquit, iterabit delictum.

Ideo canon ait. qui semel peiuratus est, post hoc nec testis sit; nec ad sacramentum accedat, nec etiam in sua causa, vel alterius iurator existat: Vnde, non potest interuenire, vt testis in contractibus, nec in lite, neque de calumnia iurare potest.

Sed hic nota, qd Archidia. intelligit de periuris, qui in iudicio conuicti, vt periurij, atque rei facti, iure condemnati sunt, tamquam infames, infamia iuris. De periuris autem publicis, & infamibus, infamia facti cum sint quasi innumeri, dubius est. Posset tamen dici cum Siluestro. Verbo iuramentum 2. §. 3. quod si aliquis millies priuatim iurauerit, vt vulgus periurare solet, vel ex colera, inconsideratione, consuetudine, vel simili, non ideo est a testimonio ferendo cohibendus: Sed si quis coram multis deliberatè super sancta Dei Euangalia tactis scripturis falso euidenter iurauerit, quamuis hoc non faciat coram iudice, tamen vt conuictus tamquam periurus censendus est. Et huius ratio esse potest. si iurationis grauitas, cum tali deliberatione, & scandalo populi, sic publicè facta: vbi autem dubitaretur de tali deliberatione, & falsitate, vel consuetudo loci id nō admitteret, aliter dicendum erit.

Viris grauius non licet iurare.

ALTERVM, quod considerandum est, se tenet ex parte iurantis, & secundum hanc considerationem, iuris magne autoritatis, & personis aliquo sublimiori gradu, aut dignitate insignitis, non licet iurare. Huius asserti rationem reddit. D. T. loco citato: Iuramentum enim assumitur, vt dictum est supra, ad confirmandum quod asseritur, aut promittitur, eoque homini asserenti, vel promittenti

tenti simpliciter nō creditur, vel saltem de eius dicto dubitatur. hoc autem derogat dignitati, & excellentia viri grauis, & personæ magnæ autoritatis, vt ei nō credatur, aut de eius dicti veritate dubitetur: & ideo talibus personis iurare nō conuenit. Hinc. 2. q. 5. c. Siquis presbyter, dicitur, qd sacerdotes ex leui causa iurare non debent, nisi pro magna necessitate, & utilitate, & praecipue pro spiritualibus negotijs: vt per totam praedictam quaestionem probatur. Quæ omnia intellige in iudicio, sed extra iudicium, ac priuatè, pro nulla re fas est iurare. In cuius autem manus iurare debent, dum praedicti in iudicio iurant, in sequenti dicitur.

CVI, idest in manus cuius iurandum est, dicitur, si loquimur de iuramento priuato, scilicet extra iudicium, tunc cuiusque iurare potest homo: si autem de iuramento solenni, idest in iudicio, tunc quisque iurare debet suo iudici competenti. Hinc clerici, si fuerint a cœfati coram iudice seculari, a quo si requisiti fuerint, vt iuramentum praestent ad se purgandum, & corrigendum, non tenentur: immo prohibentur iurare coram tali iudice: sed coram suo iudice Ecclesiastico se purgant. 22. q. 5. c. Nullus. Adde secundum Glo. nisi hoc fiat autoritate Papæ. 2. q. 5. c. Mennam. Nec etiam clerici testimonium dicere possunt coram iudice seculari, si in testem vocentur. 11. q. 1. c. Testimonium. Adde secundum Glo. & Hostien. quo sup. nisi de licentia sui superioris aliqui addunt, in causa criminali: sed melius dicas, qd in nullo casu iurare debet coram iudice seculari, sine licentia sui praelati.

In manus cuius iurare debemus.

QUOD, explicat id, quo iuratur. nam ratione rei pro qua iuratur, aliquando iuramentum redditur illicitum: ideo super hoc insistentum est: sunt. n. hic multa dicenda.

Quid iurandum est. Iuramentum debet habere tres comites.

Primo sciendum est, ut iuramentum sit licitum, tres comites habere debet, ait D. T. 22. q. 89. artic. 3. scilicet iudicium veritatem, & iustitiam, iuxta illud Hieremias c. 4. & habetur 22. q. 2. c. Animaduertendum est, iurabis, uiuit Dominus, in ueritate, iudicio, & iustitia. Vbi autem hæc tria, uel aliquod eorum non aderit, iuramentum erit illegitimum, contra Dei præceptum, scilicet (non assumes nomen Dei in uanum) diuersimode; namque nomen Dei in uanum assumi potest, prout diuersimode eo uti possumus, iurando, & consequenter peccare, licet non eodem gradu.

TRIPLICITER autem iuramento malè uti possumus contra tres praedictos comites.

In iuramento requiritur iudicium.

Primum est, ex parte iurantis, dum deest iudicium, idest discretionis prudentia autem tunc deest, quando sine necessitate iuratur, uel utilitate, ut dictum est supra, uel dum leuiter, & sine maturitate, & discretionem nomen Dei assumitur. Quod iuramentum dicitur non enim esset temerarium, si quis speculatiua dubia quæ ratione, & autoritate probari debent, iuramento confirmare uellet: Nonne temeritas magna esset, confirmare uel iuramento, quod per se manifestum est? puta, qd sol adurit, quod uentus a quilonaris nos riger, & similia? Indignitas certè magna est, nomen Dei, aut sacras res ita inaniter, & temerè assumere, etiam si uerum dicatur, uerissimumque sit, quod assumitur, & hoc accidit tam in iuramento assertorio, quam promissorio. Sed facere contra hanc primum comitem, quantum peccatum sit? Dico, regulariter esse ueniale, potest esse mortale ex triplici capite, secundum omnes, & affirmat Siluester. Verbo iuramentum. 2. §. 8. Primo ratione contemptus, dum scilicet homo quidquid asserit iuramento confirmat, cum quadam temeritate, & irreuerentia, non curando, quod uanè, & sine necessitate nomen Dei, uel sacra assumit, quod quidem aduertit, & non proponit abstinere.

Iurare sine necessitate, quod peccatum est.

Secundò respectu habitus facti in hoc; dum. s. assiduo modo iurandi, exponit se notabiliter periculo periurandi; id est assuetus iurare pro quacūq; minimare; facile ad iurandum incidit pro mendaci, & falso; & id aduertendo non se abstinere a tali usu. Tertio dum ex hac consuetudine leuiter iurandi, quandoq; iurat, affirmando pro uero, quod sibi dubium est, & maxime in alterius præiudicium nam in huiusmodi afferere, debet, ut recolit, & sentit, scilicet dubia ut dubia, audita, ut audita, & similia.

Secundum est ex parte eius, quod iuratur, dum scilicet deest ueritas; iuramentum enim, cui deficit ueritas, dicitur falsum inane, & mendax. Requiritur ergo ueritas in iuramento, puta in Assertorio, ut quod affirmatur, omnino uerum sit, & quod negatur, omni ex parte falsum sit. Et in promissorio, ut quod promittitur, cū animo adimplendi promittatur, & cum effectu uerificetur, alias periurus est; ait enim Magister Sent. in 3. dist. 39. Periurium nil aliud est, quàm mendacium iuramento firmatum.

Contra hunc conitem multipliciter delinquitur, & primo quantum ad Assertorium iuramentum.

Quicumque iurat falsum, tam in iudicio, quàm extra, scienter, & deliberatè, peccat mortaliter, in quacunque materia, sub quacunque forma, uel quocunque sine seu intentione id faciat.

Dixi (quicumque) siue sit adultus, siue puer, dum modo sit doli capax, ut dixi, siue masculus, siue foemina, peccat mortaliter. c. 1. de Delictis puerorum.

Dixi (tam in iudicio, quàm extra) nam siue iuret in manibus Iudicis coactè, uel spontè, siue extra iudicium, uoluntariè, uel ex consuetudine, quomodocunque sit, peccat mortaliter: nisi quòd iurans falsum in iudicio, peccat grauius propter Iuramenti solènitatem. Glo. & Doctores. super c. Si aliqua causa. 22. q. 1. Et quandoque tentetur ad restitutionem, tam damni secuti, propter suam falsitatem, quàm boni amissi, propter suam taciturnitatem, seu negationem ueri; ut in Secunda parte. cap. de Restitutione in communi latius locuri sumus.

Dixi (scienter, & deliberatè) pro cuius intelligentia dico multa.

Qui iurat falsum scienter, uel secundum suam æstimationem saltem, aduertens se iurare, & falsum iurare, peccat grauius; quia nomen Domini in uanum delosè assumit. c. Animaduertendum. 29. q. 2.

Qui, iurando, affirmat esse uerum, quod ita esse nescit certò; sed in animo suo dubius est, peccat mortaliter; deberet enim dicere, secundum illud quod nouit, & sentit, aiunt Doctores.

Qui, iurando, aliter uerbum concipit, & intelligit in mente sua, quàm ille, qui iuramentum a se petit, an peccet, distinguendum est.

Si iuramentū est necessariū, id est cogitur a Iudice, tunc dico uel interrogatur a Iudice competenti, eius superiore secundum formam iuris; puta interrogatur de aliquo delicto a se perpetrato, an sit uerum; & de eo præcesserit semple-na probatio, aut fama publica, aut aliquid sufficiens iudicium; tunc tenetur respondere ad interrogata, secundum mentem Iudicis, & eius, cui iurat; & si aliter, iurando, respondet, aliud intelligendo in mente sua, quàm uerba sonant ad aures Iudicis, reus est periurij; quàmuis secundum mentem suam uerum dicat.

Si autem interrogatur à Iudice incompetenti, uel etiam a suo competenti, non tamen secundum formam iuris; uel quia nulla inditia habet, ut deberet eum examinare, est enim peccatum occultissimum; uel quia interrogat de rebus impertinentibus, & non spectantibus ad causam; tunc non tenetur

tenetur respondere; sed silere, ait D. T. 22. q. 69. artic. 1. & si iuramentum euadere non ualet, tunc, ut a periurio se præseruet, dicere potest, nescio quid quaeris, & postea in mente sua tacitè subiungat, ut dicam tibi: quia non tenetur ei de hac re respondere.

Si autem iuramentum est uoluntarium, id est si est persona priuata, quæ iuramentum exigit tunc dico, si exigit ad bonum finem, scilicet ad finiendam aliquam controuersiam, aut ut sibi satisfiat, uel simile, & ipse sine damno alterius iurare potest, aut non iuret, aut si iurare, expediens, & utile esse cognoscit, iurare debet, secundum mentem exigentis iuramentum: alias periurus esset, & peccaret mortaliter. Si autem persona priuata exigens iuramentum, per metum, inopportunitatem uel simile illud extorquet, tunc iurans potest iurare uerum, secundum mentem suam, & falsum, secundum intentionem extorquentis. cap. humanae aures. 22. questio. 5. Verbigratia, maritus cum uelit ab uxore extorquere, medio iuramento, an commiserit adulterium, ait illi, allocutus es Ioannem? Respondere potest, non: dicendo intra se, de re mercatoria: quia petitio mariti tunc est iniusta. Item qui tempore suspicionis pestis, ciuitatem ingredi uellet, sine litteris securitatis, si iuramento interrogaretur, transiit in per talem locum? Si locus ille suspectus erat de peste, non potest, sine periurio, respondere, nisi secundum mentem custodum portarum ciuitatis, iuramentum exigentium, tunc enim aliter respondendo dolosè ageret. Si autem custodes importunarent cum super aliqua ciuitate, quam infectam esse credunt, quæ re uera non est, & ipse non est contaminatus peste, ut fugiat suam uexationem respondere posset, se non transisse per talem ciuitatem, intelligendo, intra se, per muros, & uiscera ciuitatis, & sic de similibus. Ita quidem, ut fertur, Beatus Franciscum prudenter respondisse quibusdam persequentibus homicidam, qui iuxta eum pertranserat, scilicet hac pertransiuit talis? Respondit, immittens manus per manicas, non transisse istac, intelligendo, per istas manicas.

Sed hic dubitatur, an hac regula uti possimus sine peccato, dum aliquid nobis petitum, dare non placet? Respondetur: si res petita est illi aliquo modo debita; non potest sine mortali, illi respondendo, mentiri, aut aliter iurare, quàm secundum intentionem petentis: si autem non est illi debita, nec aliquo pacto ad illam dandam, seu commodandam illi tenemur, si petit, ut ei commodemus & commodare non placet; respondere possumus, non habeo talem rem, dicendo postea tacitè, ad commodandam tibi; & si nos importunaret, ut demus, aut iuremus, an illam habemus, possumus uerum iurare secundum mentem nostram, & falsum secundum intentionem petentis. Et uniuersaliter, in omni casu, siue in iudicio, siue extra, quando homo ueritatem a se petitam dicere non tenetur, suam uexationem fugere potest, cum hac cautela. Dico (suam uexationem) nam his, & similibus, uti non debemus sine necessitate, nec quidē putetis, nos hac docere, ut iis homines utantur, sed ut confessarij poenitentes condemnare, & absoluerent scient, dum casus acciderint.

Contra hanc determinationem sic arguitur. Isidorus lib. 2. sentent. cap. 31. sic ait. Quacunque arte uerborum quisque iurat, Deus tamen qui conscientiae testis est, accipit uerba secundum intentionem eius, cui iuratur; ergo ista supradicta cautela nihil ualet.

Ad hoc respondetur, quod aliud est calliditate uerborum iurare, & aliud est simpliciter intentionem suam, iurando enuntiare: qui enim ueritatem manifestare tenetur, ut dixi, uerbis ambiguis, & duplicibus iuramentum legitime petenti

Iuramentū subterfugere quando licet, et uerba aliter intelligere, quam sonant.

Responsio S. Francisci.

Dubium. Qui uoluit commodare rem suam, quid potest iurando dicere.

Confessarij aduertant. Instantia.

Responsio.

17 In iuramento requiritur ueritas.

Prima conclusio.

Iurare pro certo, quod dubium est, mortale, est. Qui iurando aliter intelligit uerba quam sonant peccat mortaliter.

petenti illam occultare non debet; tunc enim Deus accipit illa secundum intentionem querentis ueritatem scire, & cum ipse non responder firmiter ad interrogata, aliud significando, & intelligendo, quam uerba sonant ad aures iudicis, periurat. Qui autem non tenetur respondere, & ueritatem manifestare; nec illam querenti, satisfacere cogitur, sed sufficit illum quietare, respondendo, & aliud in mente sua intelligendo secundum ueritatem, ut non periuret.

Intentio iurandi falsum, facit hominem per iurum. Qui paratus est iurare falsum, uel quomodocumque contra conscientiam, antequam iuret, periurus est, etiam si postea non iuret. c. qui peierare paratus est. 22. quæst. 5.

Qui iurat super aliquod, in quo nihil sanctitatis est, puta lapidem existimans se iurare super sacramento seu Euangelio, falsum dicendo, periurus est ex intentione praua; licet ille, cui iurat, ideo super tali re non sacra iurare facit: quia non intendit illum obligare, & iurans hoc nescit. cap. ecce dico. 22. quæstio. 5.

Corollarium Hinc sequitur, si quis innocens interrogatus: an commiserit tale furtum, iuret super scripturam, in qua continetur, se furtum commississe; dicendo, ut innocentiam suam comprobaret, sic immunis sum a tali peccato, sicut continetur in tali scriptura, putans esse illam scripturam, quam ipse scripserat, in qua se iustificauerat, non per hoc reus est periurij, Deus enim non accipit, quod in scriptura continetur, sed quod mens iurantis cogitat.

Qui iurat falsum inaduertenter putans esse uerum; tamen talis dispositus erat, quod si sciret, & aduerteret, illud esse falsum, adhuc falso iuraret, peccat mortaliter, propter malam dispositionem, quam habet ex intentione, itaque illa inaduertentia non est causa periurij, quæ ualeat excusare, sed potius comes, ait Caiet. 22. quæst. 89. artic. 3. & Nauarrus cap. 12. num. 6. & cum sit comes non excusat.

Qui iurat uerum pro falso peccat mortaliter. Qui iurando, dicit uerum, putans esse falsum; & tamen affirmat esse uerum: puta Franciscus interfecerat Ioannem, quod ipse ignorat, immo tenet in animo suo, tale Franciscum non fecisse, & tamen iurat Franciscum hoc perpetrasse; peccat mortaliter: quamuis enim non mentitur materialiter, est tamen periurus formaliter, ex intentione. cap. homines. eodem titu. quæst. 2. habet enim Canon illæ hæc uerba. Inter est quemadmodum uerbum procedat ex animo, ream linguam non facit, nisi mens rea. Hinc sequitur, periurum esse illum, qui habet aliquid ex auditu, etiam ab homine fide digno, si deponit affirmando, illud habere ex causa scientiæ, quamuis iurando, uerum sit, quod dicit.

Corollarium Qui iurando, falsum affirmat, putans esse uerum: non habens animum fallem di; si diligentiam fecit, ut sciret, non peccat. c. is autem. & cap. beatus Paulus. 22. q. 2. si autem inaduertenter, & temere iurauit, peccauit tantum uenialiter, hoc enim modo non fallit, sed potius fallitur. cap. homines. 22. q. 2. & ibi Glo. & Doctores.

Iurans falsum pro uero peccat. Qui iurando, falsum affirmat, putans esse uerum: non habens animum fallem di; si diligentiam fecit, ut sciret, non peccat. c. is autem. & cap. beatus Paulus. 22. q. 2. si autem inaduertenter, & temere iurauit, peccauit tantum uenialiter, hoc enim modo non fallit, sed potius fallitur. cap. homines. 22. q. 2. & ibi Glo. & Doctores.

Qui iurat falsum pro uero, putans esse tale, ductus ignorantia, an peccet? Respondetur, si est ignorantia iuris, peccat mortaliter, tenetur enim ius non ignorare, nisi res ignorata esset de his, quibus ius nescire permittitur. Si autem est ignorantia facti, aut fecit debitam diligentiam illud sciendi, non peccat: Si uero nullam fecit diligentiam, itaque talis ignorantia crassa, & supina iudicabitur, non excusatur a mortali. rationibus supra dictis, & si aliquam fecit diligentiam, sed non sufficientem, peccat tantum uenialiter.

Dubium quæ est ignorantia iuris. Sed queritur hic, quæ est ignorantia iuris, & quis excusat ab ea, quæ uere ignorantia facti? Respondetur. Ignorantia iuris est, quando ignoratur ius, id est id, quod

quod ius præcipit; puta ius præcipit, ut nemo accipiat propinquam in uxorem; qui illam acciperet, credens non esse prohibitum, peccat ignorantia iuris: qui autem hoc sciret; tamen accipit Bertam in uxorem, ignorans sibi esse propinquam, peccaret ignorantia facti. Ius ignorare permittitur militibus, mulieribus, rusticis, & minoribus. ff. de Probationibus. cum de indebito. §. Si autem is. i. q. 4. §. Notandum. Reliqua, quæ de ignorantia dici possent, uide in prima parte, ibi enim ab uadè locuti.

Qui excusantur ab hoc.

Qui iuramentum præstat, aut præstare facit alicui quem scit, quod falsò iurabit, aut ad periurandum prouocat; reus est periurij, ac si ipsemet periurasset. c. si quis periurauerit. 22. q. 5. Nisi præstans iuramentum, & inducens ad iurandum fuerit Iudex, qui ad instantiam partis, iuris ordine seruato, illum ad iurandum admiserit.

Qui inducit aliquem ad periurandum, periurus est.

Qui cogit aliquem ad periurandum, aut attrahit, vel sollicitat, & pecunia corrupit, duplex periurium committit; quoniam suam, & proximi animam interficit. c. Ille qui. & c. Si quis conuictus. eod. tit. Qui exigit iuramentum ab eo, quem probabiliter nescit, quod falsò iurabit, excusatur a tali peccato. c. Qui exigit. eod. tit. Hæc dicta sint pro illis uerbis (scilicet, & deliberatè.

Dixi (in quacunque materia) iurare namque falsum est peccatum mortale, non tantum in re graui, uerum etiam in re parui momenti; tam enim periurium est falsò iurare, tunc non lauisse manus, si lauisti, quam te iurare, non parasse homicidium, vel non furatum fuisse, si id commisisti. Itaque ut ait Sotus lib. 8. de iust. & iure. q. 2. art. 3. nullum mendacium tam leuissimum esse potest, quin sit peccatum mortale, si iuramento armetur. Vnde sequitur, qui iocose, uel ex animi leuitate, uel excusando se, uel simile, falsò iurat, peccat mortaliter. Quamuis Glo. in c. Veniens de iure iurando contrarium dicat, quæ a nullo accipitur, ut Nauarrus confitetur. c. 12. nu. 5. Immo quanto res, pro qua falsò iuratur, erit parui momenti, tanto maior irreuerentia Deo fit; & ideo grauius peccat, quia magis uanè assumit nomen Dei.

Mendacium de re minima iuramento firmatum est mortale.

Dixi (sub quacunque forma) siue enim dicatur per Deum, per sanctos, & simile, siue Deus me adiuuet, siue dicat, in conscientia, seu per animam meam, per filios, & similia, semper est mortale.

Et quod sit mortale, non solum patet ex præcepto Decalogi, sed etiam ex c. Necessè est. 3. 2. q. 4.

Verum qua poena feriatur, qui periurat, habetur in c. Qui sacramento. eod. tit. ubi præcipitur, ut abstineat a comunione corporis, & sanguinis Domini; peccatum eleemosynis, fletibus, & quantis potuerit ieiuniis absoluat.

Pœna periuri.

Dixi tandem (uel quocumque sine, & intentione) sed de hoc inferius.

In Iuramento promissorio, quod fit, quando sub Iuramento promittitur, uel Deo, uel homini aliquod futurum faciendum, uel dimittendum; si non adimpleretur, seruata in eo iustitia, ut infra dicitur, mortaliter delinquitur.

18

Ratio huius est, nam in Iuramento promissorio debet esse ueritas, sicut in assertorio, de quo supra dictum est: & ideo utrumque habet quandam obligationem, diuersimodè tamen, nam in iuramento assertorio, quod fit de re præsentis, uel præterita, obligatio non cadit super re præsentem, uel præteritam, sed super actu iurandi, scilicet ut sit uerum, quod Iuramento assertitur, ut uidiſtis: sed in Iuramento promissorio accidit e contra, obligatio namque cadit super re a nobis agenda, ut scilicet quod Iuramento promittimus, uerum esse faciamus: tunc autem promissum uerum facimus, quando exequimur quod iuramus.

Veritas in iuramento promissorio.

Itaque qui iurat aliquid se facturum illud exequi obligatur, ut in eo veritas impleatur.

Verum obligatio ista supponit alios duos comites, scilicet Iudicium, & Iusticiam, ut dictum est & dicitur, sine quibus obligatio non tenet. & ut omnia fiant plana, sequemur conclusiones per ordinem, ut cepimus.

Iuramentum promissorium duplex. Sed pro meliori istorum intelligentia, nota quod iuramentum promissorium est duplex, scilicet absolutum, & conditionatum. quantum ad absolutum dico multa. Qui iurat se facturum aliquod licitum, quod postea potens non facit, peccat mortaliter, secundum omnes.

Secunda conclusio. Dixi (potens) quia si iurando, habuit animum adimplendi, deinde termino promissionis maturato aliqua impotentia, aut necessitate superuenta, non adimpler, & non propria uoluntate, excusatur, donec talis impotentia durat. c. Querelam. de iure iurando. Hinc colligitur, quam male pro eorum anima faciunt, qui sub iuramento promittunt siue uerbo, siue scripto, soluere certam quantitatem pecunie, uel aliud, tali tempore, quo maturato, potentes non curant soluere immo non uult, donec a iudice condemnentur, ut interim illis urantur pro suo commodo, donec poterunt, non curantes de interesse, damno, & expensis creditoris: nec de his consistitur, cum sint non modo periuri, uerum etiam ad restitutionem interesse obligati, ut in secunda parte dictum est.

Iurans cum animo non adimplendi mortaliter peccat. Qui iurat cum deliberatione aliquod facturum, sine animo adimplendi illud, periurus est, & peccat mortaliter: ait enim Augustinus in lib. Psal. super Psal. Domini est terra. & habetur. 22. q. 2. ca. 1. In dolo periurat, qui aliter promittit, quam facturus est.

Dubium. Sed hic quaeritur, an qui taliter iurauit, iuramentum adimplere teneatur? Et uidetur quod sic, Isidorus enim lib. 2. sententiarum, & refertur. 22. q. 5. cap. quacunque sic ait. Quacunque arte uerborum quis iurat, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur intelligit.

Gregorius. Ex his habetur, quod licet iurans animum se obligandi non habeat, iuramentum tamen obligat. Oppositum dicere uidetur Gregorius lib. 6. Moralium, qui sic habet. Humanarum talia uerba nostra iudicant, qualia foris sonant. Diuina uero iudicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur.

Ex quibus colligitur, quod qui non habet animum se obligandi, non remanet tali iuramento obligatus.

Solutio D. Tho. Pro cuius difficultatis solutione. D. T. 2. q. 89. art. 7. in responsione ad 4. argumentum, responderet cum distinctione, scilicet quando intentio iurantis, & eius cui iuratur, non est eadem in iuramento, dupliciter accidere potest. Aut sic iurans, dolo, & animo decipiendi id facit, & tunc iuramentum adimplere tenetur. Et ad hunc sensum autoritas Isidori intelligenda est; subiungit enim; dupliciter reus fit quia & nomen Dei in uanum assumit, & proximum dolo caput; ergo de iuramento dolo intelligit. Aut iurans sine dolo, & alterius prauidicio id facit; & tunc non tenetur iuramentum obseruare; nisi secundum intentionem suam; & ad hanc sensum intelligitur autoritas Diui Gregorij. Sed quia uerba D. T. non sunt adeo clara, & aliqui indifferenter tenent, quod qui iurat cum animo non se obligandi, non tenetur iuramentum adimplere; ideo haec Philosophia est alius explicanda.

Pro cuius rei intelligentia est aduertendum, quod in iuramento promissorio, de quo est sermo, tria sunt foris consideranda, & talia tria intus. Foris consideranda sunt haec, scilicet Promissio, iuramentum quo promissio confirmatur, & haec duo respiciuntur tempus praesens, quando iuratur: tertium est promissionis executio,

quae respicit tempus futurum; in quo iuramentum adimpleri debet.

His tribus, quae foris fiunt, respondent alia tria, quae intus in animo iurantis existunt, nempe animus, & intentio iurandi, intentio promittendi quod iurat, & tertio intentio adimplendi, quod iuramento promittit.

His stantibus, loquendo de iuramento dolo, triplex dolus, seu fraus in iuramento committi potest.

Primus est, quando desinit intentio tantum adimplendi, quod promittitur; & tunc ponitur haec conclusio.

Qui uere iurat, & uere promittit cum intentione non adimplendi promissum, peccat mortaliter; & ultra hoc, tenetur iuramentum obseruare: exemplum, qui profiteretur Religiosem cum iuramento, in qua professione promittit tria uota essentialia, & tamen continentiam obseruare non intendit, sed luxuriose uiuere.

Probatur, quod peccat mortaliter, quia deficit primus comes, ut supra explicuimus, scilicet ueritas.

Et confirmatur per autoritatem Augustini supra allegatam. Probatur, quod tenetur iuramentum obseruare; quia defectus intentionis in non adimplendo, quod promittitur, non excludit uinculum iuramenti; unde sibi ascribitur, ac si post factum iuramentum haec iniqua intentio adueniret.

Secundus dolus est, quando deficit animus, & intentio iurandi, & tunc ponitur secunda conclusio.

Si quis fingit se iurare, tamen animum iurandi non habet, peccat mortaliter; sed uinculum obligationis remanet; quia re uera, iuramentum nullum est.

Exemplum eorum, qui proferunt uerba iuramenti, non tamen iurare intendunt; sed mendacibus uerbis se iurare simulant.

Probatur, quod peccat mortaliter, nam qui legitime requisitus, sponte sic exterius iurat, proximum uerbis dolo conuenit, mendacium perniciosum dicendo; nam mendacium, non modo est contrarium uero iuramento interiori; sed etiam exteriori, dum scilicet apparet se iurare, & non iurat; quod non est sine irreuerentia mortali; sicut enim cultus exterior Idolis exhibitus, sine animo colendi, est peccatum mortale (ut legitur fecisse S. Marcellinum Papam) ita attestatio & inuocatio Dei, quae est actus patriae super mendacio & re simulata, erit irreuerentia mortalis. Dixi (legitime requisitus) ut me praeseruarem ab eo, qui etiam sine metu, aut ui esset requisitus ab eo, cui iurare non tenetur, ut iuramento sibi daturum promitteret, uel commodaturum rem, quam dare, aut commodare non est obligatus; si propter illius importunitatem, ut a tali vexatione se absolueret se iurare fingeret, non audeo eum ad mortale condemnare; quia cum non fiat prauidicium tertio, non est mendacium perniciosum, nec testimonium Dei mortaliter illudatur, ubi dolus non est: dicerem tamen esse ueniale, sicut mendacium officiosum.

Dixi (sponte sic exterius iurat) nam si hoc faceret ui, aut metu aliquo, non apparet ita clarum: unde Sotus loco citato, super hoc dubitat, sed inferius de hoc suo loco dicemus, in circumstantia, Quomodo, Probatur, quod nullum uinculum remanet; quoniam cum iuramentum sit actus humanus, id est uoluntatis, ubi non adest iurandi intentio, nullum existit iuramentum, & ex consequenti, nulla obligatio absolute remanet in conscientia Dico (absolute) nam si iuramentum factum esset ita in publico, ut scandalum esset illud non obseruare, tunc illud obseruare teneret, quantum necessarium esset ad scandalum uitandam, non ex utroque

In iuramento promissorio triplex dolus committi potest.

1. Concl.

2. Concl.

iuramentum

Iuramenti; sed ne haberetur, ut homo periurus apud illos. Dico (in conscientia,) nam si tale iuramentum fuisset solenne coram Iudice, aut notario factum quamuis in conscientia non obligaretur; tamen propter solennitatem, ad illud obseruandum cogeretur; quia sibi dicenti, se non iurasse ex animo, non crederetur. Exemplum, Petrus iurauit ducere Lucretiam in uxorem, sine animo ducendi, atque iurandi, astringeretur à Iudice illam ducere, ac tenere, donec maneret in Ciuitate, nam extra posset facere, ut uult.

Tertius dolus est, quando adest intentio iurandi, sed deficit intentio, & animus promittendi, ut patet in his, qui licet iurent, se aliquid facturos in corde tamen non uerè promittunt; sed mendacibus uerbis se promittere simulant. Et circa hoc aliqui dicunt, tale iuramentum non habere uim obligandi: de quibus est Siluester in Verbo iuramentum. 4. Probant hanc suam opinionem hoc pacto iuramentum est confirmatio promissionis; ubi autem non est promissio, nulla uidetur esse Iuramenti obligatio; confirmant etiam hoc auctoritate Diui Gregorij, supra allegata. His non obstantibus, ponitur tertia conclusio ad mentem Caietani loco citato, & Soti. lib. 8. de Iust. & iu. quæst. 1. artic. 7. Vbi adest uera intentio iurandi, quamuis desit intentio promittendi, & adimplendi sequitur obligatio, etiam in conscientia: ratio huius est: nam obligatio ita sequitur naturam iuramenti, ut caliditas naturam ignis; unde sicut ignis esse non ualet sine caliditate, ita iuramentum (si uerum iuramentum est) sine obligatione esse non potest. itaque homo obligationem a uero iuramento separare non ualet: Probatur, quod obligatio sequitur naturam iuramenti; ait enim. D. Thom. in corpore articuli citati: in iuramento promissorio duæ ueritatis rationes sunt; una scilicet, quæ est ratio Iuramenti assertorij: puta dum quis iurat, intentionem cum uerbis conformem habet; altera, quæ est ratio iuramenti promissorij; puta, dñi quod iurat, postea in effectum ponat: unde cum iuramentum feratur in utranque ueritatem, consequens est, ut si adest prima ueritas, id est si uerè iurat, uinculum secundæ ueritatis inde nascatur, scilicet obligatio exequendi, quod iuratur; sola enim intentio iurandi, quæ sua natura alios comites habere debet, est causa obligationis; ac si utraque intentio scilicet promittendi, & se obligandi adest. Concluditur ergo, quod si uerè iurauit, remanet obligatus, quantumcumque animum promittendi non habuerit. Ad argumentum in contrarium respondetur, cum quis promissorie iurare intendit, tenetur simul promittere, & se obligare; unde ex sola intentione iurandi, oritur naturaliter obligatio, & necessariò, ac si intenderet se obligare, quamuis animum promittendi non habeat; talis enim animus obligationem a iuramento separare non ualet, ut dictum est: unde falsò asseritur, ubi non est promissio, nulla uidetur esse iuramenti obligatio. Ad confirmationem Gregorij dicitur, illam habere locum, ubi non adest dolus, & fraus ex parte iurantis, & præiudicium ex parte illius, cui iuratur.

Omnia autem supradicta intelligenda sunt de iuramento facto super materia inferius, super tertio comite, id est, Iustitia, quæ in iuramento requiritur, abundè loquemur, Deo duce, sequendo igitur conclusiones.

Qui iurando, promittit se facturum aliquid, quod credit probabiliter, elapso termino, adimplere non posse; ut multi facere solent, qui proximum conueniunt in negotijs, promittentes maria, & montes, & tamen sciunt, maturato tempore promissionis, non habituros facultatem adimplendi promissum, omnes isti sunt periuri, deficit enim ueritas in iuramento. Hostiensis. Silu. Verbo. Iura. 4. §. 1. 8. si quis si probabiliter credebat, se in termino satisfacturum, puta ex fructibus mansariz, ex redbibus, uel simili, in quo casu fecit suum posse; si postea non adimpleuit,

pleuit, excusatur a peccato. Et si dum promisit, erat dubius, & incertus de possibilitate adimplendi, periurus est; quia in hoc deficit iudicium, ait Hostiensis, & Silu. Ver. Iura. 4. §. 2. 5. requirit enim iuramenti reuerentia, ut homo diligentiam faciat, antequam promittat, si adimplere ualet. quod intellige in materia graui, ait Sotus quo sup. in illis enim, quæ sunt parui momenti, non est necessaria tanta diligentia; unde defectus iste non est plus, quam culpa uenialis.

Qui iurat, non facere aliquod peccatum, duplici uinculo tenetur, & consequenter dupliciter peccat, illud committendo.

Qui iurando promittit rem licitam, & leuem parui ue momenti, non adimplendo, peccat mortaliter secundum Caietanum; quia in iuramento deest prima comes, scilicet, ueritas. Sed. D. Ant. 2. par. tit. 10. c. 4. & Nauarrus c. 12. num. 10. aiunt peccare uenialiter, ratione parua materia, quæ in omni casu, excusatur a mortali. Verum omnes isti sunt diminuti in decidendo, ideo aliter respondendum est, cum Soto. lib. 8. de iust. & iure. quæst. 1. art. 7. scilicet in Iuramento promissorio duæ ueritates sunt attendendæ; una requiritur ex parte causæ formalis, ut scilicet habeat in animo intentionem adimplendi, quod promittit; & tunc si iurando non habuit animum adimplendi quod promisit, quamuis leue fuerit, peccauit mortaliter, quia hic non attenditur paruitas rei, sed iniuria, quæ fit Deo, falsò iurando, ut de Iuramento assertorio dicebamus; in quo etiam si de re minima, uel ioco periurauerit, erit mortale. Altera ueritas se tenet ex parte materia, quæ promittitur in iuramento; & hæc sequitur obligationem Iuramenti: ex eo enim quod iurando promissisti, illud uerum facere, in effectu, obligaris. Hæc autem obligatio quanta sit, non debet iudicari ex mensura ueritatis, sed ex natura materia: Unde, ut ait D. Thom. 2. 2. q. 89. artic. 7. in responsione ad secundum argu. ex diuersitate rei promissæ in Iuramento promissorio, oritur diuersitas obligationum, & ex consequenti multipliciter, deficiendo, delinquitur; ut de materia uoti dicebamus. Hinc secuntur multæ conclusiões: quandoque namque deficit prima ueritas, quandoque secunda; quandoque deficit iudiciū, quandoque Iustitia, quandoque multa istorum, & quandoque omnia; & sic de peccato, quod ex eorum defectu sequitur dicendum est.

Qui iurando promittit aliquid, cum animo non adimplendi, quidquid sit illud, peccat mortaliter, quia in eo deficit primus comes, id est prima ueritas, quæ est forma iuramenti.

Qui iurando promittit aliquid, animo adimplendi, si non adimplet illud, eandem rationem faciemus de peccato, ut de re promissa, quam sequitur secunda ueritas; unde si res est licita, & magni momenti, peccat mortaliter, non adimplendo, ratione iam dicta: si est parui momenti, peccat uenialiter, ratione paruitatis materia.

Qui iurando, promittit aliquod illicitum, quia in hoc deficit iustitia, de qua paulo post loquemur, illuc uos remitto.

Qui iurando, inconsideratè promittit aliquid notabile, cuius inconsideratio ortum habet, uel a subtractione iudicij, uel a magno timore, quia in hoc deficit Iudicium, inferius, de hoc, in (circumstantia Quomodo) dicemus.

Si autem res Iuramento promissa est quid indifferens, tunc dico, & sit quinta conclusio.

Qui promittit facere aliquid absolute indifferens, puta non fricare barbam, non transire per talem uicum, uel simile, non obligatur promissum adimplere, stante indifferencia, quia promittere huiusmodi, uanitas quædam est, & materia iuramenti debet esse actus uirtutis. Dixi (absolute indifferens) quia si tale iuramentum

Secunda conclusio.

Iurans facere re paruum momenti, non adimplendo, peccat mortaliter?

Caietanus Nauarrus Antoninus Sotus.

In iuramento promissorio iura ueritas.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Promittens parua rem non adimplendo peccat uenialiter.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Quinta conclusio.

Promittens

aliquid non diffrens non tenetur ad iuramentum.

Siluester opinio.

Tertia conclusio.

Caietani opinio Soti.

Quarta conclusio iurans se facturum aliquid, quod non potest facere peccat mortaliter.

tum fieret aliqua utili intentione, puta quia in tali uico habitat quaedam impudica mulier prouocans eum ad libidinem tunc tenetur promissum adimplere. Dixi (stante indifferentia) quia & si iuramentum de re in se indifferenti factum, aliqua utili intentione, obliget, ea transacta, transit obligatio.

20
Dubium.

Ex dictorum occasione. quæritur, an mulieres dum iurant uerberare filios, si postea non uerberant eos, peccent mortaliter? Dico, si iurant animo non uerberandi, peccant mortaliter, nisi excusarentur a mortali, quia iurant ex impetu Iræ, uel inconsideratione si autem iurant cum ueritate, si postea non adimplent ex amoris teneritate, uenialiter peccant: sicut, dum iurando, promittunt dare poma. uel simile, & postea eos decipiunt. Idem iudicium factum est de ijs, qui se inuicem præuenientes, iurant, se non processuros ultra, si postea alter cedit, uel dum se mutuò ad conuiuium, iurando, inuitant, si alter mente proponunt, quam ore promittunt, peccant mortaliter: ratione iam dicta: si autem promittunt, animo adimplendi quantum in posse iurantis fuerit, si postea non adimplent, uel quia res pendet ab aliorum consensu, uel quia est parui momenti, excusantur a mortali.

Eodem pacto in similibus iudicari potest, pro ut erit diuersitas materiæ pro qua iuratur. Sequendo igitur semitam inceptam dico.

Sexta conclusio.
iurans solueret usufructus, tenetur.

Qui promisit soluere usufructus sine iuramento, non tenetur, si autem iurauit illas soluere, non soluendo, periurus est, propter sacramenti solemnitatem, nisi necessitas excusaret, potest tamen post solutionem, illas repetere, c. De bitores. de iure iurando.

Septima conclusio.

Qui dando in pignus, puta Domum, pro centum aureis, iurat creditori suo, rem pignoratam non repetere, nec aliquod grauiam in inferre, nisi prius soluerit debitum, non potest, soluendo, debitum cum fructibus compensare, sine peccato periurij, sicut posset, si talia iuramento non promississet: prius soluat centum aureos, deinde quærat pignus cum fructibus perceptis, uel qui percipi possent c. Ad notam de iure iurando.

Octaua conclusio.
iurans obseruare secretum quod obligat.

Qui iurat obseruare aliquid, sub sigillo secreti, & non obseruat, est periurus; nisi in casibus, quibus debet, & tenetur reuelare: puta quando potest prodelle, & non reuelando, multa inconuenientia currerent, uel quando secretum est tale, quod illud reuelare inter est superiori, & Reipublicæ, uel simile, quia in his casibus iuramentum non obligat: quamuis enim absolute iuret semper tamen intellegi debent aliquæ conditiones, quibus existentibus, iuramentum non tenet. argu. Beatus Paulus. 2. 2. q. 2.

21
In iuramento requiritur iustitia.

TERTIVM, in quo male utimur iuramento, est, quando deficit Iustitia. Hoc autem fit, dum uergit in deterio rem exitum.

Iuramentum potest uergere in deterio rem exitum dupliciter.

Dupliciter autem iuramentum potest uergi in deterio rem exitum, ait. D. Th. quo supra, in responsione ad secundum. Vel a principio, quando scilicet promittitur aliquid, quod est, uel per se malum, damnosum, aut impossibile fieri, uel maioris boni impeditium, uel alteri proiudiciale, aut inutile, aut denique uanum, & stultum.

Iuramentum promissorium per se requirit, ut habeat iustitiam.

Vel potest uergi in deterio rem exitum in fine, id est post iuramentum factum, propter aliquid, quod de nouo emergit, propter quod, promissum prius licitum, factum est illicitum.

Hinc habetur, comitem hunc solum habere locum in iuramento promissorio, ut bene ait Caiet. 2. 2. q. 89. art. 3. & si Sotus 1. 8. de iur. & iur. eodem articulo, extendi posse ad iuramentum assertorium, hoc impropiè dicitur.

Quan-

Quantum ad primum scilicet, quando uergit in deterio rem exitum a principio, ponuntur multi casus per omnia membra examinandi: Quo ad primum membrum, quod est per se malum ponimus plures conclusiones.

Qui iurat, uelle facere aliquid, quod est contra præcepta Dei, & Ecclesie, peccat mortaliter dum iurat, & multò magis, si postea Iuramentum adimplet. D. Tho. quo supra. Et habetur. 2. 2. q. 4. cap. 1.

Iuramentum quando est per se malum.

Qui promittit iurando, facere aliquid, quod si fieret, esset peccatum ueniale, uenialiter peccat, nec illud adimplere tenetur; esset enim addere peccatum peccato eodem tit. c. Si quis.

Prima conclusio.

Qui iurat facere contra leges, & statuta humana, quæ sunt de bonis moribus, ad mortale obligantia; mortaliter iurando, peccat, nec iuramentum obseruare debet. ut habetur in regula. Non est obligatorium. de regulis iuris. in. 6. Si autem iuramentum non est contra bonos mores, & statuta ad peccatum obligantia, obseruari debet.

Secunda conclusio.

Tercia conclusio.

Quæ sint statuta ad peccatum obligantia in prima parte dictum est.

Quo ad secundum membrum, quod est damnosum, ponuntur alij casus.

Iuramentum quando est damnosum.

Qui, iurando, promittit facere aliquid, quod uergeret in damnum propriæ corporalis salutis, siue illud accidat a principio, siue post factum de nouo emergat, non tenetur illud obseruare. c. si non licet. 2. 3. q. 5. Quod limita, quando directè uertit in damnum salutis, tunc autem occasionaliter: iuramentum obseruare tenetur; uerbi gratia, iurauit manere Romæ de mense Augulti, quamuis timeret ibi mori, eo quod in tali mense aer Romæ est pestiferus, tenetur tamē Iuramentum adimplere, quia hoc non semper accidit, nisi talis esset conditio, & complexio, quod probabiliter crederetur moriturum.

Prima conclusio.

Qui iurat facere aliquid, quod uergeret in damnum Ecclesie, uel communitatis, peccat mortaliter, ut periurus, & non debet illud obseruare.

Secundus casus.

Casus est in c. Sic ut nostris de Iure iurando. ubi refertur, quosdam Canonicos, vacante Episcopali sede, iurasse in damnum iuris Episcopalis: deinde unus ex illis Episcopus effectus denunciavit Papæ, si iuramentum seruandum erat: fuit responsum, quod non: & de incauta iuratione poenitentiam ageret.

Tercia conclusio.

Qui iurauit facere aliquid, quod in se bonum erat, putabat tamen malum esse; peccauit mortaliter iurando, propter malam uoluntatem, sed Iuramentum seruare tenetur, propter sacramenti reuerentiam, quia illud obseruare, peccatum non est. capitu. Quanto. §. Verum tamen. de Iure iurando.

Quarta conclusio.

Qui iurauit facere, quod malum, & illicitum est, nesciens suam malitiam: si absque peccato seruari potest, seruandum est, alias non, c. eodem. §. si uero.

Quintus casus.

Qui iurauit facere aliquid, quod in se illicitum est, putabat tamen non esse illicitum, non peccauit iurando, quia non habebat malam intentionem, tamen illud adimplere non tenetur, propter eius malitiam. c. Actio quarta. 2. 2. q. 4.

Quintus casus.

Qui iurat facere contra primum iuramentum, peccat mortaliter, si primum habet illos tres comites, & tunc secundum non tenetur: si autem primum est contra rationem, quia deficit aliquis comes, tenet secundum. c. tua nos. de iure iurando. & c. Veniens. eodem tit.

Sextus casus.

Qui iurat non facere aliquid, quod omittere esset error, & contra bonos mores, non tenetur illud obseruare: puta non accusare, quem accusare tene-

retur

retur propter bonum commune, uel propriam salutem, uel quia noxius est, & molestus reipubl. cæ: uel iurauit non denunciare aliquem, quod amittere esset contra denunciandi salutem. capit. quemadmodum. §. illud autem. de iureiurando.

Septimus casus. Qui iuraret obseruare aliquod particulare statutum in ciuitate, quod esset iniquum, & contra iura, peccat mortaliter, & non debet illud obseruare. clem. de usuris. cap. ex graui. ubi excommunicantur, qui cogunt obseruare statutum de soluendis usuris, uel de non repetendis.

Iuramentum de re impossibili. Quo ad tertium membrum, quod est impossibile, ut stultus reputatur, & poenitere debet.

Iuramentum quando est impedimentum maioris boni. Quo ad quartum membrum, quod est impedimentum maioris boni ponuntur plures casus.

Qui iurat adire ultra mare, aut aliud simile facere, si postea uellet intrare Religionem, uel si est clericus, curam animarum suscipere, quod magis expedire cognoscit, uel simile facere, quæ omnia fieri non possent, nisi promissum iuratum deserat: non tenetur illud adimplere, non enim promissum infringit, qui illud in melius commutat. c. peruenit, el secundo. de iureiurando.

Primus casus. Qui iurat non facturum opera consilij, puta non ingressurum religionem, nõ fieri clericum, non accipere prælationem in casu, quo expediret eam accipere, non uerere, non mutare, quando ex charitate tenetur, non facere el. en. ofynas, & similia, peccat iurando, in quantum Spiritui sancto obijcem ponit, qui est bonorum propositorum inspirator, non tamen peccat iuramentum adimplendo, nisi in casu, quo illa consilia obseruare contingit, id est incidunt in uim præceptiuam: puta dum uidet proximum in magna egestate, ubi tenetur illi mutua-

Secundus casus. re sine suo damno, uidet pauperem morientem, ubi tenetur ei subuenire. Verũtamen melius est, nullum istorum iuramentorum obseruare, ait D. Thom. 2. 2. q. 89. artic. 7. ad secundum argumentum. Silu. Sotus quo supra, & omnes.

Et si iurauit in ullo casu, etiam si curreret magna necessitas, nunquam hæc obsequia præstare, peccauit mortaliter, quia fecit contra charitatem, & iuramentum obseruare non debet.

Tertius casus. Qui iurat non fideiubere, est in posse suo illud obseruare, & non obseruare, quia cum sit opus consilij, ad illud homo non tenetur; nam cum excludat opus perfectionis, Deus illud non acceptat; uerum si accideret casus necessitatis, in quo non fideiubendo, proximus periclitaretur, peccaret mortaliter recusando, dummodo esset cautus de omni damno superuenturo; quia si iurasset non fideiubere, hunc casum exceptuando, iuramentum esset temerarium, & contra charitatem, ait Silu. quo supra. §. 29.

Iuramentum quando est alteri præiudiciale. Quo ad quintum membrum, quod est alteri præiudiciale, ponuntur aliqui casus.

Qui iurat facere aliquid, quod adimpleri non potest sine præiudicio alicuius siue particularis, siue communitatis, tale iuramentum obseruare non debet: exemplum, uir iurauit non reddere debitum uxori, iuramentum hoc non ualeat, quia fit in præiudicium uxoris, propter debitum matrimonij. cap. tua nos. de iureiurando. Et si iurasset non petere, an iuramentum ualeret: Dico quod si tale iuramentum fit ab uxore, tenet ipsa enim potest iuri suo renunciare, nec impeditur ex hoc maritus, ut non petat, si autem fit a marito, credo, quod non teneat, huius ratio est, quia cum mulieres, propter uerecundiam, quasi numquam petunt, si maritus non posset petere, esset fraus matrimonij, in præiudicium mulieris,

licet, & incentiuum adulterij, tutius tamen esset, absolutionem ab episcopo petere. Et si ambo iurauerunt non petere? Respondet Papa in dicto cap. tua nos. si possunt contineri, contineant; sin autem redeant, ne adulteri fiant. Aliud exemplum pro communitate; syndicus, aut alius ciuitatis electus si iurasset Gubernatori dictæ ciuitatis, obseruari facere quædam statuta, quæ sunt contra priuilegia ciuitatis a Rege concessa, non debet illud obseruare. cap. uenientes. de iureiurando. & clem. de usuris. cap. ex graui. Item Abbas, uel canonicus alienauit quædam res suæ ecclesiæ, & iurauit, illas non repetere; iuramentum non tenet, eo quod fuit in præiudicium ecclesiæ factum, & maximè cum prius in sua inuestitura iurasset utilia agere, & cc. cap. intellecto. eodem tit. & sic de similibus iudicandum est.

Quo ad sextum membrum, quod est inutile, cum sit idem, quod indifferens secundum materiam, sufficit, quod super hoc paulò supra dictum est.

Quo ad septimum, & ultimum membrum, quod uanum, & stultum, ponuntur aliqui casus.

Qui iurat, se facturum, quidquid sibi postulat fuisse, si is, cui iurauit, petierit, quod iniustum est, non tenetur illud obseruare, aliquando enim promissum seruare non expedit, si uergit in deteriorem exitum. cap. est etiam. 2. 2. q. 4. Vnde in Concilio Eliberitano, & refertur eod. tit. Diffinitio incauta laudabiliter soluenda est, nec est præuaricatio, sed temeritatis emendatio. Itaque in tali casu non licet imitari Herodem, qui iurauit filix Herodiadis se daturum quidquid petisset, petito deinde Ioannis capite, iuramentum obseruari non debuerat, fuit enim stulta iuratio, & iniqua petitio, sed potius imitandus est Dauid, qui iurauit occidere Nabal uirum stultum; deinde ad preces mulieris minas remisit. Primo Re. cap. 25.

Qui, iurando, absolutè promittit, quidquid Titius sibi petierit, si postea Titius petit, quod sine interitu salutis compleri non potest, non est obseruandum, quamuis enim stultè fecerit, promittendo simpliciter sine aliqua reservatione, tamen quantumque simpliciter promittat, semper reservatione iusta intelligenda est, ait glo. super cap. quemadmodum. de iureiurando, & subiungit Panormitanus ibi, quod si reservatio exprimitur, non per hoc dicitur iuramentum conditionatum. Si autem quod Titius petit, sine animæ detrimento seruari potest, quamuis cum damno promittentis, seruandum est.

Qui simpliciter iurat stare mandatis alicuius, si ille mandat postea aliquid illicitum, iniustum, & iniquum, non tenet mandatum. cap. Quintauallis. de iureiurando.

Qui iurat uerbis generalibus, non se restringendo ad aliquod particulare, illa uerba non sunt ita generaliter intelligenda, si eorum interpretatio contra iura, & canones extenderetur, esset enim stulta iuratio. cap. ad nostram. el secundo. de iureiurando.

Quantum ad secundum, scilicet, quando propter aliquod de nouo emergens, iuramentum uertit in deteriorem exitum, ponuntur aliæ conclusiones.

Qui iurat facere aliquid licitum, & debitum, si postea effectum est impossibile, uel difficillimum, puta iurauit commodare equum, postea fuit sibi surreptus, non tenetur, promissum soluere centum, non potest adimplere, excusatur, si fecit posse suum, donec uenerit ad meliorem fortunam.

Qui, iuramento promissum aliquid licitum, uel debitum, si postea efficitur illicitum, & damnosum, non est periurus, non adimplendo promissum, puta promissum commodare scoppettam, uel restituere gladium domino, postea illo effecto furio-

Secundus casus.

Iuramentum quando est inutile.

Iuramentum quando est uanum, & stultum.

Primus casus.

Herodes non imitandus, sed Dauid.

Secundus casus.

Tertius casus.

Quartus casus.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

furiolo, propter quod posset se, uel alium interficere, non tenetur, donec durat impedimentum. D. Th. quo supra.

3. Concl.

Qui promisit aliquid in genere, non tenetur ad speciem de qua non cogitauit, secus si de illa intra se cogitasset: uerbi gratia, clericus promisit suo praelato, de stando eius mandato, quidquid sibi mandaret, qui postea precepit, ut renunciareret beneficio, & de eo non appellaret: constat, quod clericus tale non cogitauerat, quod si cogitasset, non se obligasset, non tenetur stare mandato Praelati: quia sic fuit decisum in Rota. Si autem mandasset dare sibi equum, de quo suspicatus fuerat, quod forsitan talem in specie petiisset, tenetur illum dare. Glo. in cap. ad nostram. de iureiurando.

22

Iuramentum promissorium conditionatum.

Quantum ad iuramentum promissorium conditionatum, aduerte, quod duplex conditio potest esse causa iuramenti: una illicita, & prohibita, & tunc iuramentum fundatum super pacto iniquo, & iniustio seruari non debet. cap. si diligenti. de foro competentis. Exemplum iurasti associare Franciscum cum hoc pacto, & conditione, ut si eius inimicus ei obuiam uenerit, eum adiuuaret, ad illum interficiendum, tale iuramentum seruari non debet, id est Franciscum associare non teneris, etiam si eum iuuare nolles, non enim iuramentum debet esse uinculum iniquitatis. cap. inter cetera. 22. q. 4. Et in omni simili casu, quando principale, id est id, propter quod fit promissio, non tenet, neque accessorium. Argu. 22. q. 1. cap. paratus. Eadem ratio currit, dum promissio facta est super re licita, deinde efficitur illicita.

Altera causa iuramenti conditionati erit licita, & tunc dico.

Qui iurat facere aliquid sub tali, uel tali conditione, non tenetur illud adimplere, donec illa conditio non existat: quia postea existente, si iuramentum non adimpletur, peccat mortaliter, dum namque promissiones, quando adiunictem se respiciunt, una non expleta, altera non tenet, sic intelligitur illa regula.

Frangenti fidem fides frangatur eidem.

Quod intellige in materia graui, & alicuius momenti, ut supra dixi.

Qui iurat soluturus centum aureos, spe futurae numerationis ab alio, si ei postea pecunia non numeratur, potest contra iuramentum uenire, quia ibi habet tacitam conditionem, scilicet si pecunia fuerit numerata. Glo. in dicto loco.

Dubium.

Sed hic dubitatur: si is, cui iuratur, non adimplet conditionem, ex aliqua impotentia superueniente, an iurans tenetur adimplere promissum? Respondent aliqui, si talis impotentia non est causata uoluntate, aut negligentia eius, cui iuramentum factum est, non obstante conditione, non adimpleta, adhuc iuramentum tenet. Panor. in cap. peruenit, el secundo. de iureiurando, tenet indistincte,

Responsio prima.

scilicet si conditio non adimpletur aliqua necessitate, aut impotentia, quacunque ex causa illa uenerit, iuramentum obseruari debet. Ego autem dicerem, si promissio cum conditione facta est ad tempus indeterminatum: uerbi gratia, tunc faciam hoc, quando feceris illud, quomodo cunque conditio non adimpletur, siue culpa eius, cui iuratur, siue non, numquam iuramentum adimplere tenetur, per regulam supra dictam: si autem facta est ad tempus determinatum, in duobus tantum casibus non teneri, conditione non expleta.

Responsio secunda.

Responsio Autoris.

Primo quando conditio iurat rei iuramento promissae: puta, in Paschate Romam ibo, si tunc quinquaginta aureos pro itinere mihi solueris: ipsis, quacunque necessitate non solutis, non tenetur adire. Item promisi tibi domum fabricare, si in Assumptione Beatae Mariae Virginis solueris decem, non soluis, nec teneor, etiam quacunque necessitate deficiat.

Secundo, quando in animo suo, se obligare, non intendebat, nisi conditione expleta,

expleta, quacunque ex causa. In ceteris autem casibus, necessitas, & impotentia superueniens conditioni, non absoluit ab obligatione iuramenti. Et omnia haec intelligo, in foro conscientiae, nam in foro iudiciali, conditio apposita in contractu, nisi adimpleatur, contractus non liquidus, ut possit per eum astringi.

Dubium.

Dubitatur secundo, si promissiones ad inuicem factae non referantur ad inuicem, sed ad diuersa, an una deficiente, altera impleri debet? Puta promisi tibi centum simpliciter, & tu promissisti mihi facere aliquid, non ratione illorum centum, sed simpliciter: an si non feceris illud, teneor ad centum? Dicitur, quod sic: quia una promissio non dependet ab altera; sed ambae sunt simpliciter factae: unde de specie ad speciem necessario non fit compensatio, secus si promissio iuratoria fieret respectu alterius promissionis sibi factae ab eo, cui iuratur; qui, si ex alia parte, cuius respectu praebuit iuramentum, conditio non adimpletur, nec ipse adimplere tenetur. c. Peruenit el 2. de iureiurando.

Dubium.

Dubitatur tertio, an iuramentum factum cum conditione, & ex causa, pro utraque obliget? Dico, si obligatio dependet a conditione, & causa simul: puta iurauit adire Neapolim, si ibi erit suus frater, & ultra hoc, ut citet suum debitorem: si frater decesit, & debitor soluit, non tenetur adire: si autem deficit unus eorum, adhuc tenetur propter aliud: exemplum, iurauit adire Romam, si suum fratrem ibi inueniret, & ultra hoc, ut uisitare septem Ecclesias: quamuis enim conditio deficeret, scilicet decesisset frater, tenetur tamen propter causam, id est, ut uisitet Ecclesias.

Si uero tota obligatio dependet a conditione tantum, uel causa tantum, illa deficiente, deficit obligatio.

Quando aliqui de Capitulo, Collegio, Vniuersitate, uel Societate iurant facere aliquid, cum hac conditione, scilicet si reliqui id fecerint, si omnes alij, aut maior pars id non faciunt, nec ipsi ad iuramentum tenentur. Et si minor pars id non facit, & reliqui faciunt, ad quid tenentur? Videndum est de intentione iurantium, si intendebant non se obligare, etiam si unus tantum id non obseruabit, non tenentur.

Et si iurantes ad hoc non aduerterunt, itaque eorum intentio sciri non potest, melius est iuramentum obseruare. Hinc poteris iudicare in alijs similibus iuramentis conditionatis.

Pro ueteriori doctrina huius circumstantiae examinatae ponuntur aliqua dubia. Et primo queritur, an iuramentum prestitum super contractu simulato, ope retur aliquid, ac obliget?

23

Primum dubium.

Iuramentum super re simulata, an teneat.

Respondet Panormitanus, in c. Cum contingat, cum distinctione. Si simulatio est de consensu ambarum partium super re licita, & causa iusta; scilicet ad euitandam uexationem, uel pro iusto timore, uel simile; exemplum primi, aliquis uult locare domum amico, uel primum conductorem a domo sua eijcere uellet, quia eam damnificat, & non potest; quia non uult eam cedere; fingit eam uendere amico, ut illum expellat, tunc iuramentum apparens, & simulatum non obligat; deficit enim amorum consensus, & causa fuit iusta, verum si conductor primus conueniret amicam uendentis, ut iuret si uere emisisset, affirmando esset periturus. Exemplum secundi, Dominus, uel Tyrannus querit equum a uassallo multo minus, quam ualeat, & uassallus nolle eo priuari, unde fingit eum donare nepoti clerico, contra quem Dominus non praeualet; tunc quamuis donatio stipulata sit cum iusto, ipsum non tenet, ratione iam dicta, uerum non posset iurare sine peccato, se uerum dominum esse. Si autem contractus sit de re illicita, sine iusta causa, uel ad decipiendum, & fraudandam iustitiam, non liceret ex epulo primi, ali

Tertia Pars.

H

quis

quis soluens quantitatem pecuniae super domum sibi pignoratam, aut sibi datam (a godere) ut aiunt Neapolitani, fingit eam emere cum pacto retrouendendi, ut fructus domus lucretur, cum ambo animum uere alienandi minimè habeat, sed fingunt unum contractum esse alium, iurantes, singula in contractu posita esse uera, cum non sint, statim efficiuntur periuri, quia contractus est de re usuraria, & prohibita, nec fructus in conscientia, lucrari potest: Verùm si uenditor iurauit tacite contractum non detegere sed obseruare pignoratitium ad certum tempus, uel aliud simile, quod inter eos secretò conuentum fuerit per alias scripturas, tenetur obseruare Iuramentum, ac si iurasset soluere usuras, in quo casu tenetur: facit ad hoc textus in c. Debitores. de Iureiurando.

Exemplum secundi, Titius uult emere uineam, facit stipulare contractum emptionis a filio Clerico, fingens, quod ille emat, qui iurat, se emere ex propria pecunia, cum non sit sua, sed patris, causa fraudandi gabellas: est ipso facto periurus, & tenetur ad restitutionem. Aliud exemplum, quiddam monachus emere uult domum, quam prætendit donare suo nepoti; & quia scit, quod Religio hoc non permitteret, (quidquid enim acquirit monachus, acquirit Monasterio) fingit, quod suus nepos emit eam ex propria pecunia, in fraudem Monasterij; in quo casu, ultra quod periurus est, tenetur illam Monasterio restituere. In his enim casibus similitudo est ex parte euentis tantum, qui aliud habet in ore, dicendo, ipsum emere, & aliud in corde, emendo ad instantiam alterius, & de pecunia aliena. Si uerò similitudo fuerit de uno contractu licito, pro alio contractu illicito, qui sine peccato seruari non potest, quia est prohibitum, puta, promisit centum pro beneficio, pro quo finxit illa debere pro mutuo, uel simile; tunc iurans scienter, peccat mortaliter, nec promissum seruare debet.

Secundo quæritur, an iuramentum factum, cum animo non se obligandi teneat?

Ad hoc dicitur, quod hæc fallacia ortum habet a dolo alterius contrahentium, nisi enim aliqua ex parte dolus interueniret, ad quid animo mentiri uellet? Vnde Bonauentura in 3. sent. q. 3. tenet indistinctè, & generaliter quacumque ex parte dolus interueniat, si animum obligandi se non habuit, non tenetur iuramentum obseruare.

Verùm Richardus eodem in loco subiungit, si dolus interuenit ex parte iurantis, tenetur satisfacere damno proximi, quem dolo decepit. Hæc opinio est periculosa, & ideo non tenenda. Vnde melius cum. D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. arg. dicendum est, quem secuntur Caietanus ibi. & Sotus li. 8. de iur. & iure. q. 1. art. 7. Respondendo ad dubium igitur, cum distinctione, dico, si dolus interuenit ex parte iurantis tantum, uolentis proximum decipere, dic ut supra in principio sermonis iuramenti promissorij ubi exactè hunc articulum disputauius. Si autem dolus interuenit ex parte querentis iuramentum, decipiendum iuramentum: exemplum de puella seducta a fratribus, ut renunciet bonis paternis, eoquod non ualent plus, quam sua dos, cum ualeant multò magis; tunc dico, si iurat cum animo non se altringendi, quia cognoscit fraudem fratrum, & putat se esse deceptam, sed iurat cum animo repetendi illud plus, non peccat, nec tenet obligatio. ad hoc facit l. Tres fratres. ff. de pæcis. & est sententia. D. Tho. supra allegati. Si autem iurat simpliciter decepta suasi onibus fratrum, putans, bona paterna non plus ualere, quam sua dos, quod si sciret, non iuraret, iuramentum non tenet, ait Silue. Verbo. Iuramentum. 4. §. 19. quia ubi fraus, & dolus excluditur uel ius. l. 1. ff. de dolo. sed melius est, ut absolutionem a iuramento procuret, ut practicatur.

Tertio quæritur, an res iusto promissa, semper possit in melius commutari?

Dicitur, quod sic. e. peruenit. el. 2. de Iureiurando. & D. Tho. 2. 2. quæst. 89. articu. 7. Quod limitat. D. Ant. in dicto. c. Peruenit, in duobus casibus. Primo quando res iuramento promissa non est impeditiua maioris boni, in quod permutari uellet, quia cum utrunque seruari posset, non est permutanda, autoritate propria: secus si utrunque seruari non posset. Verum hæc regula huius primi casus non habet locum in ingressu Religionis; quamuis enim utrumque seruari posset, Religio tamen tollit omnem aliam obligationem.

Secundo quando res iuramento promissa concernit utilitatem proximi; quia tunc contra eius uoluntatem permutari non posset, etsi esset melius id, in quod permutaretur.

Huius ratio est, non enim quod est melius simpliciter, sequitur, quod sit semper melius creditor cui debetur, quod accidit, uel propter eius commoditatem, uel affectionem, uel simile.

Et si promissio iuratoria soli Deo facta fuerit? Dic ut dixi in cap. de Voto. circa finem.

Quarto quæritur, an iurans seruire gratis Hospitali per mensem, uel annum, & non habens unde uiuat, teneatur ad iuramentum implendum; si factores Hospitalis ei uictum negant? Respondetur, si iurando, cogitauit uictum habere a factoribus Hospitalis; si illi denegant, absolutus est ab obligatione. Si autem promisit seruire sumptibus suis; tunc dico, aut dum iurauit poterat se alimentare, aut non; si poterat, deinde uenit in paupertatem: si est plebeus; qui posset mendicando, aut laborando, sibi uictum acquirere, ita facere debet, & seruare: si autem talis conditionis est, ut talia sibi non conueniant, aut tales uires non habet, excusatur, donec aliter facere non ualeat: Si uerò non poterat se alimentare; tenetur, aut laborare, aut mendicare, & seruire, & si non est talis conditionis, obligatur ad aliquod possibile fieri, ne sacramento iniuria fiat: debuerat enim promittens ad uertere, si adimplere potuisset. Et si quomodocumque sit refellitur a factoribus? Dico, si se obligauit tali determinato, si refellitur ab illo, liber est, si autem se obligauit simpliciter; tenetur adire alium, uel alium; & si refellitur ab omnibus illius loci, uel locorum, de quibus cogitauit, absolutus remanet.

Quintò quæritur, an iurans redire ad carcerem, non redeundo, sit periurus? Respondetur si carcer erat iniuriosus, id est detinebatur contra iustitiam, tunc non tenetur; si autem carcer non erat talis, sed iuste detinebatur; si iurauit in ueritate, quod rediret; tunc tenetur, et cum periculo uitæ, alias periurus est. Et si iurauit cum animo non se obligandi, sed finxit iurare, ut euaderet?

Dic, ut inferius dicemus: dum de iuramento per uim, aut metum extorto, tractabimur.

Sextò quæritur, an iurans simpliciter soluere decem pro tali tempore, in quo præterit ab illo, cui iurauit tantum, possit sine periurio compensare? Respondetur: aut illa cum quibus compensare intendit sunt liquida, aut non: si sunt liquida, Panormitanus dicit, quod non: quia iuramentum obseruari debet in forma specifica, quod non facit, qui compensat; quamuis in effectu soluat: Bar. concludit, quod sic. Sed hæc dicta conciliari possunt hoc modo, si dum promisit, ideo se obligauit, quia compensationem facere intendebat, clarum est per supradicta, quod compensare potest: quia iuramentum intelligitur secundum intentionem se obligantis in hoc casu, & illa intentio est tacita conditio, si autem de hoc non cogitauit, sed simpliciter se obligauit, si potest soluere sine compensatione, tunc non debet iuramento contrahere, sed soluat, & repetat: & si non potest, quia non est soluendo, nisi compenset; tunc idem iudicium de hoc faciendum est, ut

Iuramentum promissum in melius commutari potest. Quando.

Quartum dubium. Promittens seruire Hospitali, quod non tenetur.

Quintum dubium. Iuramento promittens redire ad carcerem an teneatur.

Sextum dubium. Iuramento obligatus an possit compensare.

24
Secundum dubium.
Iuramentum sine aro obligandi se.
Bonauent.

Richard.
D. Thom.
Caietanus
Sotus.

25
Tertium dubium.

de impotenti, ut dictum est. Si verò non sunt liquida, in nullo casu compensare potest, sed prius solvere debet, deinde liquidare, & repetere. Quæ omnia intelligo in foro conscientie, in foro autem iudiciali, Iudex non respicit omnia ista. Septimò quæritur, an iurans, non amplius cognoscere concubinam, possit postea eam in uxorem ducere? Dicitur, quòd sic, nam iuramentum illud intelligitur de coitu fornicario, & non de actu licito. Glo. in c. Ad nostram. de Iureiurando.

Et demique quantum ad iuramentum promissorium, quidquid aliud dici potest, resolue ex his, quæ de uoto dicta sunt: sunt enim in hoc similia iuramentum namque, ut ait Magister sent. est Voti confirmatio.

PER quod, id est quas res, iurando, in testimonium adducere debemus, potest enim iuramentum illicitum esse, dum iurando, creaturas attestamus, non in quantum sunt aliquid Dei, aut in quantum in eis aliquid relucet, sed in quantum creaturæ sunt, eis illam reuerentiam, & honorem attribuendo, quæ Deo debentur, dictum est enim supra, quòd iurare est actus Religionis, & latræ; in quantum in confirmatione dictorum nostrorum, Deum inuocamus, aut aliquid Dei, in quo relucet directè, aut aliquo alio modo diuina ueritas, & summa maiestas.

Qui ergo iurando, aliquam creaturam attestaret, in quantum creatura est, et attribuendo, quæ soli Deo debentur, maximam iniuriam Deo faceret. Hinc Christus prohibuit, ne iuremus per cælum, & terram, Hierosolymam, & similia, intelligendo ad hunc sensum, ut hf. 2. 2. q. 1. per totâ, & supra latius disputauimus.

Item illicitum esset iurare per aliquod membrum Dei, per quod error induci posset, puta, dicendo per caput, per capillum Dei, & similia, hæc Deo attribuendo, in quantum Deus est. c. Clericum, & c. Si quis per capillum. 2. 2. q. 1. Secus, si iurando per caput, per corpus, & sanguinem Dei, intelligeret hæc, & similia de Christo, Deo humanato, hoc enim modo, non est error. Itaque si iuramentum hoc esset illicitum, esset ratione aliarum circumstantiarum supra dictarum. Nec ex hoc inferas, licere attestare membra Christi quocumque modo, nam ea attestare, ut iurando, detestando, aut irreuerenter nominando, esset peccatum mortale, ut in Auth. Ut non luxuri: contra naturam. §. ultimo. col. 6.

Et multo magis illicitum est iurare, per falsos Deos. Unde qui iurat per falsos Deos, siue falsum siue uerum dicat, non solum periurus est, uerum et sceleratissimus blasphema: itaq; talis iuratio est omnium grauissima: huius dicti ratio est, qui enim per falsos Deos iurat, honorem, qui soli, & uero Deo debetur, ijs, qui sunt falsi, & tali honore digni non sunt, attribuit, dictum est enim supra, quod iurare, est actus religionis, & latræ per quod maxima reuerentia Deo, tamquam infallibili ueritati, & omnium supremo exhibetur. Cum igitur, hæc, quæ sibi soli debentur, sicut Deus solus est, alijs ab ipso attribuuntur, maxima ei iniuria fit, quæ ad blasphemias hæreticales pertinet. Unde Ioan. Chrysostomus ait. Idolatram se facit omnis, qui per aliud, a Deo iurat.

Sed contra hanc determinationem instatur, & primo cõtra primam partem, scilicet quod sit periurus. Non minorè iniuriam faceret Gẽtilis, iurando uerum per suos Deos falsos, quàm Christianus, sed nobis licet uti fide Gentilium, & eorũ Iura accipere, dũ iurant per falsos Deos, ut habetur. 2. 2. q. 1. c. Mouet te; ergo uerum iurare per falsos Deos, non est periurium. Sed dices, hoc non sequi, nam peccatum in hoc casu ascribitur Gẽtili, & non Christiano illud perenti. Contra hanc responsionem arguitur, nam c. Si quis periurauerit, eo, tit. dicitur, eadem poena puniri debere, qui periurat, & periurare facit, ergo si faciendo iurare Gẽtilem, non efficiatur periurus, nec ipse iurans per Deos Gẽtiliam erit periurus.

Secundo

Secundo instatur contra secundam partem, scilicet quòd sit sceleratissimus blasphema: Dicitur enim per Aug. & habetur. c. mouet te. eodem tit. uerumtamen sine ulla dubitatione minus malum est iurare per Deos falsos ueraciter, quam per Deum uerum. fallaciter: quanto enim, per quod iuratur magis est factum, tanto magis est poenale periurium: ergo iurare per falsos Deos in ueritate, non est blasphemia.

Ad hæc respondetur. Ad primam dico, quod nobis licet uti fide Gentilium, quando iurant per Deos falsos, dummodo utamur ea, non ad malam rem, sed bonam, & licitam: non enim per hoc peccato eorum sociamur, qui per Dæmonia iurât: sed bono pacto eorum, quo fidem seruaturi sunt. & huius ratio est: dum enim licita cum idolatris negetiamur, si ad seruandam fidem, & promissionem parati sunt iurare de more, & usu suo, per Deos, quos falsos esse constat: si eorum iuramentum recipimus, non magis peccamus, quam si mutuo sub-usura ab eo, qui paratus est usuram committere, acciperemus: sed constat, nos nõ peccare, inducendo usurarium, ad hæc paratum, si ad ista necessitate mouemur. Sic legitur, fecisse Iudæos, dum pactum cum Romanis iniierunt, ut haberetur. lib. 2. Machab. Ita etiam fecit Iacob, cum fædus iniisset cum Laban: iurauerunt enim ad inuicem, Iacob, per Deum uerum, & Laban, per Deum Nacor. ut habetur Genesi. capit. trigessimono. Hac etiam lege usus fuit Carolus Quintus Imperator: dum pacta & foedus iniit cum Rege Tunisi: accepit enim ab eo iuramentum, per Bagomet; quod licitum fuit in illo casu.

Ad secundum dico, in iuratione per falsos Deos, duo attenduntur, unum, quod est falsitas, aut ueritas aliud, quod est idolatria quæ illic inuoluitur: dum honor Dei Dæmonibus exhibetur. Dico igitur quantum attinet ad rationem periurij, in quo stat ueritas, & falsitas; minus malum est iurare uerum, per falsos Deos, quam falsum per Deum uerum: immo stando intra latitudinem, & rationem periurij, primum non est periurium: & hoc est, quod Augu. dicere uult in loco citato. Unde subdit, quanto id, per quod iuratur, sanctius est, tanto magis poenale periurium est: intelligendo quantum ad rationem periurij. Sed si in iuramento consideretur id, quod iurando assumitur, tunc falsos Deos attestando, honor Deo debitus, Dæmonibus attribuitur: quid sceleratius minus enim malum est eius ueritatem, in dicendo, dehonestare, quod attinet ad rationem periurij, quæ eius maiestatem offendere, subtrahendo ei suum honorem, per tale iuramentum: quod pertinet ad pessimam blasphemiam: quæ cum sit maius peccatum, quam periurium: ideo talis modus iurandi est pessimus: ut asserit determinatio nostra.

Ad quid, id est ad quem finem, utimur iuramento. Dupliciter autem iuramento male uti possumus, uel iurando in ueritate sine debito fine, id est utili a te, & necessitate, & tunc regulariter est ueniale; dictum est enim supra: quòd iuramentum est faciendum, pro fædere pacis, ut 2. 2. q. 1. cap. 1. ad controuersias sedandas, & mentes hominum serenandas, ubi aliter ueritas ostendi non potest: igitur sine istis rationibus iurari non debet, ut ibi exactè monstrauius.

Vel male uti possumus iuramento, ordinando illud ad aliquem finem indubitum, pro quo uitari potest, & tunc est mortale. Dupliciter autem ex fine le uitimur uitari potest, prout duplici, circa hoc, iuramento utimur, id est assertorio, & promissorio.

Primo quantum ad assertorium, octo finibus hoc iuramentum uitari potest, prout octo genera mendacij in hoc ponuntur ab Augu. in lib. de mendac. octo finibus uitari p̄t.

Tertio Pars.

H 3.

Primo,

Septimum dubium.

26

Iurando, quas res et testari debemus. Iurans est oisus religionis.

Iurare per membra Dei, quando est peccatum.

Iurare per falsos Deos.

Instantia.

Responsio. Replica.

Secunda instantia.

Responsio ad primũ.

Responsio ad secundũ.

27

Iuramentũ ad quẽ sine diuisione est.

Iuramentũ quando male utimur.

Iuramentũ assertoriũ.

Primo, dum quis iurat, affirmando aliquod falsum contra articulos fidei, ad destructionem fidei Christianæ, & ad inducendos alios ad errorem: & istud est pessimum, sapiens hæresim.

Secundo, dum quis iurat falsum contra proximum, ut eum iniuste lædat: sine alterius iuramento, puta dum quis proximum accusando, imponit ei falsum in iudicio, uel falsum testificando in causa criminali, sine alterius, aut sui utilitate.

Et iste non solum tenetur bonæ famæ satisfacere, quam abstulit, detrahendo; sed etiam damna reficere, quæ proximus se defendendo passus est; quia nulli facienda est iniuria.

Tertio, dum quis, falsum iurando, ut pro fit uni, alterum lædit: puta producit, ut testis in causa pecuniaria, ut absolueret amicum a debito, alterum iniuste condemnare facit. Et iste tenetur pro damno illius; quia nulli consulendum est cum alterius iactura.

Quarto, dum quis delectatur in mendacijs, afferendo multa falsa, sola libidine mentiendi, quæ ut sibi credantur, iuramento confirmat. Et hic etiam peccat mortaliter; sunt enim huiusmodi per se ipsa uitiosa.

Quinto, dum quis mentitur complacendi causa: quod accidit adulatoribus, & similibus, qui suauibus uerbis, multa falsa de dominis affirmant, sine tamen alterius præiudicio, sed solum ut eis placeant: ac etiam eorum facta mala laudando; quod est mortale. Dist. 46. cap. Sunt nonnulli.

Et quamuis a dulatio, ut supra, quandoque veniale sit; ut dist. 25. §. Alias. tamen iuramento confirmata, semper est mortale.

Sexto, dum quis falsò iurat, ut alicui pro fit, sine alterius offensione: quod accidit, dum quis, uerbis gratia, interrogatus, quid sit de pecunia talis, & cognoscens, quòd illam iniuste auferre cupiunt, iurat simpliciter cuiunque petenti, illam se nescire, ubi sit: quod mendacium, etsi simpliciter veniale esset, tamen adiuncto iuramento, mortale est; non enim pro cuiusvis temporali commodo, periurandum est. Dist. 14. c. Quod ait.

Septimo, dum quis, nulli obstanto, multum alicui prodest, falsum iurando: puta excusat homicidam, uel aliù similem malefactorem, ne suspendatur, aut aliud simile patiatur: quod etiam mortale est; non enim præferenda est salus temporalis cuiusquam, propriæ salutis animæ, contra ordinem charitatis: Et si pro homicidio, & simili alio damno, pars offensa, uel sui, essent damnificati in aliquo, teneretur ad eorum interesse.

Vnde August. in lib. contra mendacium, & habetur. 22. q. 2. c. Faciat. Homo debet, quantum potest, defendere uitam proximi, sine Dei offensione: cum autem ad hoc uenerit, ut sine peccato ei consulere non ualet, sciat, se amplius non posse; non enim debemus alterius salutem consulere, nostro peccato.

Octauò, dum quis ut seipsum a malo liberet, iurando, mentitur; & peccat mortaliter: ait enim Aug. super Ps. Perdes eos, qui locuntur mendacium. & habetur. 22. q. 2. c. Nequis. Non debet homo occidere animam suam pro euitanda uita temporali, in cuius morte non occiditur. Et si hoc uidetur durum; a dominis taceat, in omnibus istis, ut euitet peccatum mortale; aliud est enim uerum occultare tacendo, & aliud est falsum dicere, mentiendo; in casu tamen, quo licet uerum occultare.

Iuramentum admissorium Quando autem hoc licet sine peccato, in prima parte, cap. de restitutione Fama dictum est.

Iuramentum ex fine. Secundo, quantum ad iuramentum promissorium, ut sciatur, quando est uitiosum ratione finis; tria sunt consideranda, scilicet iuramentum, Materia, quæ pro-

promittitur; & finis, id est qua intentione, iurando, se obligat.

Quantum ad materiam, si ipsa de se est illicita; quocumque fine iuretur, iuramentum non est obseruandum; deest enim iustitia, ut supra abundè declarauimus. Si autem est licita, & ordinatur ad bonum finem, tunc quidquid promittitur, obseruari debere, nulli dubium est. Sed an iuramentum de materia licita factum ob malum finem, obliget, non est ita clarum: & ideo pro dilucidatione huius ueritatis dubitatur.

Quæritur ergo, an propter quemcumque finem malum, iuramentum inualidatur? ita, ut seruari non debeat? Et uidetur, quod sic. ait. n. Hostiensis in Summa lib. 2. in Rubrica de iureiurando. Regula logica sic habet, cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, & e contra, cuius finis malus, ipsum quoque malum. Vnde cum finis malus faciat materiam, de licita, illicitam, iuramentum obseruandum non est. Ex aduerso uidetur, quòd non omnis finis malus uitiat materiam iuramenti, faciendo eam, de licita, illicitam, & ex consequenti iuramentum non obligatorium.

Pro solutione huius Dubij, est notandum, quod tripliciter potest homo iurare ob malum finem. Primo quando illud bonum, quod iuramento promittitur, ordinatur ad malum finem principaliter, id est ita coniunctum est fini, quòd dependet ab illo; & quia actio moralis sumit speciem a fine, ideo quamuis illud, quod promittitur, sit bonum in se, tamen quia finem malum annexum habet, ideo ratione finis, malum est, & ex consequenti efficitur materia illicita, & non obseruanda: Exemplum, qui iurat donare puellæ decem, ut illi consentiat, peccat iurando, & multo magis si iuramentum adimplet. Vnde si finis, quo iurauit, poenitet, iuramentum obseruare non tenetur: quamuis enim donare decem, in se licitum sit, tamen quia iurando non intendebat donationem tantum, uel principaliter, sed fornicationem donationi iunctam, quæ facit donationem uitiosam, ideo non obseruanda est.

Secundo, quando finis, propter quem, iurat facere aliquid, non est ita coniunctus, materię promissæ, sed est occasio quædam, propter quam ad promittendum mouetur: exemplum, quidem Iuuenis iurauit dare puellæ elemosynam, ex cuius occasione illam sollicitare prætendebat: peccauit iurando cum tali intentione, & si huius intentionis poenitet, adhuc iuramentum obseruare tenetur, quamuis enim finis, id est sollicitatio fuerit occasio promittendi, illa tamen non uitiat actum, scilicet elemosynam, quæ est bona in se, sed intentionem, & uoluntatem promittendi.

Ratio diuersitatis stat in hoc, si in secundo casu finis est quid extrinsecum materię iuramenti, & non ita intrinsecum, & annexum, ut in primo casu, & ideo non potest illam uitiare, & iuramentum annullare.

Tertiò quando finis malus coniungitur materię indifferenti, tunc peccat iurando, & multo magis iuramentum exequendo, sed deficiente fine cessat obligatio iuramenti: nam dum materia indifferens manet in sua indifferentia, non est materia iuramenti, quia non est actus uirtutis, ut requiritur, & dictum est supra, cum autem determinatur ex aliquo fine, sit bona uel mala, ut finis: si ergo finis, propter quem iuratur, est malus, ipsa non est exequenda, quia induit malitiam finis, & sic efficitur illicita, & si finis deficit, remanet in sua indifferentia inutilis, & uana, & ex consequenti non exequenda. Exemplum, iurauit quidam adire Panormum, ut ibi fornicaretur, propter copiam Meretricum, quæ ibi sunt: ista promissio est mala, & si exequitur, est peior, & si poenitet intentionis fornicandi, non est necesse adire Panormum, Deus. n. non curat de tali accessu, cum nihil boni

sic absolute in se habeat: Idem dicendum de illo, qui iuravit comedere calida, ut coitum aptius exercere ualeret, & sic de similibus.

Quidquid aliud dici possit circa hanc finis circumstantiam, uide in cap. de Voto, quando Votum obligat ratione finis mali, Votum enim respectu finis uouentis, & iuramentum promissorium, quantum ad finem, ob quem fit, paria sunt, & ideo ex uno iudicabitur aliud.

28 *Iuramentū cur non fit faciendū.*
CVR, in hoc loco, explicat causam concomitantem, quæ, si turpis fuerit, illicitum facit esse iuramentum. Exemplum, qui iurant ad inuicem alicuius delicti societatem, damnabiliter iurant, & si id adimplerent, damnabilius facerent: unde potius iuramentum deserere debent, ut ad bonum redeant, ait Aug. in lib. de bono coniugali. c. 4.

Iurare con iurationes malū est.
 Item, qui faciunt coniurationes, & conspirationes iniustas contra superiorē, Communitatem, uel alios, peccant, iurantes, & multo magis exequentes. r. q. r. c. coniurationem, & c. Conspirationum, unde talia iuramenta non tenent.

Dubium.
 Dubitatur primo, an coniurantes ad inuicem, ut aliquam domum spoliarent, cum pacto, ut quisque partem æqualem habeat, si postea alter alteri partē spoliij negat, sit periurus? Respondetur, si ideo partem dare negat, quia totum domino restituere uult, periurus non est, non enim iuramentum uiolat, qui ad bonū redit. id est peccatum emēdat: si autem partem negat, ut totum sibi retineat, periurus iudicatur, immo utrobique perfidus efficitur, & iurando, pro mala societate, & iuramentum deserendo, peccatum peccato addendo. 2. q. 4. c. Si ad peccatum.

Dubium.
 Dubitatur secundo, an mulier coniugata, iurans seruare fidem ad adultero postea consentiens uiro, sit periura? Dicitur, si ad uirum redit, fidei uiolatix dici non debet, si autem neglecta coniugali fide, ad adultero fidem seruat, peccat mortaliter, & multo peius, si cum tertio adultero se coniungit, nam ultra peccatum adulterij periurium committit. c. Mulier. 2. q. 4. Ex his iudicare poteritis in similibus.

29 *Iurandi modus explicatur.*
QUOMODO, explicat modum, quo iuramentum illicitum esse potest. Hæc circumstantia comprehendit multos defectus, quibus iuramentum infirmari potest. dicendo (quomodo) id est per uim, aliquo timore, Iracundiæ calore, & inconsideratione.

Dubium.
 Iuramentū extortum per uim.
 Quantum ad primum dubitatur, an iuramentum extortum per uim, obligat? Et uidetur, quod non, nam iuramentum est actus uoluntatis, sicut & Votum, ergo ubi non interuenit uoluntas, non cadit obligatio.

Respondetur, & primo quantum ad iuramentum assertorium, dico, quod quomodocumque quis iurat, tenetur uerum asserere: puta, dominus cogit famulum, aut uassallum, ut dicat, Titium talia fecisse, pater cogit filium, maritus uxorem, & sic de reliquis: non debet dicere falsum, quia obligat ad mortale, potius enim debet homo omnia malo pati, quam falsò iurare. 3. q. 5. c. Ita ne nisi petens iuramentum, peteret impertinentia, & inconuenientia, tunc. n. homo potest iurare uerum secundum suam intentionem, & falsum, secundum intentionem petentis, & extorquentis iuramentum, & uti illa cautela, qua usus fuit Diuus Franciscus, ut supra dicebamus, ad fugiendum periurium, quando aliter euadere non ualet.

Iuramentū assertoriū falsum per uim factū non excusat.
 Quantum autem ad iuramentum promissorium hic non est sermo in foro exteriori, ecclesia enim cum de occultis non iudicat, iubet, ut quomodocumque fiant, onseruentur. Est ergo questio, an homo in foro conscientie teneatur obseruare, quod ui promissit.

Respondet D. Th. 2. 2. q. 89. 7. ad tertium arg. in iuramento coactio duplex est obligatio, una, qua iurans obligatur homini per promissionem, altera, qua obligatur Deo, per iuramentum: prima tollitur per coactionem, qui enim uim intulit, non meretur, ut promissum sibi seruetur secunda, quæ Deo debetur, non tollitur in conscientia, quin adimpleri debeat, ob reuerentiam iuramenti potius, debemus damnum temporale sustinere, quam iuramentum violare.

Instantia.
 Sed hæc distinctio patitur instantiam; si enim in iuramento essent duæ obligationes, sequeretur, quod pars, cui fit promissio, non posset relaxare iuramentum pro se factum, puta latro, qui in nemore iuramentum per vim a viatore extorsit, ut sibi afferret centum, aliter ei vitam auferret, si postea dicto viatori suam remitteret obligationem; illam tamen Dei remittere non ualeret; unde viator ad huc iuramentum adimplere teneretur respectu Dei, quod est falsum, nam ille, cui iuratur, potest omnem obligationem relaxare, ita, ut iurans non teneatur amplius ad iuramentum.

Respondent ad hoc expositores pro Diuo Tho. eodem in loco, quod hæc uerba non sunt intelligenda, ut in fronte apparent, sed intelliguntur hoc modo, In iuramento sunt duæ rationes obligandi, non per duas promissiones distinctas, sed per unam promissionem homini factam, iuramento confirmatam, unde oritur una obligatio duplici ratione constituta, scilicet, & uirtute promissionis, & uirtute iuramenti; quæ obligatio, si ab eo, cui fit, remittatur, tota remittitur, & ex consequenti nulla remanet obligatio. Sed quid quid sit de hac expositio: ne difficultati tamen principalis dubij, non uidetur satisfieri: & ideo his prætermissis arguitur contra responsionem ad dubium principale: nam durum uidetur, quod homo coactus iurare, ut sua bona alteri det, in conscientia iuramentum obseruare teneatur; iuramentum enim apud Deum uim obligandi non habet; nisi ubi materia uirtutis adest, ut de uoto, dicebamus, sed constat, me dare furi, uel tyranno per uim a me extorquenti mea bona, non solum non esse actum uirtutis, sed contra iustitiam & ubi deest iustitia in iuramento, illicitum est, ut supra uidistis, ac per hoc obseruari non debet. Hæc, & alijs rationibus, quas breuitatis causa omitto, suaderi potest, hanc responsionem non habere ueritatem.

Declaratio responsionis D. Th.
 Pro hac igitur ueritate dilucidanda, est aduertendum, quod huiusmodi iuramenta tripliciter ex parte considerari possunt; primo ex parte iurantis; secundo ex parte cogentis iurare, tertio ex parte materiae, pro qua iuratur. Quantum est ex parte iurantis, glo. in c. Eos, quos de consecratione. dist. 4. dicit, quod duplex est uis, & coactio, una absoluta; quæ fit per attractionem, suffocationem, cruciatus corporis, uel simile; & tunc iuramentum taliter extortum non obligat; quia hoc modo non iurat, animo, sed uerbis tantum, ut supra dictum est.

Replica contra dubiū principale.
 Altera est condicionalis; id est cum al qua conditione proposita; puta si non promiseris hoc, te interficiam, aut simile damnum faciam tã in persona, quam in bonis, ut minis inducatur ad iurandum: & hic modus uiolentandi non est aliud, quam inducere hominem ad promittendum, aliquo timore, & tunc iuramentum sic factum obligat. c. Presbyteros. dist. 50. Quia ut Aug. ait, uoluntas coacta, est uoluntas, licet enim habeat aliquid de in uoluntario, tamen constituit actum uoluntarium, teste Ari. in tertio Ethicorum: qui ponit exemplum de proijciente merces in mare, tempore tempestatis: quamuis enim nolle eas proijcere, tamen timore naufragij, uult proijcere, & sic proijcit.

Iuramentū timore factum. Voluntas coacta uoluntas est.
 Quantum est ex parte cogentis iurare, iuramentum non est obligatorium, quia, ut ait supra. D. Thom. qui iniuste exigit, non meretur, ut iuramentum coactum sibi obseruetur, & in hoc non est difficultas. Quantum uero

Iuramentū super re illicita nō tenet.
 verò est ex parte materia, pro qua iuratur, tunc secundum subiectam materiam dicere oportet, scilicet si iuramentum est super re illicita, ipso iure non obligat, siue quis sponte, siue timore ductus, & coactè iuret: puta promisit fratri cum Iuramento, ut suum inimicum occideret, uel promisit domino, tyranno, seu alij nobili uiro suam uxorem ad adulterandam, uel his simile, non tenetur promissum obseruare. 22. q. 4. per totum.

Si autem Iuramentum factum est super re licita, aut eius obseruantia uerget in deteriores exitum, aut non. His stantibus, pono has conclusiones.

Prima conclusio.
 Qui, ut. seu timore ductus, iurat dare, vel facere rem licitam, si intendebat se obligare, tenetur in conscientia iuramentum obseruare.

Iuramentū super re licita ex timore, obligat.
 Dixi (ui, seu timore) intelligendo de uolentia, & coactione conditionata, & non absoluta, nam de absoluta, clarum est, quòd non obligat. de Consecratione distinct. 3. cap. Eos quos, & distinctio. 45. cap. de Iudæis. & ibi Glo.

Dixi (iurat) nam promissio facta ex timore sine iuramento, si non adimpletur, est peccatum ueniale. Clo. in c. Vnusquisque 22. q. 4.

Dixi (dare, uel facere) nam utraque ratione fieri potest: exemplum primi.

Titius incidit in latrones, qui eum occidere uolebant, nisi iuramento, promitteret, ut eis in talem locum centum aureos deferret. exemplum secundi, habetur in c. Abbas, & in c. Ad audientiam. de Iureiuranno.

Instantia.
 Dixi (rem licitam) ut in exemplis patet, nam de illicita, uana, impossibili, & indifferenti dictum est supra, in tertio comite, id est Iustitia.

Contra hoc assertum arguitur. Dare in uia fori latroni cētum coactè, ut in exēplo dicitur, non est actus uirtutis, ergo non tenetur iuramentum obseruare, ut uult conclusio: probatur, quia non est actus Iustitiæ, nam cessante iuramento iste non teneretur, quia coactè promississet, ut dictum est, deficit enim ratio debiti, sine qua actus iustitiæ saluari non potest. Neque est actus liberalitatis, quia non donat, nam si sic esset, non posset postea repetere, ut dicemus.

Nec est actus fidei promissæ, dictum est enim supra, coactio facit, ut latroni si des non obseruetur.

Neque est actus charitatis: quia dantur homini indigno, & non indigenti, sed latroni usurpanti, quòd habet speciem mali.

Nec denique est actus religionis, ex iuramento uim habens, nam inter Votū, & iuramentum hæc est differentia: materia enim Voti fit actus uirtutis ex Voto, dum promittitur, sed materia iuramenti, opus est, ut sit actus uirtutis anrequàm iuramento promittatur, sed constat, quòd non est, ut probaui, unde ergo habet, ut sit materia licita, & obseruari debita dare centum latroni coactè?

Et confirmatur, quòd dico, nam ista exhibitio centum aureorum est damnosa animæ recipientis, peccat enim, illa recipiendo contra conscientiam, & quamuis non exhiberetur tamen stando in illa opinione, adhuc peccaret, & recipiendo, peccaret magis, & ultra hoc exponeretur periculo non restituendi, igitur omni ex parte traditio ista pecuniæ est uitiola, & iniusta, & consequenter, non adimplens iuramentum, non est periurus.

Responsio.
 Respondetur, quòd iste actus promissionis, scilicet dare centum latroni, dupliciter considerari potest, prout duo respicit, uno modo, ut respicit latronem, vi, & metu illa centum extorquentem, & recipientem, & secundum hunc respectum nullius uirtutis actus est, ut benè instantia probat; altero modo, ut respicit dantem coactè pro redemptione suæ uexationis, nempè pro uita euadenda, & saluanda: & quia talis actus, ut si c., induit formam redemptionis uexationis, est

est actus uirtutis, ita que si fit pro euadenda uita propria, est actus charitatis, si autem pro uita proximi, est actus misericordiæ; debet enim homo, ordine charitatis uitam proximi bonis proprijs præponere; & quia huiusmodi iuramenta coacta fiunt pro redimenda uexatione tantum, & non alio fine, ut in casu proposito; ideo sub promissione ducatorum centum, non intelligitur datio latroni; sed illa exhibitio centum ducatorum latroni facta, pro tali fine, scilicet, pro redemptione uexationis.

Quo fit, licet actus iste, scilicet dare cētum latroni, ut terminatur ad recipiētem, sit illi nociuus, & ex consequenti illicitus; ut tamen exit a b agente sub forma redemptionis, est actus uirtutis, & licitus: & ideo cum sit iuramento firmatus ad redemptionem uexationis, est adimplendus.

Sed contra hæc dicta adhuc instatur: si actus iste licitus est, pro quanto induit formam redemptionis uexationis, sequitur, ut dum homo euasit emanibus latronis, & periculum uitæ, non tenetur soluere uexationem promissam quia iā positus est in tuto, & vexatio præterita est, & ex consequenti illa datio non amplius habet formam redemptionis, ut licita sit.

Dixi (euasit periculum uexationis) dum scilicet postus est in tuto, & non timet amplius vexari; nam si latrones possent adhuc eum vexare; quia sæpè ueniunt ad Massariam, quo ipse accessit, uel possent eum damnificare in bonis, occidendo boues, oues, uel saltem ignem mittere in segetes, uel similia facere, si promissum non adimpleret; responsio satisfaceret, & argumentum non procederet; sed ubi hæc non timerentur, & ipse e manibus eorum euasit, non amplius tenetur vexationem redimere; quia iam transacta est, & transacta uexatione, & periculo, cessat forma redemptionis, ac per hoc non est amplius materia Iuramenti, & consequenter non obligat.

Respondetur, quòd licet cessante forma redemptionis, datio illa cessat esse materia talis iuramenti; non tamen sequitur, quòd transacto periculo uexationis, ista exhibitio centum non fiat sub forma redemptionis; nam actus iste dandi centum fit sub forma, qua iuratus est; constat autem, quòd iuratus est sub forma redemptionis; ergo quando exercetur, sub forma redemptionis in iuramento in coactè exercetur.

Et cum dicitur, uexatio non est, ergo non potest redimi.

Dico, quòd vexatio fuit, & quamuis sit transacta; redemptio tamen incoacta, dum erat uexatio, adhuc est uirtute illius uexationis, a qua dependet; ideo exequenda est; ne Deus, qui in testem huius consumadæ promissionis inuocatus est, remaneat iniuriatus.

Et hæc iura petunt, ut habetur in c. Si uerò. de Iureiurando: Verum tamen Romani Pontifices consuenerunt, a talibus iuramentis obligatos absolueret, ne uideantur iniquitatem eorum fouere, qui talia iuramenta extorserunt.

Sed nota, qui contrauenit tali Iuramento, antequam se absolueret faciat, peccat mortaliter, ait. D. Thom. Siluest. in Verbo Iuramentum. 4. § 7. Archidiaconus Calde. & alij: quòd non esset; nisi teneretur iuramentum obseruare, ut probatum est.

Verum non est ita acriter puniendus; metus enim etsi non excusat a toto excusat tamen a tanto. Glo. in c. Verum. de Iureiurando. Vnde dicendum, qui coactus a latronibus, iurauit, eis dare centum, pro redemptione uitæ propriæ, uel alterius, si soluit, non potest eos repetere, nisi prius a iuramento absoluat: & si iurauit etiam non repetere, non potest repetere, sed Ecclesiæ denunciare, ut ipsum cogat restituere.

Et si iurasset, nec etiam denuntiare; tunc iuramentum non teneret: est enim contra præceptum Domini. cap. si peccauerit in te. 2. quæst. 1. Si autem non soluit: verbi gratia, obligauit se per contractum donare Tyranno, uel alteri, pro eo, magnis iniuriis, uel metu amittendi bona, uel simile; deinde nollet dare: non potest uti exceptione, & contractum rescindere, sine peccato, stante iuramento: quia ut ait D. Tho. & habetur, per multos canones citatos promissio est de relicta, quæ sine interitu salutis obseruari potest, ergo obseruanda est. Et quamuis in huiusmodi, dum constat de uolentia, & iusto timore, qui cadere possit in constantem irum, iudex solet non cogere debitorem, ut soluat: hoc fit, quia iustitia publica non attendit, nisi ad pacem, tranquillamque statum Reipublicæ: ne iniuriæ per uim illatæ foueantur quantum postea ad ea, quæ ad conscientiam attingunt, si non adimplet iuramentum, ipse uideat. Verumtamen potest petere a iudice ecclesiastico ante terminum solutionis, ut cogentem astringat, ut non quærat promissum, uel ut absoluat eum a iuramento. Glo. in cap. auctoritatem. 15. q. 6. Et si iudex ad hoc induci non potest, soluat, & repetat, ut prius, ut peccatum mortale euitet.

Responsio ad tacitæ oblationis

Fallunt omnia ista; scilicet ut non teneatur absolutionem querere in quatuor casibus.

32 Oblatio iuramenti quando non est petenda.

Primo dum alienantur bona ecclesiæ. cap. peruenit. el primo. de iure iurando. unde si res non est tradita, potest uti exceptione, ut contractus rescindatur: si autem tradita est, potest illam repetere, & si iurasset non repetere, iuramentum non tenet. Et quamuis in textu allegato, Papa dicat, (absoluimus) illud uerbum non est intelligendum, quod absolutione indigeat: sed aut fit ad cautelam, aut intellegendum est, absoluimus, id est absolutum esse ostendimus.

Secundus casus est, in dote. ff. quod metus causa. c. si mulier. §. dos.

Tertius casus est, in matrimonio. ut extra de sponsalibus; nisi coactio, & timor fuerit leuis, de quo non fit casus, uel carnaliter ad inuicem se miscuerint; tunc enim non impeditur. Quarto in uoto. c. prælatum. de his, quæ ui, uel metus causa fiunt. & in cap. de uoto diximus affluenter. Et hæc de dubio moto. Dixi quoque redeundo ad conclusionem (si intendebat se obligare) si enim, iurando, non intendebat se obligare, non tenetur ait Ioan. Andr. & Panormit. in cap. si uerbo. de iure iur. quia in conscientia apud Deum non obligat, quamuis in foro ecclesiæ non liberaretur, ne daretur occasio sæpe allegandi metum, & animum contrarium, & consequenter periurandi; ideo statuit, ut quomodo eunque iuret; si de metu constat, ab huiusmodi iuramenti absolutio petatur: sed quo ad Deum non indiget absolutione, ut adimplere nolit, puta iurauit uerbis tantum, animo non se obligandi, si de hoc molestari non potest, securus est, quo ad Deum, si non adimplet, si autem iurauit in scriptis, de quo astringi potest, quamuis coactè iurauerit, & animo non se obligandi, tamen posset astringi, & si hæc allegaret, ut solutionem fugeret, non absolueretur in foro exteriori, quia ei non creditur: posset bene ecclesia dare ei actionem, ut repetat. Neque ista, quæ hic dicta sunt, aduersantur superioribus dictis; ubi contendeuimus, eos, qui animo non se obligandi, iurauerint, teneri iuramentum adimplere: nam ibi est sermo de his, qui dolose, & fraude proximum iuramento conueniant, & ideo tenentur, hic autem est sermo de his, qui uim patiuntur, & a uexatione se liberare querunt.

Iurare cum animo non se obligandi, non tenentur.

Nota solutionem cum traditione.

33 Dubium pulchrum.

Iurare uerbis duplicibus & amplexibus.

Sed oritur pulchra difficultas; an hi peccant iurando cum animo non se obligandi? Ad hoc dico plura. & primo si iurando, intendunt, in nullo sensu facere uerum, quod iurant, id est intelligunt uerba iuratoria secundum intentionem eorum, quibus iurant, & cum hoc non intendunt obseruare, quod ore promittunt, mortaliter

mortaliter peccant, secundum omnes: deficit enim ueritas in iuramento. Si autem iurant uerum secundum intentionem propriam, & factum secundum intentionem eorum, qui iuramentum petunt: id est si secundum sensum suum intendunt obseruare, quod promittunt, licet sit diuersum ab intentione eorum, quibus iurant, non peccant. Sed difficultas stat in hoc: quomodo sunt componenda, & accommodanda uerba, ut uideatur falsitas iuramenti, & ex consequenti peccatum mortale. Si hæc uerbo iuramentum. 4. §. 7. & Nauar. c. 12. nu. 14. aiunt.

Siluest. Nauar.

Qui iurat uerbis absolutis, secundum intentionem poscentis iuramentum, & intra se intelligit ea conditionatè, non peccat: ait enim Hieronymus super Epistolam ad Galatas. c. 2. Vtilem simulationem in tempore assumendam. Exemplum ait latro inuadens iura mihi dare centum, respondet inuasus, iuro dare, intelligendo intra se, (si debeo) sed Caietanus. 2. 2. q. 89. art. 7. ad tertium argu. & Sorus lib. 8. de iust. & iure. q. 8. art. 7. non approbant hunc modum loquendi

Caietanus. Sorus.

nam illa conditio, sola mente concepta, non potest facere, ut sensus uerborum, absolutè prolatorum, exterius sit uerus, si non exprimeretur uerbis: & sententia Hieronymi, in eorum fauorem adducta, non habet hic locum: nam illa intelligitur, ubi nulla interuenit falsitas in uerbis: sed modo, uerba sic absolutè prolata, siue restrictione, non faciunt uerum sensum, etiam secundum mentem iurantis, quàmuis concipiat intra se (si debeo) quia sola mens non conuenit uerbis: & ideo sunt falsa. Unde dico pro conciliandis istis, id est, quod mente concipitur, debet etiam exprimi, ut sensus uerborum non dicatur absolutus, sed conditionatus, & sic uerus ad mentem iurantis: tamen ita uoce, summissa, ut non intelligantur à poscente iuramentum, uerbi gratia, uolo, ut des mihi centum, sub iuramento: respondet, iuro dare: deinde summissa uoce, dicat, (si debeo) differt enim sola mente concipere, & uerbis exprimere, ut intelligantur saltem à loquente. Sed melius esset, si ueretur uerbis æquiocis, & ambiguis, in iurando, quæ habent diuersos sensus: intelligendo secundum unum sensum, uerum ad ad mentem suam, & diuersum à sensu, quo intelligit extorquens iuramentum.

Autor.

Exemplum. ait latro, iura mihi numerare tantam pecuniam: si (mihi) potest potest duplicem sensum facere: uel referendo ad (numerare) & tunc erit sensus, iura, mihi numerare, id est mihi tradere centum: & sic intelligit latro, uel referendo ad uerbum (iura) & tunc erit sensus; mihi iura, numerare centum, quod intelligi potest, cui uis, & sic ille respondet: iuro tibi, numerare centum, intelligendo apud me: nam tunc si (tibi) non refert ad (numerare) ut intelligit latro, sed ad (iuro) quod est dicere, tibi iuro, me numerare centum, cui uolo: decipiendo latronem, sine mendacio: quod licet in hoc casu. Dico in hoc casu, nam si iuramentum peteretur, a quibus peti debet, legitime secundum iura, non liceret uti hac astutia.

Iurare uerbis ambiguis quando non licet.

Potest etiam aliter uerbis artificiosis uti, & responderi. Dicit latro, iura dare centum: respondet, iuro dare centum, relinquendo literam (i) & tunc non esset iuramentum, quàmuis diceret mendacium ueniale. ex his exemplis potest applicare in similibus.

Dixi tandem in conclusione (tenetur in conscientia) nam sermo noster intelligitur, dum sumus in foro penitentiali: sed in foro contentioso, pro iudicibus, aliter proceditur, quia non iudicant de occultis.

34 Iuramentum cum ex iracundia.

Quantum ad iracundiæ calorem, quomodo iuramentum infirmari potest queritur. An iuramentum factum ex impetu iracundiæ, obliget? Respondent eundem aliqui dicentes; si furor, & calor iracundiæ esset talis, quod postea tale iuramentum, plena deliberatione, non fecisset, non obligat: in iuramento enim promissorio

Opinio Anselmi.

Refutatio

Opinio au-
toris.

Instantia.
Iracundia
quanta ef-
se debet, ut
iuramentū
annullet.

35
Iuramentū
inconsidera-
re factum.

Nota.

Nota.

36
Quo tem-
pore licet
iuramentū
petere.
Nota.

promissorio requiritur deliberatio, sicut & in voto; in hoc enim de pari procedunt. Et quia de voto malè locuti sunt, ut ibi notauimus; ideo nec hic benè dicunt; non enim est necessaria tanta deliberatio, ad obligandum aliquem iuramento, & voto, quanta isti dicunt; scilicet, ut sit plena. Vnde breuiter dico; si calor iræ, qui deliberationem attenuat, non est tantus, ut iudicium rationis penitus subuertat; iurans cum illa tenui deliberatione, & animo ita irato, obligatur. Si autem calor iracundiæ, & furor iræ est tantus, qui ita rationem occupat, ut homo non aduertat, quid dicat, tunc non obligaretur; tanta enim turbatio sapit quandam mentis alienationem; quæ cum excludat etiam uoluntatem, meritò facit, ut iuramentum sit nullum.

Et si inflaueris, postquam illa tenuis deliberatio, & paruus calor iræ iuramentum irritum non reddit; quantus paruus esse debet, ut sufficiat, ad faciendum iuramentum ualidum? Responderetur, quantus sufficeret ad faciendum, & iudicandum, unam actionem esse peccatum mortale, cum tali deliberatione: unde inferitur, si furor, & ira esset tantus, mentem occupans; qui ad excusandum hominem ab homicidio sufficeret; etiam sufficeret ad excusandum ab obligatione iuramenti, ut accidit ijs, qui tali furore inebriantur, quòd nec cogitant, nec cognoscunt, quid dicant, aut faciant.

Ex his inferitur, etiam quantum ad inconsiderationem; quòd si inconsideratio est talis, quæ nõ aufert ex toto deliberationem, ut dictum est, quàmuis illam infirmet, non tollit obligationem. Si autem ita ex abrupto, & sine penitus deliberatione iurauit, nihil cogitans de promissione; talis inconsideratio, non solum infirmat, sed tollit obligationem iuramenti; quia caret consensu. Ita dicendum; si inconsideratio oritur ex aliqua infirmitate auferente iudicium, ex ebrietate nimia, dementia, & similibus. Ita docent Silue. Ver. iura. 4. §. 9. Archidiaconus. Panor. & alij. Multa alia super iracundia, & inconsideratione, quando annullant iuramentum, & quando non, dici possent: & quia abundè de hac re in cap. de voto dictum est, quando hæc etiam votum annullant; ne videar idem repetere; ideo illuc vos remitto.

Nota tamen, quòd quando hæc prædicta nõ tollunt iuramenti obligationem, tamen ita illud infirmant, quòd facillè super eo dispensari potest.

Nota secundo, quòd hic est sermo de iuramento promissorio: nam in iuramento assertorio non accidunt ista in conuenientia.

Nota tertio, quòd prædicta inconuenientia solummodo accidere solent in iuramento promissorio uerbis tantum facto, & subito: in illo autem, quod fit in scriptis, cum longam moram requirat, non est persudendum, quòd tantus impetus iræ, qui iuramentum annullare potest, tanto longo tempore durare possit.

Quando, dicit tempus, quo iuramento uti debemus. Sed hic nota, quòd hæc circumstantia non intelligitur, nisi in iuramento solenni, siue fuerit assertorium: quod in iudicio, vel in contestatione litis, vel dum examinantur testes: siue fuerit promissorium, dum stipulatur aliquis contractus, vel sit aliqua solennis obligatio, vel simile. Vnde non licet die Dominico causas, & lites uentilare, testes examinare: nisi pro causis pijs, & pro Ecclesia, vel pro pace, vel causis criminalibus. 3. §. 9. 4. cap. 1. & ibi Glo. Nec iuramentum stipulationis accipere, fas est; nisi in causis matrimonialibus, vel in quibus vertitur periculum animæ: in alijs uero causis ciuilibus, pro aliqua necessitate, & utilitate, iurari potest cum licentia Ordinarij, ut ait Hosti. in summa. lib. 2. Rubrica de Ferijs. Si secus factū fuerit, iuramentū tenet, sed mortaliter delinquitur. Idem qui supra in Rubrica de iureiu-

iureiurando. Et pro die Dominico, intelligitur quodlibet festum solenne, quod obseruatur. Quidquid aliud super hac circumstantia dici potest, pertinet potius ad Iudices, quam ad confessores: ideo transeo.

De absolutioe iuramenti.

IURAMENTVM absoluere, est eius obligationem tollere: ut autem sciatur, quid in iuramento absoluitur, oportet notare, ad quid per iuramentum homo obligatur. Dictum est supra, quod in iuramento requiruntur tres comites, nempe ueritas, pro formali: iudicium, & iustitia pro materiali. Veritas iuramenti consistit in illo actu iurandi, ut scilicet, iurando, uerum dicatur. Materia est id, super quo iuratur. Absolutio, quæ fit in iuramento, non se extendit ad formam, id est ad ueritatem iuramenti, scilicet, ut aliquis dispensetur ad hoc, ut possit facere, contra formam iuramenti: id est, ut non dicat ueritatem: hoc enim impossibile est, est namque contra ius diuinum, ut aliquis permittatur peccare mortaliter, salum dicendo. Sed absolutio extendit se ad materiam iuramenti, id est ad id, super quo fit iuramentum, hoc modo uidelicet, ut id, quod sub iuramento cadebat, per absolutionem non cadat, id est ut id, quod erat materia iuramenti, per absolutionem non fiat amplius eius materia, ut de voto dicebamus.

Absolutio
iuramenti
a quo libera-
rat.

Hinc sequitur, quòd in iuramento assertorio, non potest fieri dispensatio: materia enim eius cum sit præteritum, uel præsens, actus eius efficitur necessarius, & immutabilis. unde cum fieri non possit, ut non sit, uel fuerit, ita per dispensationem mutari non potest. Ita que in iuramento assertorio dispensari nõ potest, id est non potest concedi, ut iurans dicat non esse uerum, quod iam fuit, uel est uerum. In iuramento promissorio adest duplex ueritas, ut supra exposui, scilicet ueritas prima, quæ consistit in actu formali iurandi, scilicet dum, iurando, promittit, dicat uerum, id est habeat intentionem obseruandi, quod promittit, & hic actus iurandi, cum sit formalis, est etiam indispenfabilis, ut prius dictum est. Altera ueritas est, ut id, quod iurando, promittit, faciat esse uerum, ponendo illud in executionem, & in hoc cadit absolutio, scilicet ut sicut prius, per iuramenti promissionem, illud obseruare tenebatur, per autoritatem absoluentis, liberetur ab illa obligatione. Hoc autem fit multis modis, scilicet irritatione per dominum rei promissæ, dispensatione, per superiorem, commutatione, in bonum melius, & relaxatione per creditorem, de quibus per ordinem dicemus.

In iurame-
to asserto-
rio non ca-
dit dispensa-
tio.

Veritas du-
plex in iu-
ramento p-
missorio.

Absolutio
a iuramen-
to fit mul-
tis modis.

Quantum ad Irritationem.

QVI, iurando, promittit aliquid, quod non est in suo pleno dominio: potest disobligari ab eo, qui dominus est rei promissæ, & super illa plenum dominium habet, irritando, & annullando iuramentum. Quis potest irritare? Pater respectu filij, uel filius, qui sunt in minori ætate, sicut in voto, ab eis emissio. c. pueri. 2. q. 5. Nisi, quòd iuramentum statim, ut cognouerit, irritare debet: votum autem non, sed potest expectare tempus pubertatis, ut diximus in capitulo de voto. Maritus, respectu uxoris: Dominus, respectu serui, & quisque superior, respectu sui subditi: in his, in quibus sunt subiecti, ut de voto dicebamus. cap. tua nos de iureiurando. & D. Th. 2. q. 89. art. 9. ad tertium argum.

38
Iuramentū
irritare qd
est. & quis
possit.

Qui iurat alienare ea, quæ quauis aliquo modo sint in sua potestate, subsunt tamen

tamen potestati superioris, qui principaliter habet dispensare de illis, potest ab illo principali, per irrotationem, a iuramento disobligari, puta clericus beneficiatus promisit relaxare beneficium, uel dare, seu alienare res ecclesiasticas, & similia. Papa, qui plenam potestatem in his habet, talia iuramenta irritare potest, id est annullare sine causa. cap. peruenit, & cap. intellectio. de iureiurando.

Idem intelligendum est de Prælati inferioribus, qui iurauerunt conferre talia, uel talia beneficia, gradus, dignitates, & officia ecclesiastica, uel non conferre, ac etiam si iurauerunt dignitates non suscipere, quando prodesse possent, potest Papa quando expedit, talia iuramenta irritare, ut non obseruentur. D. T. & Caietanus quo supra.

Quantum ad Dispensationem.

39. *Iuramento dispensare quid est, et quis possit.*

QUANDO Iuramentum continet aliquam turpitudinem hoc dupliciter accideri potest, uel ex parte iurantis, dum se, per contractum, obligauit, & passus est magnam læsionem, ex qua uis causa, quam uis iurauerit, non contrahere magnæ, nec paræ læsioni, ut Notarij ponere solent, tamen petere potest, ut sibi dispensetur, ab Episcopo: quia præsumitur dolus. l. ff. de dolo. nisi scienter iurasset, tunc enim cessat dolus. Et si postea fingeret ignorasse læsionem, & absolutionem peteret, peccaret mortaliter, & non posset, tuta conscientia, illud plus petere, ut facere solent, nostra tempestate, multi, qui, dum uxores ducunt, promittunt facere, ut consummato matrimonio, uxores renuntiant omni alij successioni, remanentes contenti de dote sibi data, postmodum uxoribus suadent, ut non renuntient, & si quandoque renuntiauerint, iuramenti absolutionem petunt, exponentes, se esse deceptos, eum non fuisse. Vel turpitudinem esse potest ex parte recipientis iuramentum, dum inducit aliquem, ad iurandum, coactione, uel metu, uel simili, & tunc potest peti iuramenti absolutio a superiore, ut dispenset. Itaque qui iurat facere, aut dare aliquod licitum, quod sine interitu salutis obseruari potest, tamen habet aliquid indebiti respectu eius, cui promittitur, uel quia metu, & ui, ut dixi, inductus est ad promittendum tyranno, latroni, uel simili, tunc ecclesia dispensat. c. uerum. de iureiurando, ipsa namque respicit uoluntatem iurantem, an scilicet ui, & metu id fecerit, qui dum se præsentat Prælato, qui vicem Dei gerit, iuramenti absolutionem petens, iam se offert, iuramento satisfacere, non enim intendit contrahere sine dispensatione Prælati, autem, ex rationabili causa, ne scilicet uita hominum foueatur: unde ex officio suo, subtrahit materiam iuramenti, tamquam mali fauorem, & boni impediuam. Vel quia iuramentum exhibetur excommunicato, & tunc ecclesia, autoritate publica, obligationem auferit, in pœnam, & odium excommunicati, ut etiam ait Caiet. quo supra. Vel quia exhibetur usurario pro soluentis usuris, & tunc ipse solutus, dispensatur, ut repetat. cap. debitores. de iureiurando, & si promississet non repetere, tunc ecclesia declarat, ut exigantur. cap. ad nostram. eod. tit.

Dubium scripto sum.

Sed hic queritur, an captus apud infideles, si pro redemptione sua iurauit solvere centum, cum uenerit domum, teneatur illa mittere? an possit dispensationem petere? Et uidetur, quod non teneatur, iniuste namque captus erat, & id fecit, ut suam redimeret uitam, aut libertatem haberet. Sed melius dicitur, quod teneatur iuramentum adimplere, nec conueniens esset in hoc casu dispensare, ut etiam ait Caietanus quo supra, tunc enim dispensatio cederet in Domini blasphemiam, & ecclesiæ contemptum, infideles enim dum uiderent, a christianis iura-

iuramentum par uipendi, nomen Domini blasphemarent, de quo non est timendum, dum dispensatio peritur, pro iuramento coacto, furi Christiano exhibito. Vel etiam turpitudinem in iuramento accideri potest ex parte materiæ, pro qua iuratur, & tunc dico.

Dispensatio quando necessaria in iuramento.

Qui iuramento promisit aliquid, quod aperte iustitiæ repugnat, & omni ex parte illicitum est, ut supra abundè locuti sumus, non indiget dispensatione; sed per se ipsum potest, immo tenetur illud relaxare. c. Quanto. de iureiurando.

Qui iurat facere rem licitam, & iustam, deinde aliqua circumstantia effecta est illicita: eadem ratione, dispensatione non indiget.

Quando promittitur res aliqua, de qua dubitatur, an sit licita, uel illicita, proficua, uel nocua, simpliciter, uel in aliquo casu: Episcopus, cognita causa dispensare potest, & facere, ut non obseruetur. D. Th. quo supra. art. 9. ad 3. argum.

Qui iurat facere, uel non facere, dare, uel non dare aliquod de se licitum, cuius iuramenti obseruantia, ex aliqua circumstantia uergeret in peiorem exitum, puta excluderet opus charitatis, consilij, uel alterius boni, potest ipsum non obseruare, sed melius est dispensationem petere ab iuramenti reuerentiam, & scandalum euitandum.

Idem dicendum, quando promittitur res indifferens, donec manet in sua indifferencia.

Quantum ad Commutationem.

QUI promisit rem licitam, & iustam, deinde effecta est impeditiua maioris boni, hac ratione efficitur materia commutabilis in aliam materiam meliorem, ad arbitrium iurantem, si utrumque simul obseruare non ualeat, unde ipse habet autoritatem, & obseruandi, & commutandi, pro ut sibi uidebitur. cap. Peruenit. el. 2. de iureiurando. I an ormitanus ait, in hoc casu potest peti licentia a Prælato, non necessitate, sed ad euitandum scandalum. Quod intellige, quando commutatio fit in alia bona, quam in Religionis ingressum.

40. *Iuramentum commutatio quando licet. Et quod possit.*

Sed nota, quod tunc ista sunt uera, quando promissio soli Deo facta est, si non fieret homini, in eius utilitatem, tunc non posset commutari, etiam in rem meliorem, sine eius consensu, quia forsitan illud, quod per se melius est, non erit illi melius.

Quo ad Relaxationem.

NOTA, quod quando obligatio fit homini, siue uerbis, siue scripto, potest fieri, uel in eius utilitatem & beneficium, & tunc ille, si uult potest iuramentum ab obligatione absolueri, relaxando iuramentum, i. uolendo, ut non teneatur ad promissum, obligatus. n. intelligitur iam soluisse promissum, faciendo secundum eius uoluntatem, cui iurauit. Vel obligatio fieri potest in utilitatem alterius, & tunc ipse non potest iuramentum absolueri, sed principalis, nisi ab illo talem facultatem habeat. Vel potest fieri in utilitatem communem & tunc qui habet potestatem administrandi bona communia, talia iuramenta relaxare potest. Vel potest fieri solum in honorem Dei, & tunc Papa, uel Episcopus relaxare potest. Verum hæc relaxationes fieri debent cum grano salis, ne principali, cuius uicem gerunt, præiudicium fiat.

41. *Iuramentum relaxatio quando accidit, et quod relaxare potest.*

Nota etiam, quod hæc relaxationes quando sunt indirecte, hoc est deficiente principali, cessat obligatio, exempli, iurauit aliquis obseruare statuta, prægnati-

Nota. Relaxatio indirecta.

cas, conclusiones, & similia, alicuius collegij vniuersitatis, communitalis, & similia: si postea à superiore derogata fuerint, non amplius ad ea tenetur; quia non sunt amplius statuta. Item iuravit quidam Episcopo suo, aliquod præstare obsequium, tamquam Episcopo: si postea deponeretur, vel renūtiaret Episcopatui, non amplius teneretur; quia non est amplius Episcopus. Item aliquis promisit quædam seruitia personalia cuidam particulari, eo mortuo, liberatur obligatione. Dixi (seruitia personalia) quia si essent realia, obligatio transiret ad hæredes, & sic de similibus. Multa alia de iuramento dici possent, quæ cum magis pertineant ad Vicarios, quàm ad confessarios, cum sint extra nostrum scopum, illa pertransio.

De Adiuratione.

42

Distum est supra, quòd dupliciter nomen Dei assumi potest, de quo loqui intendebamus: vel per modum iuramenti ad propria verba confirmanda; vel per modum adiurationis, inducendo alios ad dicendum, vel faciendum aliquid. Expediò primo membro, idest de iuramento, quantum ad munus nostrum, s. estabat; sequitur, vt de secundo idest de adiuratione dicamus.

43
Definitio.
Adiuratio
quid est.

Adiuratio igitur, secundum eundem, D. Th. 2. 2. q. 90. art. 1. est inuocatio Diuini nominis, per quam prouocamus, vel ipsum Deum, vel aliquam creaturam, ad aliquid agendum.

Dixi (Diuini nominis) & per Diuinum nomen intelligo etiam omnem rem sacram, cui propter Deum reuerentia exhibetur.

Dixi (prouocamus) hæc namque differentia est inter iuramentum, & Adiurationem; per iuramentum enim nos ipsos obligamus immobiliter ad agendū, quod promittimus; per Adiurationem autem obsecramus adiuratū, vt aliquid faciat: & ratio huius est: homo namque est dominus suorum actuum: & ideo hanc potest sibi necessitatem imponere, obligando se: aliorum autem non est dominus: & ideo illis necessitatem imponere non valet: sed obsecrando, & deprecando, per reuerentiam Diuini nominis, quod inuocat obtinere intendit, quod petit. Ita quidem Apostolus ad Romanos. 1. 2. illos adiurando, deprecatur, dicens. Obsecro vos, per misericordiam Dei.

Dixi (Deum, vel creaturas) ambo enim adiurare possumus: aliter tamen, & aliter: nam adiurando homines eorum voluntatem mutare intendimus, eam inclinando nostri petitioni, per reuerentiam rei sacræ attestata: sed adiurando Deum, non intendimus eius voluntatem immutare, cum sit immobilis, dans cuncta moueri: idest cum immobiliter operetur: sed vt obtineamus per eius æternam voluntatem, qua ab æterno placuit dare nobis quod petimus ob nostram execrationem.

Adiurandi
modus
duplex.

Duplex est modus execrandi, & adiurandi: vnus quidem est per modum deprecationis: dum propter reuerentiam alicuius rei sacræ, inducimus, & inclinamus aliquos ad agendum aliquid: & hic modus adiurandi conueniens est, vt exerceatur, circa superiores, & æquales: alter est per modum compulsionis, vel iussionis: & hic modus adiurandi potest exerceri circa inferiores.

44
Adiurare
quando
licitum
est.

Ex his sequitur, quòd licitum erit, vti adiuratione: modo illa exerceatur debito modo, & conuenienter: debitus autem modus, & conueniens explicabitur per omnes gradus entium.

Primo licitum est Deum adiurare, per modum tamen deprecationis, & supplicationis, ad obtinendum quod petimus: non quòd per nostras supplicationes,

nes, & deprecationes, velimus Deum flecti, ad nostras petitiones, quasi de nouo velit facere nobis, quod antea nolebat: Deus enim simpliciter immutabilis est: neque flecti potest de nolle ad velle, vel de vno velle ad aliud velle: neque aliquid de nouo vult, quod ab æterno non decreuerat: sed supplicandus, & piè deprecandus est, vt per nostras piæ deprecationes, excitemus nosmetipsos ad deuotionem, nos disponendo, vt quod ab æterno, sua infinita sapientia præuiderat nos petiuros, & sua incredibili bonitate ad nostram piam petitionem cõferre disponat, efficiatur idonei, non nostris meritis, sed sua liberalitate: qui non modo donat: sed dat, vt petentes exaudiat: vt, si per talè deprecationè assequamur, quod ab æterno dare decreuerat. Illicitissima tunc adiuratio esset, quãdo, Deum adiurando, ab eo peteremus aliqua tẽporalia, vel simile: ac si nobis debitor esset: ei necessitate imponendo: tunc, esset vitium simile illius Caiphæ, qui ausit Christum adiurare, sic dicens, Adiuro te per Deum viuũ, vt dicas nobis, si tu es Christus filius Dei.

Dans quò
flecti ad
nostras
petitiones.

Secundo licitum est, Angelos, & Sanctos adiurare, eos deprecando, vt nobis in auxilio sint, aliter tamen, quàm Deum deprecamur. n. Deum, tanq. fontem bonitatis, à quo bona cuncta procedunt nobis mortalibus: sed Angelos, & Sanctos, cum sint nostri conciuies, & nos affectu charitatis ament: atque bonum nobis desiderant, tanquam mediatores, ac Deo gratos oramus, vt eorum meritis, & precibus, nos efficiamur magis exaudibiles: non q. ipsi informet Deum de nostris necessitatibus, qua si nescium nostrarum petitionum; cum eius oculis omnia nuda, & aperta sint. Vnde quidam poeta, sic ait.

45
Adiurare
angelos, &
sanctos.
Sancti
mediatores,
quò
imponunt
pre
nobis.

*Est nil il occultum, quod nesciat alia maiestas.
Qui videt e celo, quidquid in orbe latet.*

Sed q. Deus videns suo modo, petitionè nostram futurã, fieri medijs Sanctorum precibus, eorum meritis: ordinauit ab æterno illud bonũ, quod petimus collaturum tempore determinato. Illicitum tunc esset, quãdo hæc ab eis, sic adiuratis, peteremus, ac si de se ipsi propria virtute, facere possent: adscribendo ipsis, qd Dei est, esset enim species idolatriæ.

Sed hic querit, an licet adiurare dæmones? Respondet D. T. loco citato. art. 2. q. duplex est adiuratio, vt dixi: vna compulsua, altera deprecatiua. Quantum ad adiurationem compulsua, quandoque licet, & quandoque non licet dæmonè adiurare. Pro cuius rei dilucidatione, nota, q. dæmones incursum huius vitæ, nobis, vt aduersarij, & hostes cõstituti sunt. vnde Paulus. Non est nobis colluctatio aduersus carnẽ, & sanguinem, i. aduersus hoies, quos videtis, sed aduersus Principes, & Potestates, & Rectores mundi tenebrarũ harũ, i. dæmones, qui sunt principes impiorũ. Ita que cũ eis hostiliter procedere debemus, nec vnq. nobis conceditur cum eis treguam habere, in qua licitum esset cum eis conuersari.

45
Dubium
adiurare
dæmones.
quò
licet.
Nota.

Itẽ nota q. eorũ actus subduntur Diuina tantum dispositioni, sanctorumque Angelorũ, vt ait Aug. li. 3. de Trinitate. Spiritus desertor regitur: per Spiritum iustum, nobis aut non subduntur, nisi inquantũ eos repellere possumus. ne nobis nocent, secundũ potestatè à Christo nobis datam. Luca 10. Ecce dedi vobis potestatè calcadi supra Serpentes, & Scorpiones, cc. Possumus igitur, sine peccato, dæmones adiurare per virtutè Diuini nois, dupliciter, vel eos expellendo à corporibus obsessis, vt fit cum exorcismis, & orationibus, super Arrestitijs, vel eos expellendo à nobis ipsis, dum, siue vigilantibus, siue dormientibus nobis appaerent, per Phantasmata, seu alio modo, vel à rebus, quæ Deo dicantur, vt fit exorcizando aquã, salem, & huiusmodi. vel à locis, in quibus habitamus, & similia. Secundo eos adiurare possumus, cõpellendo, vt faciant, vel dicant aliquid quod expediret, pro nostra spirituali vtilitate, vt aliqui viri sancti, & religiosi facere solent, non tanquam sponte ad hoc se offerentes, sed eis præcipiendo, Diuina po-

Nota.
Dæmones
quò
subduntur
nobis.

Dæmones
quò
possumus
adiurare.

testate, qua sciunt, eos posse compellere. Non tamen liceret eos ad iurandum ad aliquid ab eis addiscendum, vel sciendum, aliqua curiositate, vel ad aliquid per eos obtinendum. Non intelligo hic de adiuratione deprecatoria, quæ arguit sociale amicitiam; quia de hac paulò infra loquar, sed de adiuratione compulsiva; quæ, dum Arrestitus, vel dæmon in corpore assumptus sponte occurreret; aliqui curiositate, vel leuitate quadam, ab eo scire vellent aliquid; puta, quid sit de anima talis, quæ fierent in Purgatorio, vel in Inferno, & simile, aut vellent addiscere, quæ in creatione mundi facta fuere, de eorum statu, & natura, vel simile, aut vellent, ut faceret aliquod signum vanum, vel simile: nõ firmando se in aliqua societate, sed per modum transeuntis. Quæ curiositas, licet per actus imperfectionem, eo quod amicitiam Dei, per hæc offendere non intendit, sit peccatum veniale; est tamen periculosa: tum quia scriptum est, cum peruerso peruerteris; tum etiam, quia eos multum affectatè intelligendo, etiam si verba dicant, & eorum sermonibus assuefacièdo, de facili nos decipere possent. Vnde 10. Chrysost. super verbo Christi. Marci. 1. Obmutescite, & exi ab homine, ait. Salutiferum hoc nobis dogma datur, ne credamus dæmonibus, quantumcunque denuncient veritatem. Huius ratio est; nam cum dæmon sit mendax, & pater mendacij, & perfidus inimicus nostrum, multa falsa veris miscet, ut nos decipiat; & ideo eius verbis nulla fides dari debet.

47
Adiurare
dæmones
deprecati
ne, duplici
ter.

Quantum autem ad adiurationem, deprecatiam, vel per modum inductionis, ut dæmon agat aliquid; quia hæc supponit quædam societatem, & amicitiam cum eo, dupliciter fieri potest. Vel eos inuocando, reuerentiam eis dædendo, & pactum, & foedus cum eis ineundo. Vel saltem dum homini sponte apparent, aut se offerunt, rogat eos, ut exerceant aliqua opera non de se mala, nec eorum naturalem virtutem excedentia, nec est malo fine: ut accidit hominibus habentibus quandam societatem cum spiritibus, quos familiares vocant; eos ligatos tenendo in anulo, vel ampolina, vel simili; & quandoque sine ligamento cum eis assidue loquendo, aut aliqua seruitia sibi præstare faciendo, aut munera recipiendo.

48
Inuocatio
expressa dæ
monum.

Prima adiuratio fit per inuocationem dæmonum expressam, vel tacitam. Inuocatio expressa est, quando aperte, & nominatim vocatur, & imploratur, vel quando fit aliquid, quod certo scitur ab operante, virtute diaboli esse perficiendum: ut faciunt incantatores, qui dæmones, vocant cum firma intentione, & verbis, & factis. Hæc autem quædoque fiunt ad prænocendum futura: dæmones namque expressè inuocati multotiens, & multipliciter futura pronuntiare solent, vel immutando sensus nostros de foris, quibusdam apparitionibus extrinsecis, dum videri se faciunt, nunc in vna forma, nunc in alia, vel formant alias res apparentes ante oculos hominum, vel formant voces in aures, quibus significant, quæ futura sint illis. Dico (illis) nã, quæ alibi sunt præsentia, ipsi scientes, pronuntiant hic, tanquam futura. Verbi gratia, Petrus hodie in Hispania talia facit, vel iter in Italiam facere incipit, ipsi ante tempus pronuntiant aduentum Petri in Italiam, aut quæ in Hispania facta sunt, antequam de illis nuncius veniat. Et si aliquando propriè futura pronuntiant, illa cognoscunt in suis causis naturalibus, per scientiam naturalem, quam habent, & ideo effectus naturales prædicere possunt, quæ autem à voluntate dependent, scire non possunt antequam fiant. Vel pronuntiant futura, immutando phantasiam ad intra, dormiendo; dum faciunt somnariæ, quæ homo scire desiderat. Vel futura pronuntiant, per apparitionem mortuorum; dum quibusdam precantationibus, videntur mortui resurgere, & futura prædicere, vel ad interrogata respondere. Quæ omnia faciunt, vel formando corpus æreum, dando illi talem formam, vel adducendo verum corpus aliunde, ut de Samuele legitur. Vel futura pronuntiant per veros homines viuos, sci-

Somnia per
dæmones.

licet per Arrestitos. Vel faciendo apparere similitudines hominum, aut rerum, quas homo scire desiderat, in aliquibus corporibus inanimatis, ut mulieres sæpè facere solent, quibusdam vntionibus in palma manus, vel quibusdam verbis prolatis in speculo, vel quibusdam carbonibus accensis ante aquam in vase vitreo, & similibus; in quibus locis apparent similitudines rerum, dæmonis artificio, quas scire desiderant.

Quando vero hæc expressa inuocatio fit, ad operandum aliquid; & hoc multis modis: aliquando enim dæmones inuocati apparerent in corporibus assumptis permissione Diuina, componendo, & colorando ærem in forma humana, conuersando, & loquendo cum hominibus vigilantibus, eis vera munera donantes: & quandoque cocunt cum eis, fingendo cum masculis, esse foeminas, & cum foeminis, esse masculos, quos dæmones Doctores, & præcisè D. Th. vocant cubos, & præcisè ad locum, præuis quibusdam vntionibus: vnde ipsi homines, vel mulieres dicunt, se ire vespere quintæ feriæ ad ludos Dianæ: alij dicunt ad arborem nubes Beneuenti.

Inuocatio
expressa
facta.
Dæmones
quomodo
cocunt cum
foeminis.
Cubus, &
incubus.
Ludi Dianæ
nunc Beneuenti.
Homines
an realiter
in dæmonibus
asportantur.

Sed hic est magna quæstio, non prætereunda, si isti accedant realiter, an sola imaginatione. Caiet. 2. 2. q. 9. art. 3. contendit, hos accedere sola imaginatione: sic enim expertus est, non solum à quibusdam fide dignis, sed ab ijs præcisè, qui in facto fuerunt, & hæc cum dæmonibus operauerunt: quos conuinxit ex multis signis: visum est, eos non mutare locum. Et confirmatur hæc opinio per Concilium Aquinense, ut habetur 26. q. 5. c. Episcopi. Alij contrarium dicunt. Crediderim ego, hæc posse fieri utroque modo, ut etiam Caietanus fatetur, Deo tamen permittente. Sed quod hoc in facto in multis locis acciderit, satis abunde probat Frater Nicolaus Iaquerius Ordinis prædicatorum. vir vndique probus, in quodam suo libello intitulo. Flagellum Hæreticorum: est enim magna differentia inter sectam mulierum, quæ, ut fertur, imaginabantur ire ad ludos Dianæ: quæ nullum perpetrabant maleficium reale: sed solum, sua imaginatione, videbantur implere sua desideria venerea: & inter sectam, quæ dicitur fascinatorum: & in quodam Gallie loco vocabatur secta forciariorum, de quibus multi fuerunt sententiati, ut idem autor refert: Isti ad synagogam dæmoniorum accedebant realiter: & cum inibant pactum, & foedus cum dæmone, dæmon signabat eos in quadam parte corporis secreta, quodam signo ad modum fabæ: quod faciebat, ne fidem sibi frangerent: a quo dæmone addiscebant multa maleficia: vel per aliquas res à dæmone sibi datas, vel operando ad nutum eorum, ut ipsi desiderabant: scilicet mutando corpora hominum, à sanitate, in morbum à medicinis incurabile: vel concitando animos illorum in amorem, vel odium: vel turbando mentes suorum inimicorum, seu eorum, quos turbare desiderabant, quibusdam carminibus, operante hoc principaliter dæmone, & maleficio instrumentaliter: propter pactum initum inter eos, ut præstò sint ad maleficiorum petitiones, ut etiam habemus ex D. Th. in 4. sententiarum dist. 3. art. 3. Hæc, & similia ibi contractabant, ac addiscebant: quæ secta reuelata fuit à quibusdam, qui curiositate quadam cum dictis maleficis fortiarijs associati fuerant ad dictam synagogam; vbi propter admirationem Cruce se signauerunt, & nomen Iesus vocauerunt de more eorum. Itatim synagoga dispersa fuit: & ipsi inuenti fuere valde longè à suis habitationibus: hæc, & multa alia refert dictus autor in confirmatione, quæ realiter accedunt: nam dæmon cû hoibus operat, pro ut sibi vitetur, & Deus permittit. Nec mirum si Caietan. neget factum, & nõ possibilitatè; quia temporibus eius, vel in locis, vbi ipse fuerat, nõ fuit huiusmodi

Ludos Dianæ.
Fascinatorij.
Sorcarij.
Synagoga
Dæmonij.

Tractatus

expertus: Et ad textum allegatum respondet autor citatus; Concilio illo non deberi tantam fidem; eoque fuit Concilium Prouinciale, quod poterat in hoc errare, si negat possibilitatem.

Inuocatio demonis expressa factis tantis.

Dictum est supra, quod inuocatio demonis expressa fit non solum verbis, dum vocatur per nomen, sed etiam factis, quando scilicet fit aliquid a malefico, vel incantatore, quod ipse scit non operari, nisi virtute diaboli, qui illic assistit, ut notat Caietanus. 2. 2. q. 95. art. 3. & Nauarrus post eum confirmat. c. 11. nu. 2. 2. nam quanto tempore maleficus operatur maleficia, & si non vocat demonem per nomen, vocat tamen sola intentione; in illa animi operatione intendit, ut demon assistat, cuius virtute credit, illud perficere: qui modus est etiam, demonem inuocare expressè; supponit enim societatem, & amicitiam cum eo; quæ requiritur ad expressam inuocationem. Exemplum dum maleficus, seu malefica præterdit, aliquem in corpore offendere, operatur quandam facturam, ut vocant, de cera cum quibusdam clauibus, & capillis; vel aliud simile; faciunt; quam facturam mittit in locum, vnde est ille transiturus; vel aspergit quandam puluerem, super illum, a dæmone acceptum, ad hunc effectum; hoc operante diabolo, ut dictum est, sine vllis verbis a malefico dictis, ex pacto inter eos inito; vel fundit plumbum in aqua, hac intentione, quod virtute demonis, efficietur cõstatile, secundum formam, quam desiderat: vel mulier malefica facit ligaturas, quibus impedit actum generationis. & vim alicui viro, ne possit actum venereum consummare cum tali, vel tali muliere; quibusdam herbis, lapidibus, clauibus, vel simili, virtute demonis, qui præsto est in illo actu, & intentione maleficæ mulieris, absque prolatione verborum inuocantium demonem: vel hoc facit per aliquam aliam virtutem occultam, vel simile: non quod ista talia, quæ operatur maleficus, vel malefica, habeant in se talem virtutem ad effectum maleficij, quod facere præterdunt; sed sunt virtute demonum, in quantum hæc, & similia eis exhibentur, in signum Diuini honoris, cuius cupidi sunt, ait Aug. l. 21. de ciuitate Dei. Sed quare dæmones libentius assistunt circa ligaturas in actu generationis, quam circa alios effectus? Respondet. D. Th. in 4. sent. dist. 3. 4. propter peccatum originale, quod in illo actu contrahitur.

Factura malefica mulieris.

Ligatura in actu venereo.

Hic modus adiurandi, cum expressa demonis inuocatione, modis supra expressis, est peccatum multum damnabile, propter eius grauitatē: huius ratio est: nam cum sint hostes, & inimici Dei, cœlestis patriæ, & nostri: qui societatem & amicitiam cum talibus facit, pactum & foedus cum eis inuocando, videtur a Deo apostatare: & multo grauius esset, si reuerentiam, adorationem, aut sacrificium eis exhiberet.

Dubium.

Inuocatio demonis peccatum grauissimum nota.

Nota. Pactum cum demonis quid est Dubium.

Nota, secundum Caiet. loco supra citato. art. 4. ad m̄tem. D. T. quod per pactum intelligitur hic, non solum conuentio quædam facta cum dæmone, puta facta cum hoc pro te, vel promitto tibi hoc, ut tu facias hoc, vel illud pro me; sed etiam omnis actus amicitie, & societatis cum eo, ad modum prædictum; ut distinguatur ab alijs actibus, in quibus supponit inuocatio tantum tacita, ut dicemus.

Sed hic dubitatur, an hæc expressa inuocatio demonum supradicta fieri possit sine demonum cultu. Et est ratio dubij; nam ex eo, quod hic modus inuocandi est species superstitionis, sequitur, ut ad cultum demonum spectet. Ex altera parte videtur, fieri posse, ut aliquis inuocet demonem, tanquam amicum, & socium, absque intentione, ut ei reuerentiam, oblationem, & alias cerimonias, quæ ad eorum cultum pertinent, exhibeat. Respondetur, quod hæc demonum inuocatio dupliciter exerceri potest: scilicet formaliter, & materialiter: ut exemplo videri potest in detractione.

Responsio.

Aliquis potest lædere famam alterius, dupliciter. uel diceudo aliqua mala contra eum, cum animo detrahendi; & hæc detraçtio dicitur formalis, & propria, propter intentionem detrahendi, cum uerbis dese detraçtorijs: uel dicendo aliqua mala, & verba detraçtoria, per modum ratiocinij, per quæ ille uenit infamatus præter intentionem, & hæc uocatur detraçtio materialis, propter uerba dese detraçtoria, absque tamen intentione detrahendi. Sic in proposito: inuocatio demonum primum fieri potest cum animo, & intentione faciendi omnia, ad quæ inuocatio ordinatur, scilicet exhibere reuerentiam, oblationem, & similia; & tunc est inuocatio demonum formalis, prout spectat proprie ad cultum Dæmonum, & ad peccatum superstitionis, sic enim a dicto dæmone, qui talia instituit, ordinata sunt, ut Dei honorem sibi usurparet, & hominē ad sui subiectionem attraheret.

Detraçtio formalis.

Detraçtio materialis.

Inuocatio demonis formalis.

Inuocatio demonis materialis.

Inuocatio demonis per res uata.

Inuocatio Ep̄is reser uata.

50 Inuocatio demonum tacita qd est.

Secundò inuocatio demonum fieri potest, non ea intentione, ut se subijciat ei, sed solum, ut sciat aliquid, uel, ut auxilium habeat ab eo, eo modo, quo auxilium requiri posset ab homine, absque aliqua reuerentia, & subiectione; & tunc dicitur inuocatio materialiter; quia tractat ea, quæ per se ad cultum demonum ordinantur, non tamen cum tali intentione. Et primo spectat ad speciem idolatriæ, sapitq; hæresim manifestè, & ideo est Papæ reseruata, indiget. n. non parua poenitentia. Secunda autem non sapit hæresim, quia non intendit demonem honorare, cultum ei exhibendo, sed tantum, ut sciat, uel operetur aliquid per eum: nec propterea dicendum, quod non sit graue peccatum, quod Episcopis reseruari solet, quia societatem cum hoste Dei, & nostro, in it contra fidelitatem, quam Deo debemus. Vnde Aug. loco citato, dicit, hanc amicitiam infidelē esse.

Inuocatio demonum tacita est, dum præterditur fieri aliquid, per causas, quæ nec ex uirtute sua naturali, nec ex Ecclesiæ dispositione possunt illud efficere, uel quando hæc causæ adiunguntur alijs, quæ possunt hmoi effectus sine illis producere, sed adiunguntur, ac si essent necessariæ, uel quando obseruantur aliqua, attribuendo ea certis causis, quæ non sunt eorum causæ, sed casu eueniunt, & si quandoq; uidentur efficere aliquid, potius fit, occulta demonis uirtute, ibi se ingerentes, præter hominis intentionem, ait. D. Th. 2. 2. q. 95. art. 3. Hæc autem multipliciter sunt, uel ad prænosendum aliquod futurum, per dispositiones rerum, quæ talem causalitatem non habent, & hic modus pertinet ad Auguria, de quibus dantur aliqua exempla. Puta. Aliqui obseruant cantus auium, ad annunciantium aliquos malos euentus, de quibus, Virgilius inter Gentiles, sic ait.

Sapē sinistra caua prædixit ab ilico Cornix. Cuius superstitionis Gentilium, aliqui reliquæ apud mulieres remanserunt; quæ dum sentiunt Bubonem canere, mortem alicuius, aut alium malum euentum annunciare, credunt. Alij ex motu oculorum aliquid significare uolūt. Alij manus lineamenta obseruant, ad prænosendas infirmitates, uel alia futura. Alij utuntur causis naturalibus, ad cognoscenda supranaturalia, id est quæ sciri non possunt, nisi supranaturaliter, puta uaticinantur cogitationes & effectus uoluntarios hominum futuros, qui a sola uolūtate dependent. Vel hæc fiunt ad cognoscendū, & inquirendū aliqua occulta, uerbi gratia, Aliqui obseruant panem scriptum quibusdam literis, dare ad edendum ijs, quos suspectos habent de aliquo furto, ut per esum illius panis, reueletur autor furti. Aliqui obseruant quædam uerba sacra scripturæ, ad exercēdos uanos effectus, puta dicit uersum Ps. Cum Anulo ex filo pendenti intra calicem, seu aliud uas, ad sciēdum, quot horæ sunt dici, uel ad uolendū cribrum, ut per illud diuinetur, quis fecit talē rē, uel, ut in das tortura non confiteatur ueritatem Iudici, & alia similia, quæ omnia fiunt, non

Panis scriptus condē natus.

Vsus anuli ad sciēdum dies.

virtute illorum verborum, cum non sint ordinata à Spiritu sancto, aut ab Ecclesia ad tales effectus, sed virtute diaboli, se illic ingerentis, sicut honorem sacramentorum & sacrae scripturae sibi arroget. Signum manifestum huius nostri asserenti erit, si talia verba cum protestatione, id est secundum intentionem Ecclesiae dixeris, numquam tales effectus producere videbitis, quos, sine tali protestatione producunt. Vel haec sunt ad producendos aliquos effectus particulares, puta, sanitatem, aut immutationem corporum, aut simile, per aliquas observationes, puta uti aliquibus verbis sacris contra quasdam infirmitates, cum hac conditione. Sicut sint scripta in tali tempore, uel simili. Vel miscere verba cum aliquibus nominibus ignotis, uel falsa significantibus, uel cum aliquibus characteribus, & similia facere; ac si uirtus operandi stet in modo scribendi, aut ligandi, aut miscendi talia verba sacra cum alijs, & non in se: quae omnia sunt superstitiosa, & ad reuerentiam Dei non pertinentia.

*Abusus
verborum
sacrorum.*

*Collectio
herbarum
superstitio
sa.*

Alij obseruant aliam superstitionem, scilicet colligunt herbas pro aliquibus infirmitatibus, quadam die, uel nocte determinata, puta in festo Sancti Ioannis Baptistae, uel simili.

Vel applicant eas pro remedijs infirmorum, cum quibusdam uerbis inanibus, aut incantationibus, quae licet naturaliter sint medicinales, non tamen uti debent cum talibus, & similibus superstitionibus. ac si eorum proprietates, & uirtus ligata esset dictis circumstantijs, sed potius uti deberent cum simbolo Apostolico, & oratione Dominica, ut tantum earum creator, & Deus omnium adoretur, & honoretur, ait. D. Th. quo supra. q. 97. art. 4. Alij obseruant quasdam alias superstitiones, ad fugienda infortunia, quae accidere possent, puta, si iunctim ambulantes amicum canis medius interueniret, si domum exeundo, offenderetur in lapide, si primò manù talis, per domum suam transiret, & similia, dicunt significare malum euentum, unde desistunt ab incepto itinere: quae omnia sunt condemnata, tamquam reliquiae Gentilium, & ut ad Daemones pertinentia, ait Aug. l. 2. de doctrina Christiana. Et quamuis aliqui fateantur, se multa horum, & similibus expertos fuisse, hoc in principio accidit casu, sed postea, cum homines his, & similibus obseruantijs animum implicare inceperint, multa, secundum huiusmodi obseruationes eueniunt, uirtute daemorum, ad haec tacite inuocatorum, quoniam in his fidem habent. Vnde August. ait, loco citato, Ne miremini, si in omnibus, quae supra narrauimus, & miracula quaedam uidentur, scilicet hominibus sic affectatè credentibus, & talia obseruantibus, postea mala, quae credunt, & timeant eueniunt, & effectus, quos desiderant praescire, aut manifestari, secundum eorum uota sortiantur; nam sicut uera fides christiana, multa operatur, ita & falsa, & mala credulitas, diabolus enim saepe, ut eos decipiat, & ad maiora mala, per tales curiositates, & obseruationes, credendo, inducat, operatur, quod ipsi sua imaginatione, Deo permittente, ad eorum maiorem confusionem, ut cadant in laqueum, quem sibi parauerunt, haec ille.

*Superstitio
nes uariae.*

*51
Dubium
scripta in
collo uel
anulo fer
re an sit
peccatum.*

Hic quaeritur, an ferre aliqua diuina uerba super personam, puta suspensa in collo, uel scripta in anulo, uel simile, sit peccatum superstitionis? Respondet. D. Tho. quo supra. art. 4. quod non, si in hoc casu quinque obseruentur. Primo, ut in illa scriptura contineatur aliquid pertinens ad inuocationem daemorum. Secundo, ut non sint uerba nulli significantia, neque nomina ignota, aut cum talibus mixta, ne sub illis aliquid illicitum contineatur. Tertio, ne contineant aliquid falsitatis. Quarto, ne cum uerbis sacris sint scripti aliqui characteres, praeter crucem tantum. Quinto, ut dum scribuntur, aut ligantur, non obseruentur aliqua ad superstitionem spectantia, puta, ut oporteat esse scripta in tali materia, uel gra-

ua plumbo, uel auro, uel simili, aut in tali, hora uel die, seu nocte, aut a tali, uel tali persona, & similia, ac si spes habeatur in modo scribendi, uel ligandi, quae de rogant uentum Diuinum, quae nulli alligata est, sicut facere solent, qui crucem argenteam super pueros portant, uolunt, ut sit constata in nocte Natalis Domini, uel qui dicunt orationem Dominicalem super infirmo, dicunt illam in auricula, uel cum manu super caput, & simili, ac si aliter non possent operari uirtute Diuina.

Secunda adiuratio, quae fit sine inuocatione, pacto, uel reuerentia, sed colligunt tantum, dum daemone sponte occurrit auditur, & non uidetur, dum loquitur, uel apparet in corpore assumpto, uel arreptio, uel denique in admittione feruitiorum, uel huiusmodi, ut accidit his, qui spiritus familiares tenent, dupliciter fieri potest, uel exercendo cum eis actus coes, sermones, colloquia, & similia, tamquam hostibus, uel tamquam amicis: Si homo adiuratio, a daemone inquirat, aliquid faciendum, aut loquendum, tamquam ab hoste maligno, & hostiliter semper cum eo procedendo, quod fit, expellendo, & compellendo, nullum peccatum erit, sic. n. cum eis se habuerunt Sancti patres, de quibus legitur, habuisse commercia cum diabolo. Et si ab eis quicquid quaeritur aliquid sciendum, non licet, nisi ad bonum finem, & utilitatem aliquorum, & non curiositate quadam, propter periculum, ut dictum est. Si autem ab homine amicaliter conuersabitur cum eo, quantumcunque habet animum non consentiendi eius malitiae, si est peccatum, nam habet actum socialem cum daemone, est mortale ex suo genere, est. n. publicus hostis Dei, & nostris, & ideo cum eo amicaliter conuersari non possumus, sine Dei rebellionem. Et quauis cum homine Regis inimico, & nostro quicquid conuersari possumus, & societatem committere sine rebellionem, quod accidit, uel tempore treguae, uel tempore belli in his, quae non pertinent ad hostilitatem, tunc cum tali Bestia, propter peruersam uoluntatem, & in malum confirmatam, quam habet contra Deum, & nos, non potest tregua constitui, uel dari aliquis actus medius, qui non sit hostilis, uel amicalis, & ideo omnis eius conuersatio, aut eris hostilis, aut amicitiae, & qui amicitiam facit cum hoste confirmato, rebellionem committit, & consequenter peccat mortaliter. Posset esse ueniale propter imperfectionem actus, dum quis ex leuitate animi, uel curiositate quadam, non credens, se diuinam amicitiam offendere, & rebellionem committere, quod accideret, dum daemone sibi occurrenti, uel in aliquo loco moranti, uel in corpore assumpto apparenti, uel in corpore obfesso, per modum transeuntis, loqueretur, uel inquireret aliqua curiosa, uel ut faceret aliqua, quae non sunt de se mala, uel simile, quia in homini actibus non saluatur perfecta ratio societatis, ideo non esset mortale.

*52
Adiuratio
sine inuoca
tione dis
plex.*

Quaeritur ulterius, an liceat adiurare creaturas irracionales? Respondetur per. D. Th. 2. 2. q. 90. art. 3. Si adiuratio feratur ad irrationalem creaturam solam in se consideratam, erit uanitas manifesta, nam cum operentur instinctu naturali, non capiunt, si obsecrentur, aut si aliquid eis praecipietur: Vnde cum hoc nomen Dei in uanum assumatur, ex qua da leuitate, erit peccatum ueniale. Si autem adiuratio feratur ad creaturas irracionales, prout ab alio mouentur, tunc dupliciter adiuratio fieri potest, sicut a duobus moueri ualent, quibus earum operatio tunc principaliter attribuitur. Primo operatio irrationalis creaturae attribuitur Deo eius creatori, a quo omnia disponuntur, & mouentur, & tunc adiurare creaturas irracionales, referendo Deo illam adiurationem, cuius imperio, illa mouentur, licitum erit, deprecatue tamen, ut de adiuratione deprecatua dictum est. Sic Sancti quoadque fecerunt, Deum deprecando, ut per illas, aliquid noui faceret, & ostenderet, quod pertinet ad miracula. Secundo irrationalis creatura moueri potest a diabolo, Deo permittente, ad malum alicui inferendum, aut obsequium praestandum, & hoc modo, si aliqua creatura adiuratur, cum relatione ad Diabolum, dupliciter

*53
Dubium.
An iurare
creaturas
irracionales.*

feri potest, aut compellendo Diabolum, vt per eam nulli noceat, expellendo eum, vt ab ea discedat, & potestatem in eam amplius non habeat: tunc licitum erit, vt de adiuratione Dæmonum compulsua, & expulsua dictū est. Sic vtitur ecclesia, exorcizando creaturas irracionales. Aut adiuratio dictarum creaturarum erit, deprecando Dæmonem, vt per illas aliquod obsequium, vel auxilium homini præstetur, & tunc erit illicita, sicut de adiuratione deprecatiua Dæmonum dictum est. Et si creatura irrationalis adiuretur secundum se solam, ei ali quod diuinum attribuendo: ac si per seipsam auxilium præstare posset, erit species idolatriæ; sic facere solent aliquæ maledictæ mulieres, dum adiurant stellas auxilium implorando, nulla relatione facta, nec ad Deum, nec ad Dæmonem: ac si in illis stellis aliquod numen esset, vt possent aliquod beneficium mortalibus præstare; more Gentilium: quod peccatum grauissimum est, nisi ignorantia, uel simplicitas mulierum in parte excusaret. Finis.

**SYMMARIUM MATERIARVM, QUÆ
continentur in hoc capitulo de
Simoniam.**

- 1 **D**eclaratur, quantum malum sit cupiditas, & quod maior pars eorū qui damnantur, propter auaritiam damnantur.
- 2 Simoniam esse perniciosum uitium, hic declaratur.
- 3 Duplex consideratio fit de Simoniam.
- 4 Simoniam cur potius a Simone dicatur, quam ab alijs, qui spiritualia uendi derunt.
- 5 Ponitur hic, quot modis sumitur spirituale.
- 6 Spirituale supranaturale est duplex.
- 7 Simoniam quotuplex est hic definitur.
- 8 Quando committitur Simoniam mentalis tantum.
- 9 Simoniam conuentionalis quando dicitur.
- 10 Simoniam realis quando committitur.
- 11 Triplex munus pro Simoniam dari potest.
- 12 Simoniam potest committi quadrupliciter.
- 13 Definitur, quid sit Simoniam propria, iure diuino prohibita, & eius partes declarantur.
- 14 Dans spirituale cum intentione solum habendi aliquid, si postea recipit, non tenetur illud restituere.
- 15 Turpe munus facit esse collationem Simoniam, sed non consanguinitas.
- 16 Simoniam quando committitur pro ministrandis sacramentis, & quid, pro illis, sine peccato exigi potest.
- 17 Simoniam quando committitur pro ministrandis actibus spiritualibus.
- 18 Examinatur, si licet à principio pacisci de mercede pro ministrandis spiri-
tualibus.

tualibus, & pro quibus.

- 19 Pro celebranda missa, quid exigi potest.
- 20 Pro sacramento matrimonij quid exigi debet.
- 21 Pro sepultura quid exigi permittitur.
- 22 Pro actibus spiritualibus, quid exigi potest.
- 23 Pro ministrandis aliquibus actibus spiritualibus, quando potest à principio pacisci de elemosyna.
- 24 Pro concione quid sine peccato exigi potest.
- 25 Pro chrismate, & oleo sancto dando, & conficiendo, quando liceret aliquid accipere.
- 26 Vasa sacra, & paramenta ecclesie, quando uendi possunt.
- 27 Pro recipiendo aliquem in monasterio, quando committitur Simoniam.
- 28 Pro conferendis ordinibus nihil exigi potest sine uitio Simoniam.
- 29 Simoniam in ordine quantum sit condemnata.
- 30 Pro conferendis beneficijs, & dignitatibus quando committitur Simoniam.
- 31 Ponuntur multi casus, quibus explicatur Simoniam conuentionalis, & quomodo efficitur postea realis.
- 32 Pro redemptione uexationis quando potest dari aliquid sine uitio Simoniam: ubi declaratur, quæ sit uera uexatio.
- 33 Ponitur aliud genus Simoniam, quæ ideo Simoniam dicitur; quia prohibita est: quæ definitur, & per omnes suas partes declaratur.
- 34 Examinatur, quando pensiones redimi possunt.
- 35 Ponuntur pœna Simoniamcorum diuersæ secundum diuersa genera Simoniamiarum.

De Simoniam breuis narratio.

NON sine magna consideratione, ait Apostolus in Epistola 1. ad Titum, Radix omnium malorum est cupiditas, mentis oculis cū aspiceret, quasi totum genus humanum, tam affectatè sequi pecunias, & diuitias iuxta illud eccle. 10. (pecuniae obediunt omnia) ut uix contineri possent, quodlibet genus peccati committerent. & Deum offenderent, nihil de caelesti thesauro curantes, ut in terra thesaurizarent. Vnde eorum affectio ita creuit in mundo, ut homines, manus etiam in caelum ponere non sunt veriti, id est in res spirituales, eas mercando, cum tanta Dei irreuerentia, quæ mercatio Simoniam uocatur. Meritò itaque alibi dicere soleo: quod maior pars christianorum, qui damnantur, propter peccatum auaritiæ damnantur. Cum igitur in hoc opere multa de restitutione dixerimus, conueniens quidem erat, ut & de Simoniam diceremus: quæ non modo propter restitutionem perniciofa est: verum etiam perniciosissima; propter delicti grauitatem, & pœnæ annexæ punitionem: tum quia venditur, quod inuendibile est; tum etiam quia venditur ab eo, qui talium dominus non est, sed dispensator: vt 1. ad Corint. 4. ait Paulus.

Cupiditas
radix om-
nium ma-
lorum.

Maior
pars homi-
num auar-
itiâ danna-
tur.

2
Simonia
vitiū per-
nitiosum.

Quod vitium quantum sit apud Deum detestabile, veteri, & nouo testamento comprobatur: nam Giesi, qui gratiam sanitatis Naaman vendere voluit, lepra ab Heliseo percussus est. 4. Regum. 5. Balaam quoque qui, vt populo malediceret, pecuniam accepit, vt legitur Nume. 22. ab Apostolo Petro damnatur in Epistola canonica. cap. 2. Iudas, qui Dominum omnium redemptorem vendidit, laqueo se suspendit, & crepuit medius. Matt. c. 27. Simon magus, qui gratiam Spiritus sancti emere voluit, audiuit a Petro suam sententiam, scilicet tua pecunia tecum sit in perditionem: præterquam quod etiam poenis canonicis ab ecclesia inflictis munitum est. Quæ omnia non aduertentes miseri clerici, & prælati ecclesiastici quadam inexcusabili ignorantia ducti, auaritia, & ambitione allucinati, in talem perniciosam foueam cadunt. Igitur vt tanto sceleri succurratur, & nostra promissio super hoc adimpleatur, aliquid de Simonia dicemus, & si non quantum ipsa materia requirit, saltem quantum ad confessarios, & poenitentes vtile foret, & necessarium: multos enim in hoc uisco inuicatos esse uideo, qui nec errorem cognoscunt, nec se retrahere sciunt.

3
De Simonia duplex
consideratio.

De hac materia duplex erit consideratio. Prima de Simonia in genere ubi definitionem dabimus, & suas partes examinabimus. Secunda erit in particulari, in qua casus practicabiles referemus. Sed antequam ad definitionem veniamus, sunt aliqua prælibanda.

4
Prælibandum.

Primum prælibandum est. cur Simonia a Simone potius dicatur, quam Giesita a Giesi, vel Balamita a Balaam, qui etiam spiritualia vendiderunt, vt supra dictum est.

5
Cur Simonia a Simone dicatur.

Dicunt aliqui, ad euitandum malum sonum; sed melius, & ad rem magis pertinens dicitur, quod Giesi, & Balaam pertinent ad historiam veteris testamenti, cuius sacramenta, cum gratiam non conferrent, ut nostra, non erant tanto gradu spiritualia. Item Giesi, vendidit tantum gratiam sanitatis gratis datam, & Balaam maledictionem in hostes, quam Moabitæ petebant: sed Simon emere, & uendere volebat Spiritus sancti gratiam, per quem omnia diuina bona tribuuntur. Sic enim habet historia, Actuum cap. 8. cum vidisset Simon, quia per impositionem manus Apostolorum, daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: date & mihi hanc potestatem, ut cuiuscunque imposuero manus, accipiat Spiritus sanctus; cogitauerat namque illum vendere, cuiuscunque manus imponere vellet, & lucrari de pecunia data. Iudas quoque & si uendidit autorem spiritualis gratiæ; tamen quia non tamquam donum Dei, & ementibus vtile vendidit, sed morte perimendum, non decet hoc nomen ab illo trahi.

6
Prælibandum.

Secundum est, quod spirituale multipliciter sumitur; pro quo notandum est, quod spiritus proprie halitus animalium dicitur, quo aspirando, & respirando uiuunt, inde deriuatum est ad significandum venti flatum: sed quia spiritus halitus, & ventus inuisibilia, & quasi incorporea sunt, hinc translatum est uocabulum ad significandum quæcunque inuisibilia sunt, & incorporea. Hinc primo hoc nomine (spirituale) uocatur substantiæ incorporeæ, vt Deus optimus maximus, Angeli, animæ humanæ, & similia. Secundo accidentiæ inuisibilia: quorum quædam sunt naturalia, vt intellectus humanus, scientiæ humanæ, & virtutes morales, quæ spiritualiter, & inuisibiliter animæ inherēt, quædam alia sunt spiritualia, supernaturalia, vt gratiæ gratis datæ, gratiæ gratum facientes, virtutes Theologicæ, & dona Spiritus sancti. Tertio uocantur spiritualia sacramenta, quæ dicuntur, spiritualia causaliter, & instrumentaliter; eo quod gratiam conferunt.

7
Spirituale multipliciter sumitur.

8
Spirituale unde dicitur est.

9
Substantiæ incorporeæ.

10
Accidentiæ inuisibilia.

11
Sacramenta spūalia causaliter.

Quarto uocantur spiritualia quidam actus, per ministerium hominum exhibiti:

biti, qui uel proceunt a spirituali gratia, ut sunt illi, quibus sacramenta parantur, conficiuntur, & consecrantur, ut est missa, ac etiam ut sunt consecratio, & benedictio altaris, uel Ecclesiæ, uasorum, & ornamentorum eiusdem, & similia, aut ad eandem gratiam, aut aliam adipiscendam disponunt, ut prædicatio, correctio fraterna, consilia spiritualia, chrysmata, & oleum sanctum, aqua baptismalis, uel lustralis, exorcismus, & catechismus, cantus in missis, siue solennitatum, siue mortuorum processiones, exequiæ, & pompæ funerales, recitatio psalmodiarum, & similia, quæ omnia instituta sunt ab Ecclesia, unde spiritualitatem habent. Quinto, uocantur spiritualia quædam alia, quæ spiritualibus annexa sunt, quæ uel sunt annexa spiritualibus, eoquod a spiritualibus dependent, ut sunt dignitates, canonicatus, præbende, & alia beneficia, quæ non dantur, nisi personis spiritualibus Deo seruientibus: uel dicuntur annexa spiritualibus, in quantum ad spiritualia ordinantur, ut sunt patronatus, quod ordinatur ad præsentandum, & eligendum clericos ad beneficia Ecclesiastica: uasa sacra, & ius sepulturæ. Differunt ista annexa secundo modo dicta a primis, illa namque præsupponunt spiritualia, a quibus dependent, ista uero tempore antecedunt spiritualia, ad quæ ordinantur.

Disposi-
tia ad gra-
tiam.

Spiritualibus annexa.

Tertium prælibandum est, quod spiritualium supernaturalium, quædam sunt pura spiritualia, i. ab omni materia semota, ut sunt gratia, & omnia dona Spiritus sancti, alia sunt mista ex spirituali, & corporali, quorum quædam habent magis de spiritualitate, & minus de materialitate, ut sunt sacramenta, & actus conficiendi ea, consecratio altaris, & Ecclesiæ, benedictiones sacramentalium, & uasorum, quæ spiritualibus deseruiunt, & similia, quæ constant ex actu spirituali, nempe benedictione, & consecratione, ac etiam actu corporali, nempe labore. Quædam alia habent magis de materialitate, quam spiritualitate, ut sunt sacramentalia, uasa, & ornamenta, & similia, quæ conficiuntur ex materia, & benedictione.

6
Tertium prælibandum.

Spirituale supernaturalium.

Spirituale naturale duplex.

Quartum est, quod simonia est duplex, una prohibita, quia simonia est, & hæc est prohibita de iure Diuino, super qua non cadit dispensatio. Altera est simonia, quia prohibita, & hæc est de iure positiuo, super qua Papa dispensat, qui. n. legem facit, illam destruere ualet.

7
Quartum prælibandum.

Simonia duplex.

Quintum est, quod uera que simonia est triplex, scilicet Mentalis, Conuentio- nalis, & realis.

8
Quintum prælibandum.

Simonia mentalis.

Simonia mentalis est, dum quis habet uoluntatem committendi Simoniam: quod tunc accidit, quando tradit, confert, aut operatur aliquod spirituale cum intentione absoluta, uel saltem principali habendi aliquod munus, absq; expressione suæ uoluntatis. Dico (principali) quia si intentio secundario fertur ad munus, non est Simonia. Dico etiam (principali) non intelligendo ita simpliciter, i. quando sine illo principali intento non staret actio, hoc namque non sufficit, sed dico, quando ita directè intendit dare spirituale pro aliquo munere, quod si sciret non fore remuneraturum minimè daret ac etiam quando recipiens spirituale principaliter intendit dare munus tamquam pretium rei spiritualis, quod quomodo intelligi debeat, in materia, de uisura, in 2. parte, latius locuti sumus. Et quamuis aliqui teneant hanc simoniam mentalem non esse simoniam, hoc intelligendum est, in quantum non punitur ab Ecclesia ut simonia realis. ut habet c. Mandato. de simonia. tamen in conscientia est peccatum mortale simonia.

Simonia Conuentionalis est, dum fit pactum & conuentio dandi aliquid, pro re spirituali; siue hoc fiat uerbo, siue scripto, sed postea uentionalis.

8
Simonia con-
uentionalis.

executioni minimè mandatur. Si est duplex, vna, quando ex neutra parte promissa exequuntur, scilicet Prælatum beneficium promissum non confert, nec alter munus promissum pro beneficio soluit. Altera est, cum ex vna tantum parte promissio adimpletur, præca confertur beneficium spe habendi rem promissam, quæ post ea non soluitur, vel contra fit prius solutio, spe habendi beneficium, sed beneficium postea non soluitur. Verumtamen si pactum dissolvitur antequam collatio fiat, dicenda est Simonia quasi mentalis, itaque peccatum, quamuis graue sit, non tamen iuris pœnas incurrit, qui tale attentauit, si autem collatio fiat, pacto existente in suo robore, quamuis postea non adimpleatur a parte, ait D. Tho. 2. q. 109. art. 7. collatio non tenet, unde resignare beneficium tenebitur: quia in hoc casu vera emptio, & venditio interuenit: sicut enim qui credito, vendit, verè vendit, quamuis postea pretium non soluat: ita par ratio est, dare spirituale pro pretio exhibito, vel exhibendo; collatio namque non dependet a futura solutione, quæ contingens est, an fiat, sed a supposito pacto; vnde talis Simonia quasi realis dicenda est imperfecta tamen. Sed omnia ista sunt vera, quoad grauitatem peccati: quo verò ad pœnas canonicas incurrendas, oppositum est tenendum; prout hodie filius Romanæ curiæ obseruat, & quamuis Rotæ Prætorium tales simoniacos, rigore iuris, beneficio priuare solet, & ordines taliter susceptos suspendere, tamen si talis Simonia non efficitur realis, per vtriusque partis adimplentionem, vt dicemus non declarat, eos esse ipso iure priuatos, & excommunicatos; nam extrauagans secunda de Simonia, quæ has pœnas imposuit, non eas imposuit contra omnes Simoniacos, sed contra Simoniacos in ordine, & beneficio, effectu ex vtraque parte subsecuto, in quibus realis simonia efficitur; itaque talis extrauagans, per stilum curiæ sic interpretata, probat, quòd nullitas collationis ordinis, & beneficii, & excommunicatio per illam induta, sint in pœnâ, & non ligent, donec ab vtraque Simonia adimpleatur, quamuis vna pars longe ante alteram impleuerit. Et quamuis dici possit per ius antiquum, quòd collatio tituli, & excommunicatio pœnâ lata non possint esse in impèdenti: quia aut ligant a principio aut nunquam; tamen per ius nouum, adiuncto stilo curiæ, correctum est.

Hic Nauar. c. 23. num. 103. dubitat, an clericus susceptum ordinem, vel beneficium, celebrans, antequam promissum soluat, sit irregularis? Respondet, quòd non: cum enim adhuc excommunicatus non censetur, consequens est, quòd nec irregularis efficitur, & maximè in conscientia, quidquid de præsumptione dici possit.

Simonia realis est, dum conuenitur expressè, vel tacitè, vel per viam indirectam, & obliquam, dari aliquid ex vtraque parte pro spirituali re, quæ promissa postea ab ambabus partibus adimpletur, etiam quo ad partem promissorum. Dico (quo ad partem promissorum) nam si episcopus promissit dare Titio plures ordines pro pecunia suscepta: dando unum tantum: iam commisit simoniam realem, & e contra si Titius promissit episcopo dare centum, pro beneficio sibi collato, dando quinquaginta, tantum est, ac si totum dedisset. Dixi (tacitè) nam etsi suam intentionem verbis non expresserint; tamen si aliquibus signis animum adinuicem manifestauerint, & postea ambo adimpleuerunt; sufficit ad faciendam simoniam realem. Dixi etiam (per viam indirectam, & obliquam) per quas Dæmon dirigit homines, ne aduertant, se ad perditionem tendere. Exempli gratia. Marcellus facit commessam, vt aiunt, cum Episcopo, vt si primo beneficio vacaturo, episcopus illud conferret filio suo, soluet ei centum: sin autem dictus episcopus soluat Marcello ducentum: episcopus autem ne soluat,

uat, sed lucratur, confert beneficium illi. Aliud exemplum, episcopus qui exigere debebat a quodam Abbate mortuo, centum: nec poterat: desiderabat, vt successor in beneficio pro eo solueret, hoc sciens Marcellus, obtulit, se illa centum pro mortuo soluere, nulla de beneficio mentione facta, si ambo effectum compleuerunt, simoniam realem commiserunt, ex tacita conuentione.

Sextum prælibandum est, quòd munus, quod pro re spirituali datur, triplex esse potest, scilicet a manu, a lingua, & ab obsequio, vt de vsura dicebamus in secunda parte quidquid enim exhibitum pro re mutuata, in rebus temporalibus, vsuram constituit, si exhibeatur pro re spirituali collata, vel conferenda, simoniam constituet.

Munus à manu dicitur omne illud, siue sit mobile, siue stabile, quod pecunia æstimari potest.

Munus a lingua dicitur omnis locutio, quæ mercedem meret, vt procuratio, aduocatio, sollicitatio, fauoris captatio, & similia.

Munus ab obsequio dicitur omne seruitium siue personale, siue reale, quod salarium meret. Omnia ista si directe, uel principaliter, vt dictum est, pro spirituali exhibeantur simoniam constituent, ex ea parte, qua pretio æstimari possunt. Et ideo dixi (directè) nam si hæc, & similia obsequia, seruitia, & munera ad captandam amicitiam, beneuolentiam, & seruitum principaliter præstentur, si postea eorum intuitu daretur aliqua præbenda, seu beneficium, vt mos est, non per hoc esset simonia.

Septimum est, quòd simonia quadrupliciter committi potest. Primo ex parte conferentis tantum spirituale, dum scilicet aliquid exigit a propinquo, seu amico recipientis spirituale, eo ignorante. Secundo ex parte recipientis tantum; dum recipiens dat propinquo, seu familiari episcopi, procuranti dari sibi illud spirituale, episcopo hoc ignorante. Tertio ex parte vtriusque, quando dans spirituale conuenit cum recipiente, vt pro beneficio aliquid sibi detur. Quarto ex parte neutrorum, quod accidit, dum propinquus recipientis beneficium dat consiliario, seu familiari episcopi, vt tale beneficium illi conferat, ipse nescientibus.

His prælibatis. Simonia sic definitur secundum omnes. Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.

Dictum est (voluntas) duplici ratione. primo vt ostenderetur, hoc vitium esse in voluntate, vt in subiecto; nam cum simonia sit vitium Iustitiæ contrarium, quæ consistit in actu voluntatis, consequens est, vt & vitium oppositum in voluntate sit. Secundo, vt ostenderetur, quòd hoc vitium etiam in sola voluntate perfici potest, significando, quod simonia mentalis, quæ consistit in sola voluntate habendi aliquid pro spirituali, est peccatum mortale, sicut cætera peccata cordis, prout etiam vsura mentalis: quæ ex æquo currunt in hoc.

Additum est (studiosa) ad significandum, quod a volente committere simoniam hoc fiat scienter, id est consulto, nam ignorantia facti excusaret a peccato, fiat etiam deliberatè: nam indeliberatio tollit culpam mortalem.

Sed hic quaeritur, an dans aliquid spirituale cum hac sola intentione habendi aliquid, & sine pacto: si postea recipit illud, teneatur ad restitutionem? Dicitur, quòd non, vt habetur, cap. mandato. de simonia. Verum aliqui restringunt hunc textum ad simoniam de iure positiuo, sed communiter doctores extendunt illum ad simoniam, quæ prohibita est de iure diuino; constat enim textum illum loqui de illis, qui temporalia acceperunt pro ingressu religionis, quod iure diuino prohibitum est.

Hinc

IO
Simonia
realis.

II
6 Prælibā
dum.
Munus si-
monia tri-
plex diri
potest.

Munus a
manu.
Munus a
lingua.
Munus ab
obsequio.

21
7. Prælibā
dum.
Simonia
quadrupli-
citer com-
mitti pot.

13
Simonia
definitur.

14
Duo sum.

*Resolutio
eiusdem
dubij.*

Hinc colligitur, non esse veram simoniam in conscientia: neque teneri ad res signandum beneficium sibi collatum, qui promisit alicui episcopo pro beneficio sibi conferendo, cum animo non adimplendi promissum, sed eum decipientem, ut sibi indigeret, hac via provideret, & episcopi cupiditati obuiaret. ait Caietanus in Colibe. q. 10. & Sotus. l. 9. de iust. & iure. q. 8. art. 1.

Quamuis si ecclesie constaret de tali conuentione, ipsum beneficio expoliaret, iuris presumptione, cum de occultis non iudicet. Sed Nauar. cap. 23. numero 106. dicit esse veram simoniam conuentionalem: quamuis non teneatur beneficium renuntiare, non ea ratione, qua ipsi dicunt, sed quia non est effecta realis, ut supra declaratum est. Sed quidquid sit de simonia, in hoc concedant omnes, quoddam peccat mortaliter, & beneficium resignare non opus est.

Dictum est (emendi, & vendendi,) nam eandem poenam incurrunt tam ementes, quam vendentes, & per emptionem, & venditionem intelligo omnem contractum non gratuitum; hoc est quidquid collator accipit tam pro se, quam pro alio, quod possit pecunia aestimari pro collatione rei spiritualis, venditio dicitur potest, ut sunt non solum nummi, vaſa argentea, mola, vel equus, vestes, comeſtibilia, si sunt alicuius momenti, cessio alicuius actionis, & similia, sed etiam omnia seruitia personalia, & realia, tam ex lingua, quam quouis alio modo facta, ut supra declaratum est; quae dantur, non per modum liberalitatis, doni, reuerentiae, honestatis, vel ad captandam beneuolentiam, & huiusmodi; sed per modum debiti, & satisfactionis, pro re sibi collata, uel conferenda; omnia namque ista habent rationem precij: siue talis corrupta intentio fuerit ex parte dantis, aut recipientis tantum, siue vtriusque. Dixi (temporale) nam aliquod spirituale munus accipere licet, ut faciunt episcopi in ordinationibus, quae rentes ab ordinatis tot missas, uel septem psalmos, uel officia mortuorum, pro anima sua, aut tot orationes ad gratiam impetrandam. Et notanter dico (pro anima sua, & ad gratiam impetrandam) ut fugiamus quandam simoniam per viam indirectam. Exemplum.

Quidam episcopus exigebat ab haeredibus mortuorum suae dioecesis, elemosinas pro missis, ab illis in testamento relictis: offerens se illas satisfactorum; deinde cum ordinationes faciebat, iniungebat ordinatis, ut quisque tot missas dicat secundum suam intentionem, quam dirigebat pro satisfactione mortuorum, quorum nummos exegerat: itaque hac via indirecta, & diabolica mercedem ab ordinatis, pro ordinibus, quos conferebat, capiebat; tali namque modo non quaeſiebat spiritualia pro ordinibus, sed pretium ex missis, quas eis imponebat, & quaeſiebat. Dixi (tam pro se quam pro alio) episcopus namque, etsi pro se nihil acciperet, si tamen ea conditione aliquod spirituale. Titio confert, ut actionem, quam habet super bonis nepotis episcopi, cedat, vel aliquid aliud illi donet, uel saltem aliqua obsequia, uel seruitia, & similia, illi se praestare, promittat, simoniam committeret.

15
*Munus
turpe simo-
niam con-
stituit.*

*Consanguini-
tas non in-
ducit simo-
niam.*

Nec refert, an munus datum sit turpe, uel honestum: exempli gratia, si quae puella consentiret episcopi libidini, hoc pacto, ut eius fratri beneficium conferret, simonia esset. & recipiens beneficium, illud resignare teneretur, dum hoc scierit. Dico (hoc pacto) nam si puella ei consentiret ad contrahendam amicitiam, licet turpiter, deinde ad eius preces, ex amore contracto, episcopus fratri eius beneficium conferret, non esset simonia; nam illa turpitudine tunc esset causa compulsiua, & non pretium beneficii, ut in primo casu.

Sed hic dubitatur, an consanguinitas reddat collationem simoniacam? puta episcopus confert suo nepoti indigno tale beneficium, motus tantum carnis passione?

Aliqui, ut Altiſodorensis, uoluerunt, quod sic. Verum tamen non est, nisi culpata collatio, ait Diuus Tho: Nisi collatio fieret tertiae personae, hac conditione, ut illa postea suo nepoti beneficium renuntiaret, vel aliquod munus illi daret.

Dictum est (aliquod spirituale) pro quo nota. cum spirituale multipliciter dicatur, ut supra; hic non accipitur pro spirituali naturali, scilicet scientia, doctrina, & virtutibus moralibus: si enim haec essentialiter accipere, & intelligere uelis, id est pro habitibus scientificis, inuendibiles sunt: alias soli diuites docti essent, qui eas emere possent, contra sententiam Prouer. cap. 17. Quid prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam habere non possit? Si autem accipiantur casualiter, id est pro actu docendi, & doctrinandi tunc sine vitio simoniae uendi possunt.

Nec ualet sententia dicentium: si habent unde uiuant, & docendo scientias salarium petunt, quod simoniam committant: in hoc enim casu, non uenditur spirituale, sed labor, & studium, locaturque opera docenti: quae gratis nemo donare tenetur etiam si Theologiam doceret: nam & si fides scripturae sacrae donum Dei gratis datum dicatur: cum tamen nobis non sit infulum, sicut Apostolis; sed in scholis sudore acquisitum, licebit homini illam communicando, suas locare operas, nisi pro tali lectione aliqua praebenda sibi assignata fuisset: ut officium gratis impenderet. Sed quid dicendo: si pecunia acciperet pro consilio dando, sine studij labore? Glo. super cap. Non licet. 11. q. 3. ait, non licere. Sed melius dicamus, si est consilium auocationis, nihil spiritualitatis uitiat, accipiendo aliquid, & si non laborat consilium dando, laborauit studio illud addiscendo; nec etiam ratione ueritatis dilucidandae uitium interuenit, eo quod ueritas uendi non debeat; nam pro ea, ut ex suis principis eruatur, differatur dilucidetur, praeregatur, uel simile quae omnia sine labore fieri non possunt, non est dubium, quin pretium recipi possit: nisi pro huiusmodi, publicum salarium acciperet. Si autem consilium est spirituale, ad salutem animae pertinens; puta pro obsequio fraternae correctionis, & consolationis, seu consilij spiritualis charitatis; tunc aliquid accipere, simonia esset. Exemplum, uidua quaedam ex amissione uiri, uel filij, nimis affligitur, & ex quasi desperatione multa indebita facit: eius frater rogat sacerdotem, ut illam arguat de inconstantia, consoletur de afflictione, & uerbis pijs maerorem lenet: talia enim officia cum spiritualia sint, & ad opera spiritualia misericordiae pertinentia, ac ad salutem animae ordinata, gratis impendi debent.

Nec etiam spirituale accipitur hic, pro spirituali supernaturali, scilicet pro accidentibus spiritualibus, ut sunt gratia, & uirtutes infusae; sunt enim muñera, quae non possunt dari, nisi a solo Deo, sua liberalitate; unde uanum esset excogitare, illa uendi posse. Sed accipitur hic pro spirituali casuali, & instrumentali, ut sunt sacramenta Ecclesiae, gratiam instrumentaliter, & alia bona spiritualia conferentia: ac etiam pro actibus spiritualibus, & eis annexis de quibus supra abunde locuti sumus. Et ideo additum est (uel spirituali annexum) ut per haec uerba intelligeremus omnia instituta ab Ecclesia uirtute sibi diuinitus data: ut sunt tam beneficia, quam alia spiritualia, de quibus supra haec sunt, quae in quaestionem uertuntur.

Sed praetermissa prima consideratione in uniuersali, deueniamus ad particulares casus, qui in hac materia accidere possunt. eos sigillatim notando, & declarando, pro ut ex sacris canonibus, & doctoribus approbatis collegimus, doctrina. n. in particulari, circa moralia, maiore utilitate affert. & maxime his.

*Doctrina
& scientia
uendi po-
tess.*

*Pro consilio
spirituali
aliquid ac-
cipi non de-
bet.*

qui applicare regulas vniuersales non valent, actot libros vertere, vel non possunt, vel nesciunt, quibus satisfacere solum, noster scopus semper fuit.

16
Dubium
Pro sacra
mentis qd
ex qd pot.

Quæritur primo. an pro sacramentis ministrandis, & cõferendis, aliquid exigi possit, sine vitio simoniæ? Respondet. D. Thom. quo supra. In sacramentis duo sunt consideranda, nempe gratia sacramentalis, & alia dona Spiritus sancti, quæ nobis per illam a Deo donantur, alterum est seruitium, & ministerium ministrantium ea.

Quantum ad primum dicunt omnes doctores, pro gratia sacramentali, & alijs donis Spiritus sancti, quæ dantur per ea, pecuniam, uel aliud, quod pecunia æstimari potest, accipere, est vitium simoniæ, quantumcunque donum minimû sit: assimilatur. n. Simoni Mago, qui gratiam Spiritus sancti vendere proposuerat, nam cum sacramenta sint maximè spiritualia, & spiritualis gratiæ causa, eorum valor æstimari non valet: vnde repugnat eis, vt uendi possint: sunt etiam dona Dei, quæ ab ipso, tamquam a fonte gratiarum gratis dantur, alias gratia non esset gratia, ergo gratis conferri debent. Iuxta illud gratis accepistis, gratis date.

Vnde maximam iniuriam Deo faceret, qui pro talibus donis pretium exigeret. Huic etiam extat autoritas Papæ Leonis, in confirmationem a Gratiano ad ducta. c. gratia. i. q. i. & c. non satis. de simonia.

Pro mini-
sterio sa-
cramento-
rum potest
exigi quid
spontè da-
tur.

Quantum postea ad seruitium, & ministerium ministrantium ea, dico multa. Primo si est Parochus, hæc seruitio populo gratis præstare tenetur, habet enim portionem decimarum, vel prouentur, earum loco, pro necessarijs uitæ, ab autoritate Ecclesiæ, & Episcoporum constitutionibus taxatam: potest tamen accipere a parochianis eleemosynas, & oblationes spontè datas, & ex laudabili consuetudine introductas, non tamen si illi soluere nollét, sacramenta denegare potest, quia ex officio tenetur illa ministrare, pro decimis, & sumptibus, quos exigit, ut dixi. Et si sumptus sunt tenues: Roget populum, & non cogat.

Dubium.

Hic dubitatur. si Parochus nolit sacramenta ministrare, nisi pecunia ante soluat, quid agendum. Dicunt aliqui, quod non debent soluere, ne dent occasionem grauius peccandi. Sed Panormitanus, in c. Dilectus. el. 2. de simonia, dicit, Si quod petit, sacramentum est necessarium, potest illud ministrando, dare aliquid. Sed quid de baptismo dicendum est? Respondet, si est adultus baptizandus, potius est abstinendum, nam cum habeat illum in voto, si moreretur, credendum est, illum baptizari baptismo flaminis, ac si non haberet copiam facer dotis, si autem est infans, poterit dare aliquid, ac si vexationem redimeret.

Sed Sotus melius hic ait, quia cum in hoc casu vexatio locum non habeat, nõ potest permitti tale scelus, sed potius baptizetur a laico, ac si deesset copia sacerdotum.

Quæ omnia dicuntur pro illis, qui sunt in Villa. vbi non est alius sacerdos, nisi Parochus.

Si autem ministrans sacramenta est simplex sacerdos, qui ex officio ministrare non tenetur, licitè, & sine peccato, a populo petere potest eleemosynas, stipendia, & mercedem, pro laboribus, seruitijs, præstitis, & locatis operis, ad suam uitæ sustentationem, & uictus necessitatem.

Vnde Aug super epistolam Pauli ad Titum quinto, ait. Accipiant sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Domino. Potest itè hæc accipere, etiam si non indigeat uictu necessario, ait Nauar. c. 23. num. 106. Potest etiam, ait Sotus loco citato, sacramenta denegare, his, qui nolunt aliquid dare, etiam a principio, uel iudicat, quod nihil dabunt post seruitium præstitum, sine vitio simoniæ, nisi pecunia esset causa absoluta negandi sacramenta, ac si

pro

pro illis pretium exigere uellet: Potest quoque confessiones audire potius in vno loco, ubi plures eleemosynæ currunt, quàm in alio, uel potius istorum, a quibus sperat aliquid habere, quàm aliorum, cum non sit parochus, quamuis perfectior esset, se indifferenter habere in his, non tamen, pro absolutione gratium peccatorum, uel casuum reseruatorum aliquid petere potest, ac si absolutionem, & facultatem uendere uellet. Potest quoque exigere aliquid, quasi pro pœna, & satisfactione peccatorum. Sed hic est ualde aduertendum, ut ait. D. Th. 4. sent. dicens. Caueant confessores, ne tales exactiones faciant, potius cupiditate quadam, quàm peccatorum correctione, ut ego quandoque uidi, scilicet aliquos confessores imponere pœnas pecuniarias, uel tot missas dicendas, ex industria, quas ipsi exigebant, & multoties poenitentes scandalizabant, ut mihi referebant.

Nota com-
fessorum
auaritiâ.

Vnde consultè, & consideratè Illustris simus, & Reuerèdisimus Archiepiscopus Neapolitanus in sua Diocesi omnibus confessorijs prohibet, ne petant, uel exigant a liquid a poenitentibus, sub nomine satisfactionis, uel pro missis celebrandis in poenitentia iniunctis, nec pro restitutionibus faciendis: ne Auaritiæ tentatio illa sibi retinere faciat.

17

Quæritur secundo. an pro spiritualibus actibus ab Ecclesia institutis, ut supra adnotauimus, licitum sit accipere aliquid, sine vitio simoniæ? Respondent aliqui, pro huiusmodi actibus, & laboribus posse pretium recipi, quatum est ex natura eorum, nisi quod videntur exterius mali effigiem habere, & scandalum generare, in istis enim labores videntur esse distincti a spiritualitate, ut est cantare in missa, mortuum associare cum pompa funerali, ubi non est de necessitate sepulturæ, psalmos recitare, solennes processiones associare, prædicare, & id genus.

Dubium.
Pro spiri-
tualibus
actibus mi-
nistrandis
quid acci-
pi potest.

Ad hoc dico, cum spirituales actus, de quibus est sermo, sint multi, & diuersi, ut supra adnotauimus, de eis non est par ratio, & ex consequenti vnica respõsione huic quæsitio satisfieri non potest, ideo hic multa sunt tangenda.

Responsio.

Primo est adnotandum, quod triplici ratione, aliquid temporale exigi possit pro talibus actibus spiritualibus, uel ratione pretij, uel sustentationis ministrorũ, qui populo seruiunt, uel tandè intuitu laborũ, ac pro mercede operarum.

Notandum
triplici rã-
ne pro spiri-
tualibus, tem-
porale exi-
gi potest.

Quantum ad primum, omnia iura clamant, quod ratione pretij nihil exigi possit pro quocunq; actu, seu re spirituali. c. Non satis, & c. cum in Ecclesiæ. de simonia. nec excusandus esset, si pecunia multo ante tempore soluta esset, aut uariato nomine, sub prætextu, uel colore alterius rei, seu occasionis exigereetur. c. In tantum. eodem titulo.

Quantum ad secundum. Non est uitium simoniæ accipere, uel dare aliquid, pro sustentatione uitæ ministrorum, in his actibus seruientium, quod, uel dari solet ex Ecclesiæ ordinatione, aut permissione, uel ex approbata consuetudine, uel ex donantium deuotione. iuxta illud Apostoli. i. ad Corint. 9. Nescitis, quod qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt comedunt. non. n. hæc sumuntur tamquam pretium actuum spiritualium, ut in primo membro, sed tamquam stipendia pro necessitate ministrantium, pia consuetudine introducta, ut dari solet illi, qui tale uel tale spirituale opus fecerit.

Idem dicendum de mercede laborũ, & operarum exhibitorum pro istis, & similibus actibus.

Dicitur est, non posse aliquid exigi tamquam merx, & pretium, pro actu ministrandi sacramenta, & alia spiritualia, sed tantum eleemosynaliter, & ex consuetudine pia, pro uitæ sustentatione.

18

K 2

Quæri-

*Dubium
Licet ne a
principio pa-
eifci p mer-
cede mini-
firorum.*

Queritur modo, an liceat a principio pacisci, & taxare ut detur tantum de-
terminatum pro uictu ministrorum, & ut quandoq; dentur, antequam talia mi-
nistrentur. Et quantum ad celebrationem missæ, videtur quod possit fieri, solent
n. sacerdotes pauperes dicere his, qui tenues eleemosynas offerunt, date nobis,
quantum sufficere possit pro uictu unius diei, quia de hoc ministerio uiuimus,
qui n. altari deseruit, de altari uiuere debet, uidetur etiam quod Episcopi mer-
cedem taxare possint circa hæc, ut de facto in multis locis ipsi faciunt, propter
auaritiam populi, ipsi ordinant, & precipiunt, ut pro missa non detur minus ta-
to, secundum qualitatem loci, & personarum conditionem.

Videmus quoque vbique morem esse, promissis annualibus constitui determi-
nata salaria.

Præterea lege permittitur, posse exigi pro sepultura tantum determinatum,
ergo & de similibus erit par ratio.

*19
Responsio.
Promissa.*

Respondeo. cum de sacramentis, & omnibus alijs actibus spiritualibus, non
sit par ratio, non potest una omnibus responsione satisfieri; ideo dico. Et primo
quantum ad missam, ait Nauar. c. 23. nu. 106. non est licitum, pro missa pretium
taxare, unde reprehendit quosdam Episcopos, in suis diocesis hęc præcipien-
tes, esset. n. ex diametro eleemosynæ naturæ aduersari, quæ ex sua natura libe-
ra esse debet. Diuus quoque Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 2. Arg. ait. Illicita esset ordi-
natio, si in Ecclesia statueretur, ut non fierent huiusmodi, nisi solueretur certa
pecuniæ quantitas.

Sed moderatius cum Soto. li. 9. de iust. & iu. q. 6. art. 1. dico. Si casum nudè con-
sideremus, ex vna parte, & auaritiam, quæ in hisce temporibus, apud sæculares
regnat, ex altera. non uidebitur esse a deo illicitum, quod sacerdos non uelit ce-
lebrare, nisi pro sufficientia uictus. si de hoc exercitio uiuit, explicando suam ne-
cessitatem ei, qui diuinum sibi fieri petit, tamen contendere super taxa facien-
da, non esset sine scandalo, & iuris uiolatione: Possunt tamen, immo debe-
rent Episcopi in suis diocesis populum instantius monere, ut eleemosynas
augeant, pro temporum ratione, & eorum facultatibus, ac statuere, ut pro si-
stentatione ministrorum non detur minus tanto determinato, secundum quali-
tatem locorum, & personarum, ut ordinatum fuit in Concilio Prouinciali, sub
bona memoria Illustrissimi, ac Reuerendissimi Marij Carraphæ, Archiepiscopi
Neapolitani, & postea sub felici statu Illustrissimi, ac Reuerendissimi Annibalis
de Capua Archiepiscopi eiusdem Regiæ Ciuitatis, a Sede Apostolica confirma-
tum, non tamen liceret, eos pœnis, & censuris ad hoc astringere, ut minus dicta
taxa non acciperent, aut darent, tunc. n. sequerentur scandala, & inconuenien-
tia supra adducta: & hoc modo intelligo autoritatem. D. Tho. & Nauarri. neq;
gamus quin possit pacisci de pretio, & mercede laborum pro obligatione an-
nuali, puta obligando se ad dicendas tot missas in Hebdomada, uel in talibus, &
talibus diebus, uel assistat continuè, uel saltem diebus festiuis in Ecclesia pro ho-
ris dicendis, aut confessionibus audiendis.

*20
Pro sacra-
mento ma-
trimonij.*

Quantum ad sacramentum Matrimonij, aliqui indistinctè tenent, pro sacra-
mento Matrimonij licitè posse pecuniam exigi, eoque non confert gratiam, ut
cætera sacramenta: sed hoc non est benè dictum, nam sepulturæ officium neque
confert gratiam, & tamen pro sepultura exigere pecuniam, ut dicitur nunc. est
simonia.

Vnde dicendum est cum Diuo Thom. q. uo suora. art. 2. ad 6. argum. quod Ma-
trimonium est, & officium naturæ, & Sacramentum, in quantum est officium
naturæ, potest pro eo pecunia solui: Sed in quantum est sacramentum,
pretium

pretium peti non potest; puta benedictione nuptiali. e. Non satis. de simonia; sed
tantum quæ spontè offeruntur, uel ex laudabili, & approbata consuetudine exi-
gi solent.

Sed hic queritur, quæ sit laudabilis consuetudo, & approbata? Est illa, quæ iu-
ri naturali, uel Pontificio non præiudicat: uel quæ initium habuit ex mera li-
beralitate, & deuotione populi, uel ex permissione Ecclesiæ, pro sustentatione,
& alimentatione ministrorum introducta, ait. D. Th. quo supra. art. 3. ad 4. argu.
illa autem, quæ introducta est ex exactiōe, est uitiosa, & potius abusus, & cor-
ruptela dicenda est, quam consuetudo: puta aliqui inceperunt extorquere a po-
pulo quasdam exactiōes indebitas, quæ continuatæ uenerunt in consuetudi-
nem, unde posteriores imminentes talem consuetudinem, illam laudabant, & se-
cundum eam exigebant: hoc fieri nou potest sine uitio Simonix, eoq; uitiosum
habuit principium. In hoc proposito ponitur casus in facto. In quadam Ciuitate
uacauit parochia, quæ Prælato illius ciuitatis, ex emolumentis, centum au-
reos annuatim reddebat: dum autem fieret concursus, ut præsentaretur, accessit
unus, qui pro redditibus illius parochiæ promisit dare centum quinquaginta au-
reos, singulis annis, ex dictis emolumentis: qua de re, illi collata fuit. Accidit, qd
parochus ille non exigebat tantum ex spiritualibus, quæ populo ministrabat,
quæ sufficere possent, & suo uictui, & debito Episcopi, incepit exigere a popu-
lo, & extorquere pro Sacramentis, sepultura, & alijs spiritualibus ministrandis
plus, qd consuetudo antiqua erat exigendi, tum in dicta parochia, tum etiam in
alijs parochijs eiusdem ciuitatis, ut supplere posset debito Episcopi, populo de
hoc murmurantè. Sed quidquid sit de hac collatione, & practica: dico in propo-
sito, quod si eius successor uellet eamdem quantitatem superfluum exigere, alle-
gando consuetudinem inuentam in illa parochia, esset error, quia talis consue-
tudo habuit malum principium, & ideo uitiosa est. De hoc est textus iu. c. suam.
de simonia. ubi Papa præcipit, ut superfluum exactum restituat, & corripiatur.

*Laudabi-
lis cōsuetudo
quæ sit.*

*Casus in
facto.*

Quantum ad officium sepulturæ, dico, qd pro exequijs funeralibus; illud, qd
ex ordinatione Ecclesiæ, & legali obligatione dari solet, peti potest, etiam an-
tequam seruitium soluatur, ait Nauar. c. 23. nu. 106. ad fugiendas contentio-
nes, ubi probabilius timeretur, quod postea non solueret. non tamen licitè est,
ita rigorosè procedere, ut scandalum, & malam ædificationem populo conci-
tent, solent enim accidere, ut parentes, & propinqui eius, qui mortuus est, non ha-
beant præ manibus pecuniam, ut statim satisfacere possint: unde in tali casu suf-
ficat pignus, aut cautionem accipere, quia sepultura est necessaria, & differri
non potest.

*21
Pro sepul-
tura.*

Quantum ad aliquos actus spirituales, ubi nihil lege taxatum est, sed ex con-
suetudine approbata aliquid pro spiritualibus exigitur, non licet subtrahere, &
negare dicta spiritualia antequam satisfaciant, c. Ad audientiam. de simonia. sed
prius illa ministrare debent, ait. D. Thom. quo supra. art. 3. deinde laudabiles
consuetudines pro ministrorum uictu exigere possunt a potentibus soluere, &
nolentes, autoritate superiorum cogantur. e. eodem.

*22
Pro acti-
bus spiri-
tualibus.*

Quod non esset permittum Parocho, pro administrandis sacramentis. Etra-
tio differentix est: Parochus namq; qui sacramenta ministrare tenetur, habet
redditus, & decimas ordinarias ad hæc instituta. pro sui alimentacione: & ideo
quidquid eleemosynaliter, & spontè sibi datur accipere potest, & non cogere:
sed pro actibus spiritualibus non sunt redditus specialiter ordinati; sed solum
dantur a populo quædam oblationes temperantæ, quæ aliter distributiones
quotidianæ uocantur.

23

Quantum ad aliam partem dubij, scilicet, an possit pacisci de labore, & opera prestanda in his actibus, quamuis a principio non exigantur?

Quando promini -
stans a-
tibus spiri-
tualibus a-
liquid por-
pacisci a-
principio.

Dico, quod in huiusmodi duplex labor considerari potest: vnus qui antecedit actum, puta uocatur ad dicendum missam in cappellam, quæ distat a loco, aut in missa magnatorem expectare debet, ubi multum tempus consumet, aut uocatur ad audiendum confessionem, aut aliud sacramentum prestandum de longinquo; cum ad hæc ex officio non teneatur, & his similia, & tunc pro itineris labore, & alio fastidio currente potest de pretio pacisci.

Alter labor est consequens actum spirituale, vel sacramentum & est ille, qui fit, dum sacramentum, aut aliud spirituale ministratur: puta labor, quem accipit sacerdos, dum baptizat, dum sacrum facit, dum audit confessiones, dum benedicit, & his similia facit, & tunc non potest pro simili labore pacisci, uel aliquid intuitu mercedis exigere; esset enim tunc pretium accipere pro gratia sacramenti, uel re spirituali, nam baptizatio, & baptismus, pro eodem reputantur, ita celebratio, & missa, actus benedicendi, & benedictio ipsa, & similia: uerum tamen accipi possunt sub intuitu elemosynæ, & quæri sub prætextu pietatis consuetudinis, prout dari solent ijs, qui tale, uel tale opus spirituale fecerint, & non tamquam pretium, uel causam principalem, ut dictum est.

Quantum uero ad quædam alia seruitia non necessaria, ad quæ nemo tenetur, puta pro pōpa funerali, quæ nō est de necessitate sepulturæ, ut est musica, ut sunt quædam cantilenæ, excubiæ, quæ fiunt domi mortui, quamuis postea psalterium, & alia pia recitare habeant, potest a principio taxa fieri, eoque talia exhibenda, quamuis pia, sunt accessoria, & non principaliter intentata.

Idem dicendum de longioribus processionibus faciendis, quo ad laborem antecedentem, ut dixi.

Non tamen liceret legem facere, ait. D. Thom. quo supra, & Diuus Anton. ut qui crucem argenteam in funere uult, soluat tantum, & qui uult pulsari campanam magnam, tantum, & qui uult, ut dicantur tot officia mortuorum, uel ut oretur pro eo, aut responsum cantetur, soluat, tantum, & his similia, esset enim absurditas magna, & scandalum, ex eo, quia speciem exactiōnis habet, ait Nauar. capitu. 23. nume. 106. Lex bona tunc esset, quando diceretur, qui offert tantum plus, talem, & talem pompam habeat, uel tale, & tale suffragium ei adiungatur, ultra ea, quæ necessaria sunt, & fieri solent pro sepultura, differt namque prima lex a secunda, in prima enim præcluditur uia præstandi suffragia, in secunda uero apertius, ac excitatur populus ad talia querenda, propter gratitudinis retributionem.

Iniqua lex etiam esset, ait. Diuus Thom. quo supra, si pro dispensationibus à Prælati taxa poneretur: puta, qui uult dispensari super hoc, soluat tantum, & super illud, tantum, sunt enim compositiones, & legis uenditiones.

Quantum ad prædicationem: non liceret sine mortali de pretio pacisci, faceret enim simoniam, est namque prædicatio Dei uerbum, spiritus res, & Diuina delegatio. dicente Apostolo ad Romanos. 10. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur. neque post susceptum laborem potest renuere, quod sibi datur, dicendo tantum plus uolo, nec practicas, facere licet, pro pinguiori mercede sibi danda, omnia enim ista, pretium pro Dei uerbo uelle accipere, ostendant: sed contentus sit de moderatis, & honestis elemosynis, pro victu necessarijs, pro sustentatione studij, & librorum sumptibus, uel simile.

Vnde nihil mirum, si effectus, qui ex talibus extorsionibus sequitur, in pro-

uer-

uerbium sit ductum, scilicet.

Denaro di predicche, e stola, subito uola.

Item pro psalmodijs, officijs mortuorum septem psalmis, & alijs orationibus dicendis, pacisci non potest, sub prætextu laboris, eorum enim labor non distinguitur ab oratione, ut de missa, & alijs dicebamus, potest tamen accipi honesta sustentatio.

Prælati non possunt pretium exigere pro correctione, uel uisitatione subditorum, nisi quod a lege permissum est, pro alimentis.

Et multo peius esset legem facere, ut qui nolit uisitari, tantum soluat, esset. n. licentiam tacitam concedere, ut impune delinquant.

Parochus, qui non uult dare facultatem suis parochianis, sine rationabili causa, ut alibi confiteantur, communicent, uel benedictionem nuptiarum accipiant, nisi soluant tantum, si licentiam uendere intendit, simoniam committit. si autem id querit, ut sibi succurratur, & uiuat non peccat, puta querit partem oblationum, quæ ex consuetudine dari solent, nisi summam maiorem solito, exigere uellet, tunc peccaret.

Item non licet Episcopo exigere aliquid ex pacto, pro consecranda Ecclesia, nisi quæ sponte a patronis offeruntur. c. Placuit. 1. q. 2. Pro oblationibus autem futuris, quæ Ecclesie offeruntur, & Episcopo debentur, potest cum Episcopo pacisci, ut tantum sibi detur ab exactore. c. Ecclesia. 1. q. 4.

Item neque pro consecrandis Episcopis, aut benedicendis Abbatibus, aliquid exigere conceditur. c. Sicut. 1. de simonia.

Item non potest exigi iura conscientia, aliquid, tamquam pretium pro absolutione excommunicationis. c. Ad aures. de simonia.

Item dare elemosynam pauperi, uel Religioso, ut per se oret, non est simonia, secus dum morem communem, nisi illum obligare uellet ad tantum determinatum, ac si pro pretio illam daret.

Et si instetur autoritate Danielis: cap. 4. Peccata tua elemosynis redime. illud non intelligitur de redemptione formali, sed Metaphorica: id est Deum pro uando elemosynis, ut debitum, quod per peccata contraxisti, tibi remittat, parcendo, & miserando.

Item pro concedenda cappella alicui, uel sepultura, nihil exigi debet. tamquam æstimatio pretij talis loci pijs; nec consuetudo in contrarium, in aliquibus locis, quantumcunque antiqua, ualeat. c. Non satis. de simonia, nisi aliquid elemosynaliter Ecclesie, ubi est cappella, uel sepultura. Ac etiam pro expensis fabricæ, in fabrica, uel ornamentis, quia tunc uenditur quod est materiale in tali loco, & non spirituale.

Idem iudicium faciendum, est in omnibus actibus, & rebus spiritualibus missis, id est ubi est aliquid spiritualitatis, & aliquid plus de materialitate, ut in 3. prælibando dicebamus, puta in Chrysmate, & oleo infirmorum duo sunt consideranda.

Primo, quod est spirituale in eo, scilicet benedictio Episcopi, & secundum hunc respectum, nihil pro chrysmate, & oleo infirmorum exigi debet, tam pro benedictione, quam pro dando illud alijs Ecclesijs. c. Equæ. de simonia.

Vbi Papa reprehendit quosdam Episcopos, qui extorquebant a clericis conuicijs, chrysmatis indigentibus, tot nummos, sub prætextu cuiusdam malæ consuetudinis, ut supra de consuetudine diximus, ex auaritia introductæ, quam extorsionem, & exactiōnem, ius Episcopale, uel cathedraticum, & simile, uocabat, quæ non obstante longa, & antiqua consuetudine, eos non excusante, nā diurnitas

Citra Prælatos.

Contra parochos.

Pro consecranda ecclesia.

Pro consecrandis Episcopis.

Pro elemosyna.

Pro concedenda cappella.

25

Pro chrysmate.

24
Pro prædicatione.

tas temporis in huiusmodi non minuit peccatum, sed potius auget. c. non satis, de simonia.

Secundò in chrismate consideratur, quod est materiale in eo, id est oleum; & tunc si vna Ecclesia non haberet oleum consecratum posset ab alia illud emere; non ratione benedictionis, in quantum est consecratum, sed ratione materiae in quantum est oleum, quod plane accidere potest in locis, ubi carius valet, propter eius carentiam: posset. n. usu venire, ut Episcopus in talibus locis, dicat conuicinis Chrismate indigentibus, soluat vnusquisq; valorem olei empti pro conficiendo sacramento, pro rata sua: immo in casu necessitatis, hoc modo mercari posset, & transportari de loco, in locum, ait Sotus: uerum indignitas quaedam in casu uideretur, si non asportaretur cum maxima ueneratione, & tunc talis negotiatio si fieret absq; iniuria sacramenti, esset licita, consideraretur enim per accidens respectu sacramenti. Quæ negotiatio, credo, quòd fiat in Britània, ubi deest oleum. Idem dicendum est de Agnus Dei, non enim licet vendi cera benedicta, sed tantum materia, & labor rei, ubi ligati sunt, siue in argento, siue in ligno colorato, & coelato.

Idem quoq; de aqua baptismali, & lustrali dici potest, ubi eius inopia esset.

Quantum ad uasa, & paramenta benedicta idem consideratur, puta quis potest vendere calicem consecratum, pro valore argenti, & eius opere.

Tunc autem esset vitium simoniæ, quando aliqua Ecclesia indigens calice, & non habens quis eum consecraret, cuperet eum emere consecratum ab alia Ecclesia, cuius Clerici, ultra pretium argenti, uellent tanto plus, pro consecratione, & sic de similibus iudicandum est.

Quæritur tertio, quid dicendum, si daretur pecunia uel aliquid aliud, ut reciperetur in monasterio? Responder D. Th. 22. q. 100. art. 3. ad 4. arg. Si quod offeri, vel petitur pro ingressu Religionis, erit, quasi pretium, tunc non licebit, si autem exigitur pro uictu ingredientis, eo qd monasterium est tenue, & opes non sufficiunt ad alimentandos tot Monachos, tunc licitum erit, dicendo, frater nos non possumus tibi prouidere de uitæ necessarijs, si uis intrare, porta tecum, unde uiuere possis. Hinc colligitur, pro monialibus, ut quando recipiantur in monasterijs pinguibus, quod portant dent pro deuotione, & elemosynaliter: & si contingat dari dotem eo quod monasterium non habet sufficientes reditus pro uictu monialium, pater puellæ uolentis intrare, soluat dotem pro eius alimētis, & moniales dicti monasterij petant per uiam cuiusdam protestationis, siue intimidationis, dicentes, uolenti intrare, portet secum, unde possit uiuere: non tamen liceret dicere, uolumus ut soluat tantum, & non minus, sed quantum pro alimentis sit necessarium secundum loci, & temporis conditionem cogitari potest.

Hic dubitatur, si egestas monasterij facit, ut licitum sit exigere aliquid pro ingressu Religionis, ergo monasterij opulentia, non faciet talem exactionem esse simoniacam, sed tantum peccatum auaritiæ; Probatur, quod de se illicitum est, nulla conditione licitari potest, dummodo non mutet speciem, sic est simonia: ergo, & cum nā ex obiecto habet, qd sit talis. Modo sic arguo, si exactio pecunie pro professione faciendā est illicita, hoc erit ex se, quia professio ipsa est Christi institutio, res sancta, & spiritalis, ergo uendi non potest, quacumq; conditione concurrente: unde sequitur, ut qui Christi consilium sequi uult, oportet, ut gratis admittatur, sed constat, quòd ratione tenuitatis monasterij, iure licitum est, posse aliquid exigere, absque uenietur consilium Christi, ergo eiusdem opulentia non est causa prætexta committendi simoniam.

Ad hoc responderetur illud intelligi præsumptiue dum enim monasterium non indi-

indiget, quærendo dotem, uel aliud, præsumitur, quòd pretium professionis petatur, quod fieri non licet.

Itaque si monasterium est pingue; & tamen monialem recipere nolunt ad professionem, nisi dotem secum ferat, uel si etiam indiget, uolunt plus, qd regula riter uictus requirit, eo que dos applicatur monasterio cum alijs prouentibus, non erit simonia, sed auaritia, & peccatum superfuitatis, ut commodius uiuāt, nisi exigetur pro fabricæ applicatione, tunc. n. sine ullo peccato exigetur.

Si autem monaci, uel moniales pecuniam exigent alijs de causis, puta quæ illam expendunt rebus extrauagantibus, uel inter se diuidunt, uel propriè ratione professionis, & non expensarum, cum in tali monasterio uictus dari non soleat a communitate, sed ultra dotem, quam exigunt, ingrediendi tenetur alimē de se alimentare, itaque dos exigitur, ut admittatur in numero aliorum, & ad quædam iura spiritalia, puta habere uocem in capitulo, officia, & dignitates in monasterio tunc non est dubium, quòd simonia committitur, & hoc doctores, & iura clamant.

Nec minus error esset, ait Sotus, quo supra, si nolent recipere puellam in monialem, eo quod non est tantæ nobilitatis, & bono sanguine orta, ut ipsæ sunt: tandem ex magna pecuniarum quantitate suffocata, contentantur.

In omnibus istis constat, quòd pecunia non exigitur pro uictu, uel fabrica monasterij, sed tantum, ut annumeretur in eorum congregatione, & acceptetur in monasterio, pro quo illicitum est pecuniam accipere.

Idem dicendum est de ijs, qui, uel quæ statuta faciunt, uel prætextu cuiusdam consuetudinis cogunt monachos, uel moniales, qui, uel quæ in eorum, uel earum monasterijs recipiuntur, ut soluant tot cuilibet monachorum, uel monialium, dictorum monasteriorum, aut quædam prandia, & iocalia tribuant, siue res alias, contra quæ extat Extrauagans Urbani V. ut est uidere in Extrauagantibus commu. de Simonia, quæ sic incipit. Sanè ne in uinea dñi, ubi signatè hñr hæc uerba.

Sanè multorum fide dignorum relatione didicimus, quòd in nonnullis Ecclesijs, Monasterijs, Prioratibus, & alijs locis religiosis, tam uirorum, quam mulierum ordinum, Regionum, & partium diuersarum, detestabilis, & a Canonibus reprobata seruatur abusus, quòd cum personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad obseruantiam regularem, ipsæ, temeritate præsumptuosa, passus, seu prandia Capitulis, & Conuentibus ipsarum Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratum, & locorum, aut pecunias, aut iocalia, seu res alias ipsi Ecclesijs, Monasterijs, Prioratibus, & locis, seu præsentibus, eis ex statuto, seu consuetudine, quæ corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur, ex quibus decori Ecclesiasticæ, & immaculatæ Religionis detrahitur. Quamplures etiam tam execratione huiusmodi criminis, quam expensarum onere a sacra Religionis proposito retrahuntur, ipsæque Ecclesiæ, Monasteria, & loca famulantium Deo consuetis numeris remanent destituta, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur, & cc.

Verum hæc Extrauagans, ut refert Archidiaconus, secundum quosdam fide dignos, moderata est a Martino V. ut non extendatur ad dotes, quæ monialibus dantur pro ingressu Religionis, seu monasterij.

Quæritur quarto, an pro cõferendis Ordinibus possit aliquid exigere, uel dari? Secundū ordinem, quem tenemus, quæsitum hoc in primo quæsitio de Sacris expe-
dir debuerat, sed quia cõtra Simoniacos in ordine sunt multi canones cõfecti, & pœnæ inflictæ, iò sup hoc pposui facere singulare quæsitū. Huius rō est, nā Sacrorū, quædā sunt necessitatis, quædā alia dignitatis: & quia necessitas nō hēt legē, sed

26
Pro uasis
& paramen-
tis ecclesie.

Pro resi-
pienda ali-
quæ in mo-
nasterio.

Pro monia-
libus.

Dubium.

Responsio.

Monialis
error.

82
Pro confe-
rendis ordi-
nibus.

sed ipsa sibi facit legem, sacramenta igitur, quæ sunt de necessitate salutis, curâ iterari non possunt, eorum effectus proprius auferri nec potest, nec debet.

Sacramentum autem Ordinis, cum sit dignitatis, nisi dignè administratū fuerit, ita, ut digni dignè à dignis promouantur, dignitas esse definit, nõ vt minuat veritas sacramenti, sed vt cesset officium ministrandi, uel loco, vel tempore, vel promotione; ideo quo ad effectum proprium negatur ei executio, quod est speciale in Sacramento Ordinis: loquor de effectu proprio, nam gratia, quæ sacramento malè ministrato, non recipitur, ex malitia sacramentum recipientis, vel ministrantis, quæ præsumitur, omnibus sacramentis communis est.

Et ideo Episcopus, qui pecuniam, uel quodcunque pecunia æstimabile acciperit, pro Ordinibus conferendis, tam minoribus, quàm maioribus, simoniam committit, tam ipse, quam recipiens Ordines, ac etiam qui mediatores in hoc fuerint. c. Siquis Episcopus, cum duobus sequentibus. r. q. 1. Vnde B. Gregorius lib. 7. Epist. 100. ait, Indignè, & inaniter uocatur Sacerdos, qui studet pretio sacerdotium mercari, dum non officium, sed nomen attendit.

Hæc simonia est tantæ abominationis in Ecclesia, ut ipsa censeat eos hæreticos. c. Quisquis. r. q. 1. & damnet sub eisdem pœnis, etiam quomodocunque in ea participant; & ideo dixi (ac etiam mediatores) vnde qui nominat ordinandum apud Episcopum, ut ordinetur, uel præsentat, per remunerationem sibi datam simoniam committit. c. Siquis, & c. Ex tua. de simonia. ubi punitur qui subornauit Archidiaconum, ut eum Episcopo præsentaret, ut ordinaretur.

Dixi (subornauit) nam si quis spontè, sine pacto, sed amicabiliter, ex beneuolentia, aliquid tam Episcopo, quàm Archidiacono qui, eum præsentat, donaret intuitu gratitudinis moralis, non committeret simoniam. c. Et si. de simonia.

Nec huiusmodi peccata debent, sed accipi a spontè offerentibus. capitu. sicut. r. quæ st. 2.

Item Clericus, qui ex lege suæ patriæ, postquam ordinatus esset, gauderet parte fructuum, & prouentuum Ecclesiæ, si promittit capitulo, uel Clero dictæ Ecclesiæ, seruire gratis per tres, aut duos annos, ut eum ad ordinandum admittant, seu licentiam dent, simoniam committit.

Idem dicendum si postquam est ordinatus, Episcopus, uel Archipresbyter teneretur, ei assignare portionem fructuum massæ communis, uel partis grossæ, ut aiunt, uel distributionum cotidianarum, & similia, ipse dicat Episcopo, uel Archipresbytero, si me ordinaueris, aut ordinare feceris, promitto tibi, per tot annos nihil petere, quia cum huiusmodi fructus, & partes prouentuum, quæ sibi contingerent, sint aliquid temporale, si absolutè considerentur, clericus iste soluit aliquid temporale, eos remittendõ, pro spiritali, secundum Panormitanum in c. in Per tuas. de Simonia.

Item Notarius, qui Ordinationi deseruit, scribendo ordinandos, & litteras Ordinum facit, si habet salarium de publico, nihil accipere potest pro litteris testimonialibus faciendis, sine vitio simoniæ.

Si autem salarium non habet, potest pro suis laboribus accipere decimam partem aurei, & non amplius, ubi tamen uiget laudabilis consuetudo accipiendi aliquid, ubi uerò talis consuetudo non uiget, nihil accipere potest.

Nec licet Episcopo, ex tali notarij comodo, & lucro aliquid sibi directè, uel indirectè accipere, ut habetur in Concilio Tridentino Sess. 21. c. 1. de Reformatione, non obstantè qualicumq; consuetudine immemorabili, uel statuto in contrarium, quæ potius abusus, & corruptelæ dicendæ sunt.

Vnde quàm malè faciebat quidam Episcopus, qui conuenerat cum suo notario,

rio, ut pro litteris testimonialibus ab unoquoque exigeret iulium unum cum dimidio, quorum iulium pro se accipiebat, & dimidium notario pro suo labore relinquere, nam sic videtur pro Ordinibus aliquid indirectè accipere.

Item clericus ordinandus timens, quod Episcopus eum ad ordinem non admittet, si dat aliquid notario scribenti, & uocati ordinandos, ut eum inter alios scribat, & uocet, dum ad Ordines suscipiendos accedunt, hoc Episcopo nesciente, simoniam committit.

Item omnes promissiones illicitæ, quæ sunt pro clerico ordinando, uel pro præsentando eum ad ordines, qui certum titulum non habet, ut possit ordinari, tamquam simoniæ condemnantur.

Exempli gratia Titius uult ordinari, & non habet titulum beneficij, nec patrimonij, rogat Abbatem, ut eum ad ordines præsentet, ad titulum suæ Ecclesiæ, promittens, quod numquam in ea aliquid petet.

Vel rogat amicum ut donationem alicuius boni stabili sibi faciat, ut super eo ordinari possit, promittens, quod nunquam illud petet. c. Siquis ordinauerit. de Simonia.

Et qui super certis, & ueris titulis, scilicet beneficij, uel patrimonij ordinati sunt, non possunt illis priuari sine licentia Episcopi sub eisdem pœnis. ut habetur in Concilio Trid. Sess. 21. c. 2. de Reformatione.

Item si quis ordinaretur ab Episcopo Simoniaco, quàmuis gratis, & sine ulla subornatione, si hoc sciebat, scilicet illum esse simoniacum, incidit in pœnam suspensionis ordinis. c. Si quis. r. q. 1.

Si autem hoc nescierit, eoquod occultus erat, & ab Ecclesia tolerabatur, nõ potest, secundum aliquos, executionem ordinis habere, sed facillè cum eo dispensatur, ut colligitur ex illo verbo (misericorditer) cap. allegati. Si uerò id fecerit coactè, non indiget dispensatione, ait Gio. ibi. nam de uoluntate coacti magis constat, quàm de ignerante, quod non consenserit.

Item si quis pecuniam soluit, ut eligatur in officium [æconomij, uel castaldi, seu administrationis cuiuscunque rei Ecclesiasticæ, simoniam committit cap. Siquis Episcopus. r. q. 1.

Item si quis soluerit aliquid, ut eligatur in Vicarium, uel ad aliam similem administrationem spiritualem, simoniam committit. c. ad nostram, & c. consulere, de simonia.

Item si quis soluit aliquid, ut eligatur in Priorem, Guardianum, Ministrum, Provinciale, uel in similem aliam Prælaturam, simoniam committit. cap. incidunt tam dantes, quàm recipientes. c. Quos. r. q. 1.

Item si Fratres Sancti Francisci de obseruantia, in omnibus electionibus superiorum, Ministrorum, Provincialium, Custodum, Diffinitorum, uel huiusmodi, tam pro se, quàm pro alijs, subornationes fecerint, etiam per sex menses ante electionem, incidunt in pœnam simoniæ non solum subornati, sed etiam illi, pro quibus fit subornatio, & subornantem non detulerint, ac etiam qui pro hac re quemuis fauorem extra Religionem procurauerint. Pius V. in quadam extrauaganti, quæ incipit. Pastoralis, cuius absolutionem Papæ referunt.

Quæritur quinto, an spiritualibus annexa nempe beneficia, dignitates, uel Ecclesiæ uendi possint, aut pro ipsi conferendis aliquid accipi ualeat? Respondet deo, contra hanc mercaturam detestabilem, & Ecclesiæ scandalosam multi Canonici & dignitatibus

Et primo qui pecunia Ecclesiam obtinet, simoniam committit. c. Presbyter. r. q. 3. per totam, ubi prohibetur, ne beneficia, uel præbendæ uendantur, uel emanentur.

29
Simonia in ordine con- demnata.

Notarij quando committit simoniam.

30

Pro conferendis beneficiis

quæ committit

simoniam.

Ac etiam in extrauagantibus commu. de Simonia. Extrauagans, quæ incipit. Cū detestabile scelus, &c. Et deniq; extant multæ aliæ super hoc, quas adducere superfluum est. Solum hic aliqui casus tractandi sunt, qui in apparentia simoniaei esse non creduntur. Deinde pœnas, quas omnes simoniaei incurrunt, pro quacū que specie simoniae, adnotabimus.

Simoniae committitur, si munere a lingua, vel ab obsequio.

Non solum simoniam committit, qui pro beneficio pecuniam soluit, sed etiã qui dat quod eūque pecunia estimabile, scilicet munus a lingua, vel ab obsequio, ut in sexto notando, in principio huius sermonis declaratum est. Vnde dare aliquod obsequium seruitutis, uel fidelitatis pro beneficio simonia est, ut habetur in c. Diligenti, de simonia, ubi absoluitur a seruitute, qui homagium suo Prelato sin gulis annis facere se obligauit, pro beneficio sibi collato.

Item minus a lingua, pro beneficio, dari non debet. c. cum essent, de simonia, ubi recitatur casus, & reprehenditur quidam clericus, qui promisit procuratori suo dare beneficium, ut causam suam defenderet apud Papam.

Item qui beneficium confert alicui, hoc pacto, vel saltem principali intentione (prout de intentione principali declarauimus) ut ille teneatur eum laudare apud talem, vel talem, loco, & tempore, vel teneatur hoc, vel illud seruitium prestare, vel tale negotium perficere, simoniam committit. c. sunt nonnulli. l. q. 1. Secus si hæc fierent sine pacto, vel sine tali intentione; sed tantum intentione minus principali, & secundaria, scilicet, ut per hæc amicitia acquiratur, si fiant ante collationem, vel ad gratitudinem ostendendam, si fiant post collationem; quã uis hæc laudes essent falsæ, & obsequia turpia; ut de puellæ meretricis exemplo ante diximus; & ait Caietanus ad mentem. D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. & post eum Naua. c. 23. nu. 101.

Nota quod persona incurrunt in pœnas si uonia.

Nota, quod non solum principales in facto, hæc laude maculantur, sed etiam omnes quomodolibet participantes erunt, etiam si principales in facto, vel alter eorum hoc nesciat; quod fieri potest quadruplici modo, ut in septimo notando explicuimus, & habetur. l. q. 1. c. Statuimus, & in Extrauaganti secunda supra allegata. Verum si hæc sunt a familiari, seu propinquo Episcopi, uel a propinquo, seu amico beneficiati, collatore nesciente, uel beneficiato ignorante; nec ratum habente, non peccauerunt; teneretur tamen beneficium renunciare; dum hæc scirentur; nisi dantes pecuniam, talia fecissent in fraudem beneficiati, ut hæc uia, ei nocerent; tunc enim talis fraus illi non obstat. c. Nobis, de simonia. Et si dum pecunia soluebatur, ipse sciens contradixit, & quantum potuit, se opposuit, ad nihil teneatur; sed qui hæc fecerunt, pœnas canonicas incurrerunt. c. Sicut. el. 2. de simonia. Itaque simonia commissa a parentibus inuestiti beneficii, uel a familiaribus Episcopi collatoris, non ascribitur eis, si factum nescierunt. l. q. 3. per. totam ait Gratianus: debet tamen beneficium resignare, & postea misericorditer recipi. l. q. 5. c. Quicumque, & c. Præsentium; & si quodammodo talia sciuerint, aut post ratum habuerint, incidunt in pœnas.

Item subornare contradicentes, electioni, uel confirmationi alicuius beneficii, simonia est. c. Mattheus de simonia: ubi ponitur talis casus.

Quidam clericus electus fuerat in regimen cuiusdam Ecclesiæ a maiori parte capituli paucis contradicentibus; amicus electi de eius uoluntate, quamdam pecuniam tradidit, discordiam seminanti: quo facto, contradictio quæ uenit. Postea de hoc Papa secretè intimatus fuit, ut consuleret: qui respondit, ut Ecclesiæ administrationem dimitteret.

Item consuetudo de dando aliquid canonicis, dum aliquis inuestitur noua præbenda, seu canonicatu, simoniam inducit: & noniter iouestitus renuens illã obseruare,

obseruare, non debet molestari. c. Iacobus canonicus, de simonia. Et Concilium Trid. Sess. 24. c. 14. de Reformatione hoc magis restrinxit: ubi damnantur tamquam simoniae omnes solutiones, promissiones, compensationes illicitæ, seu deductiones ex fructibus beneficii, & simonia: quæ sunt canonicis, seu clericis in quibusdam Ecclesiis, tam cathedralibus, quam collegiatis, & Parochialibus, ex earum Constitutionibus factis, uel prauis consuetudinibus introductis, pro electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, uel alia prouisione, siue a dmissione ad possessionem alicuius beneficii, canonica tus, præbendæ, uel partis prouentuum, ab illis, uel altero ipsorum faciendâ, sub etiam pœnis canonicis, & summorum Pontificum, super his emanatis: non obstantibus quibuscunque consuetudinibus antiquis, & immemorabilibus, seu statutis, & consuetudinibus, etiam autoritate Apostolica confirmatis: nisi hæc, quæ exiguntur, & exigi prætenduntur, in pios usus conuerterentur.

Dare aut quid canonicis pro inuestitura præbendæ simonia est.

Idem confirmauit Pius. V. in quadam Extrauaganti, quæ incipit. Durū nimis, Item qui uictus ambitionis, cæcitate, Ecclesiam de bonis suis dotare uellet, cum pacto, & conditione, ut ibi crearetur canonicus, & dos illa, ei pro præbenda in eius uita assignaretur, simoniam committeret: nisi hoc fecerit spontè, & liberè, sua bona donando; & postea humiliter rogando, sibi præbendam procuraret, ut in canonicum acceptaretur, & illa bona in uita sua tenere permitteretur: quia tunc licitum esset. c. Tua nos, de simonia.

Dotare ecclesiam ut in illa efficiatur canonicus simonia est.

Item simoniam committunt, non solum mediatores, ut dictum est supra, sed intercessores, & procuratores: puta Titius dat, uel promittit aliquid, Episcopi amico, ut ab eo procuret, uel intercedat, ut beneficium sibi conferatur: nam paria sunt. ait Innocentius in c. Tuam, de ætate, & qualitate. & in c. Tanta, de simonia, dare collatori, & dare tertio, ut collatorem ad conferendum moueat: nisi illud pro laboribus daretur: quos tertius in adeundo, & redeundo susciperet: uel in recompensationem alicuius interesse, quod interim intercessor pateretur, talibus negotijs uacando.

Subornare intercessorem pro beneficio. Si simonia est.

Quod cognosci potest, si quod datur, notabiliter excedit meritum laborum, & dampnum eius interesse, sed melius ex intentione, in qua conscientia relucet. Nec esset Simonia, si ad acquirendam amicitiam, & captandam beneuolentiam cum mediatore, & intercessore, principaliter daretur, ut inde postea moueretur ad loquendum pro eo, & rogandum collatorem, dum occasio occurreret: sine tamen aliquo pacto, conuentione, aut simile interueniente, aut saltem principali intentione, ut ille pro se beneficium impetraret. Nauarrus. c. 23. nu. 106.

In eandem talem incideret, qui pecuniam offerret alicui tali, ea lege, & pacto, ut eum tantummodo nominaret apud Papam, uel Regem: dum parati sunt prouidere Ecclesias Episcopales de Rectoribus.

Offerre pecuniam pro nominatione.

Item Episcopus, qui tenetur Titio pro aliqua actione reali, si illi beneficium conferret, eo animo, & intentione principali ut Titius talem actionem ei remitteret, simoniam mentalem committeret, per c. Mandato, de simonia, secus si hoc intentione minus principali, & secundaria faceret: putans, quod ex gratitudine illam ei cederet; quia tunc in effectu esset donatio.

Cedere actionem pro beneficio. Si simonia est.

Et si hoc facerent ex conuentione tacita, ei significando suam intentionem, & animum, aliquo signo, esset simonia conuentionalis, & effectu securo ex utraque parte efficeretur realis, obligans utrumque ad restitutionem, & ad alias pœnas canonicas incurrendas, ut supra adnotauimus. Si autem Episcopus ad hoc moueretur, ex contemplatione, quod Titius antidora remitteret, ad quæ ex aliquo officio ei tenetur, nullum uitium simoniae erit; cum enim debitum antidora-

Subornare contradicentes electioni. Simoniam committit.

rale fit tantum naturale, & non civile, uel legale, rationem pretij habere non videtur.

Simonia est mentione gaudet.
Item si duo conueniunt, ut unus alteri beneficium renuntiet, & alter ei centum aureos ex instrumento promittat, licet fingant ex alia causa, cum pacto, ut obligationis instrumentum consignet in forma probante, quamuis postea illa centum promissa soluere nolit, si instrumentum consignauit, simoniam realem commisit; quia iam compleuit ex parte de promissis, quod sufficit, ut dictum est supra. Si autem promississet simpliciter centum, medio instrumento: quamuis illud ei consignaret, si postea non soluit promissum: erit tantum simonia conuentionalis, ut dictum est.

Item simoniam conuentionalem committit Titius, qui residens Romæ & habens nuntios a Patria sua, uel a locis conuicinis, de beneficijs uacantibus conuenit cum aliquo Papæ familiari, seu curiali, ut ille impetret beneficium in personam sui, & postea illud resignet Titio prædicto cum aliqua pensione, cui Titius consentit: & sic expediunt litteras, nulla mentione facta Papæ, de conuentione pensionis ponendæ; est enim conuentio simonica; & si ab utraque parte executæ fuerit, efficietur realis.

Idem dicendum de illo, qui habito nuntio, quod in partibus uacant duo beneficia, conuenit cum monitore, ut ambo impetrentur in personam sui, cum pacto, ut utilitas, & expensæ diuidantur æqualiter inter eos; deinde qui ambo impetrauit, renuntiat alterum illorum in fauorem monitoris, qui contribuit ad expensas, nulla mentione facta Papæ, de huiusmodi conuentione.

Idem dicendum de ijs, quorum unus manens in partibus, & alter in curia Romana, conueniunt inter se, ut ille admoneat de beneficijs uacantibus, ut ipse impetret a Papa, hac lege, & conditione inter eos stabilita; ut postea ex æquo diuidant inter se utilitates, & expensas: accommodantes se, & facientes renuntiationes, permutationes, uel ponentes pensiones, uel simile, prout melius sibi uidebitur. Secus esset, si omnes huiusmodi impetrationes fierent sine pacto, & obligatione civili, sed libere, ut seruiret amico, postea impetrans pro se, liberè resignaret beneficium monitori, qui pro sua liberalitate, & gratitudine consentit alicui honestæ pensioni, facta de hoc tamen mentione Papæ.

Idem dicendum de duobus concurrentibus ad unum beneficium: & ne alter alteri molestus sit, conueniunt inter se, ut unus pacificè impetret in personam sui, cum hoc pacto, ut portionem fructuum beneficij alteri dare teneatur, qui promittit stare ad expensas pro rata diuidentes inter se expensas & utilitatē: & omnia ista si ab utraque parte executæ fuerint, simoniam realem commiserunt, ut dictum est.

Idem dicendum de illo, qui habito nuntio ab amico, existente in partibus, de beneficio uacante: conuenit cum familiari Papæ, ut illud impetret pro se: & postea renuntiet amico suo monitori, cum certa pensione a Papa imponenda: de inde confert beneficium monitori cum pensione prædicta: cui ille consentit, nulla mentione, de tali pacto, facta Papæ, qui talem malitiam purgare potest, si sciuerit.

Secus si omnia hæc liberè negociarentur, & sine pacto, & conuentione inde ex libera uoluntate hæc fierent, quia hoc modo nulla illicita conuentio interueniret. Nauar. c. 23. nu. 107.

32
Redemptio uexationis non est simonia

Item qui pecuniam soluit alicui, qui cum indebitè super beneficio adeptus, ut non uexetur, simoniam non committit. c. Dilectus. el. 1. de simonia. Rbi conceditur, uexationem posse redimi. Sed difficultas est, ut sciatur, quando uerè dicitur,

ur, uexatio redimi: & quæ sit uera uexatio, quæ in casu conceditur. Primo si per calumniam, & iniuriam mihi fuerit ablata præbenda, aut per impulsionem falsi criminis, potest tunc dari pecunia pro eius redemptione, impediendi, et uexanti. Secundo, dum quis est adeptus beneficium, & positus in possessionem, & iniuste ab altero molestatur, potest illum pecunia quietare, ait Panormitanus. super c. Dilectus. de simonia. Pro beneficio autem acquisito, quando iuste molestatur: quia molestans ius prætendit in illo, aliquid dare non licet, idem Panor. super c. Nemo. eodem tit. quia tunc non redimitur uexatio facti.

Redemptio uexationis quid sit.

Tertio qui habet ius in beneficium, & eius possessionem adhuc non habet, eo quod ab alio iniuste detinetur, non potest licitè dare pecuniam, ut possessio iniuste detenta sibi reddatur, ait Innoce. in c. Ad aures. eo. tit. Nisi ut notat Panorm. possessio a superiore detineatur a quo de facili haberi non potest: tunc ad euitandam magnum præiudicium, talem uexationem redimere ualet, sicut qui iniuste excommunicatus est, & ad superiorem de facili accessus haberi non potest, & pro dilatione absolutionis magnum detrimentum animæ, & præiudicium imminet: Iudex nolens eum absoluere, iam eum uexare dicitur, & ex consequenti, ut a tali uexatione redimatur, potest dictum Iudicem pecunia vincere, ut excommunicationem reuocet, ait Glo. in c. Ad aures eod. tit. (quamuis absolute loquendo, pro absolutione excommunicationis, nihil dari licet, ut dicta decretalis) quia tunc non datur pro absolutione, sed pro redimenda uexatione, sic in proposito. Sed contrarium dicit Siluester uerbo Simonia. §. 3. nam aliud est possessionem tueri, & defendere, pro qua dare permittitur, uolenti eum expellere iniuste, ut non molestetur, & uexetur, & aliud est dare pro consequenda, quod non permittitur. Nec est par ratio de absolutione iniuste detenta, nam ibi, nihil per pecuniam acquiritur, sed abijcitur ligamen iniustum, quod est redimere, sed in casu datur pro consequendo aliquid bonum, quod redemptio uocari non potest, quæ ratio mihi magis placet.

Opinio Panormitani.

Opinio Silesii nostri maior, & uerior. Opinio minoris, seculior.

Dubium.

Ego autem dicerem, si possessio beneficij, per alium occupatur, quamuis iniuste, non licet illum expellere, media pecunia, ratione iam dicta, si autem a nullo occupatur, & a dicto Titio solum ius in beneficium acquisitum est, si possessio impeditur a superiore, uel capitulo, quacumque ratione, non potest eum subornare, ut possessionem habeat, si uerò impeditur a tyranno, uel simili, puta detinet eum in carcere, ut eam non possit obtinere, & ad collatorem accedere; ut interim a liis de illa prouideatur, tunc esset uera uexationis redemptio, eum subornando; nisi hoc faceret ex industria, fingendo, ut subornaretur.

Nec licet subornare eum, qui potest obesse, & prodesse beneficio, puta patronum iuris patronatus, qui potest electum confirmare, uel a confirmatione impedire, quia tunc esset ab eo beneficium emere.

Hic dubitatur, an possit dari in fauorem digni, aliquid Episcopo, qui paratus erat Ecclesiam conferre indigno? Et uidetur, quod sic, hoc enim modo diceretur, Ecclesiam uexationem redimere, quæ per indigni electionem iacturam patretur.

Respondet Sotus, tanta posset esse Ecclesie deuastatio, & populi damnificatio, ex indigni electione sequens, quod licitum esset; si autem hæc non timerentur, aut æquale periculum, ex utroque timeretur, non liceret. Sed quomocumque sit, tale non habet speciem uexationis, & ideo collator uideat, de mala electione.

Item qui renunciaret aliquod beneficium præbendam, uel dignitatem, etiam in manibus Summi Pontificis, in fauorem alicuius, cum quo de certa pensione sibi

sibi ſoluenda conuenit, nulla mentione de hac re facta Papæ: uel ſi fiat mentio Papæ, uel ſi fiat mentio Papæ, tamen conuenit cum illo, ſecretò, ut penſionem extinguere teneatur, infra duos, uel tres annos, ſimoniam committit quia huius modi pretij rationem habent.

Ius preſentandi uel eligendi uel di non poteſt.
Item qui dat aliquid temporale, permutando cum aliquo iure ſpirituale: puta Petrus habet ius præſentandi, eligendi, uel nominandi in aliquo beneficio, uult illud ius cedere Marcello pro aliquo temporali, quidquid ſit illud, dummodo pecunia æſtimari poſſit, ſimoniam committit. c. Exhibita. de Rerum permuta-
tione.

Item qui renūciat alteri, aliquid beneficium; de quo fructus ſibi reſeruât, uel aliquam penſionem in uita, uel ſaltem, ut aliquid ſibi donetur, quàmuis renūciatio fiat liberè in manu Epifcopi, hac ſpe quòd illi conferet, & ita fit, ſimoniam committit, quia accipit pretium de re ſpirituale, quam gratis renūciare debet, ut accepit. Ex his caſibus, & exemplis iam dictis, iudicari poteſt in alijs ſimilibus circa primum genus ſimonie.

De ſimonia quia prohibita.

EXpedito de Simonia; quæ ideo prohibita eſt; quia propriè Simonia eſt: remanet nunc uidere de alio genere ſimonie; ſcilicet quæ dicitur ſimonia, quia prohibita eſt ſub pænis acribus; ac ſi eſſet ſimonia propria. Et hoc genus ſimonie verſatur circa dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica tantum, unde ſic definitur.

Definitio. Simonia quia prohibita, eſt uoluntas faciendi permutaciones, renūciaciones, collationes, præſentaciones, uel recipiendi illas factas, cum quibuſdam conditionibus, modis, & pactis; quæ ſecundum ſe eſſent licita, niſi ab Eccleſia prohiberentur.

Vnde ſequitur, quòd in hoc genere ſimonie poteſt committi ſimonia, ſine interuentu pecunie, uel rei pecunia æſtimabilis, ut uidebitis.

Dictum eſt (uoluntas) non quòd ipſa ſola ſufficiat ſine conuentione expreſſa, uel occultâ, unde hoc peccatum non conſummat in actu uoluntatis tantum, niſi fiant pacta, & conuentiones, non enim ſufficit ſola uoluntas ad incidendum in peccatum huius ſimonie, ut de prima dictum eſt, nam illa eſt prohibita iure Diuino; & ideo ſola uoluntas Deum offendendi, facit peccatum; ut accidit in uſura, & alijs peccatis, quæ in ſola uoluntate conſiſtunt, dictum eſt. Hæc autem prohibita eſt iure ſolum Pontificio, quæ conſiſtit in facto, onde ſi uoluntas non ponitur in effectu, non offenditur ius, & conſequenter non eſt peccatum, ait Gloſa ſuper c. Ex parte. el. 1. de officio Iudicis delegati.

Nota. Dixi (faciendi permutaciones) pro quo nota quòd priuatæ perſonæ non poſſunt permutare unam præbendam, uel dignitatem cum alia, autoritate propria, nec etiam ſuperior inferior Papæ, aliquo tamen præcedente pacto, puta Titius uult dare ſuam præbendam Petro, cum hoc pacto expreſſo, uel occulto, ut ipſe det illi ſuam Abbatiam, uel aliud beneficium, uel ſaltem ſuo nepoti, ſimoniam committunt, quando ſic faciunt autoritate Epifcopi, poteſt tamen Epifcopus, ſua ſponte, ex cauſa neceſſaria, quando ſic expedire cognoſcit, hæc permutaciones facere, transferendo unam perſonam de uno loco in alium. c. Quæſitum, & c. cum uniuerſorum de Rerum permut.

Et hoc, Innocentius intelligit, tam indiuerſis Eccleſijs, quam in eadem. Verum ſi in eadem Eccleſia duæ præbendæ non habuerint diuerſa onera, permutari poſſent,

poſſent: autoritate propria: ſi autem onera diuerſa habebunt: ſine ſuperioris autoritate, fieri non poſſent: modo quo ſupra dictum eſt, ait Gloſa ibi. Et permutantes prædicta, autoritate propria, aut autoritate ſuperioris, cum pacto, & conuentione tamen, dignitates amittunt. cap. cum olim. de rerum permuta-
tione.

Item nec alia beneficia ſimplicia, partes inter ſe permutare valent; ſed ſi talis permutatio utriusque commoda eſſet, poſſent tractare cum epifcopo, de eorum permutacione faciendâ ſibi commoda, & ex cauſa iuſta: ſine tamen pacto aliquo uel reſta, inter partes, ſed liberè totum ponendo in arbitrio epifcopi, ei ſuam intentionem exponendo, dicentes: beneficium Titij eſſet mihi commodum, & meum etiam eſſet commodum ſibi propter tales cauſas; ſi placet, uellemus ambo illa renūciare in manus tuas, remittendo nos in tuo arbitrio, & tunc liceret epifcopo, illa ex cauſa permutare. Et ſi illos poſtea deciperet, ſcilicet beneficia ab eis renūciata alijs daret, collatio non haberet effectum. clement. vnica. de rerum permutacione.

Verum ſi dicta beneficia non eſſent æqualis valoris, non liceret renūciantibus beneficium maioris valoris, petere ab eo, cum quo permutat, tantam pecuniam: aut ſibi reſeruare tot fructus annuales, uel ſaltem tantam penſionem, quanti æſtimari poſſet illud plus, quod ualeat beneficium, pro recompensatione, reducendo beneficia ad æqualitatem; quia hoc minime permiſſum eſt; ſed tantum permiſſum per iura permutacionis tituli loci, & iuriſdictionis cum ſuis fructibus, pro ut inueniuntur.

Nec Decretalis. cap. ad quæſtiones. de rerum permutacione, huic obſtat: nam ibi permiſſum ſuppleri pretium pro recompensatione bonorum, & poſſeſſionum eccleſiarum conuentualium, dum ipſæ eccleſiæ permutant aliquas eccleſias ſibi ſubiectas cum iuribus ſuis, & proprietatibus adinuicem.

Verum tamen, tunc omnia iſta pacta, & conuentiones fieri poſſent, quando renūciaciones fierent in manus ſummi Pontificis, qui beneficia, & dignitates permutaret: ſimodo pacta ipſa, & conuentiones exponerentur apud ipſum; alias permutatio non ualereſt ut ſupra: huius ratio eſt; cum enim hæc omnia iure ſolum poſitiuo prohibeantur, exponendo illa ſummo Pontifici, ſi poſtea ipſe concedit, præſumitur diſpenſare.

Hic nota, quòd quando penſio ponenda eſt, poni debet cum diſcretionem; habendo reſpectum ad fructus tantum, & non ad dignitatem, & titulum beneficii; qui enim augeter penſionem pluſquam fructus beneficii merent, reſpectu præminentie; & honoris dignitatis, & beneficii, daret malum odorem: uel poneret tantam penſionem, quanti ſunt fructus, & maximè in beneficijs curatis, eſſet dare materiam, ut malè ſubditos curarent.

Dixi (Renūciaciones) propter confidentiam Simoniacam, quæ in huiusmodi interuenire ſolet.

Pro quo nota: quòd confidentia beneficiorum in genere eſt quædam ſpes de re aliqua: id eſt qua homo confidit, quod ſibi eueniet, ut ſperat. Et aliquando ſonat in bonam partem; puta Petrus cognoſcens epifcopum diligere Titium, & quod eum prouideret de aliquo beneficio, ſi poſſet, & ipſe deſiderat, ut Titius habeat ſuum beneficium; renūciat illud liberè in manus epifcopi, hac fiducia, & ſpe, quod poſtea epifcopus illud conferet Titio, & ita fit. Item Marcellus deſiderat, ut ſuus nepos habeat ſuum beneficium, uel præbendam: eſt enim decrepitus. & non ualeat amplius illi ſeruire; hac ratione renūciat illam liberè ſine præcedenti conuentione, & pacto aliquo in manus epifcopi, & poſt renūciationem factam, petit aliqua

Nota ponit ſo quanta eſſe debet.

Nota conſiderantia beneficijs quid eſt licita.

te aliqua prece, ab eo, ut illud ob gratiam conferat suo nepoti, uel alio, istis, & similibus modis nunquam fuit, nec modo est Simonia prohibita. Sic enim declarasse Rotam, ait Cassiod. in Decisione. 2. de simonia.

Confidentia quando illicita est. Aliquando confidentia sonat in malum, & hæc est duplex, una est, qua quis renunciat suum beneficium Episcopo hac sola intentione, & sine pacto, ut supra, confidens, quod Episcopus conferet suo nepoti, uel amico, qui est indignus, & ineptus ad tale beneficium, & hæc confidentia est illicita, in quantum peccat mortaliter, eo quod est causa tanti mali, de quo tenetur.

Confidentia simoniaca.

Altera est dum huiusmodi renunciationes fiunt cum pacto modo, & conuentione, ut beneficia dentur illis, quos nominabunt: & hæc dicitur confidentia simoniaca, eo quod illam committens, ut simoniaca ab Ecclesia puniatur: exemplum, quidam senex, uel infirmus, desiderans, ut sua dignitas, uel beneficium hereditatis more in domo sua perpetuet, deliberat illam cum Episcopo, ut suam renunciationem accipiat, ea lege, & conditione, ut postea suum nepotem inueffiat: & quandoque hæc conuentio non fit sine aliqua pecunia, aut uult, ut ponatur in caput Titij sui amici, cum quo etiam conuenit, uel qui confidit, quod postquam suus nepos infans, uel nasciturus uenerit ad ætatem legitimam, ei dictum beneficium renunciet.

Aliud exemplum. Petrus incidit in poenam irregularitatis, uel aliter peccati, propter quæ uenit priuandus suo beneficio: uel decreuit committere aliquod homicidium, seu peccatum, pro quo suo beneficio priuari mereretur, illud renunciat in fauorem Marcelli sui amici, etiam in Curia Romana, nulla expressione facta de aliquo, cum quo Marcello conuenit, ut postquam purgatus fuerit a delicto, uel dispensatus in irregularitate, illud repetat.

Aliud exemplum aliquis nobilis affecutus est beneficium quoddam, pro quo tenetur officium recitare, in habitu clericali incedere, in loco beneficij reside-re, uel cogitur ad sacros Ordines promoueri, ut Concilium Trident. præcipit, uel aliud simile, quæ malo animo patitur, quia adhuc iuuenis est, uel alijs de causis, illud renunciat cuidam amico suo, ut supra, de alijs dictum est, hac lege, ut quando illud uolet, sibi cedat: & quandoque sibi fructus referuat, uel partem eorum.

Item Petrus conuenit cum Marcello, quod renunciat ei suam præbendam, uel beneficium, si eius fructus in uita sibi cederet, uel pensionem soluet: quo facto, renunciat illam in manus Episcopi, hoc nescientis, ut Marcello conferat; & ita fit, uel etiam illam renunciat Sedi Apostolicæ in fauorem Marcelli, nulla mentione facta de conuentione.

Hæc & alia similia renunciata in confidentiam, simoniaca sunt, quæ non solum per iura communia, & antiqua prohibentur, sed etiam nouiter per Extrauagantem Pij 4. quæ incipit Sanè, licet dudum cum certam simoniacæ prauitatis speciem. Et per aliam Pij V. super eamdem confidentiam, in confirmationem primæ, quæ incipit Intolerabilis, & infra, quæ inferius ponit Dixi quoque (collationes) hæc n. fieri possunt in confidentiam multis modis, unde in illis quandoque committitur simonia prohibita.

Primo cum Episcopus, vacante aliqua dignitate, uel beneficio, non habeat pro tunc propinquum, cui uellet illud conferre confidit Titio, quod faciet, quæ ipse uelit, unde confert ei beneficium hac lege, & conditione, ut postea, cui ipse uolet, illud cedat.

Secundo quidam secularis, habens gratiam Episcopi, rogat eum, ut det aliquod beneficium, cui ipse uoluerit, unde habita promissione, conuenit cum Marcello, ut ipse beneficium acceperit in personam sui, hac lege, & pacto, ut sibi cedat,

dat, cum ipse clericatum acceperit, uel renunciet illud, filio, uel nepoti suo, cum ad ætatem legitimam uenerit, uel saltem, ut tantam pensionem sibi in uita soluat.

Tercio Episcopus suo nepoti beneficium uacans conferre uellet, sed non potest, eo quod est minor ætatis, secundum ordinem Concilij Trident. confert illud Titio, cui confidit, ea lege, & conditione, ut cum suus nepos uenerit ad ætatem legitimam, illud ei cedat, & si est canonicatus, cum ad sacros ordines promotus fuerit, promittens, quod eum de alio beneficio postea providebit.

Quarto quidam familiaris Episcopi potens disponere de beneficijs uacaturis, dum postea uacat aliqua dignitas, uel canonicatus, & ipse inuenitur incapax talis dignitatis, uel ita beneficijs onustus, ut non possit pro se illam retinere, procurat, ut tali, uel tali, detur, ut postmodum ad libitum suum de illa disponat, interim percipien. Jo. fructus illius, uel aliquam pensionem, prout conuenierint.

Omnia hæc, & similia, cum conferantur quadam confidentia conuentionali, ut postea alij personæ cedantur, ut simoniaca condemnantur, per dictas Extrauagantes, Dixi (confidentia conuentionali) nam ubi non interuenit conuentio, seu pactum, sed sola spes, & fiducia, quod alteri cedet, & Episcopus liberè confert, sine fructuum reservatione, & sine pensione, remittendo se tantum discretioni illius, tunc dicta confidentia non erit simoniaca, non enim dictæ Extrauagantes prohibent omnem confidentiam, sed illam, quæ iure antiquo, tamquam simoniaca prohibita erat, scilicet conuentionalem, & non licitam, ut dictum est supra, poenas canonicas confirmando, & alias addendo, ut uidebitis.

Et quod istæ citatæ Extrauagantes non loquantur de omni confidentia, & præferim licita, de qua supra dictum est; probatur: nam declarat etiam præteritas confidentias esse illicitas, & ut Simoniacas habendas: condemnando eos, qui talia commiserunt; quod nisi intelligeretur de illis solis, quæ antea, lege, prohibita fuerant, fieri non potuisset: nam constitutio noua quando promulgatur, prohibet tantum futura, & non se extendit ad præterita, si antea licita erant, cap. 2. & cap. 6. de constitu. Itaque illa confidentia, quæ prius per legem communem prohibita non erat, neque nunc prohibita est; illa scilicet, quæ fit sine pacto, modo, conuentione, & fructuum reservatione, ut dixi. Et quamuis in Extrauaganti Pij Quinti ponantur multæ conditiones, quibus confidentiæ, ut Simoniacæ condemnantur: sunt tamen præsumptiones iuris: quatenus qui illas exercuerit in renunciationibus, collationibus, & præsentationibus, ut nunc dicemus, tamquam Simoniacus censetur, ut ostenderet suum rigorem contra huiusmodi. Itaque si nullum pactum, conuentio, & pretium interueniret, securus est in conscientia: quamuis aliter exterius præsumatur.

Dixi (præsentationes) nam eadem ratio currit de ipsis, ut de collationibus: unde habens ius eligendi, uel præsentandi: si uacante aliquo beneficio iuris patronatus, & non existente pro tunc de familia, cui præsentaret illud, uel quem eligeret, uocat Titium, dicens, uolo tibi hoc beneficium præsentare. hoc pacto, ut cum filius meus uenerit ad ætatem legitimam: uel cum fuerit aliquis de familia mea, tu illud ei cedes; Simoniacam confidentiam conuentionalis committerat, & multo magis, si ideo illud præsentaret alicui extraneo de familia, ut posset aliquid sibi reseruare de fructibus. Non tamen esset Simonia, si non existente aliquo de familia, cui illud præsentaret; eligeret Marcellum amicum, & virum probum, in dicto beneficio liberè, habens tantam spem, & fiduciam in eo, quod si in futurum aliquis de familia clericus fieret, illud ei cederet: nam cum in hoc casu non interueniat pactum, & conuentio

Confidentia quando est prohibita.

aliqua: non est cur fieri non posset: cum ecclesia non prohibeat, nisi pacta, & conventiones, ut dixi, & uidere poteritis in prædictis Extrauagantibus.

Dixi (vel recipiendas illas factas) nam eadem poena puniuntur, qui custodiam alieni beneficii accipiunt, cum pacto, ut diximus, ut postea alteri cedant. Dixi (cum quibusdam conditionibus, modis, & pactis) nam ubi illa non interueniant, non est Simonia in conscientia, ut explicauit.

Dixi (quæ secundum se essent licita, nisi ab ecclesia prohiberentur) ut ostenderetur, hanc Simoniam non esse de iure diuino, sed ab ecclesia, iure positio, prohibitam; & merito: nam per huiusmodi conuentiones puritas rerum diuinarum immaculata, impiè uiolatur.

Hæc de definitione dicta sint; restat nunc ponere hic extrauaganté Pij Quinti, super confidentia prædicta; nam cum illa Pij Quarti includatur in hac, sufficiet hanc solam adducere.

MOTVS PROPRIVS PII QVINTI

Super confidentia conuentionali Simoniaca.

RIVS Quintus, &c. Intolerabilis, & infra. Benè quidem, & prouidenter sæli. recor. Pius Papa Quartus prædecessor noster ad tollendam fiduciariæ mancipationis beneficiorum ecclesiasticorum corruptelam, statuit, & decreuit, ut ipso iure vacarent ecclesiæ, monasteria, cæteraque beneficia ecclesiastica in confidentiam a quibuscumque etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus cuiusuis personæ contemplatione, vel intuitu recepta, liberam illorum dispensationem, sibi, & Apost. S. reseruando: nec valere ipsorum collationes, seu concessiones, nec fructuum, nec pensionum reseruacionem, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi ad ecclesias, monasteria, & beneficia supradicta, illaque recipientes, fructus, pensiones, & alias res eorundem indebitè perciperent. Prohibens quibuscumque, etiam sub censuris ecclesiasticis, ne quid huiusmodi amplius auderent. Ac et decreuit omnes, & quascunque prouisiones, præfectiones, collationes, commendas, & alias dispositiones de ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, nec non reseruaciones fructuum, pensionum, rerum, & iurium, ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi aliasque facultates, siue per se, siue per futuros Romanos Pontifices, etiam motu proprio, ac concistorialiter, siue etiam per ordinarios collatores, etiam ad patronorum præsentationem, cum interuentu confidentiæ huiusmodi, siue expressè, siue occultè, ac de iure præsumpto, & alias contra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam suffragari; sed ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi ipso iure uacare, ac prædictæ dispositioni reseruata esse, sicque per quoscunque etiam per præsumptiones, & cōiecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cum alioqui confidentias huiusmodi in lucem erui, & probari non posse constaret) iudicari, & desiniri debere.

Nec non irritum, & inane quidquid fecus contigerit attentari: quemadmodum confectis super his litteris plenius continetur, & infra. Multi enim ipsa beneficia iure retinere nequeunt. Alij, ne cogantur ad sacros Ordines, ad residentiam, ad incedendum in habitu clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant. Alij ut alieno nomine lites agant, aut defendant. Alij propter crimina incapaces.

Quidam,

Quidam, ut purgato delicto, uel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe laicis, & inhabilibus. Plerique, uel senes, uel infirmi, ut beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt, & renunciant in alios, qui, uel profanam familiam cedentium, de fructibus ecclesiasticis alant; uel illa etiamnum infantibus, ac nascituris asseruent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reseruacione fructuum, & aliarum rerum aut accessu, præsertim ab illis, qui præstantorum iurium Camera Apostolicæ sunt immunes.

Alij aut incapaces, aut aliis beneficiis ecclesiasticis onusti, aut ecclesiastico sese mancipare refugientes, aut merè laici beneficia ecclesiastica alius conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum.

Ad hæc plerique ordinarij, & alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, ut fructus, seu pensiones capiant eorumdem, aliisue faciant ministrari. Alia item per multa eiusmodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impiè uiolatur, disciplina ecclesiasticæ neruus dirumpitur, & imminens patratum exitium animarum.

Qua re nos uolentes periculofam talium audaciam noui iuris subsidio cohibere, præsentium autoritate statuimus; ut si quis, quacunque autoritate, ecclesiam, uel monasterium, aut aliud beneficium ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, uel cessione cuiuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis cum regressu, uel accessu, etiam sola dimittentis intentione receperit, ut illa, uel illud, etiam in euentum regressus, uel accessus, eidem dimittenti, uel alteri postea conferatur, aut illius fructus, uel eorum pars alij, uel alius concedantur, uel pensiones soluantur ex eisdem, hæc confidentia censetur.

Idem si ordinarij, uel alius collator contulerit ante hac, aut conferat in futurum beneficium ecclesiasticum, quouis modo uacans, ea conditione tacita, uel expressa, ut postea in alterum pro arbitrio collatoris, seu alterius cuiuscunque contra iuris communis ordinationem disponatur, siue ut de eo prouideatur, fructus illius, uel partem ad utilitatem, uel libitum conferentis, uel cedentis, uel alterius, relinquat, & remittat, seu pensionem illi, uel illis, quem, uel quos idem collator, uel cedens, uel alius per se, uel alium scripto, aut uerbo inferit, seu significauerit, persoluat, & pariter si a patrono etiam laico, uel alteri præsentatori, seu electori contigerit, aut contingat id fieri.

Ad hæc si clericus prædictæ Camera, aut Cardinalis, aut alius a solutione iurium ipsius Camera, uel etiam cancellariæ Apostolicæ exemptus, post resignationem, uel cessionem alicuius extranei de ecclesia, monasterio, uel alio beneficio ecclesiastico in se, Apostolica, uel alia autoritate factam, & admissam, illam, uel illud, etiam in confectis litteris Apostolicis, & possessione apprehensa in eundem resignantem, uel cedentem, modico spacio interiecto, uel duorum, aut trium mensium retrocesserit, aut retrocedat in futuram ex illa retrocessione fructus Ecclesiæ seu monasterij, uel beneficii, uel eorum pars, seu pensio seu quid aliud super illis reseruatum aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illa, uel illud ipsi clerico uel cardinali, aut alio excepto sit, fuerit ne cōcessus. Postremo, si quis aliquo crimine absolutus, aut cū quo super irregularitè dispensatum est denuo receperit quā unq; autoritate, Ecclesiam, monasterium uel aliud beneficium ecclesiasticum, quod ante, uel post commissum delictum, aut contra tractam irregularitatem dimiserit, in quouis horum casuum confidentiæ prauitas

Tertia Pars.

L 3 fit

fit contracta; casusque huiusmodi literis predictis comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent, licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum.

Ad probandum verò plenè confidentiarum abusum, inter alias, etiam hæc præsumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ videlicet, si quis post cessam ab se ecclesiam, vel monasterium, aut beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, captamque a successore possessionem sese in illa, vel illo, seu rebus illius per se, vel alium, seu alios de facto iniecerit, aut fructus perceperit, aut quicumque successor illi, vel eius propinquus ipsos, aut partem aliquam remiserit eorumdem: si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel eius parentes, aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus beneficij dimissi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, vel percipiendis donationem fecerit. Si, vel sola procuratoris depositione, vel libris rationibus mensuriorum ex parte dimittentis expeditio, quæ personam recipientis concernit, profecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint.

Denique si quis pro concessione alicui facta, quacunq; autoritate de beneficio ecclesiastico per se, uel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis immiscuerit quoquomodo: deinde aliquod de fructibus talis beneficij de facto, etiam per manus possessoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque. Testes autem de quaque re singulares singulas probare valeant præsumptiones, & coniecturas pluresque huiusmodi præsumptiones, & coniecturæ plenam probationem faciunt in prædictis. Cæterum criminosi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in casibus simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur. Sed ne quisquam etiam vana fiducia fretus, non intendendi contra se iudicij in crimine perseueret: ut quæ hoc malum grauioris censuræ stimulo vsquequaque prohibeatur, omnes, & singulos, qui hucusque ecclesias, monasteria, beneficia, fructus, pensiones, aliasue res, intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reuersi, & respiscetes celeri dimissione sibi prospexerint, & quid quid tale admiserint in futurum, etiam omnibus, & singulis aliis monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendendi volumus, necnon fructibus, pensionibus, & aliis rebus ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curia, & aliis officiis temporalibus præsentium autoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in iuris subsidium excommunicationis sententiæ innodamus, ut nullus, nisi in mortis articulo constitutus, ab alio, quàm a Romano Pontifice absolutionis beneficium ualeat obtinere. &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo sexagesimo nono. Kalen. Iunij, Pontificatus verò nostri, anno quarto.

Dubium. Dubitatur primo, an qui accipi pecuniam pro expensis factis in lite, super cō cursu beneficij, & præsententia in eodem, ut cedat ius, quod habet in dicto beneficio, alteri suo concurrenti, simoniam committat? Respondet Papa, q̄ sic. ca: cum pridem de pactis.

34
Dubium.

Pensiones quando possunt reddi.

Dubitatur secundo, an pensiones solitæ constitui, & iustè constitutæ, cum auctoritate summi Pontificis, possint pecunia redimi? Caietanus in opusculo 17. tenens pensionem esse rem merè temporalem, ait: si sunt pensiones perpetuæ, possunt uendi, si autem sunt ad tempus constitutæ, non licet eas redimi. Maior in 4. sent. dist. 15. q. 5. & Nauar. c. 23. nu. 3. tenentes pensiones esse ius spirituale clericæ-

clericale instar beneficij, dicunt, q̄ non possunt uendi, & Nauar. adiungit, nisi auctoritate Papæ, alias qui se redimit, non remanet absolutus. Sed omnes isti in parte deficiunt: ideo cum Soto melius dicamus. Sotus ergo lib. 9. de iust. & iure q. 7. art. 2. respondet cum distinctione. Aut pensio concessa est sub titulo seculari, vt sunt illæ, quæ cōceduntur militibus, principibus, & seruentibus Curia Romanæ, tamquam eorum merita: & istæ possunt redimi, sicut, & aliis uendi: puta miles habet quingentos aureos de pensione perpetua super tali episcopatu potest episcopus illam redimere. Aut pensio est adiudicata alicui functioni spirituali: puta episcopus quidam magnam habet dioecesim gubernare, & sumptus episcopatus non sufficiunt, vt possit dioecesim visitare, & gubernare: adiuncta est sibi aliqua pensio super aliquo pingui beneficio pro adiumento sumptus episcopatus, vt possit commode uiuere; hæc cum habeat effigiem præbendæ, quæ spiritualibus officiis annectitur, nec uendi, nec redimi potest. Item scholaris, cui causa studij, & magister Theologiæ, cui causa publicæ lectionis, pensio aliqua assignatur, donec de beneficio provideatur: illam nec uendere potest, nec a soluente redimi: habet. n. effigiem beneficij, loco cuius assignata est.

Sed quid dicendum de pensionibus, quæ constituuntur in permutationibus, & renuntiationibus? Exemplum Petrus renuntiat Marcello, suum beneficium, reseruans sibi tantam pensionem super eo, vel permutat suum beneficium pingue cum alio tenui, reseruans sibi tantam pensionem, quanti æstimari possunt fructus superabundantes sui beneficij.

Ad hoc dico, si fiat pactum a principio constitutionis pensionis, scilicet, vt teneatur pensionem decem ducatorum pro octoginta redimere a se tres, uel quatuor annos, non est dubium, quin sit simonia, hæc enim uia indirectè pretium pro beneficio exigit: cui consentit Caietanus quo supra.

Si autem ponitur pensio liberè, deinde cogitat de redemptione, an possit fieri? Caietanus, motus suo fundamento iam posito, dicit, quòd sic: Sotus autem est in ancipiti; ego uerò, stante distinctione prædicta, dicerem: si pensio constituta est super beneficio renuntiato, aut a Papa assignata super aliquo beneficio a se collato, cum tali onere, & ultra hoc non sit ei assignata pro adiumento alicuius exercitij spiritualis, ut supra explicuimus, tunc redimi potest a soluente, nolente, sed non coactò: adde cum Nauarro, quo supra interueniente auctoritate Papæ; si autem pensio erit de beneficio permutato, non licet, sicut non licet uendere præbendam: illa namque pensio se habet ut pars præbendæ, & fructuum beneficij: ideo enim posita fuit, vt ualorem fructuum beneficij permutationi æquaret. Hæc autem omnia intelliguntur de pensionibus legitimè constitutis, aliæ uerò, sicut malè constitutæ sunt, ita pessimè uenduntur; nec mirum; abysus enim abyssum inuocat.

De pœna Simoniacorum, secundum diuersitatem casuum.

COMMUNIS pœna est omnibus simoniacis, cuiuscunque generis, uel speciei, de quibus supra locuti sumus, damnatio perpetua in Infernum, cum Simone Mago; propter peccatum mortale, quod committunt, si absque penitentia decesserint, & ultra hoc, in aliquibus casibus, si non restituerint, ubi restitutio fieri præcipitur: nisi impotentia excusaret cum bona uoluntate. Et in aliquibus aliis casibus, p̄ter hæc, sunt aliæ pœnæ, & censuræ, ut per ordinè dicemus.

35

Pœna simoniae per sacramentis & actibus spiritualibus.
 Primo, qui simoniam committit pro sacramentis, & actibus spiritualibus ministrandis, scilicet pretium pro illis exigendo, ut supra auditis. peccat tantum mortaliter, nec ad aliud tenetur. cap. Gratia. r. q. r. & cap. Non latet. de simonia. Nisi quod, qui pro iure sepulturæ, & nuptijs benedicendis, & aliquibus alijs sacramentis pro quibus dari solet aliquod taxatum, a iure, uel laudabili consuetudine confirmatum, ut diximus, plus solito accipit, tenetur illud plus restituere. c. suam. de simonia.

Pœna simoniae per ingressus religionis.
 Secundo omnes Abbates, Priores, Decani, Præpositi, Magistri, nec non Abbatissæ & Priorissæ, alijque Prælati, cuiuscunque nomine nuncupentur, recipientes passus, prandia, seu cœnas, pecunias, iocalia, aut alias res, tamquam ex debito, a personis utriusque sexus, uolentibus ingredi eorum Religionem, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, & loca eorum, sine autè, sine post ingressum, & habitus receptionem, ultra pœnas a iure inflictas, scilicet ut expellantur a monasterio, in arctiorem Religionem, sine spe restitutionis, sine fuerint Prælati, sine subditi, utriusque sexus, ut habetur c. Quoniam. de simonia, sunt alijs pœnis acrioribus puniendi, scilicet, si sunt singulares personæ, tam dotantes, quam recipientes in pœnam excommunicationis, si fuerit Capitulum, uel Conuentus, in pœnam suspensionis, eo ipso incurrunt, ex quibus non possunt absolui absque licentia sedis Apostolicæ, nisi in mortis articulo.

Et quæ pro tali Religionis ingressu pro se exegerint, in communem usum monasterij deueniant. Urbanus Papa III. in Extrau. commu. de simonia. quæ incipit. Sanè, ne in vinea Domini.

Pœna simoniae per ordinibus.
 Tertio committens simoniam in Ordine; ipso iure est suspensus, scilicet ordinator a collatione Ordinum, mediatores, presentantes, & nominantes ab executione per tres annos. c. Si quis. & cap. Ex tuq. de simonia, ordinatus uerò ab executione per semper, donec a Sede Apostolica sit dispensatus: nam cum in Ordine suscipiatur character indelibilis, Ordo ab eo auferri non potest: unde opus est, ut eius executio impediatur, ne susceptum exercere, & alios suscipere ualeat.

Quæ pœna etiam innouata est per Paulum Papam II. in extrauaganti communi. quæ incipit. Cum detestabile scelus. & Martinum Papam V. in Concilio Constant. cap. Multa, & in concilio Lateranensi. sessione. 9. & in Concilio Tridentino. Sessione. 21. cap. 1. de reformatione. Et per Pium Papam. V. in Extrauaganti. quæ incipit.

Cum primum. per quam incidunt in excommunicationem Papalem, & efficiuntur inhabiles ad beneficia consequenda: unde indigent absolutione ab excommunicatione, & suspensione.

Pœna simoniae per emendo alio quo officio.
 Quarto, committens simoniam pro uicariatu, prioratu, guardianatu, uel alia simili administratione spirituali, debet ab illa Ecclesia expelli. cap. consule-re, & cap. Non satis. de simonia. Et si sunt Fratres Minores Sancti Francisci, incidunt in pœnam excommunicationis a papæ reservatæ. ut habetur in quadam Extrauaganti. Pij. V. quæ incipit. Pastoralis.

Pœna simoniae per beneficijs.
 Quinto, committens simoniam pro beneficio, & dignitate aliqua: tam dans quam recipientis, & qui fuerit in his mediator. In primis incidunt in pœnam excommunicationis, cuius absolutio Papæ reservatur, nisi in mortis articulo. Secundo ipsi beneficiati, ipso iure, beneficii, & fructus inde perceptos a die collationis restituere tenentur.

Tertio sunt inhabiles ad alia beneficia acquirenda: itaque omnia beneficia acquisita post simoniam commissam sunt inualida.

Quarto

Quarto, si quis eos accusauerit, beneficia pro se impetrare potest.

Quinto, quæ tales reuolauerit, etiam si fuerit de complicibus, & participantibus, reuolando, ueniam gratis consequi meret.

Sexto pecunia recepta pro beneficijs, Ecclesiæ læsæ, uel pauperibus restituenda est Paulus II. qui supra. Concilium Tridentinum Sessione. 24. c. 14. & Pius V. cap. Cum primum.

Verum hic nota, si commiserit simoniam in mentalem tantum, non tenetur beneficium & pecuniam ex beneficio acceptam, restituere, sed pro peccato tantum penitere. cap. Mandato. de simonia.

Nota simoniae mentalis ad quibus obligat.

Si committit simoniam conventionalem tantum, ad nihil teneri, nisi pro peccato ut supra diximus, cum de simonia conuentionali tractauimus.

Itaque omnia supra dicta incurruntur pro Simonia reali, quando ex utraque parte est eo in mente, quod intelligitur, tam de simonia in Ordine, quam in beneficio modo per nos alia simonia incurritur excommunicatio, quam pro Simonia in Ordine, & beneficio, sed pro simonia in ordine adiuncta est pœna suspensionis.

Nota etiam, quod prædicta intelliguntur circa beneficia de simonia uera, iure diuino prohibita, quia de hac iura allegata loquuntur.

Nota.

Quantum autem ad simoniam prohibitam iure positum, scilicet confidentiam conuentionalem, ultra prædictas pœnas sunt additæ alia, scilicet.

Qui committit simoniam conuentionalem super confidentia beneficiati, incidit in hæc pœnas statim, quod accipit beneficium in confidentiam, antequam impleat, quod promittit, quod non est licitum simonia conuentionali tantum, iure diuino prohibita, ut supra diximus.

Item beneficium, cum tali confidentia collatum, uacans non potest conferri ab Episcopo, sed eius collatio reservatur Papæ & si alia. factum fuerit, collatio non tenet secus in simonia in iure diuino prohibita.

Item fructus etiam quomodocunque ex talis simonia exacti, non possunt restitui, nisi Sedi Apostolicæ, & hoc, ipso facto, restituere tenentur, antequam de ipsis fuerint condemnati, quantumcunque simonia secretè commissa fuerit. Et quod pensiones super his factæ sunt nullæ, & exactæ sunt restituendæ Sedi Apostolicæ. Immo omnes collationes factæ, etiam per Sedem Apostolicam sine talium expressione sunt inualidæ, ut est uidere in prædictis extrauagantibus, utriusque Pij III. & V.

Absolutiones informæ.

Iam ad nostræ laboris finem deuenimus, Dei gratia comitante, ubi pro intentionis nostræ satisfactione sufficenter dixisse credo: remittendo tamen intellectibus magis speculatiuis, subtili orationis discursu, casus magis arduos, & magistratiles inquirere pro doctioribus, uel pro his, qui in alio foro se exercent. unum tamen ad dederit conueniens mihi uisum fuit, si diuersos absoluedi modos. sciam a prædictis ceteris, quam a peccatis, quibus: uti debent, hic inferere, prout communiter ab Ecclesia uritur, pro his, qui nouiter ad hoc exercitium se iniecerunt.

Et ideo est aduertendum, quod excoicatio maior est duplex, una pertinet ad forum cõ:etiosum, & huius absolutio committi potest, etiam cuiusq. non Sacerdoti, est enim res pertinet potius ad iurisdictionem, quam ad ordinem, & de hac intelligit Glossa in capitulo. Pastoralis. de officio ordinarij, unde ut ait Archidiacon. cum multis alijs quicunque habet potestatem excoicandi, habet etiam

Aduerto. La. et post sunt absoluitio ab excoicacione.

etiam absoluedi: quæ etiam laicis à Papa committi potest. & hoc intellige quantum ad restituendum excommunicatum Sanctis Sacramentis, communioni fidelium, ac habitandum ad actus legitimos, non tamen ad tollendam culpam criminis, uel contumaciæ: per quæ in excommunicationem incidit, nã quo ad hoc requiritur absolutio a sacerdote: postquam enim erit absolutus, puta ab aliquo Clerico in minoribus, uel Sæculari, ex mandato Papæ, debet absolui à Sacerdote in sacramento poenitentiae pro culpa: hoc enim ad potestatem clauium pertinet, quæ solis Sacerdotibus datæ sunt. dist. 20. §. primo, & dist. 90. Illud autem, sed quia de hac nihil ad nos, pertranseo. Altera pertinet ad forum poenitentiae, quæ solis sacerdotibus potest committi, ut in cap. Canonica de sent. excom. quæ est etiam duplex. scilicet solennis, & non solennis. Absolutio solennis est, quando utimur quibusdam solennitatibus ab Ecclesia introductis, quæ sunt ad bene esse, & non essentialiter necessariæ, & istæ sunt quatuor.

Absolutio solennis ab excommunicatione.

Solemnitas ues quæ requiruntur in absolutione ab excommunicatione.

Prima est, ut absoluedus prius iuret, de stando mandatis Ecclesiæ, uel absoluedis, ut habetur in cap. ex tenore, de sent. excom.

Secunda est, si excommunicatio incurta est, propter damnum illatum, ut prius satisfaciatur, pro posse suo, etsi non potest, det fidei cautionem; uel saltem iuratoriã: & hæc omnia intellige, quando absolutio fertur ex mandato Papæ, uel Episcopi; si autem sit in uirtute alicuius Iubilei plenarij in sacramento poenitentiae, non sufficit cautio, uel iuratoriã promissio, de satisfaciendo, quando potuerit, nisi realiter satisfaciatur, per bullas emanatas à Pio. V. & Gregorio XII. ut in c. de excom. referimus.

Tertia est, ut promittat de cætero, illud, propter quod in excommunicationem incidit, amplius committere non audere, & alia licita, ut uidebitur.

Quarta solennitas est ut dicatur psal. Miserere, uel alius poenitentialis, & interim excommunicatum leuiter uerberet, non tamen discooperiatur, honestatis causa, & si est mulier, neque uerberetur: deinde coram excommunicato genuflexa dicat Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson. Pater noster. V. Saluum fac seruum tuum Domine. Resp. Deus meus sperantem in te. V. Esto ei Domine turris fortitudinis. Resp. A facie inimici. V. Nihil proficiat inimicus in eo. Resp. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. V. Domine exaudi orationem meam. Resp. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Oratio.

Deus, cui proprium est misereri semper, & parcere, suscipe deprecationem nostram, ut hunc famulum tuum, quem excommunicationis catena constringit, miseratio tuæ pietatis absoluat. per Christum Dominum Nostrum. Amen.

Auctoritate Omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum eius Petri, & Pauli, & Sanctissimi Domini Nostri Papæ. N. uel Reuerendissimi Episcopi nostri, in hac parte mihi commissa & tibi concessa, absoluo te à uinculo excommunicationis, in quam incurristi, propter talem, uel talem causam. (& si habet plenariam potestatem, subiungat) & absoluo te ab omni alio uinculo excommunicationis quantum possum, & tu indiges (& si est Clericus, dicat, & ab omni suspensione, & Interdicto, à quibus possum te absolueri)

&

& restituo te Sanctis Sacramentis Ecclesiæ communioni, & unitati fidelium. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Absolutio ab excommunicatione, & casibus referuatis in articulo mortis, seruanda, uide in cap. de excommunicatione.

Absolutio obseruanda in magnis, & plenarijs Iubilæis in foro poenitentiae, quando scitur certò poenitentem incurrisse in aliquam pœnam excommunicationis. primo dicat.

Auctoritate Omnipotentis Dei, & Apostolorum eius Petri, & Pauli, & Sanctissimi Domini Nostri Papæ. N. uirtute Sanctissimi Iubilæi mihi commissi, & tibi concessa, in hac parte, absoluo te à uinculo excommunicationis quam incurristi ob talem causam, iterum eadem auctoritate, absoluo te ab omni alio uinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, si in quæ forè incurristi, & restituo te Sanctis sacramentis Ecclesiæ, communioni fidelium, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducat te in uitam æternam. Amen.

Indulgentiam, & absolutionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Deus. Amen.

Dominus Iesus Christus absoluat te, & ego auctoritate eius absoluo te ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. subiungat.

Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita beatæ Mariæ semper virginis, & omnium sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum tuorum augmentum gratiæ, & premium uitæ æternæ. Amen.

Ista ultima oratio, & si necessaria non sit, est tamen utilissima, ut dicatur ea intentione, qua hic ponitur.

Primo enim applicatur merita Christi, Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, Poenitenti, uirtute absolutionis sacramentalis, per modum explicationis.

Secundo ultra poenitentiam ei iniunctam, uirtute illorum uerborum (quidquid boni feceris, & mali sustinueris) iniungitur eidem, ut omnia bona, quæ ultra poenitentiam iniunctam, propria uoluntate faciet in gratia, & mala, quæ patienter amore Dei sustinebit, erunt tantæ satisfactionis, pro suis peccatis, ac si proprie à Confessore iungerentur: licet enim, qui unum pater noster iunctum in poenitentia, habet maiorem uim satisfactionis pro peccatis, quàm si diceretur spontè, & propria uoluntate.

Et tanto magis ista oratio erit proficua, quanto minus poenitentia taxabitur, respectu eius, quam peccata confessi merentur. dicatur ergo hac utili intentione.

Si poenitens uult absolui uirtute alicuius priuilegij particularis, uel diplomatis, puta est socius confraternitatis Rosarij, uel de nomine Dei, uel similis: aut habet

bet bullam cruciatę, uel simile: tunc in absolutione uice illorum uerborum, (virtute Sanctissimi Iubilęi) dicat, virtute tui priuilegij, uel diplomatis, mihi commissa, & tibi concessa. & cc.

Si poenitens absoluentus, non est certus, se incurrisse in aliquam censuram, sed uult absolui ad cautelam tempore istarum gratiarum ab huiusmodi censuris, sacerdos sic dicere debet.

Si teneris aliquibus uinculis excommunicationis, suspensionis, uel interdicti, à quibus possum te absolueri, auctoritate mihi in hac parte commissa, & tibi concessa, ego absoluo te, & restituo te Sanctis sacramentis Ecclesię, communioni, & unitati fidelium, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Deinde sequantur reliqua, scilicet. Misereatur. Indulgentiam, & cetera.

Absolutio ordinaria, & communiter obseruanda in sacramento poenitentię erit hæc.

Si teneris aliquo uinculo excommunicationis, à quo possum te absolueri, ego absoluo te, & restituo te Sanctis sacramentis Ecclesię, communioni, & unitati fidelium, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Misereatur tui, & cc. Indulgentiam, & cc. Dominus noster Iesus Christus absoluat te, & ego auctoritate ipsius, qua fungor, absoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Passio Domini nostri. cc.

Breuis.

Absolutio obseruanda in casu repentinę mortis, ubi aliud tempus, non conceditur uel in reconciliatione, erit hæc.

Si teneris aliquo uinculo excommunicationis, à qua possum te absolueri, absoluo te, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Item absoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Absolutio germana, & accomoda in omnibus casibus, pro his, qui nesciunt tot ceremonijs dicere, sit ista.

Dominus Iesus Christus absoluat te, & ego auctoritate ipsius absoluo te ab omni uinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, quantum possum, & tu indiges.

Iterum absoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Nota pro indulgentijs. Indulgentie duobus modis lucrantur.

Nota primo, quod Indulgentię duobus modis lucrantur in articulo mortis, aut dicendo tantum aliqua, prout Papa præcipit in aliquibus coronis, aut granis, puta qui dixerit ter in hebdomada hanc orationem, aut habuerit super se unum de istis granis, dicendo ter, Iesus, lucrabitur tot indulgentias, & cc. & hoc modo sufficit deuotè sic dicere ut: apa inbet.

Aut lucrantur uirtute alicuius diplomatis bullę, aut confessionaliū, prout habent communiter qui sunt scripti in societate alicuius contraternitatis, habentis

bentis talia priuilegia, ut uirtute suarum bullarum, possit absolui ab omnibus casibus, etiam reseruatis, & concedi tot indulgentię in articulo mortis; & tunc illas non lucrantur, nisi per confessorem in spem sibi relaxentur, & hoc debent aduertere confessores istorum. Forma igitur absolutionis, & concessionis indulgentiarum, ut melius dicam, pro habentibus priuilegia prædicta, erit hæc.

Postquam poenitens fuerit absolutus à censuris, & peccatis, ut supra dictum est, debet sacerdos in sine hæc uerba subiungere. Auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, mihi in hac parte commissa, & tibi concessa, concedo tibi omnem illam indulgentiam peccatorum tuorum, quam tibi concedere possum, uirtute tui priuilegij, uel bullę confessionalis. (Et si bulla dicit, quod d. reseruat illam pro alia uice, si forte tunc non moritur, tunc debet subiungere, alias non;) si tamen hac uice moneris, alias tibi reseruo pro alia uice, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Nota secundo, quod in absoluendo, semper debet præcedere absolutio ab excommunicatione, deinde absoluat à peccatis, alias nihil ageret, ut sæpè dixi. Et si fortè poenitens habet aliquam excommunicationem, à qua Confessor non potest eum absolueri, ipso audito, usque ad finem, mittat prius ad eum, qui ab excommunicatione absolueri potest, uel accedat ipse pro licentia absoluedi, maxime si esset mulier, quæ per se accedere non ualet; deinde ordinet poenitentem, ut pro absolutione peccatorum ad eum reuertatur, & tunc eum absoluat.

Nota tertio, quod quando poenitens habet aliquod reseruatum; a quo non potest ipse confessor absolueri, si est mittendus ad poenitentiarium, pro absolutione reseruatum; & ipse uult eum absolueri à quibus potest, dicat. (Absoluo te a peccatis tuis) & non ab omnibus peccatis tuis; quia iam non absoluit ab omnibus, sic etiam poenitentarius dicere debet absoluendo a reseruatis tantum.

Nota quarto, quod si Confessor, in absoluendo, dixerit (absoluo te ab omnibus peccatis tuis contritis, & cc.) erraret, non enim omnes poenitentes accedunt contriti, unde sic dicendo, tales non uerè absolueret, quamuis accedentes attriti, uirtute sacramenti efficiantur contriti, ut alias dixi, quando absolutio perferretur absoluedi, scilicet sine illo uerbo.

Nota quinto, quod si dum confessarius, uocatus ad audiendam confessionem alicuius infirmi, ille interim loquelam amiserit, eum sacramentaliter absolueri non ualet, quamuis signa contritionis ostenderit, & se peccatorem esse in genere demonstrauerit, immo si confiteor Deo, dixerit, deinde aliquod speciale peccatum explicare non potuit; unde in tali casu dicat tantum, Misereatur tui, & Indulgentiam. cc. potest tamen ei uaticum dare. Si autem infirmus adhuc in suis sensibus manserit, poterit eum interrogare super aliquibus peccatis communibus, uel super suam professionem, ut saltem signo, uel nutu confirmet, si tale egerit, uel non, uel aliqua signa manifesta fecerit, per quæ confessor significare poterit aliquod speciale peccatum, uel deniq; inceperit dicere unum, uel duo peccata, deinde defecerit, tunc posset eum sacramentaliter ab omnibus absolueri, & non aliter, alias peccaret mortaliter; sicut enim alia sacramenta habent signatam materiam, sine qua sacramentum est nullum, ita forma absolutionis debet proferri super materiam propriam, quæ sunt peccata in specie confessi: Pro hoc uide Sorum, post D. Th. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 6.

Finis Tertię partis, Summę Coronę Confessorum.